

Rudolf Steiner

MANIFESTĂRILE KARMEI

GA 120

Die Offenbarungen des Karma, 120

Unsprezece conferințe ținute la Hamburg între 16 și 28 mai
1910

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861-1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent și interactiv atât mistica înaltă bazată pe experiențe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât și gândirea riguros științifică despre spirit, prin opoziție cu tendințele materialismului dominant în secolul al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaștere prin contestarea existenței acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptățit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înțelege ce este materia”.

Pentru a sintetiza conținutul de idei al antroposofiei sau științei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realități materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual și orice realitate spirituală din Univers primește la un moment dat expresie în lumea materială”. Întreaga evoluție, mai întâi biologică și apoi social-istorică, a umanității este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoașterea directă a resorturilor spirituale ale umanității, ca și cunoașterea exterioară a materiei, se obține numai prin eforturi susținute de perfecționare a structurilor

noastre sufletești și spirituale, pentru a deveni apți și demni de dezvoltarea conștiință și responsabilă a relației omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoașterii de sine, fapt necesar pentru evoluția viitoare a omenirii. Atât cunoașterea de sine cât și înțelegerea coerentă a lumii interioare și a ambianței telurice și cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar și în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o ființă dublă, cu problematică cosmică și problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecință, antroposofia este știința despre spirit care ne dă posibilitatea înțelegerii *rațiunii de a fi* a structurilor și evenimentelor aparținând lumii sensibile, precum și a înlănțuirii acestora în timp și spațiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase”, cum încearcă să denigreze unele scrieri mișcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forțelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relațiile individuale și de grup. Există, în prezent, antroposofi aparținând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârșit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înțelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluție cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaștere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele și a elaborat soluții valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecințele tuturor situațiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoașterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii și

urmașii săi au elaborat principiile și metodele terapeutice ale medicinei antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiției sociale, au dat naștere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaștere obiectivă, o cale de autocunoaștere și o cale de viață. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activității lui Hristos, a Logosului care a acționat de la începutul existenței Universului.

Mișcarea antroposofică, care s-a separat din mișcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, și numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente și organizații actuale. Ea deschide perspective luminoase educației pentru libertate, iubirii dintre oameni și colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creștină și cu o largă deschidere spre înțelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea și dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINȚELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza științei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise și publicate de Rudolf Steiner (1861-1925). Pe lângă aceasta, el a ținut, între 1900-1924, numeroase conferințe și cursuri, atât în fața unui public larg, cât și pentru membrii Societății teosofice, mai târziu ai Societății antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuși a dorit inițial ca aceste conferințe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului”. După ce însă s-au finalizat și răspândit tot mai numeroase variante incomplete și eronate după stenogramele și notițele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Si a încredintat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografeze conferințele, de a asigura administrarea stenogramelor și revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut

corecta el însuși textele, decât în cazuri foarte rare, în privința tuturor conferințelor publicate trebuie să se țină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greșeli”.

În legătură cu raportul dintre conferințele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, și cărțile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner își exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică *Mein Lebensgang* (*Povestea viații mele*, GA 28), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce privește cursurile ținute, care se adresau unui cerc restrâns de participanți, familiarizat cu bazele științei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a trecut, conform indicațiilor sale, la tipărirea unei ediții a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner - Gesamtausgabe, GA). Volumul de față constituie o parte a acestei ediții.

CONFERINȚA I

**Esența și importanța karmei pentru personalitatea izolată, pentru individualitate, omenire, Pământ, lume
Hamburg, 16 mai 1910**

Acest ciclu de conferințe tratează unele probleme din domeniul științei spiritului care au o influență profundă asupra vieții. Știm deja, din diferitele expuneri care au fost făcute de-a lungul anilor, că știința spiritului nu trebuie să fie o teorie abstractă, o simplă învățătură sau doctrină, ci un izvor de viață și de destoinicie și că ea își împlinește misiunea numai dacă, prin cunoștințele pe care e în măsură să le ofere, revarsă în sufletele noastre ceva care face viața mai bogată, mai lesne de înțeles, ceva care poate da mai multă destoinicie și putere de a făptui. În orice caz, dacă cel ce se declară adeptul concepției noastre despre lume își pune în față idealul caracterizat în aceste câteva cuvinte și apoi își îndreaptă privirile spre epoca prezentă, pentru a vedea în ce măsură e în stare să transpună în realitatea vieții de azi ce se revarsă în sufletul lui din

teosofie, s-ar putea să ajungă la o concluzie prea puțin îmbucurătoare. Fiindcă, dacă privim azi într-un mod lipsit de prejudecăți tot ceea ce oamenii cred că „știu”, tot ceea ce-i face, în epoca actuală, să aibă un sentiment sau altul ori îi îndeamnă la anumite acțiuni, am putea spune că toate acestea sunt atât de infinit de departe de ideile și idealurile teosofice, încât teosoful nu are absolut nici o posibilitate de a interveni în viață în mod nemijlocit, cu ceea ce-și însușește din izvoarele științei spiritului. Totuși, această concluzie ar fi extrem de superficială, deoarece nu ar ține seama de ceea ce trebuie să ne însușim din propria noastră concepție despre lume, atunci când spunem: Într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, forțele pe care le primim prin teosofie vor deveni destul de puternice și atunci ele vor găsi și posibilitatea de a interveni în lumea reală; dacă nu s-ar face nimic pentru ca aceste forțe să devină din ce în ce mai puternice, ar fi imposibil ca ele să intervină în lumea reală.

Mai există totuși ceva care ne poate aduce consolare, ca să spunem așa, chiar și atunci când observarea acestei situații amenință să ne descurajeze, și tocmai acesta e scopul urmărit prin ciclul de conferințe pe care l-am început azi, expuneri despre ceea ce numim karmă a omului sau karma în general. Cu fiecare oră pe care o vom petrece împreună vom vedea mai clar că nu putem face prea mult pentru a interveni în viață cu ajutorul forțelor teosofice și, în cazul în care credem cu fermitate în karma și dacă rămânem pe această poziție, trebuie să fim convinși că însăși karma va conduce spre noi ceea ce, mai devreme sau mai târziu, avem de făcut. Vom vedea! Dacă considerăm că încă nu putem aplica în viața reală forțele dobândite prin concepția noastră despre lume, înseamnă că n-am fortificat încă destul de mult aceste forțe, în așa fel încât ele să poată face ca prin karma să ni se creeze posibilitatea de a interveni în lume cu ajutorul lor. În conferințele care vor urma nu vom afla doar o sumă de cunoștințe despre karma, ci cu fiecare oră trebuie să crească și să fie trezită încrederea, certitudinea că, atunci când va sosi momentul, indiferent când, mâine, poimâine sau peste mai mulți ani, karma noastră ne va pune în față sarcini, în măsura în care avem de îndeplinit unele misiuni în lume. Karma ni se

va înfățișa drept învățătura care nu ne spune doar cum e cu un lucru sau altul, ci care, prin limpezirile aduse, ne poate dăruia, totodată, mulțumire în viață și o creștere a calității vieții.

În orice caz, dacă o asemenea misiune trebuie să-i revină karmei, este necesar să aprofundăm această lege în extensia ei universală. Dar aici devine necesar un lucru pe care nu-l fac de obicei, în cadrul expunerilor de știință a spiritului, acela de a da o definiție, de a explica un cuvânt. De obicei nu fac asta, deoarece printr-o asemenea explicație nu se rezolvă, în general, mare lucru. Expunerile noastre încep, de regulă, prin descrierea unor realități, iar dacă aceste realități sunt grupate și ordonate în mod corespunzător, noțiunile și reprezentările rezultă de la sine. Dacă totuși am vrea să urmărim o cale similară, în ceea ce privește complexele probleme pe care le avem de discutat în zilele următoare, ar fi nevoie de mult mai mult timp decât avem la dispoziție. De aceea, ca să ne putem înțelege, e necesar să dăm de astă dată nu chiar o definiție, ci să oferim descrierea noțiunii care ne va preocupa de acum înainte. De altfel, definițiile nici nu au alt scop decât ca oamenii să cadă de acord asupra sensului pe care-l dau unui cuvânt, pe care îl folosesc sau rostesc. În acest sens, urmează să facem o descriere a noțiunii de „karma”, ca să știm despre ce este vorba, când în cadrul acestor conferințe vom folosi expresia respectivă.

În urma expunerilor anterioare, fiecare dintre noi și-a format deja, probabil, o părere despre ceea ce este karma. O definiție este, fără îndoială, aceea prin care karma e numită „legea cauzalității spirituale”, legea conform căreia unei anumite cauze, care se află în viața spirituală, îi urmează anumite efecte. Aceasta ar fi însă o definiție prea abstractă despre karma, pe de o parte, prea îngustă, iar pe de altă parte, totuși, prea largă. Dacă vrem să concepem karma drept lege a cauzalității, s-o comparăm cu ceea ce numim de obicei legea cauzalității, drept lege a cauzei și efectului. Vom încerca să ajungem la o înțelegere asupra sensului pe care-l dăm de obicei legii cauzalității, în cadrul vieții reale, când nu vorbim încă despre nici un fel de realități și evenimente spirituale.

În prezent, știința exterioară subliniază frecvent faptul că importanța ei constă în aceea că ea construiește totul cu ajutorul cuprinzătoarei legi a cauzalității, că deduce efectele din cauzele corespunzătoare. În orice caz, oamenilor le este mai puțin clar cum se procedează când unele efecte sunt atribuite anumitor cauze. Veți putea găsi încă și azi, în cărți care pretind că sunt erudite și că explică noțiunile într-un mod cu adevărat filosofic, afirmații de felul: Un efect este ceea ce decurge dintr-o cauză. Când spunem că un efect decurge dintr-o cauză, noi vorbim foarte pe alături de realitate. Dacă urmărim, de exemplu, raza de soare purtătoare de căldură, care cade pe o placă de metal și o încălzește, putem vorbi despre cauză și efect în ceea ce privește lumea exterioară. Dar vom putea spune vreodată că efectul - încălzirea plăcii metalice - decurge din cauza care e constituită de raza caldă de soare? Dacă raza caldă de soare ar purta în ea acest efect, n-ar fi posibil ca ea să încălzească placa metalică, dacă aceasta nu-i vine în întâmpinare. Pentru că în lumea fenomenelor, în lumea neînsufletită, care se află în jurul nostru, un efect să urmeze după o cauză e necesar ca acestei cauze să-i vină în întâmpinare ceva. Și nu se poate spune niciodată că un efect decurge dintr-o cauză, dacă în întâmpinarea cauzei nu vine nimic. Un asemenea preambul, care sună poate filosofic și abstract, nu este inutil, deoarece trebuie să ne obișnuim - dacă vrem să progresăm pe tărâmul teosofiei - să conturăm noțiunile cât se poate de exact, nu în modul atât de neglijent pe care-l întâlnim în celelalte științe.

N-ar fi posibil să se vorbească despre karma, dacă un efect ar apărea ca în cazul în care raza caldă de soare încălzește o placă metalică. Aici există, ce-i drept, un raport de cauzalitate, legătura dintre cauză și efect, totuși, noi n-am ajunge niciodată la o definiție corectă despre karma, dacă am vorbi despre aceasta numai în acest sens. Așadar, nu putem vorbi de karma atunci când, pur și simplu, un efect este în legătură cu o cauză.

Acum putem merge mai departe și să ne facem o imagine mai exactă despre legătura dintre cauză și efect. Dacă, de exemplu, dintr-un arc tragem o săgeată, prin încordarea

arcului apare un efect. Ca și în cazul anterior, nu vom putea folosi cuvântul „karma”, dacă ne referim la efectul săgeții trase, în raport cu cauza sa. Dar dacă, studiind acest proces, observăm faptul că după o folosire mai îndelungată arcul nu va mai putea fi încordat ca la început, atunci ne apropiem deja, într-un anumit sens, de înțelesul karmei, chiar dacă nu ajungem încă să precizăm noțiunea de karma. În acest caz, ceea ce se întâmplă cu arcul nu are doar un efect exterior, ci efectul se întoarce asupra arcului însuși. Ceva care se întâmplă prin încordarea arcului se întoarce, ca să spunem așa, asupra arcului însuși. Prin urmare, apare un efect care se întoarce asupra obiectului care a provocat efectul.

Acest lucru intră deja în accepția karmei. Noțiunea de karma nu poate fi concepută fără producerea unui efect care să se întoarcă asupra lucrului sau ființei ce face să apară acel efect, fără această particularitate a efectului ce se întoarce asupra ființei care l-a provocat. Ne apropiem, deci, ceva mai mult de noțiunea de karma, în măsura în care înțelegem că efectul provocat de un lucru sau de o ființă se întoarce în mod necesar asupra acestui lucru sau a ființei înseși. Totuși, nu putem să vorbim de o karma a arcului, care, ca urmare a încordărilor sale repetate, nu mai are aceeași putere ca la început, din următorul motiv: dacă am încordat arcul, timp de trei-patru săptămâni, după care el s-a slăbit, în acest caz el a devenit altceva, n-a rămas același. Prin urmare, chiar dacă efectul ce se răsfrânge asupra cauzei este de așa natură, încât acel lucru sau acea ființă devin cu totul altceva, încă nu putem să vorbim de o karma. Avem voie să vorbim de o karma numai atunci când efectul se întoarce asupra aceleiași ființe sau când ea a rămas, cel puțin într-un anumit sens, neschimbată.

Ne-am apropiat, deci, cu încă un pas de noțiunea de karma. Dar în acest fel ne vom forma în legătură cu ea doar o reprezentare foarte abstractă. Dacă vrem să prezentăm această noțiune în mod abstract n-o putem concepe mai exact, decât exprimând-o așa cum am făcut mai înainte. Un lucru mai trebuie adăugat: dacă fenomenul-cauză și fenomenul-efect, care se întorc asupra ființei, au loc în același moment, cu greu vom putea vorbi despre karma. Fiindcă, în acest caz, ființa de

la care pornește efectul ar vrea, de fapt, ca acest lucru să se producă în mod direct, adică ar lua efectul ca premisă, ar fi conștientă de toate elementele care duc spre acel efect. Dacă așa stau lucrurile, tot nu vorbim despre karma. De exemplu, nu vom vorbi despre karma dacă avem în fața noastră un om care săvârșește o faptă prin care urmărește un anumit scop și dacă apoi - conform cu intenția sa - apare efectul dorit de el. Între cauză și efect trebuie să existe ceva care se sustrage conștienței imediate a cuiva, în timp ce declanșează cauza, în așa fel încât legătura dintre cauză și efect există, fără ca ea să fi fost în intenția ființei respective. Dacă această legătură n-a fost în intenția ființei-cauză, atunci motivul pentru care există o legătură între cauză și efect trebuie să fie în altă parte, nu în intențiile ființei respective. Motivul se află în existența unei anumite legități. Aparține, așadar, karmei faptul că legătura între cauză și efect trebuie să fie logică, aflându-se dincolo de ceea ce a intenționat direct ființa implicată.

Am adunat astfel câteva elemente care ne pot edifica asupra noțiunii de karma. Dar noi trebuie să avem toate aceste elemente înglobate în noțiunea de karma și să nu ne oprim la o definiție abstractă. Altfel nu vom putea înțelege manifestările karmei în diferite domenii. Acuma va trebui să căutăm aceste manifestări ale karmei, în primul rând, acolo unde ea ne iese mai întâi în întâmpinare: în viața umană individuală.

Oare putem găsi în viața omului individual ceva de felul a ceea ce am descris până acum explicând noțiunea de karma, și când anume? Am putea, dacă, de exemplu, în viața noastră ar avea loc un eveniment despre care am putea să spunem: Acest eveniment, se află într-o anumită legătură cu unul anterior, la care am participat în mod activ, pe care l-am provocat noi înșine. Să vedem - mai întâi printr-o simplă observare a vieții - dacă există așa ceva. Ne vom situa, deci, pe poziția simplei observații exterioare. Cine nu face asemenea observații nu poate să înțeleagă legătura logică dintre fenomenele vieții; el nu va ajunge la această cunoaștere, la fel cum cel ce nu va observa fenomenul ciocnirii dintre două bile de biliard nu va ști ce înseamnă legea ciocnirii elastice.

Observarea vieții ne poate face cu adevărat să percepem o legătură logică. Să studiem, de aceea, un caz concret.

Să presupunem că, la 18 ani, un eveniment oarecare îl obligă pe un tânăr să renunțe la meseria care părea să-i fie predestinată. Să presupunem că acesta a urmat studii universitare care l-au pregătit pentru o anumită carieră, dar că, din cauza unui accident suferit de părinții săi, el e nevoit să devină negustor. Cine observă într-un mod lipsit de prejudecăți aseme-ne-a întâmplări, care au loc în viață - așa cum în fizică observăm fenomenul de ciocnire a unor bile -, va constata, de exemplu, că meseria de negustor, pe care tânărul a fost nevoit s-o îmbrățișeze, îl stimulează, la început, că el își îndeplinește conștiincios, învață multe, poate că devine chiar un negustor foarte priceput. Dar se poate observa, de asemenea, că după un timp apare și un anumit plictis, o anumită nemulțumire. Un asemenea fenomen nu se va produce imediat. Dacă schimbarea meseriei a avut loc la vârsta de 18 ani, anii următori vor trece fără nici un incident. Dar în jurul vârstei de 23 de ani în sufletul lui se sedimentează un fenomen inexplicabil. Dacă cercetăm mai profund, putem observă că nemulțumirea ce apare la cinci ani după schimbarea meseriei își găsește explicația în ceva ce s-a întâmplat la vârsta de 13 sau 14 ani. Foarte frecvent, cauzele unui asemenea fenomen trebuie căutate cam cu tot atâta timp în urmă cât a trecut de la această schimbare până la un eveniment de felul celui descris mai înainte. Poate că la vârsta de 13 ani în viața afectivă a tânărului - deci cu cinci ani înainte de a-și schimba meseria - s-a întâmplat ceva care i-a provocat o anumită fericire lăuntrică. Să presupunem că el n-ar fi fost nevoit să-și schimbe meseria; atunci ceea ce s-a întâmplat la 13 ani s-ar fi manifestat mai târziu în viața lui și ar fi dat roadele scontate. Dar a intervenit schimbarea meseriei, care la început a trezit interesul tânărului, i-a captivat sufletul. Ceea ce a intrat în viața lui suflătească a estompat conținutul anterior al acesteia. Un anumit timp, o asemenea trăire poate fi reprimată, dar tocmai prin faptul că e reprimată ea dobândește o forță deosebită; am putea spune că se acumulează în interior o forță tensionată. E ca și cum am comprima o minge elastică: o putem comprima până la o anumită limită, apoi ea opune

rezistență; și dacă poate reveni la forma inițială, o va face cu o forță cu atât mai mare cu cât am comprimat-o înainte mai puternic. Trăiri de felul celor sugerate mai sus, pe care un tânăr le-a preluat în interiorul său în cel de al 13-lea an al vieții și care apoi, până în momentul când și-a schimbat meseria, s-au tot consolidat, pot fi și ele reprimare, într-un anumit mod; dar, după un anumit timp, în suflet se face simțită o rezistență. Apoi această rezistență devine suficient de puternică pentru a-și arăta efectul. Din cauză că sufletului îi lipsește ceea ce el ar fi avut, dacă n-ar fi intervenit schimbarea meseriei, conținutul reprimat până acum se face simțit și iese la suprafață sub forma nemulțumirii, a plictisului față de ceea ce îi oferă lumea din jur.

Avem aici o situație în care un om a avut o trăire, a făcut ceva la vârsta de 14-15 ani și mai târziu și-a schimbat meseria și vedem cum aceste cauze se manifestă în așa fel încât mai târziu, prin efectele lor, se întorc asupra aceleiași ființe. Într-un asemenea caz ar trebui să aplicăm noțiunea de karma, în primă instanță, vieții individuale a omului. N-ar trebui, însă, să se obiecteze: Dar am cunoscut destule cazuri în care nu s-a manifestat deloc așa ceva! Se poate. Dar nici unui fizician care studiază legile căderii pietrei nu i-ar veni în minte să spună că legea nu e adevărată, dacă piatra ar fi scoasă de pe traiectoria ei, de exemplu, printr-o lovitură. Trebuie să învățăm să observăm în mod corect și să excludem acele fenomene care nu au legătură cu stabilirea legii. Sigur că un asemenea om, care, dacă n-ar interveni nimic în viața lui la 23 de ani, ar resimți sub formă de plictis efectul impresiilor avute la 13 ani, n-ar ajunge la o asemenea trăire dacă între timp s-ar căsători, să zicem. Dar atunci am avea de-a face cu un factor care nu influențează în nici un fel stabilirea legii fundamentale. Important este să găsim factorii adecvați, care ne pot conduce spre stabilirea unei legi. Simpla observare nu înseamnă încă absolut nimic; numai o observare metodică ne duce la cunoașterea legii. Dar este important, dacă vrem să studiem legea karmei, să facem în mod corespunzător asemenea observații metodice.

Să presupunem că la 25 de ani cineva, care era un om pe care nu se prea putea pune bază, a suferit o grea lovitură a destinului, care i-a provocat durere și suferință. Dacă ne vom opri cu analiza noastră la simpla observare a faptelor, nu vom ajunge niciodată să cunoaștem corelația karmică a evenimentelor. Dacă însă vom urmări viața unui om care la 25 de ani a primit o lovitură grea a destinului, vom constata că la 50 de ani a devenit un om dintr-o bucată, activ și destoinic, care are un loc bine stabilit în societate. La douăzeci de ani el mai era încă un pierde-vară, nu voia să facă nimic util, la 25 de ani a primit apoi acea lovitură grea a destinului. Dacă nu s-ar fi întâmplat acest lucru - vom spune noi acum -, el ar fi rămas un pierde-vară. Așadar, lovitură pe care a suferit-o e cauza faptului că la 50 de ani avem în fața noastră un om activ și destoinic.

Dar greșim dacă privim lovitură suferită de acel om la 25 de ani doar ca pe un simplu efect. Fiindcă, dacă ne întrebăm ce consecințe a avut această lovitură, ne putem opri la simpla observație. Dacă nu privim însă o asemenea lovitură ca pe un efect, punând-o la baza șirului de fenomene de care a fost precedată, dacă o punem la originea evenimentelor care au urmat și o privim drept cauză, ne dăm seama că, raportat la această lovitură a destinului, putem să ne schimbăm în mod esențial chiar și judecata noastră bazată pe simțire, pe sentiment. Dacă o privim doar ca pe un efect, poate vom fi triști, din pricina faptului că acel om a suferit o asemenea lovitură. Dacă o privim însă drept cauză a ceea ce s-a întâmplat mai târziu, vom fi bucuroși, deoarece, vom putea spune noi, acestei lovituri a destinului i se datorează faptul că a devenit un om vrednic.

Vedem deci că sentimentele noastre pot să treacă printr-o schimbare esențială, în funcție de felul în care privim un fapt al vieții: drept efect sau drept cauză. Bineînțeles, dacă facem observația în momentul în care a survenit evenimentul dureros nu putem percepe efectul în mod nemijlocit. Dacă ne-am însușit însă, în urma unor observații similare, legea karmei, ne va spune ea însăși că acum un eveniment ni se pare dureros fiindcă ni se arată doar ca efect al unor fapte anterioare, dar el

poate fi privit și drept punctul de plecare a ceva ce se va întâmpla ulterior. Și atunci putem spune: Presimțim că aici se află punctul de plecare, cauza unor efecte care pun întreaga situație într-o cu totul altă lumină! Așa se face că legea karmei însăși poate fi un izvor de consolare. Consolarea n-ar exista, dacă am așeza un eveniment la sfârșitul, nu la începutul unui șir de fenomene.

Important este, așadar, să observăm viața metodic și să raportăm în mod corespunzător lucrurile unele la altele, drept cauză și efect. Dacă extindem asemenea observații la un număr mare de cazuri, vom constata că în viața umană individuală unele evenimente apar cu o anumită regularitate, iar altele apar în mod neregulat. Cel care observă viața umană - și nu doar până acolo unde-i ajunge vârful nasului - poate găsi în aceasta corelații și înlănțuiri demne de luare-aminte. Numai că în zilele noastre fenomenele vieții umane sunt observate, din păcate, doar pe parcursul unor perioade de timp scurte, nu mai mult de câțiva ani; oamenii nu sunt obișnuiți să facă legătura între ceea ce se întâmplă peste un număr mai mare de ani și ceea ce în trecut a putut fi cauza evenimentului respectiv. De aceea, azi foarte puțini oameni știu să stabilească o legătură între începutul și sfârșitul vieții umane. O asemenea legătură poate să ne învețe, însă, extraordinar de mult.

Să presupunem că am educat un copil, în primii șapte ani ai vieții sale, în așa fel încât n-am pornit de la ideea că el trebuie să corespundă neapărat ideilor pe care noi ni le facem despre un om de ispravă. Aceasta ar însemna să turnăm cu pâlnia în mintea unui copil, cât se poate mai exact, tot ceea ce, după concepția noastră, poate să facă din el un om de ispravă. Dacă pornim, însă, de la adevărul că cineva poate fi om de ispravă în foarte multe feluri și că nu e necesar să avem idei preconcepute despre calea pe care copilul în creștere urmează să devină om de ispravă, conform cu predispozițiile lui individuale, atunci vom ajunge la concluzia că, indiferent care sunt reprezentările mele despre un asemenea om, copilul, trebuie să se dezvolte scoțând la lumina zilei predispozițiile sale cele mai bune - pe care, poate, eu voi fi nevoit să le dezleg ca pe niște enigme! Ce importanță are faptul că eu am

anumite obligații? Copilul trebuie să simtă el însuși nevoia de a face un lucru sau altul! Dacă vreau ca el să se dezvolte conform cu predispozițiile sale individuale, voi căuta să scot în evidență, acele nevoi care există în el ca germini, în așa fel încât să apară, înainte de toate, dorința de a săvârși faptele din propria sa chemare interioară. Vedem deci că există două metode absolut diferite de a acționa asupra unui copil în primii șapte ani din viața sa.

Dacă vom observa în continuare viața copilului, mult timp nu vom remarca efectul cel mai important a ceea ce, în primii ani, am investit în acest mod în copil. Efectele propriu-zise a ceea ce au constituit cauze în copilărie ies la suprafață mai târziu, în amurgul vieții. Un om poate să aibă un spirit activ până în amurgul vieții, dacă în copilărie l-am educat în felul descris mai înainte, dacă am ținut seama de viața lui sufletească, de tot ceea ce e viu în el. Dacă am scos la lumină forțele interioare existente în el și le-am dezvoltat, le vom vedea apărând în amurgul vieții sale, sub forma unei vieți sufletești bogate. Iar tot ceea ce am făcut greșit în cea mai fragedă copilărie, în ceea ce privește educația aceluia om, va apărea sub forma unui suflet uscat și sărăcit și, în consecință - fiindcă un suflet uscat acționează și asupra trupului -, a neajunsurilor bătrâneții. Vedem aici ceva care apare în viața umană ca fenomen legic, în așa fel încât e valabil pentru orice om, drept legătură cauzală.

Am putea găsi și pentru perioadele mijlocii ale vieții asemenea corelații, și vom atrage atenția asupra lor. Felul cum educăm pe cineva între 7 și 14 ani iese la suprafață, prin efectele sale, în penultima perioadă a vieții. Vedem astfel cum cauza și efectul se derulează în mod ciclic, ca în cerc. Cauzele care au existat cel mai timpuriu apar ca efect cel mai târziu. Dar în viața umană nu există doar asemenea efecte și cauze, pe lângă desfășurarea ciclică întâlnim și una lineară.

Din exemplul nostru, care arată în ce fel evenimentele trăite la vârsta de 13 ani le pot influența pe cele de la 23 de ani, am văzut că în viața umană cauza și efectul sunt legate între ele în așa fel, încât ceea ce omul a viețuit înăuntrul lui

atrage după sine efecte care se întore mai târziu asupra sa. Așa se împlinește karma în viața omului. Dar nu vom ajunge la înțelegerea vieții umane, dacă vom căuta legături cauzale numai în această viață umană izolată. Despre felul cum poate fi fundamentată și dezvoltată ideea formulată aici vom vorbi în continuare. Acum vreau doar să atrag atenția asupra unui lucru care, de fapt, vă este deja cunoscut: știința spiritului ne spune că viața dintre naștere și moarte e repetarea unor vieți umane anterioare.

Viața dintre naștere și moarte se caracterizează prin faptul că una și aceeași conștiință se extinde - cel puțin în esență - asupra întregii existențe. Dacă vă amintiți perioadele anterioare ale vieții dumneavoastră, veți spune: Există un moment, care nu coincide cu nașterea mea, ci e situat puțin mai târziu, un moment în care încep amintirile vieții mele. Oamenii carc nu sunt inițiați vor spune despre conștiința lor că ea nu se întinde decât până la acel moment. De fapt, în perioada dintre naștere și moarte avem de-a face cu acel moment în care încep amintirile, asupra căruia vom reveni; el va face lumină în multe probleme importante. Dacă nu ținem seama de acest lucru, putem spune: Caracteristica principală a vieții dintre naștere și moarte o constituie faptul că peste această perioadă se extinde *una și aceeași* conștiință.

Omul nu caută cauzele unui eveniment din viața sa în perioadele anterioare ale existenței; el ar putea face acest lucru dacă ar fi suficient de atent la tot i ce se întâmplă. Ar putea face acest lucru cu ajutorul conștiinței amintirilor sale. Și dacă ar încerca, apelând la amintirile sale, să-și aducă în fața sufletului legătura dintre evenimentele mai vechi și cele recente, în sensul karmei, el ar ajunge la o anumită concluzie.

De exemplu, ar putea spune: Unele evenimente n-ar fi avut loc, dacă într-o perioadă sau alta a vieții mele de până acum nu s-ar fi întâmplat un anumit lucru. Și poate că ar mai spune: Eu trebuie să plătesc acum greșelile care au fost făcute în educația mea. Chiar dacă vede numai legătura dintre ceea ce s-a greșit în copilăria lui și evenimentele ulterioare, acesta îi poate fi deja de ajutor. El va găsi mai lesne căile și mijloacele

de a repara greșelile din educația sa. Cunoașterea legăturii care există între cauzele și efectele din diferitele perioade ale vieții, pe care le putem cuprinde cu ajutorul conștiinței noastre obișnuite, poate să ne stimuleze în viață, ne poate da posibilitatea de a îndrepta unele lucruri. Unui om de 80 de ani care caută în trecut cauzele unor evenimente petrecute în viața sa îi va fi greu să găsească mijloacele de a remedia ceva din cele întâmplate, iar faptul că le știe nu-i va fi de mare folos. Dacă ajunge însă mai devreme la o asemenea înțelegere și, constatând ce s-a greșit în educația sa ia măsuri la 40 de ani, să zicem, poate că va mai avea timp să remedieze situația.

Vedem, deci, că nu trebuie să ne însușim doar cunoștințele referitoare la acele aspecte ale karmei care ne privesc în mod direct și imediat, că e necesar să avem cunoștințe despre ansamblul legic al karmei. Asemenea cunoștințe ne pot stimula în viață. Ce va face un om care, la 40 de ani, întreprinde ceva pentru ca urmările anumitor greșeli făcute la 12 ani în educația sa, să zicem, sau săvârșite chiar de el însuși să nu mai apară? Va încerca să compenseze ceea ce el însuși sau altcineva a greșit și va face tot ce stă în posibilitățile sale pentru a preveni efectele negative care ar trebui să apară. Într-un anumit fel, el chiar va înlocui efectul care s-ar produce fără participarea lui prin alt efect. Cunoașterea a ceea ce s-a întâmplat în viața lui la 12 ani îl va conduce, la 40 de ani, spre o anumită acțiune. Ce a realizat, așadar, acest om, prin faptul că a privit înapoi, la perioadele trecute ale vieții sale? El a făcut în mod conștient, prin voința sa, ca unei anumite cauze să-i urmeze un anumit efect. El a dorit efectul pe care l-a făcut să se producă acum. Vedem deci că voința noastră poate să intervină în linia succesiunilor karmice și să pună altceva în locul efectelor care ar fi apărut în caz contrar. Dacă studiem o asemenea corelație, în care conștiința noastră face în mod voit să apară o legătură între cauză și efect, în cadrul biografiei noastre, vom spune: La acest om karma sau legitatea karmică a intrat în sfera conștiinței, el însuși a provocat, într-un anumit mod, efectul karmic.

Să presupunem însă că la baza unei reflecții similare punem ceea ce știm despre viețile anterioare ale unui om. Conștiința despre care am vorbit mai înainte, care se extinde - cu excepția amintită - asupra vieții noastre dintre naștere și moarte, ia naștere datorită faptului că omul se poate sluji de creierul său. Când omul pășește prin poarta morții apare o conștiință de altă natură, care e independentă de creier și e legată de condiții esențial diferite. Și noi știm că această conștiință, care durează până la o nouă naștere, realizează un fel de retrospectivă asupra a tot ceea ce omul a săvârșit în viața dintre naștere și moarte. În viața dintre naștere și moarte omul trebuie să-și formeze deprinderea de a privi în trecut, spre anumite greșeli săvârșite în educația lui, dacă vrea să introducă în viața sa efectul acestor greșeli într-un mod cu adevărat karmic. După moarte, omul privește, în retrospectiva pe care o are asupra vieții sale, greșelile sau, în general, faptele pe care le-a săvârșit. El vede, totodată, ce au făcut în sufletul său sau din sufletul său aceste fapte. Și constată cum, deoarece a săvârșit un anumit lucru, a făcut să scadă sau să crească valoarea ființei sale. Dacă, de exemplu, i-am provocat unui semen al nostru o suferință, prin aceasta valoarea ființei noastre a scăzut; prin faptul că i-am provocat acea suferință, am devenit mai puțin valoroși. Când, după moarte, prin privirea retrospectivă asupra vieții noastre, vedem numeroase asemenea cazuri, spunem: Prin aceasta tu ai devenit mai imperfect. De aici, pentru conștiința noastră decurge faptul că, după moarte, se naște forța și voința de a face tot ce se poate, pentru a redobândi acea valoare pe care am pierdut-o, adică voința de a compensa întreaga suferință provocată. Prin urmare, între moarte și o nouă naștere omul are tendința, intenția de a repara toate lucrurile rele pe care le-a făcut, ca să poată recuceri acea treaptă de perfecțiune pe care trebuie s-o aibă ca om și care a fost prejudiciată prin fapta respectivă.

Apoi omul intră într-o nouă existență. Conștiința lui nu mai este aceeași; el nu-și mai amintește perioada dintre moarte și noua naștere și nici faptul că și-a propus să repare ceva. Dar această intenție există în el. Și, chiar dacă nu-și aduce aminte că trebuie să facă ceva spre a compensa un rău sau altul prin forța care zace în adâncurile ființei sale, el va fi

mănat spre o faptă care va realiza aceasta. Acum ne putem face o reprezentare despre ceea ce se întâmplă când un om, în vârstă de 20 de ani, să zicem, e atins de o trăire sau de un eveniment dureros. Cu conștiința pe care o are între naștere și moarte, el va fi copleșit de durerea sa. Dacă și-ar aminti intențiile pe care le-a înmagazinat în sufletul lui în viața dintre moarte și naștere, ar avea și puterea de a ajunge în locul unde a îndurat acea suferință, fiindcă ar simți că nivelul de perfecțiune pe care l-a pierdut și trebuie să-l redobândească nu poate fi atins decât trecând prin acea suferință. Așadar, chiar dacă înăuntrul lui conștiința obișnuită spune: Durerea e aici; tu su-feri din cauza ei!, privind durerea doar ca pe un efect, s-ar putea ca pentru conștiința generală, care cuprinde și perioada dintre moarte și noua naștere, intenția sa să apară ca fiind aceea de a căuta durerea sau o nenorocire oarecare.

Acest aspect ni se înfățișează, dacă privim viața umană dintr-un punct de vedere superior. Putem vedea atunci că apar situații legate de destin, care nu se prezintă drept efectele unor cauze din viața cuiva, ci sunt cauzate de la nivelul unei alte conștiințe, al unei conștiințe care se întinde dincolo de naștere și că se continuă în vremuri anterioare celor care s-au scurs de la naștere. Dacă înțelegem în mod exact acest lucru, vom spune: Avem, în primul rând, o conștiință care se întinde asupra perioadei dintre naștere și moarte, pe care o vom numi conștiința personalității izolate, cea care se desfășoară între naștere și moarte. Dar conștiința poate acționa și dincolo de naștere și moarte; este vorba despre o conștiință despre care omul nu știe nimic în starea lui de conștiință obișnuită, dar care poate acționa exact la fel ca aceasta. Din această cauză am vorbit despre faptul că cineva își ia karma în stăpânire și realizează, de exemplu, la 40 de ani, o compensație pentru unele greșeli care au avut loc în educația sa la vârsta de 12 ani. În acest caz, el preia o parte a karmei în conștiința personalității sale izolate. Dacă omul e condus spre un loc oarecare, unde poate trece printr-o suferință, spre a crea o compensație, spre a deveni un om mai bun, aceasta vine tot din ființa omului; numai că nu vine din conștiința personalității sale izolate, ci dintr-o conștiință de ansamblu, care cuprinde și perioada dintre moarte și noua naștere. Acea parte asupra

căreia se extinde această conștiință vom numi-o „individualitatea” omului, și această conștiință, care e mereu întreruptă de conștiința personalității, o vom numi „conștiință individuală”, spre deosebire de conștiința personalității izolate. Vedem astfel cum acționează karma în ceea ce privește individualitatea omului.

Totuși, n-am putea înțelege viața umană dacă am urmări șirul fenomenelor așa cum am făcut-o până acum, deoarece am avut în vedere numai cauzele necesitate de evoluția omului și efectele acestora. Nu e nevoie decât de un caz simplu, pe care-l vom descrie în continuare, pentru a vedea că nu înțelegem viața umană dacă luăm în considerare doar ceea ce am spus mai înainte. Să studiem cazul unui inventator sau al unui explorator, de exemplu al lui Columb sau al celui care a descoperit mașina cu aburi sau oricare alt caz. În această situație este vorba despre o anumită acțiune. Dacă vom studia acțiunea pe care a săvârșit-o inventatorul respectiv, vom găsi cauza care l-a îndemnat s-o săvârșească. Cauza care l-a determinat pe Columb să călătorească spre America, de exemplu, sau cauza care l-a făcut să ia o asemenea hotărâre într-un anumit moment o vom găsi în karma lui individuală și personală. Dar oare această cauză trebuie căutată numai în karma personală și individuală? Iar fapta trebuie studiată ca efect doar în legătură cu individualitatea care a acționat în Columb? Faptul că acesta a descoperit America a avut un anumit efect, în ceea ce-l privește: i-a crescut valoarea, a devenit mai desăvârșit. Acest efect se va evidenția în procesul dezvoltării individualității sale în viața următoare. Dar ce efecte a avut această faptă asupra altor oameni? Oare ea n-ar trebui privită și drept cauză care a influențat nenumărate alte vieți umane?

O asemenea abordare, destul de abstractă a problemei, o putem depăși, dacă privim viața umană de-a lungul unor perioade de timp foarte mari. Dacă analizăm viața umană din epoca caldeo-egipteană (care a precedat-o), pentru a vedea ce a dat ea omenirii și prin ce experiențe au trecut oamenii, vom constata ceva cu totul deosebit. Făcând o comparație cu propria noastră epocă, ne vom da seama că ce se întâmplă

acum are legătură cu ceea ce s-a petrecut în epoca de cultură caldeo-egipteană; iar epoca greco-latină se situează între ele. În epoca noastră nu s-ar petrece anumite lucruri, dacă n-ar fi avut loc anumite evenimente în epoca de cultură caldeo-egipteană. Dacă științele actuale ale naturii au ajuns la anumite rezultate de cercetare, cauza acestui lucru se află în forțele care s-au dezvoltat și au înflorit din sufletul uman. Dar acele suflete care și-au desfășurat activitatea în epoca noastră s-au incarnat și în epoca de cultură caldeo-egipteană, de unde au preluat în ființa lor anumite trăiri, fără de care n-ar putea face ceea ce fac astăzi. Dacă discipolii preoților din vechile temple egiptene n-ar fi preluat în sufletele lor, prin astrologia egipteană, cunoștințe referitoare la cer, ei n-ar fi putut să pătrundă mai târziu în tainele Cosmosului, și în anumite suflete ale epocii noastre n-ar fi existat forțele care au făcut ca omenirea să iasă în spațiile cerești. Cum a ajuns, de exemplu, Kepler, la descoperirile sale? În el trăia un suflet care, în epoca de cultură caldeo-egipteană, preluase în sine forțele necesare pentru a ajunge la descoperirile făcute mai târziu, în a cincea epocă de cultură. Resimțim o anumită mulțumire interioară văzând cum în diferite spirite individuale ies la suprafață un fel de amintiri, care arată că germenii a ceea ce ele fac acum își au originea în trecut. Unul dintre spiritele care a realizat lucruri de cea mai mare importanță în ceea ce privește cercetarea legilor cerești, Kepler, spune despre sine însuși: *„Da, eu sunt acela, eu am furat vasele de aur ale egiptenilor, spre a înălța cu ele zeului meu un sanctuar, departe de hotarele Egiptului. Dacă mă iertați, mă voi bucura, dacă vă mâniați, o voi îndura; aici arunc zarul și scriu această carte pentru cititorul de azi, ca și pentru cel de odinioară - ce înseamnă asta? Chiar de-ar trebui să-și aștepte cititorul o sută de ani. Dumnezeu însuși l-a așteptat șase milenii pe cel care trebuia să-i vada opera și s-o înțeleagă”*. ([Nota 1](#))

E o amintire ce apare sporadic în sufletul lui Kepler, o amintire a ceea ce el și-a însușit ca germene pentru ceea ce avea să realizeze în existența sa personală. Ar putea fi citate sute de asemenea exemple. În afară de faptul că la Kepler apare din străfunduri ceva care este efectul trăirilor avute într-o altă viață pământească, vedem ridicându-se la suprafață

ceva care se dovedește a fi efectul legic, important pentru întreaga omenire, al unui lucru care, la rândul lui, a avut valoare pentru omenire într-o epocă anterioară. Vedem că omul e așezat într-un loc anume, spre a realiza un lucru important pentru întreaga omenire. Vedem că nu numai în viața umană individuală, ci în întreaga omenire există anumite legături între cauze și efecte, pe parcursul unor perioade de timp foarte lungi. Și ne dăm seama că legea karmei individuale se va intersecta cu acele legi pe care le putem numi legi karmice ale omenirii. Uneori această intersectare e destul de greu sesizabilă. Gândiți-vă ce ar fi devenit astronomia noastră, dacă n-ar fi fost inventat cândva telescopul. Urmăriți dezvoltarea astronomiei, mergând înapoi pe firul timpului și veți constata că infinit de multe lucruri au legătură cu inventarea acestuia. Dar se știe că telescopul a fost inventat datorită faptului că într-un atelier de instrumente optice niște copii s-au jucat odată cu niște lentile și că printr-o întâmplare, cum s-ar putea spune, aceste lentile au fost așezate în așa fel încât cineva și-a dat seama că s-ar putea construi ceva de felul unui telescop. Gândiți-vă cât de adânc trebuie să căutați, dacă vreți să găsiți karma individuală a acelor copii și karma omenirii, care a făcut ca, într-un anumit moment, să fie inventat telescopul! Încercați să puneți la un loc toate acestea și veți vedea în ce mod demn de atenție se încrucișează și se întrețes karma diferitelor individualități și karma întregii omeniri! Și atunci veți spune: Ar trebui să ne imaginăm altfel întreaga evoluție a omenirii, dacă la un moment dat nu s-ar fi petrecut un lucru sau altul.

Ce s-ar fi întâmplat cu Imperiul roman, dacă la un moment dat, în cadrul războaielor cu perșii, grecii n-ar fi respins atacul acestora? Este o întrebare grea. Dar nu este grea întrebarea: Cum se face că războaiele cu perșii au avut loc în acest fel? Cel ce merge pe urmele acestei întrebări și caută un răspuns va vedea că în Orient anumite cuceriri au avut loc datorită faptului că au existat despoți care voiau ceva exclusiv pentru propria lor persoană și care, în acest scop, s-au asociat cu preoții oficianți ai jertfelor de la templu. A fost necesară organizarea statală din acea vreme, pentru ca în Orient să poată fi creat ceva, dar tot această organizare a atras după

sine și relele care au urmat. Aceasta are legătură cu faptul că un popor cu totul diferit - grecii - a putut să respingă la momentul potrivit atacul celor din Orient. Dacă reflectăm la toate acestea, ne vom întreba: Cum stau lucrurile cu karma personalităților care au fost active în Grecia, respingând atacul perșilor? Și vom găsi, în karma oamenilor respectivi, multe aspecte personale; dar vom vedea, de asemenea, că această karma persoanlă e legată cu karma poporului și a omenirii, astfel că e îndreptățit să se spună: Karma întregii omeniri a așezat tocmai această personalitate în acel loc și în acel timp! Vedem cum karma omenirii interferează cu karma individuală. Și va fi necesar să ne întrebăm, în continuare, în ce fel interferează aceste lucruri. Dar putem să mergem și mai departe și să studiem o altă corelație.

Ne putem îndrepta privirile, în sensul științei spiritului, spre o anumită perioadă din evoluția noastră pământească, în care pe Pământ nu exista încă regnul mineral ([Nota 2](#)). Evoluția noastră pământească a fost precedată de fazele saturniană, solară și lunară, când încă nu exista un regn mineral, în sensul nostru actual. De-abia pe Pământ au luat naștere mineralele în forma lor actuală. Dar prin faptul că în cursul evoluției pământene regnul mineral s-a separat, el există și va exista în toate epocile viitoare ca regn separat. Înainte de acest moment, oamenii, animalele și plantele s-au dezvoltat fără existența unui regn mineral care să stea la baza lor. Ca să poată realiza mai târziu un pas înainte în evoluția lor, a fost necesar ca celelalte regnuri să elimine din sânul lor regnul mineral. După ce l-au eliminat, ele s-au putut dezvolta așa cum se dezvoltă pe o planetă care posedă o bază minerală solidă. Și niciodată nu va lua naștere altceva decât ceea ce a rezultat din apariția la un moment dat a procesului de formare a unui regn mineral. Destinele viitoare ale celorlalte regnuri depind de apariția regnului mineral, cândva, în cursul existenței Pământului nostru, într-un trecut îndepărtat. Prin apariția regnului mineral s-a întâmplat un lucru de care trebuie să țină seama întreaga evoluție ulterioară a vieții pe Pământ. În existența tuturor celorlalte ființe se va împlini ceea ce decurge din apariția regnului mineral. Avem și aici, în epoci ulterioare, împlinirea karmică a unui lucru întâmplat anterior. Pe Pământ

se împlinește ceea ce s-a pregătit în trecut. Există o legătură între ceea ce s-a petrecut mai înainte și ceea ce s-a întâmplat mai târziu, dar există și o legătură care, prin efectele ei, se întoarce asupra ființei-cauză. Oamenii, animalele și plantele au eliminat din sânul lor regnul mineral, iar regnul mineral, la rândul lui, își exercită efectele asupra lor. Vedem, deci, că se poate vorbi de o karma a Pământului.

În cele din urmă, putem scoate în evidență un lucru ale cărui baze se află în expunerile cu caracter general din cartea mea ***Știința ocultă***.

Știm că anumite entități au rămas în urmă, pe treapta de dezvoltare a vechii Luni, și că aceasta s-a întâmplat pentru a-i da omului posibilitatea de a-și dezvolta anumite însușiri. Dar în vechea perioadă lunară a Pământului n-au rămas în urmă doar unele entități, ci și unele substanțialități. Au rămas pe treapta lunară ființe care acționează asupra existenței noastre pământene sub numele de entități luciferice. Din această cauză, în existența pământene apar efecte ale căror baze au fost puse în existența lunară. Dar ceva similar are loc și din punctul de vedere al substanței. Dacă privim sistemul nostru solar, constatăm că el e compus din corpuri cerești care execută mișcări ciclice regulate - având o anumită unitate lăuntrică. Dar găsim și alte corpuri cerești care, ce-i drept, se mișcă și ele după un anumit ritm, dar încalcă legile obișnuite ale sistemului solar - și anume cometele. Substanța unei comete nu e supusă unor legi de felul celor care acționează în sistemul nostru solar, ci unor legi care au acționat în cadrul vechii existențe lunare. În viața cometelor s-a păstrat legitatea vechii existențe lunare. Am spus adeseori că știința spiritului a demonstrat prezența acestei legități înainte să fi fost adusă vreo confirmare din partea științelor naturii. În anul 1906, la Paris, am atras atenția asupra faptului că, în timpul vechii existențe lunare anumite combinații de carbon și azot au avut un rol asemănător celui jucat azi pe Pământ de combinațiile dintre oxigen și carbon, dioxidul de carbon, acidul carbonic ș.a.m.d. Aceste din urmă combinații sunt atât de toxice, încât provoacă moartea. *Un rol similar l-au avut în perioada vechii existențe lunare, și combinațiile cianului, combinațiile acidului*

prusic. Asupra acestui lucru știința spiritului a atras atenția în anul 1906 ([Nota 3](#)). Și în alte conferințe s-a arătat că prin existența cometelor sunt introduse legile vechii existențe lunare în sistemul nostru solar, așa că n-au rămas în urmă doar entitățile luciferice, ci și legile vechii substanțe lunare, care acționează într-un mod neuniform. S-a spus întotdeauna că trebuie să existe ceva în genul compușilor acidului prusic în atmosfera cometelor. Mult mai târziu, în raport cu momentul când acest lucru a fost prezentat de către știința spiritului, de-abia în acest an, s-a constatat, prin analiză spectrală, prezența acidului prusic în componența cometelor.

Aveți aici una dintre dovezile care se pot aduce ca răspuns la afirmația: Arătați-ne cum se poate evidenția în mod concret un lucru prin metodele științei spiritului! Există multe asemenea lucruri; numai că ar trebui ca ele să fie observate. Așadar, ceva din vechea noastră existență lunară își exercită influențele asupra actualei existențe de pe Pământ.

Dar acum ne punem întrebarea: E îndreptățită afirmația că la baza fenomenelor senzoriale exterioare se află realități de natură spirituală? Celui care acceptă știința spiritului îi e clar faptul că în spatele tuturor realităților senzoriale se află realități de natură spirituală. Dacă ceva din vechea existență lunară își proiectează influențele, sub formă de substanță, asupra existenței noastre pământene, dacă o cometă își proiectează lumina asupra existenței noastre pământene, în spatele unui astfel de fenomen se află o realitate de natură spirituală. Și am putea chiar să spunem ce fel de spiritualitate se manifestă prin cometa Halley. ([Nota 4](#)) *Cometa Halley* este, ori de câte ori ajunge în sfera existenței noastre pământene, expresia unui nou impuls spre materialism. Poate că lumii actuale aceasta i se va părea o superstiție. Dar oamenii ar trebui să cugete la faptul că și ei descoperă uneori influențe spirituale în constelațiile astrelor. Cine n-ar spune că eschimosul e o ființă umană altfel constituită decât, să zicem, hindusul, din cauză că în zona polară razele solare cad sub un alt unghi? Și oamenii de știință deduc pretutindeni influențe spirituale din constelațiile astrelor. Așadar, o dată cu cometa Halley vine și un impuls spre materialism. Existența acestui

impuls poate fi dovedită. După apariția cometei Halley, în anul 1835, a urmat un curent materialist care poate fi numit materialismul celei de a doua jumătăți a secolului trecut, după apariția anterioară a aceleiași comete s-a manifestat iluminismul materialist al enciclopediștilor francezi. Aceasta e legătura. Pentru ca în existența pământească să aibă loc anumite evenimente, cauzele lor trebuie să fi fost înregistrate cu mult timp înainte, în afara existenței pămâtenesc. Și aici avem de-a face cu o karma cosmică. De ce pe vechea Lună au fost scoase din curentul evoluției spiritualul și materia? Pentru ca anumite efecte să poată radia înapoi, spre acele entități care le-au expulzat. Entitățile luciferice au fost expulzate, au fost nevoite să parcurgă o altă evoluție, ca să poată lua naștere voința liberă și posibilitatea de a alege răul, pentru ființele care trăiesc pe Pământ. Avem aici ceva care depășește, în ceea ce privește efectele karmice existența noastră pământească: o perspectivă deschisă spre karma cosmică.

Am putut vorbi astăzi despre karma, despre importanța pe care ea o are pentru fiecare persoană în parte, pentru individualitate, pentru întreaga omenire, în cadrul vieții de pe pământul nostru și dincolo de sfera pământească; și am mai găsit ceva care poate fi numit karma cosmică. Descoperim astfel legea karmei, pe care o putem numi legea legăturii dintre cauză și efect, dar în sensul că efectul se întoarce, la rândul lui, asupra cauzei și că în acest caz ființa nu s-a schimbat, a rămas aceeași. Întâlnim această legitate karmică pretutindeni în lume, în măsura în care privim lumea ca pe ceva spiritual. Presimțim că, în diverse situații, karma se va manifesta în modurile cele mai diferite. Și mai presimțim că diferitele curente karmice - karma personală, karma omenirii, karma Pământului, karma cosmică s.a.m.d. - se vor intersecta și astfel vom obține elemente de care avem nevoie pentru a înțelege viața. Iar viața poate fi înțeleasă, în diferitele ei puncte concrete, numai dacă vom afla în ce fel colaborează între ele diferitele curente karmice.

CONFERINȚA a II-a Karma și regnul animal Hamburg, 17 mai 1910

Înainte de a ajunge la problemele propriu-zis umane referitoare la karma, este necesar să facem o serie de considerații pregătitoare. Aici intră ceea ce am spus ieri: descrierea noțiunii de karma. Și mai intră ceea ce mai avem de spus despre karma și regnul animal. Dovezile exterioare ale realității karmei vor apărea în cadrul acestui ciclu în locurile unde vom avea motive să facem trimitere în mod special la ele. Cu aceste ocazii veți avea și posibilitatea de a dezvolta ideea de karma în fața unor oameni din afara mișcării noastre, care vor veni la dumneavoastră cu întrebări, punând la îndoială întreaga noastră concepție.

Ce ar fi mai la îndemână decât să întrebăm cum se raportează viața animalelor la ceea ce numim desfășurarea karmei umane, în care - așa cum vom vedea - sunt cuprinse cele mai importante și mai adânci probleme ale destinului uman.

Raportul dintre oamenii ce trăiesc pe Pământ și lumea animalelor este diferit de la o epocă la alta, dar și de la un popor la altul. Și nu e lipsit de interes să vezi că la popoarele care și-au păstrat cele mai bune tradiții din înțelepciunea străveche, sfântă a omenirii s-a încetățenit un mod de a trata animalele cu cea mai mare compasiune și iubire. În sânul lumii budiste, de exemplu, care a păstrat părți importante din vechile concepții despre lume, așa cum existau ele la oamenii vremurilor originare, întâlnim un mod de a trata animalele și sentimente față de lumea animală pe care, în Europa, mulți oameni nu le pot înțelege. Dar și la alte popoare - vă amintesc numai felul cum se poartă arabul cu calul său -, mai ales dacă acestea și-au păstrat ceva din vechile concepții despre lume, așa cum le întâlnim ici-colo, ca vestigii ale trecutului, veți afla un fel de „prietenie” între om și animale, o atitudine umană față de ele. Dimpotrivă, în acele ținuturi unde se pregătește o concepție despre lume a viitorului, în regiunile occidentale, s-a încetățenit neînțelegerea pentru o asemenea compasiune față de animale. E semnificativ faptul că, din timpul Evului Mediu și

până în epoca noastră, tocmai în țările unde concepția creștină despre lume s-a răspândit cel mai mult a luat naștere ideea că animalele nu trebuie considerate ființe cu o viață sufletească propriu-zisă, fiindcă ele sunt un fel de automate. Și poate nu greșesc prea mult cei care au afirmat - chiar dacă nu întotdeauna cu o înțelegere deosebită - că aceste concepții, susținute adeseori de filosofia occidentală, conform cărora animalele sunt niște automate și n-au o viață sufletească propriu-zisă au pătruns până în sânul maselor populare, unde nu există nici un fel de compasiune față de animale și, adeseori, nu există limite în ceea ce privește tratarea cu cruzime a acestora. Lucrurile au mers atât de departe, încât *un mare filosof al epocii moderne, Cartesius, a fost înțeleș greșit*, în ceea ce privește concepțiile sale referitoare la lumea animalelor. ([Nota 5](#))

Spiritele cu adevărat importante din evoluția culturii și civilizației apusene n-au susținut niciodată că animalele sunt niște automate. Nici Cartesius n-a crezut astfel, deși puteți citi în multe cărți de filosofie că el ar fi susținut o asemenea concepție. Cine-l cunoaște pe Cartesius știe că el nu le atribuie animalelor o viață sufletească aptă să evolueze astfel încât să poată aduce din conștiința Eului o dovadă pentru existența lui Dumnezeu, totuși el consideră că animalul e străbătut, e însuflețit de așa-numitele spirite ale vieții, care nu au o individualitate la fel de unitară ca Eul uman, dar acționează în organizarea animală sub formă de suflet. Și e semnificativ faptul că tocmai în această privință Cartesius a putut fi înțeleș atât de greșit. În secolele trecute, în cadrul evoluției occidentale a existat tendința de a li se atribui animalelor simple automatisme și această concepție a fost atribuită în mod eronat lui Cartesius. Caracteristic pentru civilizația occidentală e faptul că ea a trebuit să se dezvolte din elementele materialismului. Și se poate afirma chiar că zorile creștinismului, acest impuls important din evoluția omenirii, a apărut pe terenul unei mentalități materialiste. Materialismul epocii modeme e o consecință a faptului că până și confesiunea religioasă cea mai spirituală, creștinismul, a dat, în Occident, peste o concepție despre lume materialistă. Destinul popoarelor occidentale constă în faptul că ele trebuie să se

ridice din abisurile materialismului și prin biruirea concepțiilor și tendințelor materialiste să dezvolte forțele viguroase ale celui mai înalt spiritualism. Din cauză că popoarelor occidentale le-a fost dat acest destin, această karma, în sânul lor a apărut și tendința de a privi animalele ca pe niște automate. Cine nu poate să întrezărească substraturile vieții spirituale, cine nu poate să vadă decât ceea ce ne înconjoară în lumea senzorială exterioară va ajunge ușor, prin impresiile obținute din această lume senzorială, la o concepție care situează animalele pe o treaptă cu totul inferioară. În schimb, cei care au mai păstrat elemente ale vechilor concepții despre lume, din înțelepciunea originală a omenirii, mai posedă un fel de cunoaștere a ceea ce, și în lumea animalelor, e de natură spirituală; și, în pofida tuturor interpretărilor greșite, în pofida a tot ceea ce s-a furișat în concepțiile lor despre lume și le-a întinat puritatea, ele n-au putut uita că în manifestările și în plăsmuirea formelor animale se exteriorizează unele activități spirituale, unele legi spirituale.

Dacă, pe de o parte, în absența concepțiilor spirituale trebuie să vedem o lipsă de înțelegere față de viața sufletească a animalelor, pe de altă parte, nu trebuie să ne amăgim în privința faptului că, dacă am aplica fără nici un discernământ ideile de karma atât în cazul lumii animale cât în cazul destinului uman, aceasta ar fi tot efectul unei concepții materialiste despre lume. Nu putem face așa ceva. Am arătat deja ieri cât este de necesar să definim noțiunea de karma în mod absolut exact. Și am greși, dacă am căuta și în lumea animală ceea ce am văzut că în cazul omului se manifestă prin întoarcerea efectului asupra ființei care l-a declanșat; vom putea cunoaște mai bine legitatea karmei dacă, ieșind din limitele vieții umane, cuprinse între naștere și moarte, vom urmări omul de-a lungul incarnărilor sale succesive și vom constata că efectul unei cauze care își are originea într-una din vieți poate apărea doar într-o viață ulterioară; timpul legității karmice se întinde de la o viață la alta, iar efectele cauzelor nu trebuie să apară neapărat - ba, dacă privim karma în mare, în mod absolut sigur nici nu apar - într-o singură viață cuprinsă între naștere și moarte.

Știm deja, din considerentele exterioare ale științei spiritului, că în cadrul lumii animale nu se poate vorbi de o reîncarnare de felul celei pe care o întâlnim la om. În lumea animală nu găsim ceva asemănător, și cu atât mai puțin ceva identic cu individualitatea umană, care continuă să existe după ce omul a pășit prin poarta morții, care petrece o viață deosebită în lumea spirituală, în perioada dintre moarte și o nouă naștere, spre a intra apoi din nou în existență, printr-o nouă naștere. Nu putem vorbi despre moarte, în cazul animalelor, în același sens în care vorbim despre moartea omului. Individualitatea umană își continuă existența și după ce omul a trecut prin poarta morții, ceea ce nu se întâmplă în lumea animalelor; dacă am căuta într-un individ din lumea animală ființa reîncarnată a unui animal care a existat cândva pe Pământ, așa cum facem în cazul omului, am cădea într-o mare greșală. Azi, când tot ceea ce ni se oferă în lume e privit doar prin latura sa exterioară, fără a se cerceta și interioritatea, deosebiriile cele mai importante dintre om și animal nici nu pot fi sesizate. Din punct de vedere exterior - privit în mod pur materialist - fenomenul morții, la om și la animal, se prezintă în același fel. Și se poate crede că unele aspecte din viața individuală a animalului pot fi comparate cu fenomene ale vieții personale umane dintre naștere și moarte. Dar am trage o concluzie cu totul greșită. De aceea îmi propun să semnaliez acum, prin câteva exemple, deosebirile profunde care există între animal și om.

Despre deosebirea dintre animal și om își poate face o idee clară și completă numai cel ce se adâncește într-un mod lipsit de prejudecăți nu numai în analiza aspectelor care se oferă percepției sale senzoriale exterioare, ci și din ceea ce rezultă din gândirea sa combinatorie. Întâlnim un fenomen care e scos în evidență și de către naturaliști, dar cu care naturaliștii din epoca actuală nu prea știu ce să facă; e vorba de faptul că omul trebuie să învețe până și lucrurile cele mai simple: el a trebuit să învețe, de-a lungul evoluției sale, modul de folosire a uneltelor celor mai simple, iar copiii noștri trebuie să învețe încă și azi lucrurile cele mai simple, având nevoie de un anumit timp pentru aceasta. Se cere efort pentru ca omul să deprindă mișcările simple necesare muncii, necesare pentru a realiza

diferite unelte, instrumente etc. Cu cât sunt mai avantajate animalele, în această privință? Să ne gândim cum își realizează castorul construcțiile sale complicate, măiestre. El nu are nevoie să învețe; posedă această iscusință, aducând-o cu el pe lume, ca legitate înscrisă în ființa lui, la fel cum noi, oamenii, ne aducem ca zestre „arta” de a ne schimba prima serie de dinți, în jurul vârstei de șapte ani. Nici acest lucru nu trebuie să-l învețe nimeni. Ani-malele vin pe lume cu o însușire de felul celei pe care o posedă castorul, de a-și construi locuința. Și dacă veți analiza lumea animală, veți constata că animalele pot realiza lucruri la care iscusința umană, cu toate progresele pe care le-a făcut, nu poate ajunge.

Cum se explică faptul că, la naștere, omul e mai nepriceput decât, de exemplu, o găină sau un castor, și că el e nevoit să-și însușească cu multă trudă ceea ce animalele pot să facă încă de la naștere? E o întrebare importantă. Și noi trebuie să învățăm să simțim că e o întrebare importantă. Fiindcă nu este esențial să se atragă atenția asupra faptelor importante, ci trebuie să știm când pot fi puse întrebări importante. Unele lucruri pot fi obiective, dar nu înseamnă că ele au neapărat valoare pentru concepția noastră despre lume. Deși astăzi ne vom ocupa de cauzele acestor fenomene, studiindu-le din punct de vedere al științei spiritului, am ajunge prea departe dacă am analiza în toate detaliile de ce este așa. Totuși, pentru început, se poate atrage atenția, în câteva cuvinte, asupra acestui lucru.

Dacă ne întoarcem, prin mijloacele științei spiritului, în trecutul evoluției umane, până în vremuri extrem de îndepărtate, vom afla că acele forțe și elemente care stau azi la dispoziția castorului sau a altor animale, pentru ca ele să aducă pe lume, ca zestre, o asemenea iscusință, au stat cândva și la dispoziția omului. Nu se poate spune că omul a preluat în germenul ființei sale, într-un trecut străvechi, doar neîndemânarea și că a lăsat animalelor iscusința primitivă. A primit și el aceleași predispoziții, ba chiar, de fapt, într-o măsură mult mai mare decât animalele, deoarece dacă animalele vin pe lume cu anumite deprinderi, ele sunt folosite unilateral. Când intră în viață, omul nu se pricepe la nimic,

trebuie să învețe totul, tot ceea ce se referă la lumea exterioară. M-am exprimat puțin cam radical, dar cred că înțelegeți ce vreau să spun. Dar după ce învață, omul poate deveni multilateral, dezvoltarea lui poate fi fecundă, în ceea ce privește formarea anumitor deprinderi etc., altfel decât se întâmplă în cazul animalelor. Prin urmare, omul a fost înzestrat, la origine, cu predispoziții bogate totuși el nu le poate folosi. Iese la lumină fenomenul ciudat că, la origini, omul și animalul au fost înzestrate la fel. Dacă ne întoarcem până la vechea evoluție saturniană, constatăm că atunci încă nu avusese loc o separație între evoluția umană și cea animală. Omul și animalul erau înzestrate cu aceleași predispoziții. Ce s-a întâmplat între timp, astfel încât animalul aduce cu sine tot felul de deprinderi, pe când omul e un camarad de drum nepriceput? Cum s-a comportat omul, asifel încât nu mai are, dintr-odată, nimic din ceea ce primise cândva? Poate că, în cursul evoluției, el a risipit aceste daruri, în timp ce animalele le-au păstrat, ca niște buni gospodari, cu spirit de economie. Această problemă se poate pune, desigur, dacă examinăm stările de fapt reale.

Omul n-a risipit fără rost aceste predispoziții pe care animalul le folosește azi sub formă de îndemânare; le-a folosit și el, dar în alt scop decât animalele. Animalele le-au dat forma unor iscusințe exterioare; castorul și viespea își construiesc cuibul. Omul și le-a folosit în interioritatea sa și a făcut să se nască astfel ceea ce numim organizarea superioară a ființei umane. Faptul că omul merge azi în poziție verticală, că are un creier mai perfecționat, că are în general o organizare internă mai desăvârșită a necesitat, de asemenea, folosirea anumitor forțe; sunt aceleași forțe cu ajutorul cărora castorul își realizează construcțiile sale. Omul a folosit aceleași forțe pentru a se clădi pe sine, creierul său, sistemul său nervos ș.a.m.d. De aceea, în primul rând, omului nu i-a rămas nimic, pentru a lucra, în același mod, în exterior. Dacă noi avem o alcătuire mai desăvârșită aceasta se datorează faptului că tot ceea ce castorul prelucrează în lumea exterioară a fost folosit cândva de om, în cursul evoluției, pentru a se clădi pe sine însuși, pentru a construi propria sa organizare interioară. Noi avem în interior cuibul nostru de castor și din această cauză nu

mai putem folosi aceste forțe în exterior. Vedem deci, dacă rămânem la o concepție unitară despre lume, ce se întâmplă cu predispozițiile care există în ființele existente pe Pământ și forma sub care ne întâmpină ele azi. Deoarece omul a folosit într-un mod specific aceste forțe, în cursul evoluției sale pentru el s-a creat o situație cu totul deosebită, pe care, în parte, o cunoaștem deja.

De ce a fost necesar ca omul să folosească forțele cu care a fost înzestrat pentru organizarea sa interioară? Deoarece numai astfel el, a putut deveni purtătorul a ceea ce este azi Eu, care se perpetuează de la o incarnare la alta. O altă organizare n-ar fi putut deveni un asemenea purtător de Eu; depinde întru totul de exterior, dacă un Eu individual poate activa sau nu în existența pămâneană. El n-ar putea să facă acest lucru, dacă organizarea exterioară n-ar fi adecvată individualității purtătoare a unui Eu. Prin urmare, totul a fost canalizat spre a face ca organizarea exterioară să fie pe măsura individualității purtătoare de Eu. În acest scop a trebuit să fie creată o structură specială, pe care o cunoaștem deja, în aspectul ei esențial.

Știm că evoluția noastră pământească a fost precedată de evoluția lunară, aceasta de cea solară, iar cea solară de cea saturniană. Când vechea evoluție lunară a luat sfârșit, omul ajunsese, în ceea ce privește existența lui exterioară, pe o treaptă ce ar putea fi desemnată prin expresia om-animal. Dar organizarea umană exterioară nu era atât de perfecționată încât să poată deveni purtătoarea unui Eu individual. De-abia în evoluția pământească a omului s-a realizat integrarea acestei organizări. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că procesele evoluției noastre pământene au fost organizate într-un mod cu totul special. Când evoluția lunară a luat sfârșit, totul s-a destrămat, ca să zicem așa, în haos. După o perioadă de crepuscul cosmic, a ieșit la iveală noul cosmos al evoluției noastre pământene. În cosmosul evoluției pământene era conținut pe atunci tot ceea ce e unit azi, ca sistem solar, cu noi și cu Pământul. Din această unitate cosmică s-au desprins apoi toate celelalte corpuri cosmice, separându-se de Pământul nostru. Nu e necesar să studiem în detaliu felul cum s-au

separat celelalte planete, Jupiter, Marte etc. Trebuie doar să spunem că, într-un anumit moment al evoluției, Pământul nostru și Soarele s-au separat. Când Soarele era separat și își trimitea din exterior influențele asupra Pământului, Pământul nostru era încă unit cu Luna actuală, astfel încât substanțele și forțele spirituale care sunt azi încătușate de Lună erau încă de atunci unite cu Pământul.

S-a pus de mai multe ori întrebarea ce s-ar fi întâmplat dacă Soarele nu s-ar fi despărțit de Pământ și n-ar fi trecut la acea stare în care acționează din exterior asupra Pământului. Când Pământul era încă unit cu Soarele, în condițiile cu totul diferite din acea vreme, întregul sistem cosmic și, de asemenea, strămoșii organizării umane mai constituiau încă o unitate. Este o absurditate, bineînțeles, să ai în vedere condițiile de viață actuale și să spui: Ce tâmpenii spun teosofii; păi, în acest caz, toate ființele care aveau deja o organizare ar fi ars, în mod inevitabil! Aceste ființe erau constituite astfel, încât puteau să subziste în condițiile de atunci ale acestei unități cosmice, care era cu totul altfel organizată. Dacă Soarele nu s-ar fi separat de Pământ, ar fi rămas unite cu Pământul și unele forțe violente, și din această cauză organizarea umană nu s-ar mai fi putut manifesta în mod corespunzător. De aceea a fost necesar ca Pământul să aibă un ritm de viață mai lent și forțe mai dense. Acest lucru a devenit posibil numai prin faptul că forțele violente, furtunoase s-au retras din Pământ. Forțele Soarelui au căpătat o intensitate mai mică, datorită faptului că acționau acum asupra Pământului din exterior, de la distanță. Dar s-a mai întâmplat și altceva: Pământul se afla într-o stare care nu permitea omenirii să progreseze. Forțele care se manifestau acum erau prea dense și ele ar fi făcut ca orice ființă vie să se lemnifice și să se use, iar omul n-ar fi putut să-și parcurgă evoluția, dacă situația nu s-ar fi schimbat. La un timp după desprinderea de Pământ a Soarelui s-a separat de el și Luna actuală și aceasta a luat cu ea forțele care încetinesc evoluția, care ar fi făcut ca viața să ajungă la o moarte lentă. Așa că între Soare și Lună a rămas Pământul, alegând exact ritmul potrivit pentru organizarea umană, în așa fel încât ea să poată primi cu adevărat în sine un Eu individual ce trece de la o incarnare la

alta. Organizarea umană, așa cum este ea azi, nu s-ar fi putut realiza decât prin acest proces de separare, mai întâi a Soarelui și apoi a Lunii.

Cineva ar putea să spună: Dacă aș fi fost eu Domnul Dumnezeu, aș fi procedat mult mai simplu; aș fi realizat de la bun început un amalgam care să dea posibilitatea ca organizarea umană să poată evolua normal. De ce a fost nevoie să se desprindă mai întâi Soarele și de ce a trebuit să devină necesară apoi o separare a Lunii?

Cel ce spune acest lucru gândește mult prea abstract. Dacă în ordinea lumii urmează să fie creată o diversitate interioară de felul organizării umane, pentru aceasta este necesar un procedeu special și nu poate fi transpus în realitate ceea ce născocеște gândirea umană când fantazează. *In abstracto* putem gândi orice; dar în cadrul științei spiritului trebuie să învățăm să gândim concret, în așa fel încât să înțelegem că organizarea , umană nu e ceva simplu. Ea constă dintr-un corp fizic, un corp eteric și un corp astral. Aceste trei componente ale ființei umane trebuiau aduse mai întâi la un anumit echilibru, în așa fel încât diferitele părți ale ei să se afle într-un raport corespunzător unele față de altele. Acest lucru a devenit posibil numai prin acest întreit proces: mai întâi formarea cosmosului unitar, a întregii unități cosmice - Pământ, Soare și Lună împreună; apoi a fost necesar acel proces care să ducă la încetinirea activității corpului eteric uman - dacă nu s-ar fi întâmplat așa, el ar fi mistuit întreaga dezvoltare -, și acest lucru s-a întâmplat prin separarea Soarelui; deoarece în caz contrar corpul astral ar fi condus organizarea umană la o moarte lentă, a fost necesar să se desprindă și Luna. Omul are în organizarea sa trei părți componente, ceea ce a făcut necesar să aibă loc aceste trei procese.

Vedem astfel că omul își datorează existența, însușirile sale actuale, unei structurări complicate a Cosmosului. Dar noi mai știm că dezvoltarea regnurilor din natură nu poate să țină pasul cu evoluția. Știm, din expunerile cu caracter general făcute în ultimii ani, că în diferitele incarnări planetare ale

Pământului unele entități au rămas în urma evoluției generale și că ele au trăit în stări care nu corespundeau cu totul evoluției. Și mai știm că, de fapt, întreaga evoluție a putut să fie pusă în mișcare numai prin asemenea rămăneri în urmă. În cursul vechii evoluții lunare anumite entități, pe care le numim „entități luciferice”, au rămas în urmă și prin ele noi ne-am încărcat de vină; lor le datorăm ceea ce ne face cu adevărat oameni, adică posibilitatea de a fi liberi, de a ne dezvolta în mod liber ființa interioară. Ba, putem chiar spune, într-un anumit sens, că dacă entitățile luciferice au rămas în urmă a fost un sacrificiu. Ele au rămas în urmă pentru a putea insufla omului pasiunile care țin de demnitatea lui umană și de autodeterminarea lui. Trebuie să ne deprindem să folosim cu totul alte noțiuni decât cele obișnuite, deoarece, judecând prin prisma acestora, am putea spune că după ce au rămas „repetente” spiritele luciferice ar fi putut să „repete clasa”, așa cum se cuvine, și că această neglijență nu le va fi iertată. Dar n-a fost vorba de o neglijență a ființelor luciferice. Faptul că au rămas în urmă a fost, într-un anumit sens, un sacrificiu pe care ele l-au făcut, pentru a putea acționa, prin ceea ce și-au însușit datorită acestui sacrificiu, asupra lumii noastre pământene.

Știm deja, din ceea ce am spus ieri, că au rămas în urmă nu numai anumite entități, ci și anumite substanțe, și că ele și-au păstrat unele legi care în stările planetare anterioare erau corecte și care au continuat să acționeze în cadrul evoluției ulterioare. Astfel că faze de evoluție ale unor vremuri mai vechi se intersectează cu faze de evoluție din vremurile mai recente; ele se amestecă unele cu altele. De-abia prin aceasta devine posibilă, de fapt, marea varietate a vieții. Așa ni se prezintă nivelurile diferite ale evoluției entităților. N-ar fi fost posibil ca alături de regnul uman să se dezvolte un regn animal, dacă după perioada saturniană n-ar fi rămas în urmă anumite entități, spre a forma - în timp ce pe Soare oamenii atinseseră deja o treaptă mai înaltă - un al doilea regn; astfel au apărut primii precusori ai regnului animal din zilele noastre. Ca să existe o bază pe care să se dezvolte formele ulterioare, asemenea rămăneri în urmă sunt neapărat necesare.

Dacă se pune întrebarea: De ce e necesar ca unele entități și substanțe să rămână în urmă?, aş vrea să explic despre ce e vorba cu ajutorul unei comparații. Evoluția omului trebuia să înainteze de la o treaptă la alta. Acest lucru era posibil numai prin faptul că omul devenea o ființă din ce în ce mai subtilă, superioară. Dacă ar fi folosit aceleași forțe cu care acțio-nase în timpul fazei saturniene, el n-ar fi progresat. Ar fi rămas pe loc. De aceea a fost necesar să facă în așa fel încât forțele sale să devină mai subtile. Să presupunem - spre a avea o imagine - că avem în fața noastră un pahar cu apă în care e dizolvată o substanță oarecare. Lichidul va avea aceeași culoare, aceeași identitate etc. Să presupunem că substanțele mai grosiere se depun pe fundul paharului; atunci apa mai curată și substanțele mai fine rămân la suprafață. Prin urmare, apa devenit mai curată numai prin faptul că s-a separat de ceea ce era mai grosier în ea. Ceva similar a avut loc după ce s-a încheiat evoluția saturniană: a fost necesară o asemenea sedimentare, a fost necesar ca întreaga omenire să elimine ce era mai grosier și să păstreze părțile mai fine. Ceea ce a fost eliminat a devenit apoi lumea animală. Datorită acestui proces, celelalte entități au devenit mai subtile și au putut să urce cu încă o treaptă. Pe fiecare treaptă a fost necesar să fie eliminate unele entități, pentru ca omul să poată urca tot mai sus.

Omenirea actuală a devenit posibilă numai datorită faptului că omul s-a eliberat de acele entități din regnurile aflate pe o treaptă inferioară. Odinioară aceste entități apăreau cu toate forțele lor unite, așa cum sunt, în apă, componenetele mai dense. Noi le-am lăsat să cadă la fund și ne-am înălțat cu o treaptă. Datorită acestui lucru a devenit posibilă evoluția noastră. Privim, deci, spre cele trei regnuri ale naturii care trăiesc alături de noi și spunem: În toate acestea vedem ceva care a trebuit să devină substratul pe care să ne putem dezvolta. Aceste entități au coborât, pentru ca noi să pu-tem urca. Așa trebuie privite în mod corect regnurile inferioare ale naturii.

Dacă studiem evoluția de pe Pământ, acest proces ni se va înfățișa și mai clar, în detaliile sale. Trebuie să înțelegem că

Între toate momentele din cadrul evoluției noastre pământene există anumite raporturi și corelații. Am văzut că despărțirea de Pământ a Soarelui și a Lunii a avut loc, de fapt, cu scopul ca, în cursul evoluției pământene, organizarea umană să poată ajunge la nivelul necesar pentru a deveni o individualitate; acest lucru era necesar pentru clarificarea organizării umane. Dar din cauză că în Univers au avut loc aceste scindări, pentru a face posibilă evoluția omului, schimbările profunde survenite în întregul nostru sistem solar au exercitat o anumită influență și asupra celorlalte trei regnuri din natură, mai ales asupra regnului animal, care e cel mai aproape de noi, oamenii. Dacă vrem să înțelegem influența care s-a exercitat asupra regnului animal prin procesele de separare a Soarelui și a Lunii, vom primi prin cercetarea spirituală explicația care urmează.

Când s-a separat Soarele, omul se afla pe o anumită treaptă a evoluției sale. Dacă ar fi rămas pe această treaptă, pe care se afla în timp ce Luna era încă unită cu Pământul, omul n-ar fi putut avea organizarea sa actuală, el ar fi mers în mod inevitabil spre o anumită pustiire și uscare, iar în cele din urmă spre moarte. A fost necesar să fie eliminate mai întâi forțele lunare. Dacă organizarea umană actuală a devenit posibilă, acest lucru se datorează faptului că în perioada în care Luna se mai afla în interiorul Pământului omul își păstrase o structură care încă mai putea deveni maleabilă; fiindcă s-ar fi putut întâmpla ca organizarea lui să se durifice într-atât, încât separarea Lunii să nu mai folosească la nimic. Pe această treaptă, pe care organizarea mai putea deveni maleabilă, se aflau numai strămoșii omului. Prin umare, a fost necesar ca Luna să fie eliminată la un anumit moment. Ce s-a întâmplat până când Luna a fost expulzată?

Organizarea umană devenea din ce în ce mai grosieră. Ce-i drept, omul nu arăta ca o bucată de lemn. Aceasta ar fi o reprezentare prea grosolană. Cu toate că era grosieră, organizarea sa de atunci era mai fină; mai subtilă decât cea actuală. Dar pentru acea vreme organizarea omului era atât de grosieră, încât partea mai spirituală a omului, care și pe atunci trăia alternativ, așa zice, când împreună cu corpul fizic, când fără el, ajunsese în cele din urmă în situația în care, dacă ar fi

vrut să-și caute din nou corpul fizic, l-ar fi găsit atât de dens, din cauza proceselor pământene, încât n-ar mai fi avut nici o posibilitate să intre în el și să-l folosească drept lăcaș. De aceea s-a și întâmplat că partea spiritual-sufletească a multor strămoși ai omului a plecat cu totul de pe Pământ și, pentru un anumit timp, a căutat să progreseze pe alte planete ale sistemului nostru solar. Doar un număr foarte mic de corpuri fizice mai erau utilizabile, și ele s-au păstrat, trecând cu bine în epoca următoare. Am spus deseori că majoritatea covârșitoare a sufletelor umane au migrat în spațiul ceresc, dar că linia normală a evoluției a fost păstrată de un număr foarte mic de suflete, și anume de acele suflete umane care erau cele mai robuste și care au putut îndura și învinge toate acestea. Aceste suflete au dus evoluția dincolo de perioada critică.

Pe parcursul acestui proces încă nu era vorba, propriu-zis, de ceea ce noi numim egoitate umană, individualitate umană. Predomina caracterul dat de sufletul neamului omenesc. Când se retrăgeau, sufletele se resorbeau în substanța sufletească a neamului omenesc.

A venit apoi momentul în care Luna s-a desprins de Pământ și prin aceasta a reapărut posibilitatea ca organizarea umană să devină mai subtilă, așa că sufletele care migraseră au putut fi preluate. Aceste suflete au coborât din nou, treptat - până în perioada atlanteană -, și au intrat în trupurile umane. Rămăseseră însă în urmă anumite structuri ale organismelor care se formaseră în perioada critică. Ele se reproduseseră, în perioada la care mă refer, fără a putea deveni purtătoare ale unor suflete umane. Erau organisme grosiere. Prin urmare, alături de acele organisme care mai târziu au putut deveni mai subtile, au persistat și unele structuri apărute în perioada critică. Ele au devenit doar precursorii unor organisme mai grosolane, și așa se face că, alături de structurile care au devenit purtătoare ale individualităților umane, s-au perpetuat și altele, care n-au putut face acest lucru, fiind urmașele organismelor părăsite de sufletele umane, în perioada de după separarea Soarelui, când Luna era încă unită cu Pământul.

Vedem, deci, că alături de om se formează un regn de organisme care, prin păstrarea caracterului lunar, au devenit incapabile să fie purtătoarele unor individualități umane. Aceste organisme sunt, în principal, cele care au devenit animalele actuale. Ar putea părea ciudat că aceste structuri mai grosiere ale animalelor actuale posedă, totuși, anumite facultăți care pot să acționeze cu înțelepciune, ca în cazul castorului care își construiește locuința. Putem înțelege acest fenomen, dacă nu ne reprezentăm lucrurile prea simplist. Aceste entități, în care n-au intrat sufletele umane, și-au dezvoltat facultățile exterioare de a construi, o anumită structură nervoasă și altele asemenea, care le-au dat posibilitatea de a ajunge în concordanță cu legile existenței pământene. Aceasta se datorează faptului că entitățile care nu păstrasera facultatea de a prelua suflete umane fuseseră unite cu Pământul în tot acest timp. Celelalte structuri, care au devenit ulterior mai subtile, individualități umane, erau și ele legate de Pământ; dar din cauză că mai târziu, după ce Luna se desprinsese, suferiseră anumite transformări, au pierdut tocmai calitățile însușite anterior.

Să reținem, deci: după ce Luna s-a despărțit de Pământ, pe aceasta au rămas anumite structuri care s-au reprodus, pur și simplu, în linie dreaptă. Acestea erau groseiere, își păstrasera legile pe care le aveau înainte și se densificaseră atât de mult, în forma pe care o aveau deja, încât, după ce Luna a fost eliminată, ele n-au mai putut trece prin nici o schimbare; s-au reprodus, pur și simplu, în mod rigid. Celelalte structuri, care erau purtătoarele individualității umane, au fost nevoite să se transforme, n-au putut să se reproducă în mod rigid. Ele s-au transformat în așa fel, încât asupra lor au putut acționa entitățile care în perioada intermediară nu fuseseră unite cu Pământul; existaseră în altă parte și de-abia atunci au trebuit să se unească din nou cu Pământul. În aceasta constă deosebirea dintre acele entități care și-au păstrat vechiul caracter lunar rigid și acelea care s-au transformat. În ce a constat însă transformarea lor?

Când sufletele care plecaseră de pe Pământ s-au întors și au luat din nou în stăpânire trupurile, ele au trecut la

remodelarea sistemului nervos, a creierului ș.a.m.d. Forțele pe care le aveau le-au folosit și la modelarea lor internă. La celelalte entități, care deveniseră rigide, n-a mai putut fi schimbat nimic. Organismele acestea au fost luate în stăpânire de alte entități, care nu începuseră încă să acționeze asupra organizării lor, care se opriseră încă pe vechea lor treaptă de evoluție, entități care nu ajung niciodată să influențeze structurile interne, ci acționează din exterior, cum fac sufletele-grup ale animalelor. Așa că, după desprinderea Lunii, au primit în ele sufletul uman organismele care erau potrivite pentru aceasta, și și-au pregătit în așa fel organizarea, încât ea a ajuns la structura desăvârșită pe care o are ființa umană. Organismele care în perioada lunară rămăseseră rigide n-au mai putut fi transformate. Ele au fost luate în stăpânire de acele suflete care nu progresaseră atât de mult încât să intre într-o individualitate, care rămăseseră pe treapta lunară și care, de aceea, au luat acum în stăpânire, ca suflete-grup, aceste organisme.

Prin studierea proceselor cosmice se poate explica deosebirea dintre om și animal. Prin procesele cosmice care au influențat evoluția Pământului au rezultat două feluri de organisme. Dacă ar fi trebuit să rămânem la nivelul de structurare a entităților situate imediat sub om, acum am fi nevoiți să plutim cu Eurile noastre deasupra Pământului, fiindcă structurile au devenit prea rigide. N-am putea coborî, și, cu toate că am devenit niște ființe mai evolute, ar trebui să fim acolo unde se află sufletele-grup ale animalelor. Dar datorită faptului că a fost creată posibilitatea ca structurile noastre să devină mai subtile, noi am putut să intrăm în ele și să le folosim drept locașuri, adică am putut să coborâm până pe Pământ, incarnându-ne în trupuri din carne. Sufletele speciilor n-au simțit nevoia să facă acest lucru. Ele acționează din lumea spirituală asupra lumii fizice.

Dacă nu ne-am datora propria noastră organizare procesului descris mai înainte, am fi asemenea regnului animal. Să ne punem acum întrebarea: Ce a determinat animalele, care sunt situate mai jos decât noi pe scara viețuitoarelor, cu structurile lor rigide, să coboare pe Pământ?

Noi înșine le-am făcut să coboare! Ele sunt urmașii acelor corpuri în care, după desprinderea Lunii, noi n-am mai vrut să sălășuim, deoarece deveniseră prea grosiere. Am părăsit aceste corpuri, spre a găsi, mai târziu, altele. Dar n-am fi putut găsi alte corpuri, dacă nu le-am fi părăsit pe primele, deoarece după desprinderea Soarelui noi trebuia să evoluăm pe Pământ. Este vorba de acel proces prin care am lăsat în urmă anumite entități, spre a putea găsi noi înșine posibilitatea de a ne înălța. Ca să ne putem înălța, a trebuit să mergem pe alte planete și să lăsăm unele structuri să degenereze aici, jos. Așa că, într-un anumit sens, noi datorăm ceea ce suntem celor care au rămas jos, pe o treaptă inferioară. Așa putem descrie mult mai exact ce înseamnă „a datora”. Ne putem pune întrebarea: Oare cum a fost posibil să părăsim Pământul, în acea perioadă critică?

În evoluția Pământului au intervenit atunci pentru prima oară spiritele luciferice. Entitățile luciferice au fost cele care în perioada critică ne-au luat de pe Pământ. Ele ne-au spus: Aici, jos, urmează o perioadă critică; voi tre-buie să plecați de pe Pământ! Spiritele luciferice au fost acelea sub a căror conducere noi am plecat de pe Pământ, aceleași spirite care introduseseră în corpul nostru astral principiul luciferic, înclinația spre existența Răului în noi, în același timp însă și posibilitatea de a deveni liberi. Dacă ele nu ne-ar fi luat atunci de pe Pământ, noi am fi rămas în veci încătușați de forma umană pe care o creasem deja, astfel încât acum am putea, cel mult, să planăm pe deasupra acelei forme umane, dar n-am putea să locuim în ea. Ele ne-au dus departe și și-au legat propria lor ființă de ființa noastră.

Dacă luăm în considerare acest lucru, vom înțelege că, plecând, am primit în noi influențele luciferice. Structurile care au rămas unite cu Pământul nu au fost atinse de influența luciferică. Ele au trebuit să împărtășească destinele noastre pământene, fără a putea participa la destinul nostru ceresc. Iar când ne-am întors pe Pământ, noi aveam în ființa noastră impulsul luciferic, pe când celelalte ființe nu-l aveau, și astfel a devenit posibil să ne ducem viața într-un corp fizic, dar, totuși independentă de corpul fizic, în așa fel încât am putut deveni

din ce în ce mai independenți de acesta. Celelalte ființe, însă, care nu aveau înăuntrul lor impulsul luciferic, reprezentau ceea ce făcusem noi din ele, ceea ce fuseseră corpurile noastre astrale în perioada dintre desprinderea Soatelui și desprinderea Lunii, prin urmare, ceea ce lăsasem în urmă, eliberându-ne. Privim azi animalele și spunem: Întreaga cruzime, întreaga lăcomie, toate nevirtuțile animalelor, alături de iscusința lor, toate acestea ar fi în noi, dacă nu le-am fi eliminat! Datorăm eliberarea corpului nostru astral faptului că toate însușirile astrale mai grosolane au rămas în regnul animal de pe Pământ. Și putem spune: Ce bine că nu mai avem în ființa noastră toate acestea: cruzimea leului, viclenia vulpii, ce bine că au ieșit din noi și duc, în afara noastră, o existență independentă!

Animalele au în comun cu noi ceea ce este corpul nostru astral și de aceea simt durerea. Dar tocmai din cauza acesta ele n-au avut posibilitatea de a se înălța prin suferință și prin faptul că înving durerea. Deoarece nu au o individualitate, viața animalelor e mult mai grea decât a noastră. Trebuie să suportăm durerea; dar fiecare durere este pentru noi un mijloc de a înainta spre desăvârșire; învingând-o, urcăm tot mai sus. Astfel am lăsat în urma noastră animalele, ca pe niște ființe care, ce-i drept, aveau deja capacitatea de a suferi, fără a avea încă posibilitatea de a se înălța deasupra durerii, fără a putea învinge durerea. Aceasta e soarta animalelor. În ele vedem propria noastră structură, atunci când eram capabili să simțim durerea, dar încă nu o puteam transforma, prin depășire, în ceva izbăvitor pentru omenire. În acest fel, în decursul evoluției, am lăsat animalelor ceea ce era mai rău în noi și ele trăiesc acum ca niște semne ale faptului că noi am ajuns la desăvârșirea actuală. N-am fi putut scăpa de sedimentele mai grosiere, dacă n-am fi lăsat în urma noastră animalele.

Trebuie să învățăm să privim aceste lucruri nu ca pe niște teorii, ci cu un sentiment cosmic față de lume. Trebuie să putem spune: Acolo, afară, vă aflați voi, animalele. Suferința voastră nu ne folosește nouă, oamenilor. Noi, omenii, avem posibilitatea de a învinge suferința; voi trebuie să îndurați suferința. Noi v-am lăsat vouă suferința - și am luat pentru noi

posibilitatea de a o învinge. Dacă facem în așa fel încât din teorie să se dezvolte acest sentiment cosmic, el se va transforma în compasiunea cea mai cuprinzătoare față de lumea animală. Așa că acolo unde sentimentul cosmic izvoră din înțelepciunea originară a omenirii, acolo unde oamenii și-au păstrat o amintire a cunoașterii originare care-i spunea fiecăruia, pe baza unei clarvederi crepusculare, cum stau lucrurile, acolo s-a păstrat, implicit, și compasiunea față de lumea animalelor. Acest sentiment va reapărea când oamenii vor putea să asimileze înțelepciunea spirituală, când vor ști cum este legată karma omenirii cu karma universală. În vremurile de întunecare în care a predominat gândirea materialistă, oamenii n-au mai realizat o intuire corectă a acestor legături. Ei își îndreptau privirile exclusiv spre lucrurile care există în spațiu, fără a ține seama de faptul că au o origine unitară și că s-au separat doar în cursul evoluției. Și atunci n-a putut fi înțeles ce anume unește oamenii și animalele. În toate regiunile lumii unde se urmărea escamotarea conștiinței legăturii dintre om și lumea animală, unde în locul acestei conștiințe a apărut o conștiință limitată la spațiul fizic, omul le-a răsplătit pe animale, pentru ceea ce le datorează, într-un mod ciudat - mâncându-le.

Aceste lucruri ne arată în ce fel au legătură diferitele concepții despre lume cu simțirea și a sentimentele umane. Simțirea și sentimentele sunt, în ultimă instanță, consecințele unor concepții despre lume și, așa cum se schimbă concepțiile despre lume și cunoștințele despre lume, se vor schimba, de asemenea, sentimentele și modul de a simți. Omul n-a putut face altceva decât să evolueze, urcând trepte din ce în ce mai înalte; ca să urce el însuși mai sus el a trebuit să prăbușească în abis alte ființe. El n-a putut să le dea animalelor o individualitate care să compenseze prin karma ceea ce animalele sunt nevoite să îndure; nu le-a putut lăsa decât durerea, fără să le poată da legitatea karmică a compensației. Dar ceea ce nu le-a putut da până acum le va da cândva, când va ajunge la libertate și la un mod de existență neegoistă a individualității sale. Atunci el va sesiza și în ceea ce privește acest aspect - în mod conștient - legitatea karmei și va spune: Eu datorez animalelor ceea ce sunt azi. Și trebuie să

compensez, prin felul cum mă port cu animalele, ceea ce nu mai pot oferi diferiților indivizi animalii care au trecut dintr-o existență izolată într-o existență de umbră! De aceea, pe măsură ce evoluția va înainta, datorită faptului că va exista conștiința conexiunilor karmice, va apărea o atitudine mai pozitivă a omului față de regnul animal, în comparație cu cea care domnește, acum, mai ales în Occident. Omul va ajuta animalele să urce din nou, după ce le-a prăvălit pe scara evoluției.

Vedem, deci, cum karma și regnul animal se află, totuși, într-un anumit raport de reciprocitate. Soarta pe care o are animalul nu poate fi comparată cu karma umană. Dacă studiem însă întreaga evoluție de pe Pământ și aflăm câte au trebuit să se întâmple de dragul omenirii și al evoluției ei, vom vedea că se poate vorbi cu adevărat de o legătură între karma omenirii și lumea animală.

CONFERINȚA a III-a

Boala și sănătatea în raport cu karma Hamburg, 18 mai 1910

Cele ce vom spune azi și în cursul zilelor următoare pot fi ușor răstălmăcite. Vom avea de discutat, din punctul de vedere al karmei, probleme referitoare la sănătate și boală; dat fiind caracterul diametral opus al concepțiilor actuale, ar putea să se încetățenească un mod greșit de a înțelege bazele științei spiritului, în ceea ce privește legătura dintre boală și sănătate, pe de o parte, și karma, pe de cealaltă parte. Știți, desigur, că în cercurile cele mai largi se discută cu vehemență și cu patimă referitor la sănătate și boală. Știți cu toții cât de tare este atacată, atât de profani cât și de unii medici, ceea ce numim medicină științifică. Pe de altă parte, se poate observa că reprezentanții medicinei științifice sunt de-a dreptul provocați, prin unele atacuri nedrepte, în așa fel încât nu numai că ajung la o atitudine pătimășă - ceea ce e, fără îndoială, dreptul lor - când se pune problema să apere ceea ce are de spus știința în acest sens, dar ei luptă uneori foarte aprig împotriva afirmațiilor făcute de pe alte poziții decât cele reprezentate de medicina oficială, cu privire la domeniul în discuție. Teosofia, sau știința spiritului, va putea să aducă la împlinire înaltele ei sarcini numai dacă-și va păstra, pe un

asemenea tărâm, întunecat adeseori de diferite discuții, judecata obiectivă și lipsită de idei preconcepute. Cine a audiat conferințe pe această temă, prezentate de mine, știe deja cât de puțin vreau să cânt în cor cu cei care caută să discrediteze ceea ce se numește azi „medicină de școală”. În cazul științei spiritului nu poate fi vorba nici pe departe de a ne înregimenta într-unul sau altul dintre curentele greșite din epoca actuală.

Poate că este nimerit să subliniem cu această ocazie, în introducere, că rezultatele cercetărilor legate de boală și sănătate obținute în ultimii ani și în ultimele decenii ne obligă la aceleași cuvinte de laudă, la același respect și la aceeași admirație ca și în cazul altor realizări ale științelor naturii. În legătură cu ceea ce s-a realizat în acest domeniu se poate spune: Dacă cineva are dreptul să se bucure de succesele obținute de medicină în ultimii ani, atunci știința spiritului este acel cineva. Dar, pe de altă parte, trebuie să subliniem, de asemenea - lucru valabil când e vorba de științele naturii -, că uneori cunoștințele și descoperirile concrete făcute de acestea sunt interpretate într-un mod prea puțin corespunzător și satisfăcător de concepțiile științifice actuale. Acesta e aspectul cel mai frapant, în epoca noastră, în multe domenii ale cercetării științifice: concepțiile, teoriile nu se ridică la înălțimea rezultatelor concrete, care uneori sunt admirabile. Doar lumina care vine de la știința spiritului va aduce claritate în legătură cu succesele obținute în ultimii ani în acest domeniu.

Rezultatele deosebite din domeniul medicinei științifice nu pot de-veni fertile, în epoca noastră, pentru binele omenirii, din cauză că această fertilizare e de-a dreptul frânată de diferite concepții și teorii cu colorit materialist. De aceea, teosofia trebuie să-și exprime direct și nesofisticat concepțiile și să nu se implice în luptele dintre diferitele orientări. Astfel se va evita stârnirea patimilor actuale.

Dacă vrem să ne precizăm punctul de vedere în legătură cu problemele care ne vor preocupa în cadrul acestor conferințe, trebuie să pornim de la ideea că un fenomen poate avea cauze mai apropiate și cauze mai îndepărtate, și că, dacă

se pune problema de a se căuta cauzele karmice în problemele de sănătate, teosofia va trebui să se ocupe și de cauzele mai îndepărtate, care nu se află la suprafață. Să lămurim lucrurile cu ajutorul unei comparații. Dacă veți reflecta temeinic la această comparație, veți ajunge să înțelegeți ce vreau să spun, de fapt.

Să presupunem că cineva se situează pe poziția că în acest domeniu astăzi s-au obținut progrese deosebite și că ar disprețui ideile despre sănătate și boală care au apărut în secolele trecute. Cei care prezintă lucrurile astfel consideră că ceea ce a apărut în acest domeniu în ultimii douăzeci-treizeci de ani reprezintă un adevăr absolut, care, ce-i drept, poate fi completat, dar nu poate primi niciodată un verdict atât de negativ ca cel pe care-l emit, din păcate, unii în legătură cu căutările umane făcute anterior în acest domeniu. Se spune, de exemplu, adeseori: Tocmai pe acest tărâm întâlnim, în epocile trecute, superstiția cea mai crasă - și sunt citate apoi exemple de-a dreptul înspăimântătoare despre felul cum se încerca vindecarea unor boli în secolele trecute. Se consideră că e deosebit de grav când ici-colo apar diferite expresii al căror sens de odinioară a dispărut de mult din conștiința omului de azi, dar care s-au furișat, totuși, în conștiința actuală și din care nu se poate înțelege nimic, datorită felului de a gândi al omului contemporan. Așa, de exemplu, unii spun: Au fost vremuri în care orice boală era atribuită fie lui Dumnezeu, fie diavolului! Dar o asemenea afirmație nu e deloc așa de greșită cum o prezintă acești oameni, fiindcă ei nu știu ce complex de idei se avea în vedere prin noțiunile de „Dumnezeu” sau „diavol”.

Să presupunem că doi oameni stau de vorbă. Unul îi povestește celuilalt: Am văzut de curând o cameră, era plină de muște. Cineva o să-mi spună că așa ceva e absolut normal; și eu cred la fel, căci camera e foarte murdară și din această cauză muștele se înmulțesc. E absolut explicabil să se considere că acesta e motivul existenței muștelor, și eu cred că are foarte multă dreptate cel care spune că muștele vor dispărea din cameră, dacă acolo se va face o curățenie exemplară! Dar iată, un altul declară că el știe din ce cauză în

acea cameră sunt atâtea muște; și ne spune că de mult timp în
acea cameră locuiește o femeie extraordinar de leneșă. Dar ia
te uită, ce superstiție nemărginită: ea spune că lenea e un fel
de personalitate, care nu trebuie decât să facă semn, și
muștele năvălesc înăuntru! Totuși, e mai corespunzătoare
cealaltă explicație, care spune că existența muștelor e cauzată
de murdăria adunată în cameră!

Lucrurile nu stau altfel nici pe tărâm medical, dacă se
spune: Un om a fost atins de o boală pentru că a contractat o
infecție, provocată de o specie de bacili; dacă suprimăm bacilii,
vom obține vindecarea. Și mai există și oameni care vorbesc
de o cauză spirituală, aflată mai în adânc! A vorbi despre
cauzele spirituale ale îmbolnăvirilor, fără a nega nimic din ceea
ce spune medicina, e la fel de puțin o superstiție ca și a
considera că gospodina cea leneșă e cauza care face ca odaia
să fie plină de muște! Și nu e nevoie ca cineva să tune și să
fulgere auzind că se spune: Muștele vor dispărea din cameră
dacă se va face curățenie. Important nu e să ne combatem
unul pe celălalt, ci să învățăm să ne înțelegem unii pe alții și să
ne analizăm reciproc intențiile. Trebuie să ținem seama
neapărat de acest lucru, când auzim vorbindu-se în mod
îndreptățit de cauze aflate chiar sub ochii noștri și de cauze
mai îndepărtate. Teosoful obiectiv nu va afirma niciodată că e
nevoie doar ca lenea să facă un semn pentru ca muștele să
năvălească în cameră; el va ști că trebuie luate în considerare
și aspectele materiale, dar că tot ceea ce se exprimă sub
formă materială își are substraturile sale și că aceste
substraturi spirituale trebuie căutate, spre binele omenirii. Dar
celor care ar vrea să se implice în dispută ar trebui să li se
aducă aminte că nu întotdeauna cauzele spirituale pot fi
sesizate și combătute în același fel ca și cauzele materiale
obișnuite. Și nici nu avem voie să credem că dacă vom
combate cauzele spirituale vom fi scutiți de lupta împotriva
cauzelor materiale; dacă ar fi așa, am putea lăsa camera
murdară, cum este, și ar trebui să combatem numai
comoditatea gospodinei.

Dacă studiem karma, trebuie să avem în vedere legăturile
care există între evenimente, așa cum au loc acestea în viața

umană în prima copilărie și cum influențează ele aceeași ființă umană, la o vârstă ulterioară. Dacă vorbim de sănătate și boală din punctul de vedere al karmei, acest lucru nu înseamnă altceva decât să ne punem întrebarea: Cum ne putem reprezenta că starea de sănătate sau de boală a unui om își are cauzele în faptele, în activitățile și trăirile sale anterioare? Și cum ne putem reprezenta că starea lui actuală de sănătate ori de boală are legătură cu efecte viitoare, care se vor răsfrânge asupra aceleiași ființe?

Omului actual îi place să creadă, în general, că o boală are legătură numai cu cauzele cele mai apropiate; tendința concepției noastre actuale despre lume, în toate domeniile, este aceea de a căuta soluțiile facile, iar a te mulțumi cu cauzele cele mai apropiate este o atitudine comodă. De aceea, în cazul îmbolnăvirilor sunt luate în considerare numai cauzele cele mai apropiate - și procedează așa în primul rând bolnavul însuși. Cum s-ar putea nega faptul că bolnavii preferă să adopte această atitudine comodă? Dacă există convingerea că boala trebuie să-și aibă cauzele în împrejurările cele mai apropiate și că ele trebuie depistate de către medic, iar acesta nu-l poate ajuta, înseamnă că nu și-a dat nici o osteneală; și de aici provine nemulțumirea. Din această comoditate a gândirii provin multe dintre lucrurile care se spun azi în domeniul sănătății și bolii. Cine știe să înțeleagă karma, cu implicațiile ei atât de profunde, își va extinde aria cercetărilor de la ceea ce se petrece azi la evenimente mult mai îndepărtate, din trecut. Și, înainte de toate, el va ajunge la convingerea că o cunoaștere cuprinzătoare a unei situații care-l afectează pe om este posibilă numai dacă extindem cercetarea și asupra unor fenomene situate în trecut. Acesta este, în special, cazul omului bolnav.

Când vorbim despre omul bolnav și despre cel sănătos se impune, ca de la sine, întrebarea: Cum ne putem forma o concepție despre faptul de a fi bolnav, în general?

Dacă cercetarea spiritual-științifică abordează problema în mod direct și recurge la ajutorul clarvederii, ea va observa nereguli nu numai la nivelul corpului fizic al acestuia, ci și în

componentele superioare, în corpul eteric și în corpul astral. Și cercetătorul clarvăzător va trebui să se întrebe, în cazul respectiv, care este contribuția la îmbolnăvire a corpului fizic, pe de o parte, a corpului eteric și a corpului astral, pe de cealaltă parte; fiindcă toate cele trei componente ale ființei umane pot contribui la apariția unei boli. În ce măsură poate fi extinsă, în general, noțiunea de „boală”? Lăsăm în seama celor ce folosesc cu plăcere tot felul de noțiuni alegoric-simbolice, chiar și acolo unde ele n-au ce căuta, și care vorbesc de îmbolnăviri ale mineralelor sau ale metalelor și spun că, de exemplu, ruggina care roade fierul e o boală a fierului. Trebuie să ne fie clar că prin asemenea noțiuni abstracte nu se poate ajunge la o înțelegere cu adevărat fecundă a vieții, ci doar la o cunoaștere superficială a vieții, dar nu la o cunoaștere care intră cu adevărat în adâncul realităților. Cel ce vrea să-și formeze o concepție reală despre boală și, de asemenea, despre sănătate, trebuie să nu spună că și mineralele sau metalele se pot îmbolnăvi.

Lucrurile se schimbă deja, când este vorba de regnul vegetal. Putem, fără îndoială, să vorbim de îmbolnăviri ale plantelor. Bolile plantelor sunt deosebit de importante, dacă vrem să ajungem la o înțelegere reală a noțiunii de „boală”. Nu se poate vorbi, în cazul plantelor, în aceeași măsură ca la animal și la om, despre cauze interne ale bolilor. Îmbolnăvirile din lumea vegetală își găsesc cauzele în împrejurări exterioare, în influența dăunătoare a solului, în lumina insuficientă, în influențe ale vântului, sau în alte influențe elementare și naturale. Sau va trebui să căutăm cauzele unor îmbolnăviri ale plantelor în influențele exercitate de anumiți paraziți, care atacă plantele și provoacă îmbolnăviri. În cazul lumii vegetale vom spune, pe bună dreptate, că noțiunea de „cauză internă a bolii” e total nejustificată. Pentru că nu-mi pot permite să vorbesc o jumătate de an pe această temă, nu e posibil, firește, să aduc prea multe dovezi în sprijinul acestei afirmații. Dar, cu cât pătrundem mai adânc în patologia plantelor, cu atât vom înțelege mai bine că nu poate fi vorba de „cauze interne ale bolii”, că e vorba de împrejurări, de influențe exterioare.

Planta este alcătuită dintr-un corp fizic și un corp eteric. O asemenea entitate, care posedă un corp fizic și un corp eteric, este, în principiu, sănătoasă, și se îmbolnăvește doar când apare o influență negativă din exterior. Cu această constatare sunt în deplină concordanță și rezultatele obținute prin cercetarea spiritual-științifică. În timp ce, prin metodele de cercetare bazate pe clarvedere, în ceea ce privește regnul animal și cel uman, în caz de îmbolnăvire, vedem anumite modificări - în părțile suprasensibile -, nu se poate spune că în interiorul unei plante bolnave e modificat chiar corpul eteric original, ci doar că din exterior au pătruns în corpul fizic și mai ales în corpul eteric tulburări și influențe dăunătoare. Constatările făcute pe calea științei spiritului justifică întru totul concluzia că, la plante, corpul fizic și corpul eteric sunt, la origine, perfect sănătoase. Când suferă influențe vătămătoare venite din exterior, planta folosește tot felul de mijloace pentru a se apăra, pentru a se vindeca. Încercați să crestați o plantă și observați cum aceasta încearcă să înconjoare cu materie vie partea rănită a corpului ei, să ocolească ce-i stă în cale și îi dăunează. Este vorba de o autoapărare internă, de o forță de vindecare, atunci când apare un prejudiciu exterior.

În corpul eteric și în corpul fizic al plantei există ceva care e în măsură să răspundă la influențele dăunătoare exterioare cu forțe de vindecare interne. Prin urmare, o ființă cum e planta, înzestrată cu corp fizic și corp eteric, nu înglobează doar principii ale sănătății necesare pentru dezvoltarea și creșterea ei, ci și forțe de vindecare capabile să intervină când apar influențe dăunătoare. Oare de unde provin aceste forțe?

Dacă veți cresta un corp fizic, rana va persista. El nu va putea face nimic, cu propria lui putere, ca s-o vindece. De aceea, în cazul unui simplu corp fizic, nu putem vorbi de îmbolnăvire și cu atât mai puțin putem spune că boala și vindecarea se află într-un raport oarecare una față de alta. Se poate vedea cel mai bine acest lucru, dacă la o plantă apare o boală. În acest caz, principiul forței vindecătoare interne trebuie căutat în corpul eteric. Și acest lucru îl arată, într-o măsură importantă, realitatea constatată de știința spiritului.

Dacă o plantă este rănită, corpul eteric al acesteia manifestă o viață mult mai intensă decât înainte. El dezvoltă din sine cu totul alte forme, cu totul alți curenți. Și e extraordinar de interesant de văzut cum noi provocăm corpul eteric al plantei să desfășoare o activitate mai intensă, dacă rănim o parte a corpului său fizic.

Cu aceasta încă n-am definit, ce-i drept, noțiunea de boală, dar ne-am apropiat de înțelegerea naturii bolii și bănuim în ce constă procesul interior al vindecării.

Să mergem acum mai departe - pe firul călăuzitor al observației interioare, clarvăzătoare - și să încercăm să înțelegem pe cale rațională fenomenele exterioare spre care ne conduce știința spiritului. Putem să trecem, acum, de la vătămrile pe care le provocăm plantei la vătămări pe care le provocăm animalelor, ființe care posedă deja un corp astral. Dacă abordăm problema într-un mod mai general, vom constata că la animalele superioare se manifestă foarte puțin - și cu cât animalul se află pe o treaptă de dezvoltare superioară, acest lucru este mai vizibil - reacția de răspuns a corpului eteric la vătămrile venite din exterior. Dacă aducem un prejudiciu grosolan corpului fizic al unui mamifer inferior, sau al unuia superior, dacă-i smulgem unui câine un picior, de exemplu, sau facem altceva de acest fel, vom vedea cum corpul eteric al câinelui nu poate să răspundă, cu forța lui de vindecare, la fel de ușor cum răspunde corpul eteric al plantei la o vătămare care i-a fost provocată în mod asemănător. Totuși și în lumea animalelor acest fenomen poate fi întâlnit într-o măsură destul de mare. Să coborâm pe scara evoluției, până la animale foarte puțin evolute, până la tritoni sau la alte ființe asemănătoare. Dacă unei asemenea ființe îi tăiem anumite organe, pentru ea nu e ceva prea neplăcut. Organele se refac cu mare rapiditate și în curând animalul arată ca înainte. S-a întâmplat ceva asemănător cu fenomenul pe care l-am întâlnit la plantă: noi am făcut să se pună în mișcare o anumită forță de vindecare existentă în corpul eteric. Cine ar putea nega că, la om sau la un animal superior, o asemenea solicitare, de a dezvolta în corpul eteric forțe de vindecare, reprezintă o periclitate serioasă a sănătății? Animalul inferior

este doar provocat să dea naștere, din interior, prin forța corpului său eteric, unui alt mădular. Și acum vom merge mai departe.

Dacă îi tăiem unui rac un membru, el nu este în stare să creeze un alt mădular. Dar la proxima năpărlire, când ajunge la următoarea fază din viața lor, în locul mădularului rupt apare deja un ciot; la a doua năpărlire ciotul va fi ceva mai mare, și dacă animalul ar năpârli suficient de des, mădularul rupt ar fi înlocuit treptat cu unul nou. Se cere un efort deosebit al corpului eteric, ca să fie pusă în mișcare forța de vindecare. Iar la animalele superioare așa ceva nu se întâmplă. Dacă schilodim un animal superior, el nu va putea să elibereze din corpul său eteric această forță de vindecare. Dar trebuie să subliniem un lucru care constituie subiectul unei importante dispute din domeniul științelor naturii: dacă un animal schilodit dă naștere la urmași, aceste sechele nu se transmit urmașilor; generația următoare este din nou în posesia tuturor mădularilor. Când corpul eteric este capabil să transmită urmașilor însușirile sale, el e stimulat să dea la iveală un organism perfect și întreg. În cazul tritonului, corpul eteric acționează în acest sens încă de la început; la rac - de-abia cu ocazia năpărlirii; la animalele superioare acest fenomen apare numai la urmași; atunci corpul eteric înlocuiește ce a fost vătămat în generația anterioară. Prin urmare, noi trebuie să privim cu discernământ asemenea fenomene ale naturii, și ne va deveni clar faptul că este vorba de o forță de vindecare existentă în corpul eteric chiar și atunci când însușirile ereditare trec asupra urmașilor și că acesta poate da naștere unor organisme perfect normale. Aveți aici, aș zice, dovada felului cum acționează forțele de vindecare în corpul eteric.

Putem să ne întrebăm acum: Care e, cu cât urcăm mai sus pe scara evoluției - și dacă privim regnul uman din punct de vedere exterior această constatare e, de asemenea, valabilă -, cauza pentru care corpul eteric trebuie să facă eforturi din ce în ce mai mari pentru a scoate la suprafață forțele de vindecare? Corpul eteric poate fi unit cu corpul fizic în cele mai diferite moduri. Între corpul fizic și corpul eteric există, ca să zicem așa, o comuniune mai strânsă sau una mai puțin

strânsă. Să luăm, de exemplu, un animal inferior, tritonul, la care un mădular retezat se reface imediat. În acest caz trebuie să presupunem existența unei legături mai puțin strânse între corpul eteric și corpul fizic. Într-o și mai mare măsură acest lucru este valabil în lumea vegetală. Aici legătura este de așa natură, încât corpul fizic nu poate să acționeze, la rândul său, asupra corpului eteric, astfel încât corpul eteric rămâne neatins de ceea ce se petrece în corpul fizic și rămâne, într-un anumit sens, independent de acesta. Esența corpului eteric este aceea de a fi activ, de a produce, de a stimula creșterea. El stimulează creșterea până la o anumită limită. În momentul în care tăiem o parte dintr-o plantă sau dintr-un animal inferior, corpul eteric e gata să înlocuiască imediat acea parte, adică să-și desfășoare activitatea din plin. Ce ar trebui să se întâmple ca el să nu facă aceasta? El ar trebui să fie strâns legat de activitatea membrului respectiv. Și așa se întâmplă, într-adevăr, la animalele superioare. La acestea există o legătură mult mai intimă, mai strânsă între corpul eteric și corpul fizic. Când corpul fizic își dezvoltă formele, aceste forme - deci ceea ce există în natura fizică - acționează la rândul lor asupra corpului eteric.

În cazul animalelor situate foarte jos pe scara evoluției lumii vii sau la plante, influențele din exterior nu acționează asupra corpului eteric, îl lasă neatins, duc o existență independentă. De îndată ce ajungem la primele animale superioare, formele corpului fizic se impun corpului eteric, acționează asupra lui: corpul eteric e cu totul pliat pe corpul fizic și, răbind corpul fizic, noi rănim, totodată, și corpul eteric. Și în asemenea cazuri, bineînțeles, corpul eteric trebuie să pună în acțiune forțe situate mai adânc, pentru că trebuie să se refacă mai întâi el însuși - și de-abia pe urmă măduarele respective. De aceea noi trebuie să apelăm la forțe de vindecare situate mai adânc, dacă ne ocupăm de corpul eteric al unui animal superior. Cu ce are legătură acest fapt? Din ce cauză corpul eteric al unui animal superior e atât de dependent de formele corpului fizic?

Cu cât urcăm mai sus pe scara evoluției lumii animale cu atât mai mult trebuie să ținem seama nu numai de activitatea

corpului fizic și a corpului eteric, ci și de aceea a corpului astral. La animalele inferioare corpul astral și activitatea lui sunt încă puțin influente. De aceea animalele inferioare sunt atât de asemănătoare cu plantele. Cu cât urcăm mai sus cu atât corpul astral joacă un rol mai important. Însă el acționează în așa fel, încât face să depindă de sine corpul eteric. O ființă cum e planta, care posedă numai corp fizic și corp eteric, are prea puțin de-a face cu lumea exterioară; asupra ei se exercită diferite excitații, dar ele nu se manifestă sub formă de procese interioare. Însă acolo unde acționează un corp astral impresiile exterioare se oglindesc în procese interioare. O ființă al cărei corp astral nu e în activitate e mai închisă launtric față de lumea exterioară. Ea se deschide cu atât mai mult lumii exterioare cu cât e mai activ corpul ei astral. Așadar, corpul astral unește ființa launtrică a unei ființe cu lumea exterioară. Activitatea intensă a corpului astral obligă corpul eteric să cheltuiască forțe foarte puternice, pentru a remedia prejudiciile care se ivesc.

Dar mai trebuie să ținem seama și de un alt aspect. În corpul astral uman nu sunt imprimare, nu sunt introduse doar operațiuni dinainte stabilite, cum se întâmplă în cazul animalului; animalul parcurge, în esență, un traseu dinainte stabilit, el trăiește conform unui program de viață prestabilit. În cazul animalului, cu greu am putea spune că el face excese deosebite sau că, dimpotrivă, poate să-și modereze instinctele. El își urmează programul său de viață. Omul însă, tocmai datorită faptului că a urcat mai sus pe scara evoluției, este în situația de a face deosebirea între corect și incorect, adevăr și minciună, bine și rău, precum și de a trăi conform cu acestea. El intră în contact cu lumea exterioară în modurile cele mai diferite, din imbolduri pur individuale. Toate aceste modalități de a intra în contact cu lumea exterioară se răsfrâng, la rândul lor, asupra corpului său astral, lasă impresii în corpul său astral. Iar urmarea acestui fapt este că și interacțiunea dintre corpul astral și corpul eteric trebuie să fie conformă cu aceste trăiri exterioare. Dacă vom duce, așadar, o viață necumpătată, într-o privință oarecare, ea va face să apară o anumită impresie în corpul său astral. Dar am văzut că, la rândul său, corpul astral influențează corpul eteric - felul cum o face

depinde de ceea ce a fost introdus în corpul astral. Corpul eteric al omului se modifică, în funcție de viața pe care o duce, între limitele date de bine și rău, corect și incorect, adevăr și minciună etc. Acest mod de viață exercită o influență asupra corpului eteric uman.

Să ne amintim procesele care au loc atunci când omul trece prin poarta morții. Știm că el își depune corpul fizic și că rămâne cu corpul eteric, care acum e legat de corpul astral și de Eu. După câteva zile, partea principală a corpului eteric e depusă și ea, ca un al doilea cadavru; se păstrează, totuși, o chintesență a corpului eteric, pe care omul o ia cu el și care rămâne pentru timpurile viitoare. În această chintesență e cuprins tot ceea ce a pătruns în viața omului, ca rezultat al unei vieți necumpătate, să zicem, sau ceea ce el și-a însușit, ca efecte ale unui mod de a gândi, făptui și simți corect sau incorect. Corpul eteric conține această chintesență și omul o ia cu sine, pentru perioada care durează până la o nouă naștere. Ne-având asemenea trăiri, animalul nu poate lua cu sine nimic asemănător dincolo de poarta morții. Când omul intră într-o nouă existență, prin naștere, chintesența corpului eteric anterior se revarsă în noul său corp eteric, împânzește noul corp eteric, în perioada de constituire a individului. Iată de ce în noua sa existență omul are în corpul eteric rezultatul a ceea ce a viețuit în viața sa anterioară. Și deoarece corpul eteric e constructorul unui organism cu totul nou, după o nouă naștere toate acestea se întipăresc și în corpul său fizic. Datorită cărui fapt se pot întipări toate acestea în corpul fizic?

Cercetarea spiritual-științifică ne arată că prin forma unui trup uman care intră, prin naștere, în existență, putem cunoaște, în mod aproximativ, ce fapte a săvârșit acel om într-o viață anterioară. Dar vom găsi oare și o explicație absolut rațională pentru ceea ce ni se prezintă ca descreștere a forței de vindecare pe măsură ce urcăm pe scara evoluției? Deoarece nu putem spune că la naștere animalul aduce cu sine dintr-o existență pământească anterioară o individualitate reincarnată, vom constata că în el acționează numai corpul astral general al acelei specii animale, și aceasta va limita forțele vindecătoare ale corpului său eteric. La om însă nu

numai corpul astral, ci și corpul său eteric e impregnat de faptele din viața sa anterioară. Și deoarece corpul eteric posedă forța de a scoate la suprafață ceea ce există în el din alte existențe, vom înțelege, de asemenea, că, dacă în el se va ivi o nouă forță, corpul eteric va fi în stare să transpună în întreaga structură a organizării umane ceea ce aduce cu sine din alte incarnări trecute. Și vom înțelege acum că faptele dintr-o anumită viață pot influența starea sănătății noastre din viața următoare și că starea sănătății noastre este, în multe cazuri, un efect karmic al faptelor săvârșite de noi într-o viață anterioară. Dar putem înțelege lucrurile și în alt fel.

Oare tot ceea ce facem în viața dintre naștere și moarte se repercutează asupra corpului nostru eteric? În viața obișnuită putem percepe o mare deosebire între felul cum se răsfânge asupra organizării noastre lăuntrice propriu-zise ceea ce viețuim ca oameni conștienți și felul cum o influențează alte trăiri. Ne vine în întâmpinare un fapt extraordinar de interesant, care poate fi explicat cu ajutorul științei spiritului, dar care poate fi înțeles și pe cale absolut ratională. În decursul vieții sale, omul are numeroase trăiri pe care și le însușește în mod conștient și pe care le unește cu Eul său. Ele se transformă în interiorul lui în reprezentări pe care el le prelucrează. Dar gândiți-vă cât de multe trăiri, experiențe și impresii nu pot fi aduse până la stadiul de reprezentare și care, totuși, există în om și acționează asupra lui. Poate vi s-a întâmplat ca cineva să vă spună: Te-am văzut astăzi pe stradă; dar nici nu te-ai uitat la mine! - iar dumneavoastră habar nu aveți de așa ceva. Ochiul dumneavoastră l-a văzut pe celălalt, dar impresia nemijlocită n-a ajuns să fie transformată în reprezentare. Există nenumărate asemenea impresii, astfel încât, de fapt, viața noastră se împarte în două: o viață care constă într-o serie de trăiri sufletești care sunt constituite din reprezentări conștiente și o alta, pe care n-am adus-o niciodată cu totul până în sfera conștienței noastre clare. Dar mai există și alte deosebiri: probabil că nu vă e greu să faceți distincție între impresiile pe care le-ați avut în viața dumneavoastră și pe care vi le puteți aminti, deci între impresiile care vă pot reveni mereu în amintire și impresiile pe care nu vi le puteți aminti.

Așadar, viața noastră sufletească se împarte în trăiri foarte diferite. Și este, cu adevărat, o deosebire considerabilă între diferitele trăiri, dacă studiem efectul pe care ele îl au asupra ființei interioare umane. Să ne oprim pentru câteva minute la viața omului dintre naștere și moarte. Dacă obsevăm cu atenție, vom vedea că există o deosebire uriașă între reprezentările care pot reveni mereu în conștiința noastră și acelea care au căzut în uitare, în așa fel încât nu și-au dezvoltat facultatea amintirii. Ne putem lămuri cel mai ușor asupra acestei deosebiri în felul următor. Gândiți-vă la o impresie care a făcut ca în dumneavoastră să se nască o reprezentare clară. Să presupunem că e o impresie care v-a provocat bucurie sau durere, deci a fost însoțită de un sentiment. Să reținem că majoritatea impresiilor - de fapt, toate impresiile care se exercită asupra noastră - sunt însoțite de sentimente. Iar sentimentele nu se exprimă numai la suprafața conștientă a vieții, ci acționează adânc, până în corpul fizic. Nu e nevoie să vă amintiți decât de faptul că o anumită impresie vă face să deveniți palid, alta să vă înroșiți. Impresiile acționează până la nivelul modului în care sângele se repartizează în interiorul organismului. Ajungeți acum la ceea ce nu intră în conștiință deloc sau numai fugitiv - și nu ajunge să se transforme în amintire. Știința spiritului ne arată că asemenea impresii sunt și ele însoțite de efecte asemănătoare celor ce însoțesc impresiile conștientizate. Daeă primiți o impresie din lumea exterioară care va acționa, în cazul în care ați primi-o în mod conștient, în așa fel încât ați avea palpitații, această impresie nu rămâne fără efect nici când nu e conștientizată. Dar ea nu rămâne doar o impresie, ci ajunge până în corpul fizic. Ba chiar se întâmplă un lucru ciudat: o impresie care face să se nască o reprezentare conștientă găsește un zăgaz, dacă vrea să acționeze asupra organizării umane mai profunde, dar dacă impresia acționează, pur și simplu, asupra noastră, fără ca noi s-o transformăm în reprezentare conștientă, atunci nimic n-o frânează, dar aceasta nu înseamnă că ea are un efect mai puțin puternic. Viața umană e mult mai bogată, ea nu se liminează la trăirile noastre conștiente.

Există în viața umană o perioadă în care impresiile de acest fel, care acționează puternic asupra organizării umane și nu posedă facultatea amintirii, sunt trăite foarte intens. În întreaga perioadă care durează de la naștere și până în momentul când începe să se manifeste facultatea amintirii, asupra omului au acționat nenumărate impresii pline de viață, care zac în el și care l-au transformat și în această perioadă. Ele acționează la fel ca impresiile de care devenim conștienți; dar, mai ales dacă sunt uitate, lor nu le stă împotrivă nimic din ceea ce se integrează de obicei vieții sufletești, sub formă de reprezentări conștiente, constituind un fel de zăgaz. Chiar viața obișnuită ne oferă de multe ori confirmarea ideii că există momente în care se manifestă un alt fel de efecte interioare. Dumneavoastră nu vă puteți explica unele evenimente din viața care urmează acestei perioade. Nu reușiți deloc să înțelegeți de ce trebuie să viețuiți tocmai într-un fel anume un lucru sau altul. Vi se întâmplă, de exemplu, un incident, care vă produce o impresie atât de zguduitoare, încât nu vă puteți explica de ce un incident relativ minor v-a produs o asemenea impresie. Dacă veți cerceta mai adânc, veți afla, poate, că tocmai în perioada critică - între naștere și momentul cel mai îndepărtat din viața dumneavoastră de care vă puteți aminti - ați avut o trăire similară, pe care, însă, ați uitat-o. N-a rămas nici o reprezentare a acelei trăiri. Odinioară ați avut o trăire puternică; ea continuă să trăiască în dumneavoastră și se întâlnește cu cea actuală, intensificând-o. Așa se face că un eveniment care în mod obișnuit v-ar fi impresionat mult mai puțin acum vă afectează deosebit de puternic. Cine înțelege acest lucru își va forma o reprezentare despre răspunderea mare ce revine educației în prima copilărie, care-și proiectează umbrele sau luminile asupra întregii vieți de mai târziu.

Se poate constata că impresiile din copilărie - mai ales dacă s-au repetat - influențează întreaga viață, în așa fel încât, dacă la un moment dat apare, de exemplu, o anumită indispoziție sufletească, ea vă pare de neînțeles și veți găsi explicația numai dacă vă întoarceți în trecut și aflați ce impresii din copilăria dumneavoastră timpurie își proiectează luminile sau umbrele asupra vieții din prezent; ele sunt cele care se exprimă acum sub forma unei indispoziții sufletești

permanente. Veți constata că evenimentele care n-au trecut indiferente pe lângă copil, care au făcut o impresie puternică asupra sa acționează cu deosebită putere. Vom putea spune, deci: dacă afectele, sentimentele și senzațiile colaborează pentru formarea acelor impresii care sunt uitate mai târziu, înseamnă că acestea sunt deosebit de eficiente când vrem să scoatem la suprafață trăiri asemănătoare.

Aduceți-vă aminte de descrierile, pe care le-am făcut adeseori, ale vieții din kamaloca. După ce și-a depus corpul eteric ca pe un al doilea cadavru, omul își re trăiește întreaga viață, în sens invers, trece prin toate trăirile pe care le-a avut; nu trece pe lângă ele indiferent. Tocmai în kamaloca, din cauză că omul mai păstrează încă vechiul său corp astral, toate evenimentele prin care a trecut fac să apară în el cele mai adânci trăiri afective. Să presupunem, de exemplu, că un om moare la 70 de ani, că își parcurge viața în sens invers, până la vârsta de 40 de ani, când i-a dat cuiva o palmă. Acum el simte durerea pe care i-a provocat-o celuiilalt. Și astfel apare un fel de reproș, pe care și-l face lui însuși; reproșul rămâne în el, ca un fel de dorință, care-l va însoți în viața următoare: dorința de a repara în noua viață răul făcut altădată. Veți putea înțelege că deoarece în perioada dintre moarte și o nouă naștere există asemenea trăiri astrale, ceea ce e resimțit de noi drept faptă se imprimă adânc în ființa noastră interioară, contribuind la construirea noii corporalități. Dacă în viața obișnuită putem fi atinși de anumite trăiri - mai ales când e vorba de trăiri afective -, care pot să ne producă o anumită indispoziție sufletească permanentă, vom înțelege că impresiile mult mai puternice din kamaloca se pot imprima în așa fel încât, la o nouă incarnare, ele vor acționa la nivel profund, până în organizarea corpului fizic.

Vedeți aici, sub o formă amplificată, un fenomen pe care, la o observare atentă, îl puteți întâlni și în viața dintre naștere și moarte. Asemenea reprezentări, cărora conștiința nu li se opune ca un dig, vor putea să ducă, fără îndoială, la diferite dezordini în suflet: la neurastenie, la fenomene legate de bolile nervoase, poate și la boli mintale. Toate aceste fenomene ni se prezintă drept legături cauzale existente între evenimentele

care au avut loc în trecut și altele, de mai târziu, și ele ne oferă o imagine concretă a acestor legături.

Faptele pe care le săvârșim într-una din vieți sunt transformate, în viața de după moarte, într-un sentiment foarte puternic, iar acest sentiment, care acum nu e estompat de nici o reprezentare psihică și nici de conștiința obișnuită - căci aici creierul nu e necesar -, acest sentiment, care e viețuit la celălalt nivel al conștiinței și care acționează mai în profunzime, face ca faptele noastre și întreaga noastră ființă din viața anterioară să se imprime în predispozițiile noastre și în organizarea noastră dintr-o nouă viață. De aceea e ușor de înțeles că un om care într-o anumită incarnare a avut un mod de a gândi, simți și făptui foarte egoist se va pătrunde de sentimente puternice împotriva faptelor sale trecute. Și chiar așa se întâmplă. În el se vor naște tendințe orientate împotriva propriei sale ființe egoiste. Și aceste tendințe, în măsura în care provin de la o natură egoistă din viața sa anterioară, se manifestă în noua viață sub forma unei organizări slabe. „Organizare slabă”, conform cu esența, nu cu impresia exterioară. Trebuie să ne fie clar că o organizare slabă își are cauza, din punct de vedere karmic, într-un mod de a acționa egoist dintr-o viață anterioară.

Să mergem mai departe. Să presupunem că, într-o anumită viață, un om are o predispoziție specială spre minciună. E o predispoziție care izvorăște dintr-o organizare situată mai adânc a sufletului. Fiindcă, dacă omul se lasă condus numai de ceea ce se petrece la nivelul cel mai conștient al vieții sale, atunci, de fapt, el nu va minți; numai afectele și sentimentele care acționează din subconștient duc la minciună. Avem de-a face aici, așadar, cu ceva situat mai în profunzime. Dacă un om a fost mincinos, faptele bazate pe minciună vor da naștere, la rândul lor, în viața de după moarte, celor mai vehemente sentimente împotriva sa și în el se va manifesta o tendință puternică de a lupta împotriva minciunii. Omul va aduce atunci cu sine, în viața următoare, nu numai o organizare slabă, ci - știința spiritului ne-o arată - o organizare incorect construită, ca să zic așa, care prezintă organele interne construite haotic. Există pe undeva o anumită

neclaritate. Acest fenomen a determinat predispoziția spre minciună din viața anterioară. Dar de unde provine predispoziția spre minciună? Căci și predispoziția spre minciună din om are în ea tot ceva neclar.

Dar să mergem și mai departe în trecut. Știința spiritului arată că o viață flușturistică, o viață care nu cunoaște dăruirea de sine și iubirea, o viață superficială dusă într-una din incarnări se manifestă în incarnarea următoare sub forma predispoziției spre minciună; iar predispoziția spre minciună se arată, în incarnarea următoare, sub forma organelor construite necorespunzător. Putem urmări astfel, din punct de vedere karmic, trei incarnări succesive, în ceea ce privește efectele lor: superficialitate și fire flușturistică în prima incarnare, predispoziție spre minciună în cea de a doua incarnare și un fizic bolnăvicios în a treia incarnare.

Vedem astfel cum lucrează karma din punctul de vedere al, sănătății și bolii. Tot ce am spus până acum sunt fapte extrase direct din cercetările științei spiritului. N-am vrut să vă prezint simple teorii, sunt cazuri observate, care pot fi cercetate prin metodele științei spiritului.

Am atras atenția, mai întâi asupra unor realități obișnuite, asupra forțelor de vindecare existente în corpul eteric al plantelor. Am arătat apoi că la animale, deoarece ele au și un corp astral, corpul eteric e mai puțin evident și am văzut, apoi, că prin integrarea Eului, care dezvoltă o viață individuală între bine și rău, între adevăr și eroare, corpul astral, care doar frânează forțele vindecătoare, pe măsură ce animalele sunt situate mai sus pe scara evoluției, integrează și el ceva nou ființei umane: predispozițiile karmice pentru boală, care vin spre om din viața individuală. În lumea plantelor nu există cauze interne ale bolilor, pentru că boala provine din împrejurări exterioare, iar forțele corpului eteric acționează cu putere nediminuată. La animalele inferioare mai avem un corp eteric înzestrat cu forțe vindecătoare, care le permit să-și refacă singure membrele pierdute; dar cu cât urcăm mai sus pe scara evoluției, cu atât mai mult corpul astral se imprimă în corpul eteric și, din această cauză, corpul astral îngrădește

forțele vindecătoare ale corpului eteric. Dar pentru că animalele nu se perpetuează trecând prin incarnări succesive, ceea ce există în corpul eteric nu are nici o legătură cu calități moral-intelectuale sau individuale, ci doar cu tipul general. Ceea ce trăiește omul, însă, în Eul său, între naștere și moarte acționează până în corpul eteric.

De ce trăirile din copilărie, în cazul efectelor amintite, ies la suprafață numai sub forma unor boli ușoare? Vom găsi în aceeași viață cauzele mul-tor boli, care se prezintă sub formă de neurastenii, nevroză, isterie ș.a.m.d. Cauzele unor îmbolnăviri mai profunde vor trebui căutate însă într-o viață anterioară, fiindcă de-abia la trecerea spre o nouă naștere se poate integra cu adevărat corpului eteric ceea ce omul trăiește din punct de vedere moral și intelectual. În general, corpului eteric uman nu i se pot integra, într-o viață, influențe morale mai adânci, cu toate că vom mai discuta despre unele cazuri de excepție - care sunt foarte importante.

Există, deci, o legătură între felul cum trăim într-o anumită incarnare, între bine și rău, între felul cum trăim din punct de vedere moral și intelectual în acea incarnare și starea noastră de sănătate sau boală din incarnarea următoare.

CONFERINȚA a IV-a

Boli vindecabile și boli incurabile în raport cu karma Hamburg, 19 mai 1910

Putem presupune de la bun început că în legătură cu cele două noțiuni care vor constitui obiectul expunerii noastre de astăzi, și anume curabilitatea și incurabilitatea bolilor, vor exista cândva reprezentări mai clare și, aș zice, mai plăcute omului, după ce ideile de karma și de corelații karmice se vor încetățeni în cercuri mai largi ale omenirii. În ceea ce privește noțiunile de curabilitate și incurabilitate a bolilor, în diferite secole au fost răspândite cele mai diferite păreri. Nu trebuie să ne întoarcem prea departe în timp, spre a vedea prin ce uriașe schimbări au trecut aceste noțiuni.

Într-o perioadă - la răscrucea dintre Evul Mediu și epoca modernă, prin secolele XVI-XVII - s-au dezvoltat unele reprezentări conform cărora diferitele forme de boală pot fi

Îngrădite și concepția conform căreia pentru orice boală există, de fapt, o ierbușoară, o mixtură de un fel sau altul, prin care boala respectivă să poată fi vindecată. Această credință a domnit mult timp, chiar până prin secolul al XIX-lea. Dacă cineva vrea să citească, în calitate de laic sau de om familiarizat cu noțiunile epocii actuale, comunicările făcute asupra tratamentelor care se aplicau, în cazul unor boli, pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea sau chiar la începutul secolului al XIX-lea, și până târziu, în plin secol al XIX-lea, ar fi uimit de toate leacurile și lecușoarele care erau folosite din abundență, de toate ceaiurile și mixturile, până la medicamentele cele mai periculoase și la obiceiul de a lua sânge cu lanțeta etc. Dar tocmai secolul al XIX-lea a fost acela care a întors pe dos această concepție, în cercurile de medici, și anume în cercurile de medici cele mai bine văzute. Îmi veți îngădui să spun că, în tinerețea mea, multe dintre aceste concepții diametral opuse mi-au căzut sub ochi, în cele mai diverse nuanțe și laitmotive. Am avut o asemenea ocazie, de exemplu, când am vrut să urmăresc curentul școlii de medicină nihilistă, răspândit în Viena pe la mijlocul secolului al XIX-lea și care și-a cucerit apoi un renume din ce în ce mai mare. Punctul de plecare pentru o schimbare radicală în concepțiile despre curabilitatea și incurabilitatea bolilor l-au constituit constatările făcute de cunoscutul medic *Dietl* în legătură cu evoluția pneumoniei și a altor boli similare. El ajunsese, pe baza studiilor, să spună că, de fapt, nu se poate constata nici o influență adevărată, din partea unui medicament sau altul, asupra evoluției unei boli. Sub influența școlii lui *Dietl*, studenții în medicină din acea vreme au învățat să gândească despre puterea de vindecare a remediilor și medicamentelor moștenite de secole, pe cale tradițională, în așa fel încât ceea ce spunea cunoscutul proverb: Când cocoșul cântă pe gunoi, vremea se schimbă sau rămâne așa cum e! Își păstra întreaga valabilitate. Ei erau de părere că pentru evoluția unei boli e același lucru dacă se administrează sau nu un medicament sau altul. *Dietl* a întocmit o statistică, foarte convingătoare pentru vremea lui, din care reieșea că, prin tratamentele așa-zis pasive pe care le aplicase fuseseră vindecați sau muriseră de pneumonie tot atâția bolnavi ca și în cazurile tratate prin remedii tradiționale. Tratamentul pasiv, aplicat de *Dietl* și continuat de *Skoda* ([Nota](#)

6), consta în faptul că bolnavul era transpus în acea situație exterioară de viață care-i dădea posibilitatea de a pune cel mai bine în acțiune forțele de autovindecare, de a le face să se ridice din străfundurile organismului, iar medicului nu i se mai atribuia aproape nici un alt rol, în afară de acela de a supraveghea mersul bolii; el trebuia să fie prezent doar pentru a interveni acolo unde se putea da vreun ajutor obiectiv, cu mijloace umane. În rest, medicul se mulțumea să constate apariția bolii, să aștepte să se ridice la suprafață din organism forțele de autovindecare, până când, după un timp, febra dispărea și survenea autovindecarea, realizată de organismul însuși.

Acestei școli de medicină i s-a atribuit și i se mai atribuie până azi numele de „școală nihilistă”, din cauză că ea avea la bază o afirmație făcută de profesorul Skoda: Poate vom fi în stare să învățăm să diagnosticăm bolile, să le descriem, eventual și să le explicăm, dar de vindecat nu le putem vindeca! Vă spun lucruri de care vă rog să luați notă ca de realități care au prins viață în cursul secolului XIX-lea, ca să vă formați o idee despre felul cum s-au schimbat reprezentările în acest domeniu. Dar să nu creadă nimeni că, dacă relatez un lucru sub o formă pur narativă, mă aștept să treceți imediat într-o tabără sau alta. Afirmația profesorului Skoda a suferit de radicalism, și ar fi ușor să indicăm limitele între care o asemenea afirmație este valabilă. Dar prin aceasta se atrăgea atenția asupra unui anumit lucru, fără a se avea la îndemână mijloacele necesare pentru a fundamenta în mod conștient afirmația, a o circumscrie ori a o exprima în cuvinte - ea nu putea fi transpusă nici măcar în gânduri; altfel spus: în cercurile în care era exprimată, oamenii nu puteau nici măcar încerca să o gândească. Se atrăgea atenția asupra faptului că în om trebuie să existe ceva care, într-un anumit sens, joacă un rol determinant în evoluția și finalul unei boli, ceva care se situează, în fond, dincolo de posibilitățile umane de a ajuta.

Se atrăsese atenția, deci, asupra unui lucru situat dincolo de posibilitățile umane; dacă abordăm lucrurile într-un mod concret, această atenționare nu se poate referi la altceva decât la legea karmei și la acțiunea karmei în cursul vieții

umane. Dacă urmărim evoluția unei boli - apariția bolii, forțele vindecătoare ce apar din organismul însuși -, ne vom simți îndemnați - mai ales dacă ținem seama de faptul că într-un caz survine vindecarea, pe când într-altul nu pare posibilă nici o vindecare - să căutăm o legitate mai profundă. Oare să căutăm această legitate în viețile pământene anterioare ale omului? Aceasta este, pentru noi, întrebarea: Putem spune că omul aduce cu sine anumite condiții care-l predetermină ca, într-un caz concret, să-și poată mobiliza forțele vindecătoare din organism, care însă, în alt caz, sunt predeterminate în așa fel încât, cu toate eforturile, ei nu e în stare să vindece boala?

Dacă vă amintiți ceea ce am spus ieri, veți înțelege că în procesele care au loc între moarte și o nouă naștere în individualitatea umană apar niște forțe cu totul speciale. Am precizat că, în kamaloca, în fața sufletului uman apar evenimentele ultimei sale vieți, faptele săvârșite de el, în sensul binelui sau al răului, însușirile caracterului său etc. și că, percepând propria sa viață, sufletul are tendința de a compensa tot ceea ce e imperfect în el, tot ceea ce s-a dovedit a fi faptă greșită, de a imprima în ființa sa însușirile respective, care fac ca el să devină mai desăvârșit. Dacă am înțelege acest lucru, putem spune: Omul intră din nou în existență, printr-o nouă naștere, având înscrisă în suflet această intenție. Dar omul participă el însuși la construirea noului trup, și el îl construiește conform cu forțele pe care și le-a adus cu sine din viețile anterioare și din perioada trăită între moarte și o nouă naștere. Cu aceste forțe este înzestrat omul la naștere și el le întreține în noua sa corporalitate. Am înțelege astfel că noua corporalitate e slabă sau puternică, după cum omul poate să aducă în ea forțe slabe sau puternice.

Trebuie să ne fie clar, însă, că va exista o anumită ordine în care se succed lucrurile, dacă în perioada trăită în kamaloca, de exemplu, omul a văzut că în ultima sa viață a săvârșit multe sub imperiul afectelor, al mâniei, fricii, repulsiei ș.a.m.d. Acum, în kamaloca, asemenea fapte stau în fața sufletului tău și se conturează gândul - expresiile pe care le putem găsi, pentru a desemna aceste forțe, sunt create, firește, pentru viața în lumea fizică - că trebuie să faci ceva cu ființa ta, ca să devii

mai desăvârșit în această privință, pentru ca în viitor să nu mai ai tendința de a săvârși faptele sub imperiul afectelor. Acest gând devine o parte componentă a individualității umane și, la trecerea printr-o nouă naștere, acest gând se imprimă, ca forță, în trupul ce se formează. De aceea, în acest trup se imprimă tendința de a face ca întreaga sa organizare, alcătuită din corp fizic, corp eteric și corp astral, să-l pună în imposibilitatea de a săvârși anumite fapte izvorâte din mânie, ură, invidie etc., spre a putea să devină cu adevărat mai desăvârșit. Și astfel el va ajunge să săvârșească asemenea fapte care pot compensa faptele din trecut. Pe baza unei acțiuni ce depășește cu mult înțelegerea sa obișnuită, omul face ca în el să pătrundă tendința care-l poate duce la o mai mare perfecțiune într-un anumit domeniu și la compensarea anumitor fapte.

Dacă reflectați cât de variate sunt aspectele vieții, dacă vă gândiți că omul săvârșește aproape zilnic fapte care fac necesară o compensație, veți înțelege că în suflet există multe asemenea gânduri care-și așteaptă compensația, când sufletul intră în existență printr-o nouă naștere, și că aceste gânduri se întretaie, astfel încât corpul fizic și corpul eteric al omului capătă o configurație în care sunt întrețesute toate aceste tendințe. Ca să înțelegem despre ce e vorba aici, vom examina un caz cu totul ieșit din comun. Trebuie să subliniez în mod cu totul deosebit că evit să vorbesc pe baza unei teorii, că nu am mania de a emite ipoteze și, dacă dau exemple, o fac aducând în fața dumneavoastră numai cazuri care au fost examinate temeinic de către știința spiritului.

Să presupunem că un om a trăit în ultima sa viață în așa fel încât a actionat dintr-un sentiment al Eului mult prea slab, dintr-un sentiment al Eului care a mers mult prea departe în ceea ce privește tendința de a se dăruia lumii ulterioare, atât de departe încât a acționat într-un mod lipsit de independență, pierzându-se pe sine, care nu se mai potrivește în actualul ciclu de dezvoltare a omenirii. Dar ceea ce l-a împins pe un asemenea om, în încercarea sa, la anumite fapte a fost absența sentimentului de sine. În kamaloka el a avut în fața sa faptele pe care le-a săvârșit deoarece îi lipsea sentimentul de

sine. Și acum, în primul rând, el aprecia că trebuie să dezvolți în tine acele forțe care să stimuleze sentimentul de sine; într-o incarnare viitoare trebuie să-ți creezi ocazia de a-ți întări sentimentul de sine, luptând împotriva rezistenței pe care ți-o va opune trupul tău, împotriva forțelor care-ți vor ieși în întâmpinare din corpul fizic, corpul eteric și corpul astral, pentru ca sentimentul tău de sine să treacă printr-un fel de școală. Trebuie să-ți procuri un asemenea trup care să-ți arate cum acționează din direcția corporalității predispoziția unui sentiment de sine slab!

Ceea ce va avea loc în incarnarea următoare va intra prea puțin în conștiința lui, se va desfășura mai mult sau mai puțin într-o zonă subconștientă. Omul va tinde spre o incarnare care să aducă în întâmpinarea sentimentului de sine piedicile și rezistențele cele mai dure, în așa fel încât el să fie nevoit să-si încordeze la maximum acest sentiment. Astfel, el se va simți atras ca de o forță magnetică spre împrejurări în care întâmpină piedici mari, în care sentimentul său de sine va trebui să acționeze opunându-se organizării celor trei corpuri. Oricât de ciudat ar părea, asemenea individualități a căror karma cere ca ele să intre în existență în felul analizat, vor căuta împrejurări în care, de exemplu, pot să fie expuse unei molime de felul holerei, fiindcă holera le oferă posibilitatea de a întâmpina piedici deosebite. Stările prin care bolnavul trebuie să treacă, în interiorul lui, din cauza piedicilor puse de cele trei corpuri, poate face ca în incarnarea următoare sentimentul de sine să apară fortificat într-o măsură considerabilă.

Să analizăm acum cazul diametral opus. În perioada kamaloca cineva observă că, sub influența unui sentiment de sine prea puternic, a săvârșit fapte care au izvorât dintr-o tendință exagerată de a se baza numai pe sine. El înțelege că trebuie să-și modereze sentimentul de sine, să-l readucă în matca normală. Pentru aceasta e necesar să caute o împrejurare, în incarnarea următoare, în care cele trei corpuri ale sale să-i dea posibilitatea ca sentimentul de sine să nu întâmpine în corporalitate - oricât s-ar strădui - nici un fel de opreliști, să cadă ca într-o prăpastie fără fund și să ajungă la

absurd. Asemenea condiții sunt create când omul se îmbolnăvește de malarie.

Am descris un caz de boală provocată de acțiunea legii karmei și am expus teza potrivit căreia, pe baza unei înțelegeri superioare celei pe care o poate cuprinde cu conștiința lui obișnuită, omul e condus spre acele împrejurări în care, conform karmei sale, poate să evolueze. Dacă analizați cu atenție lucrurile pe care le-am spus mai înainte, veți înțelege mai ușor cazurile de epidemie. Am putea cita diferite exemple care să ne arate că, pe baza trăirilor din kamaloka, omul caută cu tot dinadinsul ocazia de a contracta o anumită boală, pentru a dobândi, prin faptul că o învinge și își mobilizează forțele de autovindecare, acele forțe care-l fac să evolueze în viață.

Am spus mai înainte că, dacă un om a săvârșit mai multe fapte sub influența afectelor, și în kamaloka el va acționa în același fel. De aici se naște în el tendința de a viețui în noua sa incarnare în propria sa corporalitate, astfel încât prin învingerea unor opreliști va săvârși fapte care pot compensa anumite evenimente din viața sa anterioară. În multe cazuri, atunci când există o corelație karmică, în sensul că omul respectiv și-a săvârșit faptele sub imperiul afectelor și pasiunilor care i-au năpădit sufletul, apare acea formă de boală pe care în epoca modernă o numim difterie.

Vom mai afla, în cursul acestor conferințe, și alte lucruri în legătură cu condițiile care fac să apară o anumită boală. Dar acum trebuie să pătrundem în substraturi și mai adânci, dacă vrem să găsim răspuns la întrebarea: Cum se face că atunci când omul intră, prin naștere, în existență și aduce cu sine, în virtutea karmei sale, tendința de a realiza un lucru, prin faptul că învinge o boală sau alta, uneori reușește să învingă boala și să asimileze forțele care-l fac să se înalțe mai sus, iar alteori boala iese învingătoare? Trebuie să ne întoarcem la principiile spirituale care fac posibil, în general, ca starea de boală să existe în viața umană.

Faptul că omul poate să se îmbolnăvească și că poate căuta, cu tot dinadinsul, starea de boală - chiar în virtutea

karmei sale - izvorăște, în ultimă instanță, din acel principiu pe care l-am adus în fața sufletelor noastre, în cele mai diferite contexte ale expunerilor noastre teosofice. Știm că, într-un anumit punct al evoluției de pe Pământ, în dezvoltarea omului au intervenit forțe pe care le numim luciferice, care aparțin unor entități rămase în urmă în perioada vechii evoluții lunare, care n-au înaintat atât de mult încât să fi ajuns în punctul normal al evoluției lor pământene. Așa se face că, înainte ca Eul uman să fi putut acționa în mod corespunzător, corpului astral uman i-a fost implantat ceva care se revărsa din aceste entități luciferice. Din această cauză, influența entităților luciferice s-a exercitat cândva mai ales asupra corpului nostru astral, unde a perseverat de-a lungul întregii evoluții ulterioare. Influența luciferică se manifestă, în evoluția omului, în diverse moduri. Pentru scopul nostru de azi este însă important să scoatem în evidență faptul că, datorită forțelor luciferice, omul a avut de-a face în interiorul său cu o ispită care l-a făcut mai puțin bun decât ar fi fost fără această influență; tot sub acțiunea impulsului luciferic, el a început să acționeze și să judece pe baza afectelor, patimilor și poftelor, într-o mai mare măsură decât dacă impulsul luciferic n-ar fi existat. Sub această influență omul s-a schimbat, a ajuns să se dăruiască lumii poftelor și dorințelor, a fost cufundat în realitățile lumii fizice pământene mai mult decât îi fusese hărăzit. Sub influența impulsului luciferic omul se identifică mai mult cu corporalitatea sa. Fără influența entităților luciferice n-ar fi existat multe dintre lucrurile care, pe Pământ, îl pot ademini pe om, făcându-l să dorească un anumit lucru. Omul ar fi trecut cu indiferență pe lângă ispite. Prin influența lui Lucifer au apărut ispitele senzoriale exterioare, omul a primit înăuntrul său aceste ispite. Individualitatea care i-a fost conferită, prin faptul că i s-a dat Eul, a fost impregnată cu efectele ce izvorau din principiul luciferic. Așa se face că, încă din primele sale incarnări pe Pământ, omul a căzut pradă primelor ispite venite din partea principiului luciferic și el a luat cu sine aceste ispite în viețile care au urmat. Cu alte cuvinte, modul în care omul a căzut victimă ispitelor venite din direcția principiului luciferic a devenit o parte componentă a karmei sale.

Dacă omul ar fi primit în el numai acest principiu, el ar fi căzut tot mai mult pradă ispitelor lumii fizice pământene; ar fi pierdut din ce în ce mai mult perspectiva de a se desprinde, cândva, de această lume. Știm că influența care a venit mai târziu - Impulsul hristic - a acționat în sens opus principiului luciferic și că l-a reechilibrat. Astfel, în evoluția sa, omul are din nou la îndemână mijloacele prin care poate să elimine din ființa sa influența luciferică. Dar o dată cu influența luciferică omului i s-a mai dat și altceva. Lumea în care a intrat a început să-i apară cu totul altfel decât dacă el nu s-ar fi aflat sub influența impulsului luciferic. Lucifer a pătruns în interiorul omului. Omul a privit lumea din jurul său avându-l în sine pe Lucifer. Din această cauză privirea sa pentru lumea pământească s-a încetșat și în impresiile exterioare a început să pătrundă, de acum înainte, influența ahrimanică. Ahriman a avut posibilitatea să se amestece și să dea lumii exterioare forma de iluzie din cauză că noi ne creasem deja mai înainte, dinăuntru, predispoziția spre iluzie, spre maya. Așa că influența ahrimanică, care a pătruns în lumea exterioară, a fost consecința influenței luciferice. Din cauză că forțele luciferice erau deja în el, omul a avut posibilitatea de a se implica în realitățile lumii senzoriale într-o măsură mai mare decât s-ar fi întâmplat fără influența luciferică. Dar el și-a creat astfel și posibilitatea de a aspira în sine, din afară, cu fiecare percepție exterioară, influența ahrimanică. Așa că în individualitatea umană, în timp ce parcurge diferitele incarnări pământene, trăiește influența luciferică, iar ca rezultat al influenței luciferice trăiește și influența ahrimanică. Cele două forțe se luptă fără încetare în individualitatea umană. Individualitatea umană a devenit scena pe care se dă lupta dintre Lucifer și Ahriman.

În conștiența sa obișnuită, omul este expus și astăzi atât ispitei lui Lucifer, care acționează prin intermediul pasiunilor și afectelor corpului său astral, cât și ispitelor lui Ahriman, care pătrunde în om prin erori și amăgiri referitoare la lumea exterioară. Cât timp omul trăiește într-o incarnare și reprezentările acționează în așa fel încât ceea ce se întâmplă sub influența lui Lucifer și Ahriman nu poate să pătrundă mai adânc și găsește o piedică în ele, în tot acest timp ceea ce face

omul este supus judecății morale sau intelectuale. Cât timp, între naștere și moarte, omul păcătuiește împotriva moralei, dându-i ascultare lui Lucifer, sau împotriva logicii și a gândirii sănătoase, prin faptul că-l urmează pe Ahriman, totul rămâne o problemă a vieții sufletești conștiente obișnuite. Dar când omul pășește prin poarta morții, viața de reprezentare încetează să mai fie legată de creier. Începe o altă formă de viață a conștiinței. Acum toate lucrurile care în viața dintre naștere și moarte sunt supuse judecății morale sau raționale coboară în străfundurile ființei umane și influențează ceea ce, după timpul petrecut în kamaloca, organizează lucrurile pentru existența următoare și se întipărește în forțele modelatoare, plastice care construiesc întreita corporalitate umană. Și atunci erorile care decurg din faptul că omul îl ascultă pe Ahriman se transformă în forțe aducătoare de boală, care-l afectează din direcția corpului eteric, iar excesele, deci lucrurile care, în viață, sunt supuse judecății morale, devin cauze de boală care actionează mai mult din direcția corpului astral.

Erorile noastre, provenite de la ceea ce este ahrimanic în noi - și la acestea se adaugă erorile conștiente: minciuni, neadevăruri -, devin cauze de boală; vedem acest lucru, dacă nu analizăm o singură incarnare, ci urmărim efectul exercitat de o incarnare asupra celei următoare și constatăm că influențele luciferice devin și ele, pe aceeași cale, cauze de boală. Putem spune, într-adevăr că noi nu comitem erori fără a le suporta consecințele. În incarnarea următoare, în ființa noastră se imprimă erorile pe care le facem, pe baza unei rațiuni superioare celei pe care o avem în viața obișnuită, pe baza acelei rațiuni care, în perioada dintre moarte și o nouă naștere, ne indică să devenim atât de puternici și viguroși, încât în viitor să nu mai fim expuși acestor ispitiri. Bolile se integrează vieții noastre ca niște educatori exigenți. Dacă analizăm bolile în acest fel, putem spune că la declanșarea unei boli contribuie fie influențe luciferice, fie influențe ahrimanice. Când, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, cei ce vor să devină vindecători de boli sub semnul concepției științei spiritului despre lume vor înțelege aceste lucruri, influențele exercitate de ei asupra organismului uman vor fi mult mai intime decât este posibil în zilele noastre.

În această lumină putem înțelege felul cum se manifestă anumite forme de boală. Să luăm ca exemplu pneumonia. Ea este, în șirul influențelor karmice, un efect care ia naștere datorită faptului că în perioada petrecută în kamaloca omul poate privi retrospectiv spre un caracter în care exista tendința și predispoziția spre excese senzoriale, în care trăia, așa zice, nevoia de a duce o viață senzuală. Să nu confundăm ceea ce e atribuit acum unei conștiințe anterioare cu ceea ce apare în conștiința din incarnarea următoare. Căci una nu are nimic comun cu cealaltă. Dar, bineînțeles, ceea ce omul vede în perioada kamaloca se va transforma în așa fel încât în el se vor imprima forțele care vor declanșa procesele de care vor contribui la biruirea pneumoniei. În învingerea pneumoniei, în autovindecarea pentru care face eforturi omul însuși, individualitatea umană acționează împotriva puterilor luciferice, ea duce un adevărat război împotriva acestora. De aceea, învingerea pneumoniei este o ocazie de a scăpa de o deficiență caracterologică dintr-o incarnare anterioară. Înțelegem astfel, analizând cazul pneumoniei, lupta omului împotriva puterilor luciferice.

Altfel stau lucrurile în cazul tuberculozei pulmonare, când apar procese caracteristice: intră în activitate forțele de autovindecare care se manifestă prin faptul că influențele dăunătoare ce iau naștere sunt înconjurate, sunt mărginite din toate părțile de țesut conjunctiv; apoi totul e umplut cu o materie formată din săruri de calciu, care în organism există sub formă de incluziuni solide. Mult mai mulți oameni decât se crede în general au în ei asemenea corpusculi; este vorba de acei oameni care au plămânii atinși de tuberculoză, dar au ajuns în stadiul vindecării. În acest caz, s-a dat o luptă a entității umane interioare împotriva răului făcut de puterile ahrimanice. E un proces de respingere îndreptat spre exterior, un atac împotriva a ceea ce este introdus în om de către materialitatea exterioară, spre a conduce la independența entității umane.

Am arătat că în procesul bolii acționează, de fapt, ambele principii, cel ahrimanic și cel luciferic. Din multe puncte de

vedere ar trebui să se facă distincție între cele două feluri de boli: cele luciferice și cele ahrimanice. Dacă se ține seama de această distincție, se pot găsi principiile de acordare a ajutorului corespunzător. Fiindcă bolile luciferice cer un cu totul alt gen de ajutor decât cele ahrimanice. Dacă astăzi sunt puse în aplicare, într-un mod destul de puțin critic, de exemplu în metodele terapeutice cu aplicație externă, forțele electroterapiei moderne, în băile cu apă rece sau în altele similare, trebuie spus că știința spiritului este în măsură să aducă lumină, de la bun început, în privința întrebării dacă e bine să se recurgă la una dintre metode, prin faptul că știe când e vorba de o boală luciferică și când de una ahrimanică. Nici un om, de exemplu, n-ar trebui să aplice electroterapia în cazul bolilor de proveniență luciferică, ci numai când este vorba de bolile ahrimanice. În cazul bolilor luciferice nu poate ajuta ceva care nu are absolut nimic comun cu activitatea lui Lucifer, spre exemplu, principiile electricității; acestea fac parte din sfera de activitate a entităților ahrimanice, dar nu înseamnă că numai entitățile ahrimanice se folosesc de forțele electricității. Dimpotrivă, un domeniu cu totul special al lui Lucifer este ceea ce se referă - cu o expresie necorespunzătoare - la cald și la rece. Tot ceea ce are legătură cu faptul că organismul uman devine mai cald sau mai rece sau cu tot ceea ce el însuși face să devină mai cald sau mai rece, prin diferite influențe exterioare, ține de sfera lui Lucifer. Oriunde intervine caldul sau recele avem de-a face cu o boală luciferică.

Vedem deci cum funcționează karma în starea de boală și cum acționează în sensul învingerii bolii. Acum nu vi se va mai părea de neînțeles că în karma există posibilitatea sau imposibilitatea de a vindeca o boală. Dacă vă este clar că scopul, scopul karmic al îmbolnăvirii este acela de a-l stimula pe om și de a-l ajuta să devină mai desăvârșit, veți înțelege ideea că omul, dacă se îmbolnăvește, conform cu rațiunea înțeleaptă pe care o aduce cu sine din kamaloca, atunci când intră într-o nouă existență va dezvolta acele forțe vindecătoare care reprezintă o consolidare a ființei sale interioare și posibilitatea de a evolua în continuare. Să presupunem că un om dispune, în cadrul organizării sale și al karmei sale, de

forțele necesare pentru a progresa chiar în această viață, prin ceea ce și-a cucerit în cursul acestei boli. Atunci vindecarea are un sens. Atunci survine vindecarea și, în acest caz, omul a cucerit lucrul care a apărut prin existența bolii. Învîingând boala, el a dobândit posibilitatea de a avea forțe mai desăvârșite acolo unde înainte avea doar forțe nedesăvârșite. Dacă, prin karma sa, e înzestrat cu asemenea forțe și dacă, prin împrejurările favorabile ale destinului său, el e în așa fel situat în lume încât poate să determine noile forțe să acționeze spre folosul său și al altora, atunci survine vindecarea; el se furișează printre meandrele bolii și iese de sub puterea ei.

Să presupunem acum o altă situație: omul învinge boala și dezvoltă forțele de vindecare; de acum înainte el se află în fața unei vieți care solicită într-o măsură pe care el nu o poate realiza cu gradul de desăvârșire pe care l-a cucerit deja. Ce-i drept, el ar face ceva, datorită bolii vindecate, totuși nu ar fi posibil să realizeze atât de mult - deoarece restul karmei sale nu permite acest lucru -, astfel încât să le poată fi de folos celorlalți. Și atunci, conștiința sa mai profundă va spune: Aici nu poți să primești forța deplină pe care ar trebui s-o ai, de fapt. A fost necesar să intri în această incarnare, fiindcă trebuia să ajungi la acel grad de perfecțiune pe care-l poți obține numai în corpul fizic, prin învingerea unei boli. Acest lucru a trebuit să-l cucerești, dar nu-l poți dezvolta în continuare. Trebuie să pătrunzi în condițiile de viață în care corpul fizic și alte forțe nu te vor deranja și unde vei putea să prelucrați în mod liber ceea ce ai dobândit în timpul bolii. Cu alte cuvinte, o asemenea individualitate caută moartea, pentru a prelucra mai departe, între moarte și o nouă naștere, ceea ce nu poate prelucra în viața dintre naștere și moarte. Un asemenea suflet trece prin viața dintre moarte și o nouă naștere cu intenția de a-și perfecționa organizarea, prin forțele cucerite în lupta cu boala, pentru a putea acționa mai eficient în noua viață. În acest fel, prin existența unei boli poate fi obținut un adevărat aconto, care va fi întregit de-abia după trecerea prin moarte, ca să devină ceea ce trebuie să fie.

Dacă privim lucrurile în acest fel, va trebui să spunem: Se pare că în karma își are cauza faptul că o anumită boală

sfârșește prin vindecare, în timp ce o alta prin moarte. Dacă privim lucrurile în acest fel, vom dobândi o adâncă împăcare cu viața, pentru că vom ști că face parte din legea karmei, că și cazul în care o boală sfârșește cu moartea omul este stimulat în evoluția lui, că boala are scopul de a-l face pe om să urce cu încă o treaptă. Dar nimănui nu-i este îngăduit să tragă concluzia că în cazul anumitor boli ar trebui să dorim să survină moartea, și aceasta deoarece decizia asupra finalului bolii - vindecarea sau nevindecarea - îi revine unei ratiuni mai înalte decât aceea pe care o putem noi cuprinde cu conștiința noastră obișnuită. Trebuie să avem modestia de a ne opri, în cadrul vieții dintre naștere și moarte, în fața unor asemenea întrebări, fără a da vreun răspuns. Cu conștiința noastră superioară putem să ne situăm pe acea poziție care primește chiar și moartea ca pe un dar venit din partea puterilor spirituale superioare. Dar având o conștiință a cărei menire este să ajute și să intervină în viață, nu trebuie să avem aroganța de a ne situa pe aceste poziții superioare. Căci s-ar putea să greșim și să intervenim într-un mod nepermis acolo unde trebuie să ne amestecăm niciodată: în sfera libertății umane. Dacă putem să ajutăm un om să-și mobilizeze forțele de autovindecare sau să chemăm în ajutor natura însăși, pentru a obține vindecarea, trebuie s-o facem. Iar dacă trebuie luată o hotărâre asupra faptului că omul trebuie să trăiască ori el e stimulat mai mult în cazul în care survine moartea, răspunsul nu poate fi niciodată altul decât acela că ajutorul nostru trebuie dat în sensul vindecării. Dacă răspunsul este acesta, înseamnă că noi lăsăm individualității omului libertatea de a-și mobiliza sau nu forțele, iar ajutorul medicului nu poate fi decât acela de a-l sprijini pe bolnav în acest sens. El nu intervine în sfera individualității umane. Lucrurile ar sta cu totul altfel dacă noi am stimula incurabilitatea unui om, ajutându-l să-și caute în altă lume posibilitatea de a evolua în continuare. În acest caz am interveni în sfera individualității sale, i-am imprima propria noastră voință. Această decizie trebuie lăsată în seama individualității înseși. Cu alte cuvinte, trebuie să facem tot ce este posibil pentru a obține vindecarea. Toate reflecțiile care duc la vindecare provin din acea conștiință care e potrivită pentru Pământul nostru; toate celelalte măsuri ar depăși sfera vieții noastre pământene;

trebuie să intervină alte forțe decât cele care intră în sfera conștiinței noastre obișnuite.

Vedem cum o înțelegere corectă a curabilității și incurabilității bolilor ne face să ne mobilizăm toate resursele pentru a ajuta un om, în caz de boală; iar dacă, din alte sfere, se ia o altă hotărâre, înțelegerea acestui lucru ne ajută să o primim cu deplină seninătate sufletească. Și de altceva nici nu avem nevoie. Noi trebuie doar să găsim un punct de vedere care să ne ajute să nu ne simțim dărâmați sufletește în fața unei boli incurabile, ca și cum în lume n-ar exista decât imperfecțiune, rele și nenorociri. O concepție karmică nu ne paralizează puterea de acțiune în ceea ce privește încercarea de a vindeca. Și, pe de altă parte, o concepție karmică ne va pune din nou în armonie până și cu destinul cel mai tragic, când e vorba de incurabilitatea uneia dintre bolile pe care le tratăm.

Am văzut astăzi, deci, că numai o înțelegere karmică ne dă posibilitatea de a sesiza și înțelege în mod corect evoluția unei boli și de a putea vedea cu adevărat cum efectele karmice din viețile noastre anterioare ne influențează viața actuală.

Ne revine acum sarcina de a face distincție între două tipuri de boli, între cele care vin din interiorul omului și par provocate de karma noastră și cele care, în aparență, ne atacă întâmplător, deoarece suntem expuși unor factori dăunători veniți din exterior. Într-un cuvânt, ne va preocupa întrebarea: Cum putem ajunge la o înțelegere karmică a lucrurilor și atunci când, de exemplu, nimerim sub roțile unui tren? Altfel spus: Cum pot fi înțelese, prin karma, așa-numitele îmbolnăviri „accidentale”?

CONFERINȚA a V-a

Îmbolnăviri naturale și îmbolnăviri accidentale în raport cu karma

Hamburg, 20 mai 1910

Conținutul conferinței de ieri este de cea mai mare importanță, atât pentru expunerile ce vor urma, cât și pentru înțelegerea legăturilor karmice, în general. Din cauza aceasta dați-mi voie să sintetizez în câteva cuvinte cele spuse ieri.

Am pornit de la ideea că, într-o perioadă de timp relativ scurtă, în secolul trecut concepțiile despre vindecare și remediile terapeutice s-au schimbat într-un mod destul de radical. Și am atras atenția asupra faptului că în secolele al XVI-lea și al XVII-lea s-a dezvoltat o concepție care se situa pe poziția că pentru fiecare boală - care era desemnată cu un nume și despre care se credea că poate fi delimitată pe cale noțională - trebuie să existe și remediile corespunzătoare. Și se credea că, dacă s-ar aplica remediul respectiv, el ar avea o influență asupra mersului bolii. Am mai spus că această concepție s-a păstrat, într-o măsură mai mică sau mai mare, până în secolul al XIX-lea, apoi i-am pus alături concepția diametral opusă, care s-a manifestat prin nihilismul școlii de medicină vieneză, întemeiată de celebrul medic Dietl și continuată de Skoda și de diverșii săi elevi. Orientarea nihilistă nu numai că a început să aibă îndoieli în ceea ce privește legătura dintre un remediu, dintre un procedeu de tratare a bolii și boala însăși, ci nici n-a mai vrut să audă de aceasta. În sufletele tinerilor medici aflați sub influența acestei școli a apărut concepția despre așa-numita „autovindecare”. Skoda însuși a rostit o maximă de importanță fundamentală pentru această școală spunând că putem să diagnosticăm o boală, putem, eventual, s-o și explicăm și s-o descriem, dar nu avem nici un fel de mijloace pentru a lupta împotriva ei. Această orientare și-a avut punctul de pornire în dovezile aduse de Dietl, în sensul că, în cazul tratamentului pasiv aplicat unei boli cum e pneumonia, aceasta evoluează în așa fel încât, în limitele unei anumite perioade de timp, dezvoltă forțele de autovindecare, dacă medicul creează condițiile necesare. Și a putut dovedi, pe bază de statistici, că în cazul tratamentului pasiv au fost vindecați sau au murit exact la fel de mulți oameni ca și în cazurile în care au fost administrate medicamentele obișnuite. În acea vreme expresia de „nihilism terapeutic” nu era neîndreptățită; era un adevăr absolut acela că medicii acestei școli nu se puteau apăra împotriva credinței bolnavilor că trebuie să li se dea neapărat un medicament, o rețetă. Bolnavul nu renunță la părerea lui, și nici familia sa. Așa că medicii erau nevoiți să prescrie medicamente, iar adepții acestei școli recurgeau, de obicei, la subterfugiul de a prescrie gumă arabică diluată, care, cum credeau ei, avea exact același

efect ca și medicamentele. Am ajuns să ne dăm seama că lumea faptelor științifice moderne ne trimite, fără s-o știe, la ceea ce numim legătura karmică. Am fost nevoiți să căutăm răspuns la întrebarea: Cum are loc, de fapt, ceea ce s-ar putea numi „autovindecare”? Sau, mai bine zis: De ce are ea loc? Și de ce, într-un alt caz, o autovindecare, sau, în general, o vindecare, nu este posibilă?

Dacă o întreagă școală de medicină, în fruntea căreia se aflau corifeii ai medicinei, a avut ideea de a introduce noțiunea de autovindecare, atunci unul dintre ei, reflectând la asta, ar fi trebuit să spună: În procesul bolii apare ceva care determină învingerea bolii! În continuare, el ar fi trebuit să caute cauzele mai tainice ale evoluției bolii. Noi am încercat să arătăm cum poate fi găsită o asemenea legătură karmică, în cadrul evoluției omenirii, în ceea ce privește evoluția bolii. Am arătat că faptele bune și rele, faptele inteligente sau absurde pe care omul le săvârșește în viața lui obișnuită, dispozițiile sufletești corecte sau incorecte care trăiesc în el, toate acestea nu pătrund în străfundurile organizării umane. Și am indicat motivul pentru care ceea ce e supus, în viața obișnuită, aprecierii morale, intelectuale și afective rămâne doar la suprafața vieții obișnuite și nu se supune acelei legi pe care am avut ocazia s-o analizăm, în celălalt caz, când sunt influențate forțele situate mai adânc ale organizării umane. Am arătat că există un zăgaz care împiedică imoralitatea să pătrundă în forțele mai adânci ale organismului. Această autoapărare, prin care ceea ce facem și gândim e împiedicat să pătrundă în forțele organizării noastre, constă în faptul că noi însoțim cu reprezentările noastre conștiente faptele pe care le săvârșim între naștere și moarte. Prin aceea că însoțim o faptă sau o altă trăire cu reprezentările noastre conștiente, înălțăm un zid de apărare, care nu lasă ca rezultatul faptelor noastre să coboare până în organismul nostru.

Am arătat, în continuare, ce rol revine acelor trăiri care au fost complet date uitării. Nu mai există posibilitatea ca ele să fie aduse din nou în viața de reprezentare obișnuită. Deoarece nu există zidul de apărare creat de reprezentări, asemenea trăiri pătrund până în organizarea noastră interioară și pot

conlucra cu forțele plăsmuitoare ale organismului nostru. Am avut ocazia să atragem atenția asupra unor forme de boală care sunt situate mai la suprafață: nevroza, neurastenia și altele. Chiar și stările de isterie își găsesc aici explicația. Cauzele unor asemenea stări trebuie căutate în reprezentările uitate, ieșite din contextul trăirilor conștiente, care s-au afundat în interior și - sub forma unor corpuri străine în viața noastră sufletească - se manifestă apoi drept boli. Am arătat ce importanță uriașă are perioada care se întinde de la naștere și până în punctul cel mai îndepărtat de la care omul își poate aminti trăirile sale și am atras atenția asupra faptului că ceea ce a fost uitat în trecut continuă să acționeze în organismul viu, asociindu-se cu forțele mai adânci ale organizării și influențând de acolo însăși organizarea noastră. Prin urmare, un complex de reprezentări, o serie de trăiri trebuie să cadă în străfundurile mai adânci ale ființei noastre, înainte să poată influența organizarea noastră. Am arătat că această cădere în străfunduri se întâmplă cel mai temeinic după ce omul a trecut prin poarta morții și își continuă existența între moarte și o nouă naștere. În această perioadă toate trăirile, în ceea ce privește calitatea lor, se transformă în forțe care desfășoară o activitate de organizare. Ceea ce omul a simțit în perioada dintre moarte și noua naștere e preluat în forțele plăsmuitoare care edifică trupul, când omul intră într-o nouă existență. În forțele plăsmuitoare e conținut rezultatul a ceea ce înainte existase în viața lui sufletească, poate chiar în viața sa de reprezentare conștientă. Apoi am atras atenția asupra faptului că omul pendulează cu viața sa de reprezentare îmbibată de Eu între două influențe: cea luciferică și cea ahrimanică. Dacă comite o faptă greșită, determinată de unele însușiri ale corpului său astral, de afecte rele, cum ar fi mânia etc., el e îndemnat spre asemenea acțiuni de unele puteri luciferice. După ce aceste fapte o iau pe calea descrisă mai înainte, transformându-se în forțe plăsmuitoare, ele sunt prezente în forțele noastre, care de acum înainte vor sta la baza noii corporalități, drept cauze ale bolilor luciferice. Am văzut apoi cum cade omul pradă forțelor ahrimanice, care acționează mai mult din afară spre interior. Despre influențele ahrimanice a fost necesar să spunem că ele se transformă în forțe plăsmuitoare, în forțe modelatoare ale noului organism, care

se formează când omul intră, prin naștere, în existență. În măsura în care influențele lui Ahriman se amestecă în forțele plăsmuitoare putem vorbi despre predispoziții la boală cu caracter ahrimanic.

Am mai arătat cum actionează forțele care se formează în acest fel. Și v-am dat câteva exemple care ilustrează această activitate, deoarece reprezentarea va fi mai clară, mai exact circumscrisă dacă se dau exemple concrete. Presupunem că în viața sa anterioară un om a făcut lucruri care l-au dus la un slab sentiment de sine, la o foarte mică încredere în sine el și-a pregătit Eul în așa fel încât acesta n-a făcut nimic prin propria lui forță, ci s-a pierdut în generalități. După moarte, un asemenea om va avea tendința ca, în incarnarea următoare să învingă acea piedică și să-și însușească forțele necesare pentru a-și face Eul mai viguros, mai desăvârșit. În consecință, el va căuta acele împrejurări care-i vor da posibilitatea, dacă are un sentiment de sine slab, să se lupte pentru ca acesta să se poată fortifica în lupta cu piedicile. Și adevărul este că o asemenea tendință îl face pe om să caute ocaziile de a se îmbolnăvi de holeră, spre exemplu, pentru că această boală îi oferă posibilitatea de a învinge piedicile. Aceasta poate duce, într-o incarnare viitoare sau, dacă survine vindecarea, chiar în cursul aceleiași incarnări, la un sentiment de sine mai puternic sau la apariția unor forțe care fac să se maturizeze treptat, prin autoeducație, un sentiment de sine. Am spus apoi că, în cazul unei boli cum e malaria, omului i se oferă posibilitatea de a echilibra un sentiment de sine exagerat, pe care sufletul și l-a creat într-o viață anterioară, prin unele fapte și sentimente ale sale. Aceia dintre dumneavoastră care au fost de față la expuneri mai vechi, făcute în cadrul activității noastre teosofice, își vor putea explica o asemenea desfășurare a lucrurilor. S-a spus că Eul omului își găsește expresia fizică în sânge. Dar cele două boli au legătură cu sângele și cu legile sângelui; în cazul holerei are loc o îngroșare a sângelui. Aceasta reprezintă piedica pe care sentimentul de sine slab trebuie s-o întâmpine și în contact cu care el vrea să se educe. Tot astfel, vă puteți imagina că în cazul malariei are loc un fel de des-compunere a sângelui și că un sentiment de sine exagerat are nevoie de o împrejurare care să-l ducă *ad*

absurdum; veți înțelege că în procesul de descompunere a sângelui un Eu excesiv de puternic e condus, în exacerbară sa, spre anulare. Un asemenea prilej se oferă prin descompunerea sângelui. Bineînțeles că, în organism, toate aceste lucruri se află într-o legătură extraordinar de intimă; dacă pătrundeți în ele, veți ajunge să le înțelegeți.

Din toate acestea a rezultat o anumită concluzie. Dacă omul are un organism construit de către un suflet care posedă tendința de a învinge o piedică, într-o direcție sau alta, o asemenea tendință îl face să imprime în ființa lui posibilitatea de a se îmbolnăvi, dar, totodată, de a lupta împotriva bolii, deoarece boala apare pentru ca să existe posibilitatea vindecării. Iar vindecarea apare atunci când, conform cu karma lui totală, prin faptul că învinge boala, omul își însușește forțe prin care, în tot restul vieții sale, până la moarte, poate progresa prin activitatea desfășurată de el în planul fizic. Cu alte cuvinte, dacă forțele ce trebuie incitate sunt atât de puternice încât el poate să atingă cu adevărat, în planul fizic, scopul pentru care a fost provocată boala, atunci omul va lucra în continuare cu forțele mai puternice dezvoltate în procesul vindecării, pe care nu le avea înainte. Dacă însă karma lui totală este astfel constituită încât să-și plăsmuiască organismul în așa fel încât, prin biruirea bolii să-și procure forțele care duc la o mai mare desăvârșire a ființei sale, dar, deoarece lucrurile sunt atât de complicate, el a fost nevoit să-și lase organismul să fie slab, atunci se poate întâmpla ca acele forțe pe care omul le scoate la suprafață și le folosește în procesul vindecării să-l fortifice, într-adevăr, dar nu într-o măsură atât de mare ca să poată face față muncii în planul fizic. În acest caz - deoarece nu poate fi folosită în planul fizic -, el va folosi particica pe care și-a cucerit-o deja după ce a trecut prin poarta morții și va încerca să adauge forțelor sale ceea ce nu le-a putut oferi în planul fizic; aceste forțe vor apărea în formele trupului următor, când va trece iar spre o nouă naștere.

Dacă avem în fața ochilor toate acestea mai rămâne să explicăm acele forme de boală care nici nu sunt vidcate cu adevărat, nici nu duc la moarte, ci la stări cronice, la un fel de lingoare sau la ceva asemănător. Avem de-a face aici cu un

fenomen pe care majoritatea oamenilor ar trebui să-l cunoască. Prin procesul de vindecare, în cadrul învelișurilor corporale umane a avut loc ceva care a învins boala. Dar, într-un alt sens, ea n-a fost învinsă; vreau să spun că echilibrul dintre corpul eteric și corpul fizic a fost realizat, într-adevăr, dar n-a fost rezolvată dizarmonia dintre corpul eteric și corpul astral. Acest lucru rămâne nesoluționat și omul pendulează între încercarea de a se vindeca și neputința de a obține vindecarea. Într-un asemenea caz e deosebit de important ca omul să folosească la maximum atât cât a reușit să obțină, ca vindecare adevărată. Dar așa ceva se întâmplă foarte rar în viață. Tocmai în cazul unor asemenea boli, care se cronicizează, omul e prins într-un cerc vicios. Dacă, într-o asemenea situație, ar fi în stare să izoleze acea parte a organizării sale care a ajuns la o anumită vindecare, dacă ar putea s-o facă să trăiască în mod independent și să elimine ceea ce încă nu e în ordine și, în asemenea cazuri, e deplasat, de obicei, mai mult în direcția vieții sufletești interioare, omul ar putea realiza foarte multe lucruri. Dar aici apar tot felul de opreliști, mai ales faptul că, după ce a avut o boală și a rămas cu o stare cronică, omul trăiește în permanență sub influența acestei stări și - dacă-mi îngăduiți să mă exprim în mod grosier - n-o poate uita cu adevărat nici o clipă, nu reușește să retragă din această stare partea care încă nu e sănătoasă și s-o trateze separat; el se simte îndemnat, prin obiceiul de a se gândi mereu la cealaltă parte a organizării sale, să-și repună partea sănătoasă a ființei în legătură cu partea care a fost bolnavă și s-o irite din nou. Ca să vă lămuriți asupra acestui proces, aș avea să vă expun situația din punctul de vedere al științei spiritului, să vă descriu ce vede conștiința clarvăzătoare după ce un om a avut o boală și a rămas cu o stare cronică.

De altfel, avem de-a face cu aceeași situație și când nu este vorba de o boală acută evidentă, când se instalează un proces cronic, fără să se fi observat vreun fenomen acut. În acest caz se poate vedea că în majoritatea cazurilor apare un echilibru labil între corpul eteric și corpul fizic, o pendulare de forțe care n-ar trebui să existe, dar cu care omul poate trăi. Din cauza acestei pendulări de forțe ale corpului eteric și ale corpului fizic omul respectiv e iritat în permanență și, din acest

motiv, are mereu stări de excitație. Conștiința clarvăzătoare vede cum apar și se insinuează aceste stări de excitație în partea pe jumătate bolnavă, pe jumătate sănătoasă a organizării, ceea ce face să apară, în locul unui echilibru stabil, un echilibru labil. Prin această pătrundere a stărilor astrale de excitație sănătatea omului, care, în caz contrar, ar putea să fie mult mai bună, se înrăutățește. Vă rog să țineți seama de faptul că, în acest caz, astralul nu coincide cu conștiința, ci mai ales cu excitațiile și emoțiile sufletească-lăuntrice pe care pacientul nu vrea să și le mărturisească. Din cauză că într-un asemenea caz nu funcționează zăgazul reprezentărilor, aceste stări și afecte, zguduirile sufletești, stările permanente de dezgust, de nemulțumire lăuntrică mocnită nu acționează întotdeauna ca forțe conștiente, ci ca forțe de organizare, ca forțe de viață care zac în entitatea mai profundă a omului și irită în permanență partea pe jumătate sănătoasă, pe jumătate bolnavă a ființei sale. Dacă pacientul ar reuși, printr-o voință puternică, prin autoeducație sufletească, să-și uite starea măcar pentru un anumit timp, el ar obține o mulțumire atât de mare, încât ar găsi forța de a continua. Dacă și-ar putea uita starea, dacă ar putea să facă abstracție de ea și dacă ar folosi forțele sufletești pe care le-ar elibera astfel pentru a se adânci într-un conținut spiritual care să-l înalțe sufletește și să-l satisfacă în interiorul lui, dacă ar reuși să elibereze aceste forțe care de obicei sunt ocupate cu senzațiile de durere, apăsare și toate celelalte, de aici ar izvorî pentru el o mare mulțumire. Căci, dacă omul nu trăiește aceste senzații, forțele respective sunt libere și poate să dispună de ele. Bineînțeles, nu ajută prea mult să spui că nu vrei să observi toate acele senzații de asfixiere, de apăsare etc.; dacă omul nu folosește forțele care devin libere în el, concentrându-le asupra unui conținut spiritual, vechile stări se vor reinstala foarte curând. Dar dacă forțele care devin astfel libere sunt folosite în sensul unui conținut spiritual care solicită întreg sufletul, omul poate observa că realizează fără participarea noastră biruirea procesului maladiv. Bineînțeles, în acest caz el trebuie să aibă grijă să nu-și umple sufletul cu ceva legat direct de boala sa. Dacă un om suferă, de exemplu, de o deficiență a ochilor și, ca să nu se gândească la boală începe să citească foarte mult, spre a-și asimila forțe spirituale, se înțelege de la sine că nu-și

va atinge scopul. Dar nu trebuie să căutați chiar atât de departe argumentele în acest sens. Oricine poate observa cât de mult îi folosește, dacă are o mică indispoziție organică, să uite acest lucru, recurgând la o altă ocupație. Aceasta este, deci, o uitare pozitivă, sănătoasă! Aici este vorba de o atenționare asupra faptului că nu suntem cu totul neputincioși față de efectele karmice ale greșelilor săvârșite în viețile noastre trecute, care se manifestă sub formă de boli. Dacă admitem că ceea ce, în viața dintre naștere și moarte, e supus unei aprecieri morale, afective și intelectuale nu poate să coboare atât de adânc în viața noastră, încât să devină cauza unei îmbolnăviri organice, ar trebui să fie posibil ca acest proces să fie transformat într-un proces al conștiinței!

Dacă bolile se manifestă ca efect karmic al unor trăiri spirituale sau de altă natură, provocate sau viețuite de suflet, dacă, deci, bolile sunt metamorfoza unor asemenea cauze, nu ne putem gândi - sau realitățile spirituale nu ne spun nimic despre aceasta - că rezultatul acestei metamorfoze, adică boala, poate fi evitat dacă în locul a ceea ce e scos la suprafață din regiunile organice drept boală punem reversul său spiritual, echivalentul său spiritual? Nu putem concepe oare că, dacă suntem suficient de înțelepți, putem să transformăm boala într-un proces spiritual și să realizăm autoeducarea, prin forțele sufletului nostru?

Aș vrea să dovedesc că acest lucru ține de domeniul realității, folosind un exemplu. Și trebuie să repet că dau numai exemple care au fost cercetate prin metodele științei spiritului; acestea nu sunt ipoteze, ci cazuri reale. De aceea nu-mi puteți cere concluzii generale - pentru că nu emit ipoteze, ci prezint cazuri reale, care trebuie luate ca atare. Să presupunem că o persoană matură face pojar și că vrem să găsim contextul karmic al acestui caz. Vom constata că pojarul a apărut ca efect karmic al unor pro-cese din viața anterioară. Într-o viață anterioară, individualității respective nu i-a plăcut să se ocupe de lumea exterioară, ea s-a preocupat de sine însăși, chiar dacă nu tocmai în sensul grosolan-egoist; așadar, a cercetat mult, a cugetat mult, dar nu la realitățile lumii exterioare, ci a rămas între limitele vieții sufletești interioare. Întâlniți și azi

foarte mulți oameni care cred că pot să ajungă la dezlegarea enigmelor lumii închizându-se în ei înșiși, scormonind în interiorul lor. În cazul persoanei la care mă refer, problema a fost că ea a căutat să o scoată la capăt cugetând fără încetare, în interiorul ei, la felul în care ar trebui să se comporte într-un caz sau altul. Slăbiciunea sufletului, rezultată dintr-o asemenea atitudine, a făcut ca în viața dintre moarte și o nouă naștere să fie produse forțele care au expus organismul la o vârstă relativ târzie unei îmbolnăviri de pojar.

Îmbolnăvirea de pojar este efectul fizic-karmic al unei vieți anterioare. Dar cum stau lucrurile cu starea sufletească care ne vine din viața anterioară, firește, ca efect karmic?

În viața în care s-a îmbolnăvit de pojar, persoana respectivă s-a aflat sub influența unor autoamăgiri. Așadar, trebuie să priviți autoamăgirile ca efect sufletesc-karmic al acelei vieți anterioare și apariția pojarului drept efectul fizic-karmic al acelei vieti.

Să persupunem că această personalitate a reușit să facă în așa fel, încât să nu mai fie prada autoamăgirilor de tot felul. În acest caz, tăria sufletească realizată prin autoeducație a făcut ca îmbolnăvirea de pojar să nu mai survină, pentru că ceea ce a apărut rău în organism a fost compensat prin forțele sufletești mai puternice, dobândite prin autoeducație. Nu pot vorbi, desigur, o jumătate de an despre aceste lucruri; dar dacă vă uitați foarte atent în jurul dumneavoastră, și dacă studiați, toate detaliile care vi se oferă drept experiențe veți constata că știința exterioară confirmă - până în cele mai mici amănunte - ceea ce am spus acum. Iar ceea ce am spus acum referitor la îmbolnăvirea de pojar vă poate face să înțelegeți de ce această boală se numără printre cele mai frecvente boli ale copilăriei. Însușirile amintite apar în foarte multe vieți umane. Mai ales în anumite epoci ele au fost prezente la multe individualități. Iar dacă o asemenea personalitate intră apoi într-o nouă existență, ea va dori să-și aducă o corectură în această privință, deci va face pojar în perioada dintre naștere și apariția obișnuită a bolilor copilăriei, pentru a trece prin

procesul unei autoeducații organice; fiindcă, de regulă, la această vârstă nu poate fi vorba de educație sufletească.

Vedeți deci că este posibil ca boala să fie transformată; într-un anumit sens, într-un proces spiritual. Și acesta e un aspect extrem de important: dacă un asemenea proces e integrat sufletului, ca maximă de viață, el va da naștere unei concepții care va avea ca efect însănătoșirea sufletului. Nu trebuie să ne mirăm că în epoca noastră nu se poate acționa decât foarte puțin asupra sufletelor. Cel care e în măsură să vadă substraturile epocii actuale din punctul de vedere al științei spiritului va înțelege din ce cauză atâți medici pot deveni materialști, adică din ce cauză ei nu mai cred că sufletul poate avea vreo influență asupra bolilor. Majoritatea oamenilor nu se ocupă de lucruri care au o putere fertilizatoare. Toate palavrele de care e plină literatura obișnuită sunt lipsite de o forță fertilizatoare pentru suflet. Cine vrea să acționeze în sensul științei spiritului va înțelege că activitatea noastră teosofică e dătătoare de sănătate, în cel mai exact sens al cuvântului, căci cunoașterea spiritual-științifică poate acționa în așa fel încât sufletul să fie sustras influenței acelor factori care au plăsmuit organizarea trupească. Totuși, nu avem voie să facem confuzie între ceea ce apare la începutul unei asemenea mișcări și ceea ce poate fi ea cu adevărat. În mișcarea teosofică sunt introduse tot felul de lucruri din lumea exterioară, cu alte cuvinte, când devin teosofi, oamenii vin de multe ori în întâmpinarea teosofiei cu exact aceleași interese pe care le au față de lucrurile ce există în lumea de afară și aduc cu ei, de asemenea, toate relele obiceiuri pe care le au în lume. Și astfel în teosofie sunt introduse multe dintre aspectele negative ale epocii noastre. Apoi însă, când în atitudinea omului ies în evidență unele aspecte negative, se spune că ele provin de la teosofie. Este, bineînțeles, un expedient foarte ieftin!

Dar prin faptul că am urmărit cum firul karmei se deapănă de la o incarnare la alta n-am sesizat decât dintr-un anumit unghi adevărul. Cine a înțeles faptul că firul karmei stăbate o incarnare după alta își va mai pune multe alte întrebări, care

urmează să fie atinse măcar fugitiv în cursul conferințelor de față.

Înainte de toate trebuie să facem distincție între o boală la care pot fi decelate cauze exterioare și o boală care e ancorată cu totul în organizarea umană, astfel încât putem spune că ea a venit cu totul de la sine și că nu există nici o cauză exterioară. De fapt, lucrurile sunt mult mai complexe. Există unele boli la care omul e deosebit de predispus prin viața sa interioară, dar pentru alte numeroase fenomene de boală vor putea fi indicate, totuși, cauze exterioare. Nu pentru tot ceea ce ni se întâmplă, firește, dar pentru unele lucruri care vin spre noi din afară, de exemplu, dacă ne fracturăm un picior, trebuie să aducem în discuție cauzele exterioare. Trebuie să includem în categoria cauzelor exterioare, de asemenea, ceea ce se întâmplă sub influența fenomenelor meteorologice sau numeroasele cazuri de îmbolnăvire determinate de starea proastă a locuințelor de la oraș. Aici ni se deschide un câmp vast de cercetare. Cel care pornește în lume înarmat cu multă experiență va găsi că e ușor de înțeles că moda actuală din domeniul medicinei ajunge să caute cauzele bolilor în influențele venite din exterior, mai ales în bacili, în legătură cu care un domn plin de duh a spus, nu fără îndreptățire: Azi bolile vin de la bacili, la fel cum odinioară se spunea că ele vin de la Dumnezeu sau de la Diavol. În secolul al XIII-lea se spunea că bolile vin de la Dumnezeu, în secolul al XV-lea că vin de la Diavol. Mai târziu s-a spus că sunt determinate de umori, iar azi se consideră că bolile vin de la bacili. Acestea sunt concepțiile care s-au succedat de-a lungul epocilor.

Trebuie să vorbim, deci, de existența unor cauze exterioare ale stării de boală sau de sănătate a omului. Și omul contemporan poate fi ușor tentat să folosească în această privință un cuvânt care, de fapt, e foarte potrivit pentru a aduce dezordine în întregul nostru mod de a înțelege lumea. Dacă un om care a fost sănătos ajunge într-o regiune unde bântuie gripa sau difteria și se îmbolnăvește, vom spune, cu siguranță, că respectivul a primit germenele bolii din cauză că s-a deplasat în acea regiune și vom folosi cuvântul „întâmplare”. Azi oricine vorbește cu ușurință de influența

întâmplării. Cuvântul „întâmplare" este o adevărată *crux*, o cruce pentru orice concepție despre lume. Și cât timp nu se face încercarea de a se obține o anumită claritate în legătură cu ceea ce atât de ușor e desemnat prin cuvântul „întâmplare" nu se va putea ajunge nici la o concepție corespunzătoare despre lume. Așa că noi ne aflăm la începutul capitolului „Îmbolnăvirile naturale și cele întâmplătoare ale omului". Dar nu vom proceda corect decât dacă vom proiecta puțină lumină asupra cuvântului „întâmplare".

Oare întâmplarea ne-ar putea face neîncrezători față de ceea ce omul de azi își imaginează, auzindu-l? Am atras atenția mai demult asupra faptului că un om plin de duh din secolul al XVIII-lea a avut dreptate să spună, în legătură cu obiceiul de a se înălța monumente în cinstea marilor descoperitori, inventatori ș.a.m.d.: Dacă privim în mod obiectiv mersul istoriei, ar trebui ca cea mai mare parte a monumentelor să fie ridicate în cinstea „întâmplării"! Și, lucru ciudat, dacă ne adâncim în studiul istoriei, putem face descoperiri remarcabile în legătură cu ceea ce se ascunde în spatele întâmplării. V-am povestit că inventarea telescopului se datorează unui joc de copii, dintr-un atelier de instrumente optice; în acest fel a apărut acel concurs de împrejurări datorită căruia cineva a inventat apoi telescopul. S-ar putea atrage atenția și asupra vestitului candelabru al domului din Pisa, care și-a prezentat balansul în fața a mii de oameni. Dar numai Galilei a încercat să vadă în ce raport se află balansul candelabrului cu pulsația sângelui său și a ajuns să descopere legile pendulului. Dacă n-ar fi existat legile pendulului, întreaga noastră viață culturală și întreaga civilizație modernă ar fi avut un alt colorit. Puteti spune oare că doar întâmplarea a fost aceea care l-a condus spre această descoperire importantă? Dar să analizăm un alt caz.

Să ne gândim ce înseamnă pentru țările civilizate ale lumii europene faptul că Luther a tradus Biblia. Să ne lămurim în privința influenței profunde pe care ea a exercitat-o asupra gândirii și simțirii religioase, pe de o parte, și asupra formării limbii literare germane, pe de altă parte. Vreau să subliniez că această traducere a avut o influență profundă. Trebuie să

Încercați să vedeți un sens în educarea omenirii care a fost realizată, de mai multe secole, prin faptul că Luther a tradus Biblia. Vă propun să așezați alături de lucrurile foarte inteligente pe care le puteți spune în legătură cu sensul evoluției din secolele XVI-XVII și până azi faptul că Luther s-a ocupat în mod profund, până la un anumit moment din viața sa, cu tot ceea ce, prin lectura Bibliei, ar fi putut să-i conducă propria personalitate spre sentimentul că este copilul lui Dumnezeu. El părăsise obiceiul călugărilor augustinieni de a citi ceea ce scriseseră Părinții Bisericii și descoperise plăcerea de a citi Biblia. În sufletul său avea să pătrundă acum starea de copil al lui Dumnezeu, sub forma unui sentiment foarte profund. De pe această poziție și-a exercitat funcția de profesor la Facultatea de teologie, în prima perioadă petrecută la Wittenberg. Ceea ce vreau să scot acum în evidență este faptul că Luther simțea o anumită repulsie la ideea de a obține titlul de doctor în teologie și că, în cursul unei convorbiri întâmplătoare, pe care a avut-o cu un vechi prieten de la mănăstirea Ordinului augustinian din Erfurt, a fost convins să lucreze pentru a obține titlul de doctor în teologie. Dar pentru el aceasta a însemnat o reluare a studiului Bibliei. Prin urmare, faptul că a stat o dată de vorbă, în mod întâmplător, cu prietenul său, l-a făcut să reia studiul Bibliei, și de aici au rezultat toate celelalte lucruri, așa cum știm.

Încercați să puneți alături sensul evoluției din ultimele secole, așa cum l-am sugerat, și faptul că Luther a stat o dată de vorbă cu prietenul său și s-a lăsat convins să lucreze pentru a obține titlul de doctor în teologie: veți fi obligați să faceți o alăturare grotescă între sensul evoluției și evenimentul întâmplător.

Puteți deduce, din cele spuse acum, că s-ar putea ca lucrurile să stea altfel decât se crede în general, în ceea ce privește întâmplarea. De obicei se crede că întâmplarea e ceva care nu poate fi explicat până la capăt, complet, prin legile naturii, prin legile vieții, că ea este un fel de surplus față de ceea ce poate fi explicat. Alăturați tuturor lucrurilor spuse acum faptul care ne-a ajutat să înțelegem atâtea aspecte ale vieții, anume că omul, de când își duce existența pe Pământ, a

fost supus, în individualitatea lui, influențelor exercitate de cele două forțe, de principiul luciferic și de principiul ahrimanic. Aceste forțe se amestecă mereu în viața omului, forțele luciferice acționând mai ales prin faptul că iau în stăpânire partea interioară a corpului astral uman, pe când forțele ahrimanice acționează mai mult prin ceea ce omul primește sub formă de impresii exterioare. În ceea ce primim din lumea exterioară sunt implicate forțele ahrimanice; în ceea ce se ridică și acționează în suflet sub formă de plăcere sau neplăcere, de afecte etc. sunt implicate forțele luciferice. Atât principiul luciferic cât și cel ahrimanic ne fac să cădem pradă unor amăgiri; principiul luciferic ne face să ajungem la amăgiri în ceea ce privește propria noastră ființă interioară, să emitem judecăți greșite în legătură cu aceasta, să vedem în ea o iluzie. Nu va fi greu - dacă priviți viața cu luciditate - să sesizați această maya în propria dumneavoastră viață sufletească. Încercați să vedeți cât de des se autoconvinge omul că face un lucru dintr-un anumit motiv. Dar, de obicei, motivul se află mult mai adânc în el; la suprafața conștiinței, el își explică fapta la care e mânat de mânie sau de patimă într-un cu totul alt mod. Și încearcă să disimuleze, când e vorba de lucruri pe care lumea nu le admite. Și dacă omul e împins la o anumită faptă de afecte pur egoiste, veți vedea adeseori că el își îmbracă pornirile grosolan-egoiste într-o haină neegoistă, explicând de ce a fost neapărat necesar să facă așa și nu altfel. Dar, de obicei, omul însuși nu știe că procedează așa. Când știe, apare deja începutul unei îndreptări, însoțit de sentimentul rușinii. Cel mai rău e că omul e împins din străfundul sufletului său spre o anumită faptă și că el născocește apoi un motiv, care l-a determinat, după cum pretinde, să săvârșească fapta respectivă. Au observat acest lucru și psihologii moderni. Deoarece azi foarte puțini oameni au o cultură psihologică, iau naștere forme grotești ale unor adevăruri de acest fel, cum li se întâmplă psihologilor materialști din zilele noastre. Ei ajung la unele explicații cu totul bizare ale vieții.

Cel care, în calitate de cercetător spiritual, observă un asemenea fapt, îl va înțelege, firește, în adevăratul său sens și îl va caracteriza spunând că aici conlucrează, într-adevăr, cei

doi factori: conștiința și motivele mai adânci aflate sub pragul conștiinței. Dacă, însă, îl observă un psiholog materialist, acesta va trata problema într-un cu totul alt mod. Va născoci o teorie referitoare la deosebirea dintre pretextul pe care omul îl aduce drept presupus mobil al faptei sale și motivul propriu-zis. Dacă un psiholog vorbește despre sinuciderile din rândurile elevilor, atât de mult remarcate în zilele noastre, el va spune că pretextul citat într-un asemenea caz nu este motivul propriu-zis, că adevăratele motive sunt situate mult mai adânc: de obicei, într-o viață sexuală ajunsă pe căi greșite. Ele s-au metamorfozat, spun ei, în așa fel încât îi prezintă apoi conștiinței motive amăgitoare.

O asemenea explicație poate fi uneori corectă. Dar cine are o gândire psihologică mai profundă nu va face din ea o teorie general-valabilă. O asemenea teorie poate fi ușor infirmată. Dacă lucrurile stau într-adevăr așa, dacă pretextul nu e nimic și motivul este totul, ar trebui ca această teorie să-i poată fi aplicată și psihologului însuși, și ar trebui să se poată spună: Prin urmare, ceea ce tu prezinți drept teorie e tot numai un pretext; dacă vom căuta cauzele mai profunde, poate că și motivele indicate de tine sunt de aceeași natură. Dacă un asemenea psiholog ar fi învățat de ce e imposibilă o judecată construită conform cu o deducție de felul: „Toți cretanii sunt mincinoși” și că o asemenea judecată e strâmbă, în cazul în care e exprimată chiar de un cretan, dacă ar cunoaște motivul pentru care lu-crurile stau așa, el ar ști, de asemenea, ce cercuri vicioase bizare iau naștere prin faptul că, în anumite domenii, putem raporta unele afirmații la ele înseși. Numai că, aproape nicăieri, în întreg cuprinsul bibliografiei de care dispunem, nu există decât prea puțină cultură cu adevărat profundă. De aceea, de obicei, oamenii nu mai observă ce fac ei înșiși. Din acest motiv, va fi absolut necesar, tocmai pentru știința spiritului, să fie evitate în toate privințele asemenea confuzii de logică. Ele sunt evitate cel mai puțin de către filosofi moderni care se ocupă de știința despre suflet. Iar exemplul nostru e tipic pentru ei. Vedem aici farsele pe care influențele luciferice i le joacă omului, în așa fel încât îi transformă viața sufletească în maya și îi dă posibilitatea să-și atribuie cu totul alte motive decât acelea care acționează de

fapt în interiorul său. Pe acest tărâm omul ar trebui să tindă spre o autoeducație mai severă. Azi cuvântul e folosit de obicei în mod ușuratic. El este, totodată, amăgitor. Dacă un cuvânt sună frumos și trezește cât de cât impresia că reprezintă o acțiune binefăcătoare, faptul acesta ne va amăgi, făcându-ne să credem că motivul respectiv există în suflet, pe când, în realitate, în spatele lui poate fi ascuns principiul egoist, de care omul respectiv, probabil, nu are habar cătuși de puțin, pentru că el nu vrea să practice o autocunoaștere adevărată. Vedem astfel cum acționează Lucifer. Dar cum aționează Ahriman?

Ahriman este principiul care se amestecă în percepțiile noastre și se furișează în noi din exterior. El acționează cel mai puternic în cazurile în care avem sentimentul că nu mai reușim, cu gândirea noastră, să realizăm nimic, că ne aflăm într-un punct critic; gândirea se închide ca într-un ghem de gânduri. Atunci principiul ahrimanic folosește ocazia de a pătrunde în noi, ca printr-o fantă a lumii exterioare. Când urmărim mersul evenimentelor și le analizăm pe cele mai evidente, când urmărim înapoi, pe firul vremii, să zicem, fizica actuală, până în momentul în care Galilei s-a aflat în fața candelabrului ce se legăna, în domul din Pisa, putem țese o plasă de gânduri peste toate evenimentele care ne explică fenomenul; pretutindeni lucrurile ne par ușor de explicat. Dar când ajungem la candelabrul care oscilează gândurile noastre se încâlcesc. Aici e fereastra prin care forțele ahrimanice pătrund cel mai puternic în noi și gândirea noastră încetează să înțeleagă ceea ce poate fi introdus în fenomene prin rațiune și gândire lucidă. Dar aici își are sediul și ceea ce noi numim întâmplare. Ea își are sediul acolo unde Ahriman devine cel mai periculos pentru noi. Omul numește întâmplătoare acele fenomene în cazul cărora poate fi amăgit cel mai ușor de către influența ahrimanică. Omul va învăța că, dacă se simte îndreptățit, într-o împrejurare sau alta, să spună că acolo acționează întâmplarea, aceasta nu e în natura lucrurilor înseși, ci e ceva legat de el, de treapta lui de evoluție. Și va trebui să se autoeduce treptat, spre a străpunge maya și iluzia, adică pentru a pătrunde lucrurile acolo unde Ahriman acționează cel mai puternic. Și tocmai acolo unde trebuie să vorbim despre importante cauze aducătoare de boală și despre

o lumină care trebuie să fie proiectată asupra evoluției unor boli va fi necesar să abordăm fenomenele din această direcție. Vom încerca să înțelegem, pentru început, în ce măsură nu e o întâmplare dacă un om călătorește tocmai cu trenul care-i poate aduce moartea sau cum este posibil ca un om să fie expus într-un anumit moment unui agent patogen, care acționează din exterior, sau unei alte cauze aducătoare de boală. Dacă suntem capabili să urmărim aceste lucruri printr-o cunoaștere mai pătrunzătoare decât cea obișnuită, vom înțelege mai adânc adevărata esență și întreaga importanță pe care o au boala și sănătatea în viața omului.

Am fost nevoit să prezint mai amănunțit că, în interiorul omului, Lucifer ne conduce spre iluzie, iar Ahriman se amestecă în percepțiile exterioare, ducând la maya, că este un efect al activității lui Lucifer faptul că omul își atribuie un fals motor al faptei sale și că o presupunere greșită referitoare la lumea fenomenelor - amăgirea provocată de Ahriman - ne face să presupunem că există întâmplare. A fost necesar să creez această bază, înainte de a arăta că evenimentele karmice, rezultatele vieții anterioare, acționează în cazul omului și explică fenomenele și acolo unde, în aparență, acționează împrejurări exterioare întâmplătoare, făcând să apară bolile.

CONFERINȚA a VI-a

Accidente în raport cu karma

Hamburg, 21 mai 1910

Faptul că o legitate karmică poate acționa atunci când, în sensul sugerat ieri și alaltăieri, din interiorul omului se pune în mișcare cauza bolii, poate fi înțeles fără nici o greutate. Dar când cauza bolii acționează din exterior - și pentru câte boli nu caută știința actuală o cauză aflată în exterior, sub formă de infecție -, când, așadar, atenția trebuie îndreptată în principal asupra unei împrejurări exterioare care a provocat boala, atunci pentru mulți nu va mai fi la fel de ușor de înțeles că legitatea karmică - adică ceea ce omul a adus cu sine, la naștere, ca efecte ale trăirilor și faptelor din viața sa anterioară - poate acționa și în sensul de a pune în calea omului aceste cauze exterioare ale bolilor. Totuși, dacă vom urmări entitatea propriu-zisă a karmei, vom ajunge să înțelegem că nu doar cauzele exterioare au legătură cu ceea ce am trăit și făcut în

alte vieți anterioare, ci vom înțelege că și accidentele exterioare care survin în viața noastră și pe care ne place atât de mult să le considerăm întâmplătoare se pot afla într-o legătură logică cu felul cum s-au desfășurat alte vieți, din trecut. În orice caz, va fi necesar să pătrundem și mai adânc în natura entității umane, dacă vrem să punem în lumină asemenea împrejurări, care sunt acoperite, de fapt, cu un văl din cauza modului nostru de a privi.

Am încheiat considerațiile de ieri arătând că întâmplarea ne prezintă întotdeauna evenimentul exterior sub o formă voalată, din cauză că atunci când vorbim de întâmplare riscul de a fi prada amăgirii exterioare, provocate de puterile ahrimanice, e cel mai mare. Ne propunem, acum, să aducem în fața dumneavoastră, sub forma câtorva cazuri izolate, felul cum iau naștere asemenea întâmplări, adică *evenimentele pe care, în viața obișnuită, le numim „întâmplări”*. ([Nota 7](#))

E necesar să ne aducem aminte, mai întâi, de o lege, de un adevăr, acela că, în viață, multe dintre fenomenele despre care spunem că „vin din interior”, că „își au originea în interiorul omului” sunt îmbrăcate deja în vălul unei amăgirii; dacă reușim să ieșim din plasa iluziilor, vom vedea că acestea se revarsă din afară în interior. Un asemenea fenomen ne întâmpină ori de câte ori avem de-a face cu acele trăiri ale omului, cu toate acele influențe exercitate asupra sa pe care le cunoaștem sub numele de „însușiri ereditare”. Însușirile ereditare, despre care credem că le posedăm doar pentru că și strămoșii noștri le-au avut, ar putea să ne creeze impresia, în cea mai mare măsură, că ne-au fost transmise fără vina noastră, fără participarea noastră. Și putem ajunge ușor să facem în mod greșit distincție între ceea ce aducem cu noi din încercările anterioare și însușirile pe care le-am primit pe cale ereditară, de la părinți sau bunici. Numai că, la intrarea într-o nouă incarnare, noi nu suntem împinși fără un motiv anume, legat de viața noastră interioară, spre o pereche de părinți sau alta, spre un popor sau altul, spre o regiune sau alta. Nici măcar în cazul acelor însușiri care nu intră în sfera îmbolnăvirilor nu putem să pornim de la premisa potrivit căreia, dacă într-o anumită familie, cum ar fi cea a lui Bach, de-

a lungul multor generații s-au născut muzicieni mai mici sau mai mari - unul dintre ei este, de obicei, cel mai important, dar în familia Bach au existat peste douăzeci de muzicieni înzestrați - avem de-a face cu o simplă linie ereditară, că însușirile înaintașilor sunt transmise urmașilor și că, tocmai pentru că există asemenea însușiri, un om dezvoltă și transformă în talent muzical anumite predispoziții aduse din încercările sale anterioare. Lucrurile stau însă cu totul altfel.

Să presupunem că în viața dintre naștere și moarte un om are ocazia să primescă multe impresii muzicale. Dar acestea trec pe lângă el fără să lase vreo urmă, deoarece nu are ureche muzicală. Alte impresii din viața sa nu vor trece fără urmă pe lângă el, fiindcă are organe construite în așa fel încât îi permit să transforme trăirile și impresiile în facultăți proprii. De aceea, putem spune că un om are unele impresii pe care, datorită predispoziției aduse cu sine de la ultima sa naștere, poate să le transforme în facultăți și talente; el are și altfel de impresii, pe care, fiindcă n-a primit predispozițiile corespunzătoare, în virtutea karmei sale generale, nu le poate transforma în facultățile respective. Dar aceste impresii continuă să existe, se păstrează undeva și, în perioada dintre moarte și noua naștere se transformă în tendința specială de a se manifesta în incarnarea următoare. Iar în viața următoare ea îl face pe om să-și caute corporalitatea într-o familie care-i poate oferi predispozițiile corespunzătoare. Dacă un om a primit impresii muzicale pe care, din cauza unei urechi nemuzicale, nu le-a putut transforma în facultăți muzicale creatoare sau de receptare a muzicii, tocmai această incapacitate va face ca în sufletul lui să apară tendința de a intra într-o familie care să-i poată transmite pe cale ereditară o ureche muzicală. Înțelegem, deci, că, dacă constituția urechii se moștenește, exact la fel ca și forma exterioară a nasului, într-o anumită familie se vor înghesui toate acele individualități care - ca urmare a incarnării lor anterioare - tânjesc după o ureche muzicală. Într-adevăr, nu „întâmplător” un om posedă, într-o incarnare oarecare, o ureche muzicală sau ceva similar; el a căutat aceste însușiri, le-a căutat cu disperare.

Dacă observăm un asemenea om începând cu momentul nașterii, avem impresia că urechea muzicală este o însușire a ființei sale interioare. Dar dacă împingem observațiile noastre dincolo de momentul nașterii, vom constata că înainte el n-a avut ureche muzicală, că aceasta s-a apropiat de el din exterior. Înainte de naștere sau de concepere urechea muzicală nu se afla în interiorul lui; în el exista doar tendința de a fi condus spre o asemenea ureche. Omul a atras spre sine ceva exterior. Înainte de reincarnarea sa, însușirea pe care o considerăm apoi ereditară este ceva exterior; ea s-a apropiat de om, omul a mers în întâmpinarea ei. O dată cu incarnarea, ea apare în interiorul său. Dacă vorbim, deci, de „predispoziții ereditare” ne lăsăm pradă unei amăgiri, care constă în faptul că nu privim o realitate care s-a transformat mai târziu în ceva interior, în momentul în care ea mai era încă ceva exterior.

Nu cumva lucrurile stau în același fel și atunci când e vorba de evenimentele exterioare care apar în cursul vieții dintre naștere și moarte, nu cumva și în acest caz ceva exterior se transformă în ceva interior? N-am putea da răspuns la această întrebare, dacă n-am privi și mai profund decât am făcut-o până acum esența bolii și a sănătății. Am spus tot felul de lucruri pentru a caracteriza boala și sănătatea, și dumneavoastră știți că eu nu dau definiții, ci caut să descriu lucrurile gradat, să prezint caracteristicile lor, pentru ca, treptat, ele să poată fi înțelese. Așadar, ne propunem să evidențiem mai multe caracteristici, pe lângă cele pe care le-am arătat până acum, ale bolii și sănătății.

Trebuie să comparăm sănătatea și boala cu fenomene din viața normală, cu somnul și veghea. Ce se petrece în ființa umană atunci când alternează stările zilnice de veghe și somn? Știm că, în momentul adormirii, noi lăsăm în pat corpul fizic și corpul eteric, din care ies afară corpul astral și Eul. Prin urmare, pentru noi adormirea înseamnă ieșirea Eului și a corpului astral din corpul fizic și din corpul eteric, iar trezirea este o reintrare a corpului astral și a Eului în corpul fizic și corpul eteric. În fiecare dimineață, la trezire, omul se cufundă, așadar, în corpul său fizic și în cel eteric cu ceea ce este corpul

său astral și Eul său. Ce se petrece însă cu ființa umană în momentul adormirii și trezirii?

Dacă studiem momentul adormirii, acesta ni se prezintă în sensul că toate trăirile care tălăzuiesc de dimineața până seara în viața noastră, mai ales trăirile sufletești de plăcere și suferință, de bucurie și durere, pasiunile, reprezentările etc. se cufundă în inconștient. Noi înșine, când dormim, suntem dăruiți, în viața normală, unei stări de inconștiență. De ce la adormire devenim inconștienți? Știm, desigur, că în timp ce suntem cufundați în starea de somn suntem înconjurați de o lume spirituală, la fel cum în starea de veghe suntem înconjurați de lucrurile și realitățile lumii fizic-senzoriale. De ce nu vedem această lume spirituală? În viața obișnuită noi nu observăm realitățile și lucrurile spirituale care există în jurul nostru din cauză că, având în vedere gradul de maturizare atins de omul actual, ar fi cum nu se poate mai primejdios să vedem în perioada dintre adormire și trezire. În momentul în care omul ar intra în mod constient în lumea de care e înconjurat între adormire și trezire, corpul său astral, care în vechea epocă lunară a ajuns la deplina sa dezvoltare, s-ar revărsa în lumea spirituală; dar n-ar putea face același lucru Eul său, care urmează să progreseze de-abia în cursul evoluției pământene și va fi dezvoltat complet de-abia la sfârșitul acestei evoluții. Eul nu este încă atât de evoluat încât să poată desfășura în mod plenar activitatea care-i revine între adormire și trezire.

Cu Eul lucrurile stau în felul următor: starea în care el ar ajunge dacă omul, adormind, ar rămâne conștient, ar putea fi comparată cu situația în care am avea o picătură dintr-un lichid colorat pe care am pune-o într-un recipient plin cu apă și am lăsa-o să se amestece cu aceasta. N-am mai vedea nimic din culoarea picăturii, fiindcă ea s-ar dizolva în marea masă de apă din recipient. Ceva asemănător are loc și atunci când, adormind, omul iese din corpul fizic și corpul eteric. Corpul fizic și corpul eteric sunt acelea care mențin coeziunea întregii entități umane. În clipa în care corpul astral și Eul părăsesc cele două componente inferioare ale ființei umane, acestea tind să se despartă și să se risipească în toate direcțiile, nu au

altă tendință în afară de aceea de a se dilata tot mai mult. Prin urmare, Eul ar fi dizolvat, și omul ar avea în fața sa, ce-i drept, imagini ale lumii spirituale, dar nu le-ar putea urmări cu forțele de judecată și cu ajutorul noțiunilor etc., pe care numai Eul le poate dezvolta - căci Eul ar fi dizolvat -, el nu le-ar putea urmări, cu aceeași conștiință cu care urmărește situațiile din viața cotidiană. Omul s-ar afla în afara lui, el a fi aruncat încoace și încolo, plutind fără ființă și fără direcție, pe marea impresiilor astrale. Din acest motiv, pentru că Eul nu este încă destul de puternic în starea actuală a omului, el va acționa încă multă vreme asupra corpului astral și îl va împiedica să intre în mod conștient în lumea sa, în lumea spirituală, și anume, până când Eul va putea să se deplaseze pretutindeni împreună cu corpul astral, oriunde s-ar duce acesta. Așa că își are rațiunea sa faptul că, la adormire, ne pierdem conștiința. Noi nu ne putem păstra Eul. Ni-l vom putea păstra de-abia când evoluția pământească va fi ajuns la capătul ei. Din această cauză, nu trebuie să punem în valoare în mod plinar capacitatea corpului nostru astral de a deveni conștient.

Când omul se trezește, are loc exact fenomenul invers; el se cufundă în corpurile fizic și eteric. Ar fi normal, de fapt, să viețuiască partea interioară a corpurilor fizic și eteric. Dar el nu face asta. În momentul trezirii e împiedicat să privească în interiorul corporalității sale, căci atenția sa se îndreaptă spre trăirile și impresiile exterioare. Forța văzului său, forța sa de cunoaștere nu sunt îndreptate spre interiorul ființei sale, ci spre lumea exterioară. Dacă omul s-ar percepe pe sine în interiorul său, s-ar întâmpla exact contrarul a ceea ce s-ar petrece dacă, la adormire, ar putea să intre în mod conștient în lumea spirituală. Întreaga spiritualitate pe care omul și-a cucerit-o, prin Eul său, în cursul vieții pe Pământ, s-ar comprima și, după ce s-ar cufunda în corpul fizic și în corpul eteric, ar acționa asupra lor cu toată puterea. Și consecința acestui fapt ar fi că orice însușire egoistă, cât de mică, s-ar dezvolta la maximum. Iar omul s-ar cufunda cu Eul său și, cu fiecare parte cu care s-ar cufunda și-ar revărsa pasiunile, pornirile și poftele într-un egoism din ce în ce mai puternic. Întreg egoismul său s-ar revărsa în viața instinctuală. Ca să nu se întâmple acest lucru, atenția noastră e abătută asupra lumii

exterioare și nu suntem lăsați să coborâm în mod conștient în interiorul ființei noastre.

Se poate constata că așa stau lucrurile și din relatările celor care, ca mistici, au încercat să pătrundă cu adevărat în interiorul ființei umane. Citiți ceea ce au spus *Meister Eckhart*, *Johannes Tauler* sau alți mistici din Evul Mediu, care au parcurs într-adevăr drumul spre interiorul ființei umane. Acești mistici și-au creat o stare în care și-au abătut cu totul atenția de la orice fel de interes față de lumea exterioară, spre a coborî în interiorul propriei lor ființe. Citiți biografiile sfinților ori ale misticilor care au încercat să coboare în interiorul propriei lor ființe. Ce au viețuit ei acolo? Ispite, încercări și altele asemenea, pe care le descriu în culori vii. E ceea ce s-a făcut simțit, forță opusă, din corpul astral comprimat și din Eu. Din acest motiv, misticii care au vrut să coboare teferi, ca să zic așa, în interiorul propriei lor ființe, au atras atenția în mod insistent asupra faptului că, în măsura în care cobori, Eu trebuie stins. Meister Eckhart a găsit chiar un cuvânt frumos spre a desemna coborârea în propria corporalitate. El vorbește de „dezdevenire”, adică de stingerea Eului. Încercați să citiți *Teologia germană*, și veți vedea cum descrie autorul coborârea mistică în interiorul propriei ființe, cum insistă asupra faptului că cel care coboară în corporalitate nu mai acționează din Eu *său*, că în el acționează Hristos, cu care s-a întrepătruns în întregime. Asemenea mistici voiau să-și stingă Eu. Nu *ei* trebuie să gândească, să simtă și să vrea, ci *Hristos în ei* trebuie să gândească, să simtă și să vrea, ca să nu iasă la suprafață ceea ce trăiește în interiorul lor ca pasiuni, instincte și poftă, ci ceea ce se revarsă în ei drept Hristos. De aceea, Pavel spune: „*Nu eu, ci Hristos în mine!*” ([Nota 8](#)) Din asemenea profunzimi vin aceste lucruri.

Putem descrie, deci, trezirea și adormirea ca pe trăiri interioare ale entității umane: trezirea ca pe o cufundare în corporalitatea omului, a egoității comprimate, iar adormirea ca pe o eliberare de conștiență, din cauză că omul încă nu e destul de matur pentru a privi în acea lume în care el trebuie să pătrundă, propriu-zis, la adormire. Înțelegem astfel veghea și somnul în sensul în care trebuie să înțelegem multe lucruri

din lume: drept întrepătrundere a diferitelor părți care constituie entitatea umană. Dacă privim din acest punct de vedere un om aflat în stare de veghe, vom spune: În omul care veghează se află patru părți constitutive: corpul fizic, corpul eteric, corpul astral și Eul, și ele sunt întrepătrunse unul într-altul într-un anumit mod. Ce rezultă de aici? Starea de veghe! Căci omul n-ar putea fi în stare de veghe, dacă nu s-ar cufunda în corporalitatea sa în așa fel încât atenția să-i fie abătută de la ea de către lumea exterioară. Faptul că omul este în stare de veghe depinde de o interacțiune anume reglementată dintre cele patru părți constitutive ale omului. Și, iar, separarea justă a celor patru părți constitutive face ca omul să doarmă. Nu e suficient să spunem: Omul e format dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral și un Eu, ci îl înțelegem pe om de-abia când știm în ce măsură sunt unite între ele, în cazul unei anumite stări, diferitele părți constitutive umane, în ce fel sunt întrepătrunse ele. Acesta este esențialul pentru cunoașterea naturii umane. Ei bine, noi considerăm că e normală starea rezultată din îmbinarea celor patru părți constitutive ale omului pe care o întâlnim la cel aflat în stare de veghe. Să pornim de la această noțiune: să considerăm normală starea de conștiință a omului care veghează.

Cei mai mulți dintre dumneavoastră își vor aminti că acea conștiință pe care o avem în prezent, ca pământenii, între naștere și moarte, este doar una dintre formele de conștiință posibile. Dacă studiați, de exemplu, ***Știința ocultă*** sau articolele scrise mai demult și apărute sub titlul ***Din Cronica Akasha*** (Nota 9), veți vedea că actuala conștiință e doar o treaptă de conștiință, între șapte trepte de conștiință diferite, că această conștiință pe care o avem astăzi s-a dezvoltat din trei forme de conștiință anterioare și că în viitor ea va lua alte trei forme. Când era om lunar, ființa umană nu avea încă un Eu. Eul s-a unit cu omul de-abia în cursul evoluției pământene. De aceea, omul n-a putut avea forma de conștiință actuală decât în perioada pământească. O conștiință de felul celei pe care o avem azi între naștere și moarte presupune că, exact așa cum se întâmplă azi, Eul colaborează cu celelalte trei părți constitutive ale omului; el e partea constitutivă cea mai înaltă, între cele patru din care e formată entitatea umană. Înainte să

fi fost fecundat prin prezența Eului, omul era format numai dintr-un corp fizic, un corp eteric și un corp astral. Atunci corpul astral era partea constitutivă cea mai înaltă a entității sale, iar starea sa de conștiință era de așa natură încât ar putea fi comparată, cel mult, cu conștiința de vis, pe care omul și-a păstrat-o, ca moștenire a unor vremuri străvechi. Dar nu trebuie să vă reprezentați starea de conștiință de vis actuală, ci o conștiință care, în imaginile de vis, redă realități. Dacă studiați visul actual, veți găsi în diferitele sale imagini foarte multe lucruri haotice, deoarece conștiința actuală de vis e o rămășiță păstrată din vremuri străvechi. Dacă studiați însă conștiința care a precedat-o pe cea actuală, veți constata că atunci, cu ajutorul acestei conștiințe n-ați fi văzut nici un fel de obiecte exterioare, de exemplu plantele. Prin urmare, ar fi fost imposibil ca asupra omului să se exercite vreo impresie exterioară. Dacă în apropierea omului s-ar fi aflat ceva, dumneavoastră ați fi avut o impresie care prin intermediul imaginii de vis ar fi luat drumul spre interiorul omului, imagine care ar fi fost, bineînțeles, un simbol, dar ar fi corespuns unui anumit obiect și unei anumite impresii din lumea exterioară.

Avem de-a face, așadar, înainte de conștiința Eului, cu o conștiință legată de corpul astral, care era atunci partea constitutivă cea mai înaltă, cu conștiința astrală, care e obscură și crepusculară, deci neluminată încă de structura Eului. Când omul a devenit pământean, această conștiință astrală a fost umbrită, estompată de către conștiința Eului. Totuși corpul astral continuă să existe în noi, așa că putem să ne întrebăm din ce cauză conștiința noastră astrală a fost pusă în umbră, a fost eliminată, în așa fel încât a fost înlocuită total prin conștiința Eului? Acest lucru a devenit posibil prin faptul că, atunci când omul a fost fecundat prin prezența Eului, legătura existentă înainte între corpul astral și corpul eteric a slăbit în intensitate. S-ar putea spune că legătura mai intimă din trecut a fost dizolvată. Prin urmare, înainte să apară conștiința Eului, a existat o legătură mult mai intimă între corpul astral al omului și părțile constitutive inferioare ale entității sale. Corpul astral se cufunda mult mai mult în celelalte părți constitutive, decât o face astăzi. Într-un anumit

sens, corpul astral a fost smuls din legătura cu corpul eteric și corpul fizic.

Trebuie să fim foarte bine lămurii în privința acestui proces de ieșire, de eliberare parțială a corpului astral din legătura sa cu corpul eteric și corpul fizic. Și atunci ne vom pune întrebarea: Oare mai există și în zilele noastre posibilitatea de a stabili, în starea obișnuită de conștiință, în conștiința Eului ceva care să fie similar acestei vechi legături? Ar fi posibil ca și corpul astral să vrea să pătrundă mai adânc în celelalte părți constitutive și să se impregneze cu tot felul de lucruri, mai mult decât i se cuvine?

E necesară o anumită limită până la care corpul astral se poate întrepătrunde cu corpul eteric și corpul fizic. Să presupunem că măsura normală a fost depășită, într-o direcție oarecare. Atunci va trebui să apară o tulburare în întreg organismul uman; fiindcă omul depinde de existența acestui raport între diferitele părți constitutive care ni se înfățișează în stare de veghe. În momentul în care corpul astral are o comportare necorespunzătoare, se cufundă mai adânc în corpul fizic și corpul eteric, trebuie să apară o tulburare. Din ultimele expuneri am văzut că ceea ce deducem acum prin gândire se întâmplă în mod real. Am descris întregul proces. Oare când are loc acest lucru? Atunci când, într-o viață anterioară, omul a întipărit în corpul său astral, a făcut să se reverse în corpul său astral ceva ce noi considerăm că este o greșală morală sau intelectuală. Ea s-a înscris în corpul astral. Și acum, când omul intră din nou în existență, ea poate să determine cu adevărat corpul astral să caute o altă legătură cu corpul fizic și corpul eteric decât cea pe care ar fi căutat-o dacă nu și-ar fi întipărit în viața anterioară acea greșală. Așadar, tocmai greșelile comise sub influența lui Ahriman și Lucifer s-au transformat în forțe de organizare ce determină corpul astral să intre într-un alt raport cu corpurile fizic și eteric decât cel în care ar intra dacă în el nu s-ar fi imprimat asemenea forțe.

Vedem astfel că tocmai efectul unor gânduri, afecte și sentimente din trecut determină corpul astral să producă

dezordine în organizarea umană. Dar ce se întâmplă când se produce o asemenea dezordine? Când corpul astral se cufundă în corpurile fizic și eteric într-o măsură mai mare decât ar fi cazul la omul normal, el face ceva absolut asemănător cu ceea ce facem noi dimineața când, în momentul trezirii, ne cufundăm cu Eul în cele două corpuri ale noastre. Trezirea constă în cufundarea Eului uman în corpurile fizic și eteric. În ce constă însă ceea ce face corpul astral când intră în corpurile fizic și eteric mai mult decât ar trebui, împins la aceasta de efectele unor trăiri din trecut? Ce se petrece de obicei când ne cufundăm cu Eul și corpul astral în corpurile fizice și eterice, dimineața, când ne trezim și percepem ceva, se manifestă în faptul că ne trezim. La fel cum întreaga stare de veghe este consecința faptului că omul-Eu se afundă în corpurile fizic și eteric, tot astfel acum trebuie să aibă loc un lucru pe care-l face corpul astral, prin urmare, un lucru pe care-l facem, de obicei, în calitate de oameni înzestrați cu un Eu. El se cufundă în corpul eteric și corpul fizic. Prin urmare, dacă avem în fața noastră un om al cărui corp astral are tendința de a se uni eu corpul eteric și corpul fizic mai mult decât ar fi normal, atunci este vorba de același fenomen, în ceea ce privește corpul astral, pe care, de obicei, îl întâlnim la trezire, în ceea ce privește omul-Eu. Ce este, însă, această cufundare prea mare a corpului astral în corpurile fizic și eteric? E ceea ce noi numim, de obicei, boală. Când corpul nostru astral face același lucru pe care-l facem în mod obișnuit la trezire, și anume, când el se cufundă în corpurile fizic și eteric, când corpul astral, care în mod obișnuit n-ar trebui să dezvolte în noi o conștiință, tinde să aibă o conștiință în corpurile fizic și eteric, când el vrea să se trezească în noi, atunci ne îmbolnăvim. Boala e o stare de veghe anormală a corpului nostru astral. Ce facem oare, când ne aflăm în starea de sănătate obișnuită, când trăim în starea de veghe obișnuită? Atunci veghem, în ceea ce privește viața obișnuită. Dar ca să putem avea conștiința de veghe obișnuită a fost necesar, înainte, să transpunem corpul astral într-o altă stare. A trebuit să-l transpunem în starea de somn. Când, în timpul zilei, avem conștiința noastră legată de Eu, corpul astral trebuie să doarmă; putem fi sănătoși numai dacă în noi corpul astral doarme. De aceea, putem înțelege acum esența sănătății și bolii în felul următor: boala e o trezire

anormală a corpului astral în om, iar sănătatea e starea normală de somn a corpului astral.

În ce costă oare conștiința corpului astral? Dacă boala înseamnă într-adevăr trezirea corpului astral, ar trebui ca în el să apară un fel de conștiință. El se trezește într-un mod anormal, așadar, ne-am putea aștepta la o conștiință anormală; dar ar trebui să existe, în orice caz, o conștiință. Când ne îmbolnăvim, ar trebui să survină ceva asemănător procesului care are loc, de obicei, dimineața la trezire. Trăirile noastre ar trebui să fie abătute spre altceva. De obicei, dimineața iese la suprafață conștiința noastră obișnuită. Dar când ne îmbolnăvim, iese și atunci la suprafață o conștiință? Da, iese la suprafață o conștiință pe care omul o cunoaște foarte bine. Și care e această conștiință? O conștiință se exprimă sub formă de trăiri! Conștiința care apare acum se manifestă sub forma a ceea ce noi numim durere cauzată de boală și pe care n-o avem în starea normală de sănătate, fiindcă atunci corpul nostru astral doarme. Când corpul astral doarme, el se află într-o legătură normală cu corpurile fizic și eteric; aceasta înseamnă absența oricărei dureri. Durerea este expresia faptului că acest corp astral se cufundă sub presiune atât de mult în corpurile fizic și eteric, încât depășește limita admisă - și ajunge să aibă conștiință. Aceasta e durerea.

Este important să nu extindem, fără a avea în vedere unele limite, afirmația făcută mai înainte. Când vorbim în sensul științei spiritului trebuie să tinem seama de limitele între care facem o afirmație. Am spus că atunci când se trezește corpul astral apare o conștiință care e îmbibată de durere. De aici nu putem trage însă concluzia că durerea și boala apar întotdeauna împreună. Orice cufundare sub presiune a corpului astral în corpurile fizic și eteric e o stare de boală. Dar, invers, nu orice stare de boală constă în acest fapt, și vom putea înțelege că starea de boală poate avea și o altă caracteristică, dacă ne gândim că nu orice boală e însoțită de dureri. Dar majoritatea oamenilor nici nu bagă în seamă acest lucru, fiindcă, în general, în viață, ei nu urmăresc să fie sănătoși, ci să nu aibă dureri, iar când nu au dureri se consideră sănătoși. Dar nu e întotdeauna așa; în foarte multe

cazuri omul crede că, dacă nu are dureri, e sănătos. Ne-am lăsa pradă unei mari amăgiri, dacă am spune că senzația de durere și starea de boală apar întotdeauna împreună. Se poate ca ficatul unui om să fie în starea cea mai proastă, dar dacă problemele hepatice nu afectează de exemplu, peritoneul, nu apare nici o durere. Este posibil ca în om să existe un proces malativ care să nu se manifeste prin dureri. Din punct de vedere obiectiv, aceste îmbolnăviri sunt cele mai grave, deoarece dacă omul are dureri caută să scape de ele; dacă nu are dureri, nu face aproape nimic spre a elimina boala.

Cum stau însă lucrurile în cazurile în care bolile nu sunt însoțite de dureri? Este nevoie să ne amintim că noi ne-am dezvoltat treptat, ca ființe umane, așa cum suntem în epoca actuală, că în perioada evoluției pământene ne-am integrat Eul, alături de corpul astral, corpul eteric și corpul fizic. Dar cândva noi am fost alcătuiți numai dintr-un corp fizic și un corp eteric. O ființă care posedă numai un corp fizic și un corp eteric e ca o plantă din epoca actuală. În cazul unor asemenea ființe ajungem la o a treia treaptă de conștiință, mult, mult mai obscură, care nu ajunge nici măcar până la luminozitatea conștiinței de vis din zilele noastre. E o mare greșală să credem că în somn omul nu are nici o conștiință. El are o conștiință, dar ea e atât de obscură, încât omul n-o poate face să urce, ca amintire, până în Eul său. Dar și planta are o conștiință. E un fel de conștiință de somn, deci una și mai profundă decât conștiința astrală. Ajungem astfel la o conștiință și mai adânc situată a omului.

Să presupunem că, prin trăirile sale din alte incarnări trecute, omul n-a provocat în organizarea sa doar o dezordine care poate influența corpul astral, făcându-l să se cufunde în mod anormal în corpurile fizic și eteric, ci că el a săvârșit fapte care pot determina corpul eteric să se afunde mult prea mult în corpul fizic. Poate să apară atunci o stare în care nici legătura dintre corpul eteric și corpul fizic să nu fie cea normală pentru omul din zilele noastre, deoarece corpul eteric se cufundă prea adânc în corpul fizic. În acest caz, spunem noi, corpul astral nu ia parte la ceea ce se întâmplă; predispoziția creată într-o viață anterioară face ca în organizarea umană să apară o legătură

mai strânsă decât cea necesară în viața obișnuită între corpul eteric și corpul fizic. Este vorba atunci de același fenomen, în corpul eteric, pe care-l avem în corpul astral, când apare conștiința durerii.

Când, la rândul său, corpul eteric se cufundă prea adânc în corpul fizic, din străfunduri apare o conștiință asemănătoare conștiinței omului, asemănătoare conștiinței vegetale. De aceea nu trebuie să ne mire faptul că și aceasta este o stare pe care omul n-o simte. Așa cum nu simte nimic în timpul somnului, el nu simte nici această stare. Și totuși este o trezire! La fel cum corpul nostru astral se trezește, în mod anormal, când se cufundă prea adânc în corpul eteric și corpul fizic, corpul eteric se trezește și el în mod anormal, când se cufundă prea adânc în corpul fizic. Doar că omul nu poate să perceapă acest fenomen, din cauză că trezirea la o conștiință este și mai obscură decât conștiința durerii. Dar să presupunem că într-o viață anterioară omul a săvârșit cu adevărat o faptă care, între moarte și o nouă naștere, are ca efect că acum corpul eteric se trezește în sine, adică ia în stăpânire cu putere corpul fizic. Dacă s-a întâmplat acest lucru, în om se trezește o conștiință profundă, care însă nu poate fi percepută așa cum sunt percepute trăirile obișnuite ale sufletului uman. Credeți că ea nu e în activitate doar pentru că n-o percepem? Să încercăm să înțelegem ce tendință ciudată capătă o conștiință, dacă se situează cu un grad mai jos.

Dacă simțiți o impresie exterioară de felul aceleia pe care o aveți când vă ardeți, aceasta vă va produce durere. Dacă apare o durere, conștiința trebuie să atingă cel puțin gradul de conștiință propriu corpului astral. O durere trebuie să trăiască în corpul astral. Oricând ia naștere o durere în sufletul uman e vorba de o realitate care ține de corpul astral. Dar să presupunem că are loc un fenomen care nu e însoțit de durere, dar provoacă o excitație exterioară, o impresie exterioară. Dacă un obiect se îndreaptă cu viteză spre ochiul dumneavoastră, acest lucru face să apară o excitație exterioară; ochiul se închide. Fenomenul respectiv nu e însoțit de durere. Ce face să apară excitația? O mișcare. E ca și cum cineva v-ar atinge talpa: nu e durere, totuși piciorul tresare.

Există, deci, și asemenea impresii, care se exercită asupra omului fără a fi însoțite de durere, făcând să apară totuși un fenomen oarecare, o mișcare. În acest caz omul nu știe - fiindcă nu poate să pătrundă până la acest nivel mai profund al conștiinței - cum se face că excitația e urmată de o mișcare. Dacă simțiți o durere și, din această cauză, respingeți lucrul care v-a provocat-o, durerea este aceea care v-a făcut atenți. Dar se poate întâmpla ceva care vă obligă să faceți o mișcare reflexă. În acest caz, conștiința nu coboară până acolo unde excitația e transpusă în mișcare. Aveți aici un grad de conștiință care nu ajunge până în trăirile dumeavoastră astrale, care nu e trăită în mod conștient, care se desfășoară într-un fel de sferă a somnului, ceea ce nu înseamnă însă că n-ar putea să declanșeze unele procese. Când are loc o pătrundere mai adâncă a corpului eteric în corpul fizic, aceasta înseamnă că ia naștere o conștiință care nu e o conștiință a durerii, deoarece corpul astral nu participă, și care e atât de obscură, încât omul n-o percepe. Dar prin aceasta n-am spus că omul n-ar putea săvârși fapte în această stare de conștiință, că n-ar putea să facă lucruri corespunzătoare întregii situații. Omul săvârșește și în viața obișnuită multe fapte la care nu e prezent cu conștiința sa. Gândiți-vă numai la momentele în care conștiința obișnuită de zi e voalată și omul săvârșește, ca un somnambul, tot felul de lucruri. Nu trebuie să credeți că în acele momente nu există nici un fel de conștiință; la acele fapte participă o conștiință pe care omul n-o poate observa, deoarece el poate sesiza numai cele două forme mai înalte ale conștiinței: conștiința astrală, sub formă de plăcere și suferință etc., și conștiința Eului, sub formă de judecată și de conștiință diurnă obișnuită. Totuși, nu este adevărat că omul nu poate să acționeze când se află în această stare a conștiinței de somn.

Noi avem, deci, și o conștiință profundă, la care omul nu mai poate ajunge, când corpul eteric coboară în corpul fizic. Să presupunem că el vrea totuși să facă un lucru de care nu poate ști nimic în viața normală, un lucru care are legătură cu întreaga situație; omul va realiza lucrul respectiv fără s-o știe. Ceva din el, lucrul însuși, va acționa fără ca el să știe. Să ne imaginăm acum situația următoare: prin întâmplări oarecare,

survenite într-o viață anterioară, un om a sădit în ființa sa unele tendințe care, în perioada dintre moarte și o nouă naștere, vor coborî cu influențele lor atât de jos, încât vor determina corpul eteric să pătrundă mai adânc în corpul fizic. De aici vor decurge fapte care vor declanșa procese de boală situate mai adânc. În acest caz, omul se va simți îndemnat să caute cu tot dinadinsul ocazii exterioare pentru a se îmbolnăvi.

Poate să pară ciudat faptul că asemenea lucruri nu-i apar cu claritate conștiinței obișnuite. Dar omul nici nu le-ar face, din conștiința obișnuită a Eului său. El nu-și va porunci niciodată, din conștiința obișnuită a Eului său, să se ducă acolo unde există un focar de bacili. Să presupunem însă cazul în care acea conștiință obscură găsește că e necesar să apară un prejudiciu exterior și să poată avea loc ceea ce am desemnat ieri drept stare de boală. Atunci acea conștiință care pătrunde în corpul fizic va căuta cauza bolii. Propria ființă a omului caută cauza bolii, spre a ajunge la ceea ce am desemnat ieri drept proces al bolii. Veți înțelege deci, sesizând esența mai adâncă a bolii, că până și atunci când încă nu există dureri pot să apară contrareacții. Și chiar dacă apar dureri - când corpul eteric pătrunde prea adânc în corpul fizic -, se poate întâmpla ca unele straturi mai adânci ale conștiinței umane să caute cauze exterioare de îmbolnăvire. Oricât de grotesc ar suna, este totuși adevărat. La fel cum cu o altă treaptă a conștiinței noastre căutăm anumite însușiri ereditare, tot așa căutăm și cauzele exterioare ale îmbolnăvirilor noastre, când avem nevoie de ele. Ceea ce am spus acum este valabil, însă, numai în limitele a ce a fost descris până acum.

Astăzi ne-am propus să explicăm faptul că omul este în stare - fără a putea urmări acest lucru cu treapta de conștiință pe care o are - să caute cauzele bolii prin faptul că se creează o stare de conștiință anormală, mai profundă. Acesta a fost scopul nostru: să arătăm că atunci când suntem bolnavi avem de-a face cu trezirea unor stadii ale conștiinței pe care, ca oameni, le-am depășit deja. Prin faptul că, într-o viață anterioară, ne-am încărcat cu anumite greșeli, facem să apară grade ale conștiinței mai profunde decât cele care ni s-ar

cuveni, de obicei, în viața noastră actuală. Iar ceea ce facem din imboldurile acestor grade de conștiință influențează desfășurarea procesului bolii, precum și, în general, procesul ce duce la boală.

Vedem astfel că în stările anormale se ridică din adâncul ființei noastre vechi stări de conștiință, pe care omul le-a depășit demult. Dacă studiați realitățile vieții obișnuite, vă puteți lămuri în privința celor spuse azi. Prin durerile sale, omul se cufundă mai adânc în ființa sa. Cunoașteți zicala care spune că omul știe că are un anumit organ de-abia după ce acesta a început să-l doară. E o zicală populară, dar ea nu e deloc greșită. De ce, în starea de conștiință obișnuită, omul nu știe nimic despre acel organ? Din cauză că, în viața normală, conștiința sa doarme atât de adânc, încât nu se cufundă suficient de mult în corpul astral. Dar dacă se cufundă în acesta apare durerea, și prin durere omul află că are organul respectiv. În unele expresii din viața obișnuită zace câte un mare adevăr, pentru că ele ne-au rămas din alte stadii de evoluție a conștiinței, mai vechi, în care omul, când mai putea privi în lumea spirituală, știa multe dintre lucrurile pe care, astăzi, trebuie să le scoatem din nou la suprafață, cu mare greutate.

Dacă știți că omul poate viețui unele straturi mai adânci ale conștiinței, veți înțelege că el poate căuta nu numai cauzele exterioare ale bolilor, ci și anumite lovituri ale destinului pe care nu și le poate explica pe cale rațională, dar a căror rațiune acționează asupra unor straturi mai adânci ale conștiinței. Așa că vi se va părea normal ca omul, când gândește în mod obișnuit, să nu se așeze exact în locul unde-l poate lovi un trăsnet. Cu partea de la suprafață a conștiinței va evita să facă acest lucru. S-ar putea însă ca în el să acționeze o conștiință situată mult mai adânc decât cea de la suprafață și ca aceasta să-l conducă exact spre locul unde poate fi lovit de trăsnet, pe baza unei previziuni inexistente pentru conștiința de la suprafață, așadar, există o conștiință care vrea ca trăsnetul să-l nimerească și care-l face pe omul respectiv să caute acel accident.

Am înțeles azi, ca posibilitate, că omul caută, sub influența unor factori karmici, diferite accidente sau cauze exterioare de îmbolnăvire. Se pun însă mai multe întrebări, de care ne vom ocupa în zilele următoare: Cum se întâmplă acest lucru în mod concret, cum acționează în om forțele care există în straturile mai adânci ale conștiinței și dacă, cu conștiința noastră de suprafață, avem voie să evităm asemenea accidente? Așa cum putem înțelege că atunci când un om se duce într-o regiune unde poate fi infectat asupra lui acționează un grad al conștiinței care l-a făcut să se deplaseze acolo, trebuie să putem înțelege și cum stau lucrurile când omul ia măsuri pentru a limita influențele unor infecții, când, prin măsuri de igienă, putem evita asemenea lucruri, prin conștiința noastră de la suprafață. Putem înțelege, de asemenea, că există posibilitatea de a evita asemenea efecte și trebuie să spunem că ar fi cât se poate de neînțelept dacă partea de la suprafață a conștiinței ar putea să caute diferiți agenți patogeni, dar n-ar exista, pe de altă parte, posibilitatea de a evita cauzele îmbolnăvirilor, prin ceea ce facem cu conștiința de suprafață.

Vom vedea că e „înțelept” ca omul să caute anumiți agenți patogeni, și că este la fel de „înțelept” ca el să ia măsuri, cu partea de la suprafață a conștiinței, împiedicând substanțele purtătoare de agenți patogeni să pătrundă în organism și evitând astfel îmbolnăvirile.

CONFERINȚA a VII-a

**Fenomenele naturale, erupțiile vulcanice, cutremurele, epidemiile, în raport cu karma
Hamburg, 22 mai 1910**

Urmărind aceste conferințe, ați observat deja că ne apropiem treptat de țelul nostru, prin faptul că ne străduim, cu fiecare pas pe care-l facem, să pătrundem tot mai adânc în problemă. Am discutat ieri despre esența unor dureri care însoțesc evoluția anumitor boli; am atras atenția asupra faptului că, în alte cazuri, evoluția bolii - cel puțin în anumite privințe - poate fi de așa natură încât să nu fie însoțită de dureri.

Va trebui să aprofundăm însă ceva mai mult esența durerii. Este necesar să scoatem în evidență faptul că durerea

poate să apară ca fenomen care se desfășoară în paralel cu îmbolnăvirea. Expunerea de ieri ne-a făcut să înțelegem că nu este corect să considerăm că boala și durerea n-ar putea să existe decât împreună. Trebuie să fim conștienți de faptul că, atunci când o boală e însoțită de durere trebuie să fie în joc și un alt factor, în afară de simpla îmbolnăvire. Am atras deja atenția asupra faptului că în procesul care are loc când omul trece de la o incarnare la alta și prin care trăirile din alte incarnări sunt metamorfozate în cauze de îmbolnăvire se amestecă, pe de o parte, principiul luciferic, iar pe de altă parte, principiul ahrimanic.

Oare de ce apare la om procesul de îmbolnăvire? De ce preia în inte-rriorul său tendința de a se îmbolnăvi? Ce-l face, în perioada dintre moarte și o nouă naștere - am arătat deja că e perioada în care se adună la un loc forțele aducătoare de boală -, să pregătească forțe care în viața următoare se manifestă sub formă de boală? Ceea ce-l împinge pe om la aceasta este faptul că, pe de o parte, el poate să cadă pradă ispitirii luciferice, iar pe de altă parte, ispitirii ahrimanice. Știm deja ce înseamnă a cădea pradă ispitirii luciferice. Tot ceea ce acționează în noi sub formă de poftă, de egoism, ambiție, trufie, vanitate, toate însușirile care au legătură cu exagerarea propriului nostru Eu, cu tendința sa de a se evidenția în mod deosebit, toate acestea sunt determinate de ispitirea ce vine de la puterile luciferice existente în noi. Cu alte cuvinte, dacă ajungem sub influența acestor forțe care acționează în corpul nostru astral și care se exprimă prin faptul că avem poftă și pasiuni egoiste, vom săvârși în incarnarea respectivă fapte izvorâte din ispitirea luciferică. În perioada dintre moarte și o nouă naștere vedem apoi rezultatul unor asemenea fapte săvârșite sub influența lui Lucifer și pătrunde în noi tendința de a ne încarna în așa fel, încât să trecem printr-un proces de boală care ne poate ajuta, dacă ieșim învingători din el, să ne eliberăm din tentaculele lui Lucifer. Dacă n-ar exista puterile luciferice, noi n-am putea să cădem pradă ispitirilor care ne fac să preluăm în ființa noastră asemenea forțe.

Dar dacă n-ar exista nimic altceva în afară de ceea ce Lucifer face să acționeze în noi, în așa fel încât să dezvoltăm în

ființa noastră porniri și pasiuni egoiste de tot felul, nu ne-am putea elibera niciodată de ispitirile luciferice. Nu ne-am putea elibera de ele nici în șirul incarnărilor succesive, fiindcă le-am cădea mereu pradă. Dacă, de exemplu, în cadrul evoluției pământene, am fi fost lăsați în seama propriilor noastre puteri, iar influența luciferică ar fi continuat să acționeze, atunci într-o anumită incarnare am avea în noi ispitirile forțelor luciferice, după moarte am percepe rezultatele acestora, am face să apară un proces de boală; dar dacă în joc n-ar mai intra nimic altceva, atunci procesul de îmbolnăvire n-ar duce, în viața în care el se manifestă, la nici o ameliorare deosebită. Se ajunge la o ameliorare numai datorită faptului că puterile al căror adversar e Lucifer adaugă și ele ceva întregului proces. Prin urmare, când cădem pradă puterilor luciferice, imediat încep să desfășoare o activitate contrară acele puteri ai căror oponenți sunt puterile luciferice prin care influența lueiferică din noi poate fi eliminată. Iar aceste puteri, ai căror adversari sunt puterile luciferice, adaugă procesului provocat prin influența lui Lucifer durerea. Trebuie, deci, să privim durerea ca pe ceva care - dacă considerăm rele puterile luciferice - ne vine din partea puterilor bune, pentru ca tocmai prin durere să ne smulgem din tentaculele puterilor rele și să nu mai cădem pradă lor. Dacă în cadrul procesului de boală rezultat în urma faptului că omul a căzut pradă puterilor luciferice n-ar apărea durerea, am spune că nu e chiar atât de rău să devii victima puterilor luciferice. Și n-am avea în noi nimic care să ne îndemne să ne folosim forțele pentru a ne smulge de sub influența puterilor luciferice. Durerea, care nu e altceva decât conștientizarea corpului astral aflat în mod nepotrivit în stare de veghe, este, totodată, cea care ne poate face să evităm să cădem și mai mult pradă puterilor luciferice. Așa că durerea devine, în ceea ce privește ispitirile puterilor luciferice, eductoarea noastră.

Dar să nu vă întrebați cum poate durerea să fie educatoarea noastră, de vreme ce noi doar simțim durerea, fără a sesiza forța ei binefăcătoare. Noi nu sesizăm forța ei binefăcătoare din cauză că avem conștiența Eului. În acea conștiență despre care am spus că e situată sub nivelul conștienței Eului are loc, cu siguranță, procesul amintit, chiar

dacă, în conștiința de zi, omul nu știe nimic despre acest lucru: Acum eu simt durere și ea este o consecință a ceea ce puterile bune ale existenței au adăugat la răătăcirile mele! În subconștient aceasta este o forță care acționează ca o împlinire karmică, ca un impuls de a nu mai cădea pradă faptelor, pornirilor și poftelor care au făcut să apară tocmai acea boală.

Vedem cum lucrează karma, vedem că noi cădem pradă ispitirilor luciferice și că puterile luciferice ne aduc o boală care se manifestă într-una din incarnările următoare și vedem că unele puteri binefăcătoare adaugă simplelor prejudicii aduse organelor noastre durerea, pentru ca ea să ne stea la dispoziție, drept mijloc educativ situat sub nivelul conștiinței noastre. De aceea, putem spune că acolo unde boala e însoțită de durere o putere luciferică a provocat acea boală. Durerea este un semn care ne arată că avem de-a face cu ceva provenit de la o putere luciferică. Cei cărora le place să clasifice vor simți nevoia să facă distincție între bolile bazate pe o influență pur luciferică și cele care pot fi deduse dintr-o influență pur ahrimanică; fiindcă în toate activitățile teoretice lucrul cel mai comod e să clasifici, să faci scheme și mulți cred că prin aceasta înțeleg extrem de mult. Numai că lucrurile nu se desfășoară în așa fel încât să poată fi înțelese prin asemenea mijloace comode. În realitate ele se intersectează și se contopesc. Și vom putea înțelege fără greutate, dacă avem de-a face cu un proces real de boală, că o parte a acestuia poate fi dedusă dintr-o influență luciferică, deci din anumite lucruri care trebuie căutate mai ales în însușirile corpului nostru astral, iar o altă parte trebuie căutate în influența ahrimanică. Nimeni nu trebuie să creadă, așadar, că dacă-l doare ceva acest fenomen poate fi dedus exclusiv dintr-o influență luciferică. Faptul că cineva are dureri îi indică acea parte a bolii care trebuie dedusă dintr-o influență luciferică. Dar vom înțelege mai ușor acest lucru, dacă ne vom întreba de unde vine influența ahrimanică.

Oamenii n-ar fi căzut pradă influenței ahrimanice, dacă n-ar fi fost mai întâi sub influența forțelor luciferice. Prin faptul că oamenii au primit în ei influența luciferică, între cele patru părți constitutive ale ființei umane, corp fizic, corp eteric, corp astral

și Eu, a luat naștere o legătură care n-ar fi apărut dacă n-ar fi acționat Lucifer, ci numai acele puteri al căror adversar este acesta. În acest caz, omul ar fi evoluat altfel. Prin urmare, principiul luciferic a provocat o dereglare în ființa interioară a omului. Totuși, depinde de ființa interioară umană felul în care omul lasă lumea exterioară să se apropie de el. Și așa cum cu un ochi care a fost vătămat nu puteți vedea în mod corect lumea exterioară, tot astfel, din cauza influenței luciferice, omul nu poate să vadă lumea exterioară așa cum este ea. Și deoarece a apărut ceva care-l împiedică pe om să vadă lumea exterioară așa cum este ea, în imaginea necorespunzătoare despre lumea exterioară a putut să se infiltreze influența ahrimanică, așa că Ahriman s-a putut apropia de om numai pentru că a acționat mai întâi influența luciferică. Influența ahrimanică a făcut ca omul să nu fie expus doar pasiunilor, pornirilor, poftelor, vanității, trufiei etc.; sub această influență, într-un organism uman în care acționa egoismul au putut să se formeze organe care vedeau lumea exterioară în mod deformat și incorect. Și astfel Ahriman a putut să se infiltreze în imaginile necorespunzătoare despre lumea exterioară. S-a apropiat Ahriman și din această cauză omul a fost expus celeilalte influențe, în așa fel încât el să nu poată cădea pradă doar ispitirilor interioare, ci și erorii, și - când emite prejudecăți asupra lumii exterioare și face afirmații în legătură cu această lume - minciunii. Așa că, ce-i drept, Ahriman acționează din exterior, dar noi suntem aceia care i-am dat posibilitatea să se apropie de noi.

Influența ahrimanică și cea luciferică nu sunt separate una de alta. Ele acționează în permanență una asupra celeilalte și într-un anumit sens se mențin reciproc în echilibru. Din interior, Lucifer tinde să iasă afară, din exterior acționează Ahriman, care influențează ființa interioară, și la mijloc se formează imaginea despre lume. Dacă într-o incarnare oarecare devine mai puternică ființa interioară a omului, dacă omul este expus mai mult influențelor interioare, atunci în privința lucrurilor în legătură cu care ființa interioară acționează în așa fel încât omul e luat în stăpânire mai ales de trufie, vanitate etc: el se va lăsa mai mult pradă influenței luciferice. Într-o incarnare în care, prin karma sa generală, omul e mai puțin predispus să

cedeze influențelor interioare, el va deveni mai ușor pradă erorilor și rătăcirilor lui Ahriman. Așa se întâmplă, într-adevăr, în viața noastră. Noi cădem când pradă ispitirilor lui Lucifer, când pradă ispitirilor lui Ahriman. Și pendulăm încoace și încolo între cei doi, care ne fac, pe de o parte, să ne dilatăm în ființa noastră interioară, iar pe de altă parte, să ne creăm iluzii în legătură cu lumea exterioară.

Ne este îngăduit să amintim acum - pentru că e ceva foarte important - că ispitirilor care vin din ambele direcții trebuie să le opună rezistență mai ales cel care caută să treacă printr-o dezvoltare superioară și să pătrundă în lumea spirituală, indiferent dacă vrea să ajungă dincolo de aparențele lumii exterioare, până la spiritual, sau dacă vrea să coboare, pe o cale mistică, în interiorul propriei sale ființe. Când pătrundem în lumea spirituală exterioară, care se află în spatele lumii fizice, în fața noastră se află imaginile înșelătoare pe care Ahriman le face să apară; când omul vrea să coboare, pe cale mistică, în propriul său suflet, probabilitatea de a întâlni ispitirile lui Lucifer e deosebit de mare. Dacă un om devine mistic și reușește să coboare, fără a fi luat mai înainte măsuri împotriva trufiei, vanității etc., printr-o muncă de formare a caracterului său, dacă un asemenea om reușește să ducă o viață de mister, fără a-și fi cultivat în mod deosebit viața morală, el va putea să cadă cu atât mai mult pradă ispitirilor lui Lucifer, care acționează în suflet ridicându-se din străfundurile ființei interioare. Dacă, deci, misticul nu s-a îngrijit prea mult de viața sa morală, dar reușește să pătrundă în interiorul său, el poate să ajungă în marele pericol de a trezi într-o măsură și mai mare decât era cazul înainte forța atavică a influenței luciferice și de a deveni mult mai vanitos și mai trufas decât înainte. Din acest motiv este necesar să ne procurăm, printr-o muncă serioasă asupra caracterului nostru, un mijloc de a lupta împotriva ispitirilor vanității, megalomaniei, trufiei, care se apropie de noi în asemenea situații. Niciodată nu facem prea mult, în sensul de a cultiva în noi modestia și smerenia. Acest lucru e absolut necesar, când e vorba de acea latură a dezvoltării noastre superioare pe care o numim mistică. Pe de altă parte, omul trebuie să se protejeze și împotriva imaginilor iluzorii create de Ahriman, încât se

străduiește, pe calea unei evoluții ce duce dincolo de aparențele lumii exterioare, să ajungă până la temeiurile spirituale originare ale lucrurilor. Dacă nu caută, în acest caz, să-și formeze caracterul în așa fel încât acesta să devină puternic și viguros launtric, iar el să fie un om bine centrat în ființa lui interioară, atunci este posibil ca omul respectiv - tocmai în cazul în care este norocos și reușește să iasă afară, în lumea spirituală - să cadă pradă lui Ahriman, care poate să proiecteze în fața lui amăgire peste amăgire, halucinație peste halucinație.

Ne aflăm adeseori în situația ca oamenii să ne ia cuvintele *ad litteram*. Deoarece se subliniază deseori că evoluția superioară, care vrea să ajungă la esența aparențelor lumii exterioare, trebuie să meargă mână în mână cu o conștiință absolut trează, se întâmplă ca oamenii să aducă persoane pe jumătate somnambule, care dau asigurări că percep lumea spirituală în starea de conștiință cea mai clară. În asemenea cazuri nu poți decât să spui: De n-ai vrea să fii conștient, ai fi mult mai inteligent! Fiindcă oamenii se amăgesc în privința acestei „conștiințe”. E o simplă conștiință în imagini, o conștiință astrală; dacă nu s-ar afla într-o stare de conștiință subconștientă, asemenea persoane n-ar percepe aceste lucruri. Dar tocmai aceasta este problema: ca omul să-și păstreze deplina conștiință când intră în lumea spirituală. Dar conștiința Eului presupune o putere de judecată lucidă și un discernământ clar. Oamenii nu au însă aceste două facultăți, când e vorba de imaginile pe care le văd în lumea spirituală. Că au o conștiință - acest lucru nu trebuie să ne mire; dar noi trebuie să avem o conștiință bazată pe activitatea de formare a Eului nostru. De aceea, dacă cineva vrea să parcurgă o evoluție care să-i permită de a privi în lumile spirituale nu trebuie să ajungă cât mai repede într-o lume superioară și să vadă tot felul de imagini sau să audă, poate, tot soiul de glasuri, ci pătrunderea în lumea spirituală poate să aducă fericire și să fie de folos numai dacă omul își sporește agerimea conștiinței, puterea de judecată și discernământul. Iar acest scop poate fi atins cel mai bine prin studierea adevărurilor științei spiritului. De aceea, dacă cineva are în vedere adevărurile științei spiritului, acest lucru îl protejează

de iluzia că vede tot felul de imagini de care nu se poate ocupa nici o putere de judecată. Cine s-a educat cu adevărat în acest sens, nu va considera că orice apariție este neapărat o realitate, ci va ști, înainte de orice, să facă distincție între realitate și miraj și lui îi va fi clar că și eu fenomenele care apar sub formă de percepții auditive trebuie să fim deosebit de prudenți, fiindcă o percepție auditivă nu poate fi niciodată adevărată, dacă omul respectiv n-a trecut prin sfera liniștii absolute. Iar cel care n-a viețuit liniștea absolută, absența oricărui sunet, care domnește în lumea spirituală, își poate spune că ceea ce el percepe sunt, în mod absolut sigur, amăgiri, oricât de inteligent ar fi conținutul lor. Numai acela care și-a dat osteneala de a-și ascuți puterea de judecată, prin faptul că încearcă *să înleleagă adevărurile referitoare la lumile superioare*, poate să se ferească de amăgiri. ([Nota 10](#))

Mijloacele științei exterioare nu sunt suficiente. Știința exterioară nu oferă posibilitatea de a dezvolta o putere de judecată atât de pătrunzătoare, care să-l fortifice pe om, pentru a putea face distincții reale în lumea spirituală. De aceea, se poate spune, într-adevăr, că, dacă elaborează comunicări despre lumile superioare oameni care n-au avut grijă să-și educe puterea de judecată, s-o facă mai pătrunzătoare - lucru posibil mai ales prin știința spiritului -, acestea sunt discutabile în cel mai înalt grad, și ar fi necesar ca ele să fie verificate, fără excepție, prin metodele însușite pe baza unei educații oculte veritabile.

Există o singură forță în fața căreia Lucifer se retrage: moralitatea. Ea îl arde pe Lucifer ca focul cel mai îngrozitor. Și nu există nici un alt mijloc de a lupta împotriva influenței lui Ahriman în afară de puterea de judecată și discernământul care au fost educate prin studiul științei spiritului. Căci ceea ce noi ne însușim pe Pământ, puterea de judecată sănătoasă, e ceva de care Ahriman fuge înspăimântat. În fond, el nu are față de nimic o aversiune mai mare decât pentru lucrurile pe care le obținem printr-o educare sănătoasă a conștiinței Eului nostru. Ahriman face parte dintr-o cu totul altă lume, care e extrem de departe de ceea ce noi ne dezvoltăm ca putere de judecată sănătoasă. În momentul în care întâlnește ceea ce noi am cucerit, în existența pământească, ca putere de judecată

sănătoasă, Ahriman se sperie, fiindcă este ceva absolut necunoscut pentru el, de care se teme groaznic. De aceea, cu cât ne străduim mai mult să consolidăm în noi ceea ce poate fi dezvoltat, în viața dintre naștere și moarte, ca putere de judecată sănătoasă, cu atât mai mult acționăm împotriva lui Arhiman. Acest lucru se întâmplă cu unele persoane care vin la noi și care „aduc jos, pe Pământ, albastrul cerului”, povestind despre multele lumi spirituale pe care le-au văzut. Iar dacă faci încercarea de a le explica un lucru cât de mic, de a le deprinde cu înțelegerea și discernământul, de obicei Ahriman le are atât de strâns în puterea sa, încât ele aproape nu te pot urmări; și aceasta se întâmplă mai ales dacă amăgirile lui Ahriman se exprimă sub formă de impresii auditive. Împotriva a ceea ce el prezintă sub formă de imagini vizuale există, totuși, mai multe mijloace de acțiune decât împotriva a ceea ce apare sub formă de percepții auditive, drept voci ș.a.m.d. Asemenea oameni simt o mare aversiune în fața ideii de a învăța lucruri care trebuie însușite, între naștere și moarte, pentru conștiința Eului. Nu le place așa ceva. Dar, de fapt, nu ei sunt aceia cărora nu le place; puterile ahrimanice sunt cele care-i abat cu forța de la învățarea acestor lucruri. Dacă un astfel de om poate fi însă convins să-și dezvolte o putere de judecată sănătoasă și dacă el acceptă să i se dea sfaturi, se constată că în curând glasurile și halucinațiile încetează, pentru că nu fuseseră decât niște halucinații ahrimanice și pentru că Ahriman e cuprins de o frică teribilă, de îndată ce simte că de la acel om vine o putere de judecată sănătoasă.

Așa că, de fapt, cel mai bun mijloc de a combate îmbolnăvirile cauzate de halucinațiile vizuale și auditive provocate de Ahriman, care-i dăunează foarte mult omului, este acela de a-l convinge pe omul respectiv, cu toate mijloacele de care dispunem, să-și dezvolte o putere de judecată sănătoasă și lucidă. Pentru unele persoane acest lucru e deosebit de greu, deoarece cealaltă putere le face viața comodă, îi conduce. Dar dacă vrea să alunge din el această putere, omul nu poate rămâne la viața lui comodă. Cu asemenea oameni o scoți la capăt extrem de greu; ei afirmă că le-a fost luat ceva ce-i făcea să se ridice în lumea spirituală,

când, de fapt, noi doar i-am făcut sănătoși și am împiedicat aceste puteri să pună definitiv stăpânire pe ei.

Vedem, deci, că puterile luciferice și cele ahrimanice au o aversiune extraordinar de mare față de smerenie, față de strădania omului de a nu se considera mai valoros decât poate fi admis de o judecată sănătoasă; sunt lucruri care nu-i plac deloc lui Lucifer. Dar el se simte la fel de bine ca muștele într-o odaia murdară, dacă undeva încearcă să iasă la suprafață însușiri cum sunt ambiția, vanitatea. Toate acestea, dar în special lucrurile bazate pe reprezentările eronate despre propria noastră persoană, ne fac accesibili influenței lui Ahriman. De influența lui Ahriman nu ne apără decât efortul real de a gândi sănătos, așa cum ne învață viața dintre naștere și moarte. Cei care se situează pe tărâmul științei spiritului au toate motivele să sublinieze cu cea mai mare intensitate că nouă, ca oameni ce trăiesc pe Pământ, nu ne e îngăduit să trecem cu vederea ceea ce trebuie să ne fie dat în viața trăită pe Pământ. Oamenii care disprețuiesc eforturile de a-și însuși o putere de judecată sănătoasă și un discernământ lucid, cei care vor să se înalțe cât mai ușor, fără ajutorul acestora, într-o lume spirituală vor, de fapt, să se sustragă vieții pământene. Ei vor să planeze pe deasupra vieții pământene și sunt convinși că pentru ei ar fi o preocupare prea mărunță aceea de a acționa pentru înțelegerea acestei vieți. Și se consideră prea buni pentru așa ceva. Dar tocmai un asemenea sentiment e un nou motiv de trufie. De aceea, vedem deseori că acele persoane care înclină spre exalta-re, care nu vor să fie atinse de lucrurile pământene și de viața pământească refuză să învețe, „pentru că au la degetul cel mic toate aceste probleme”, și nu vor să aibă de-a face cu un curent ca al nostru. Ei consideră că omenirea trebuie să ajungă în lumea spirituală.

Desigur, numai că există *un singur* pașaport valabil pentru această lume, și acesta este moralitatea superioară, cucerită pe Pământ, care nu ne dă voie să ne supraapreciem, care nu ne duce la o judecată eronată în legătură cu propria noastră persoană și nici nu ne face dependenți de pornirile, poftele și pasiunile noastre; iar pe de altă parte, el ne asigură o

conlucrare susținută, sănătoasă cu condițiile vieții pe Pământ; în nici un caz nu ne dezvoltă tendința de a plana pe deasupra condițiilor vieții pământene.

Am scos astfel din străfundurile karmei un lucru care are legătură cu adâncurile vieții spirituale. El poate fi de mare preț. Dar nu are valoare pentru evoluția omului și a individualității nimic din ceea ce e luat din lumea spirituală fără o gândire sănătoasă, și nu are valoare nici ceea ce e luat din ea fără moralitate. Putem înțelege acest lucru din ceea ce am prezentat astăzi și data trecută. Cu toate acestea, ne punem mai multe întrebări: De ce n-ar fi posibil ca influența luciferică, tocmai pentru că acționează de mult timp și pentru că s-a transformat în boală și e compensată prin durere, să atragă după sine influența ahrimanică? Și de ce n-ar fi posibil ca în ceea ce ne provoacă durere și ne indică evoluția luciferică a unei boli să joace un rol, tocmai ca urmare a influenței luciferice, și influența ahrimanică? În ce fel acționează influența ahrimanică? În ce fel se transformă ispitirile lui Ahriman în cauze de boală? Cum se manifestă aceasta într-o incarnare ulterioară?

Ceea ce trebuie atribuit influenței ahrimanice poate fi dedus, în mod indirect, din influența lui Lucifer; dacă influența lui Lucifer a fost atât de puternică încât a pus în acțiune influența ahrimanică, influența ahrimanică e și mai perfidă. Ea zace mai jos, în ființa noastră, nu doar în greșelile corpului astral, ci în greșelile corpului eteric. Influența ahrimanică apare într-o conștiință situată sub nivelul conștiinței durerii, aducând prejudicii care nu sunt însoțite neapărat de durere, prejudicii care duc, în organul în care se manifestă vătămarea, la subminarea acestuia, astfel încât, în cele din urmă, el nu mai poate fi folosit: Să presupunem că într-o anumită incarnare a acționat o influență ahrimanică. Omul trece prin perioada dintre moarte și o nouă naștere și reapare apoi într-o nouă incarnare. Atunci se constată că un organ oarecare a fost luat în stăpânire de activitatea ahrimanică sau, altfel spus, că în acel organ corpul eteric a pătruns mult mai adânc decât ar trebui; organul e străbătut de corpul eteric mai mult decât ar fi necesar. Într-un asemenea caz, din cauza organului afectat,

omul va fi condus spre ceea ce Ahriman face să existe în lume - el se va încâlci cu atât mai mult printre ițele erorii. Cu acel organ care-și datorează deficiența influenței ahrimanice, și în care s-a cufundat atât de adânc corpul eteric, omul s-ar afunda mai adânc, dacă ar vrea să parcurgă întregul proces, în maya. Dar pentru că tot ceea ce lumea exterioară produce drept maya nu poate fi luat de om cu sine în lumea spirituală, această lume se va îndepărta din ce în ce mai mult. Fiindcă acolo există numai adevăr, nu și iluzie! Cu cât ne vom răătăci mai mult, așadar, în iluzia creată de Ahriman, cu atât mai mult vom fi determinați să ne transpunem în lumea senzorial-exterioară, în iluzia a ceea ce este fizic-senzorial, lucru pe care nu l-am face dacă n-am avea un asemenea organ vătămat.

Dar acum apare acțiunea contrară, așa cum se întâmplă prin durere, în cazul influenței luciferice. În clipa în care există pericolul de a ne înlănțui prea mult de lumea fizic-senzorială și, prin aceasta, de a fi lipsiți de ceea ce ne-ar putea conduce spre lumea spirituală, organul este distrus, fie că paralizează, fie că devine prea slab pentru a mai putea funcționa. Intervine, deci, un proces de distrugere. Trebuie să ne fie clar că aceasta o datorăm unor puteri care, de fapt, sunt binefăcătoare; organul ne este luat, pentru ca noi să putem găsi drumul înapoi, spre lumea spirituală. Aceasta e realitatea; anumite puteri ne distrug organele, sau ne înzestrează cu organe bolnave, pentru ca noi să nu ne înfundăm prea adânc în iluzie.

Dacă cineva are o boală de ficat care nu e însoțită de senzații dureroase, avem de-a face cu efectul unei influențe ahrimanice anterioare, care a făcut ca ficatul să se îmbolnăvească, pentru că altfel omul s-ar adânci prea mult în maya, din cauza forțelor care se leagă de cufundarea prea adâncă a corpului eteric.

Legende și miturile au deținut întotdeauna înțelepciunea cea mai profundă și, au exprimat-o în felul lor. Ficatul e un exemplu bun în acest sens, fiindcă el e un organ care acționează în așa fel încât omul poate să alunece în lumea iluziei fizice. Ficatul e, în același timp, organul care ne încătușează, propriu-zis, de Pământ. Cu acest adevăr are

legătură următorul fapt: Prometeu, acea entitate care, conform legendei, le-a adus oamenilor forța de a coborî în viața pământeană și de a deveni apți pentru această viață, este atacat de un vultur care-i mănâncă din ficat. Acest lucru nu trebuie să-i provoace lui Prometeu o durere deosebit de mare, fiindcă atunci legenda n-ar fi în concordanță cu realitatea. Dar legendele sunt întotdeauna în concordanță cu realitățile fiziologice! Vulturul mănâncă din ficatul lui Prometeu pentru că ficatul nu doare! Legenda trebuia să atragă atenția asupra faptului că Prometeu a adus omenirii ceva care ar putea s-o facă să se încurce și mai mult printre ițele activității ahrimanice, dacă n-ar exista activitatea opusă, care restabilește echilibrul. Documentele oculte sunt de acord cu adevărurile pe care le comunicăm prin știința spiritului.

V-am spus ieri, studiind lucrurile, că puterile bune sunt acelea care-i aduc omului durerea, drept compensare față de influența lui Lucifer. Încercați să vedeți legătura dintre acest adevăr și Vechiul Testament. După ce au analizat influența luciferică, așa cum este ea redată, în formă simbolică, prin șarpele care-o ispitește pe Eva, puterea al cărei adversar este Lucifer a trebuit să decidă că, începând cu acel moment, durerea va veni asupra omenirii. Este Iehova sau Iahve, care spune: „În dureri să-ți naști copiii!”

De regulă, nu poți înțelege tâlcul unor asemenea lucruri, conținute în documentele oculte, cât timp nu ai explicațiile științei spiritului. După ce ai ajuns în posesia lor, îți dai seama cât de profunde sunt aceste documente. De aceea nu-mi puteți cere nici mie să vă clarific asemenea lucruri fără a crea premisele corespunzătoare. Ca să putem analiza pasajul: „În dureri să-ți naști copiii!” au fost necesare expunerile referitoare la karma; de-abia în acest context poate fi inclusă explicația corespunzătoare. De aceea, nu folosește la nimic dacă se vor analiza documentele oculte, înainte să se fi atins punctul corespunzător în evoluția ocultă. Omul trebuie să aibă răbdare, până când va fi atins punctul final din evoluția ocultă; doar cu explicațiile nu se ajunge la nimic.

Am spus că în viața noastră acționează, pe de o parte, puterile luciferice, pe de altă parte acele puteri al căror adversar e Lucifer. Puterile ahrimanice ne influențează viața și trebuie să ne fie clar că aceste puteri, care fac ca organele noastre să devină inutilizabile, când ajungem pradă influenței ahrimanice, trebuie considerate puteri bune, al căror adversar este Ahriman.

Dacă luați ca punct de plecare afirmația făcută mai înainte, veți putea vedea în profunzime modul complicat în care lucrează natura umană și veți ajunge la concluzia că puterile luciferice au rămas în urmă în vechea perioadă a evoluției de pe Lună; ele acționează asupra vieții noastre de azi, în actuala evoluție de pe Pământ, cu forțe care sunt lunare, cu forțe care nu ar fi putut interveni, în cadrul evoluției noastre pământene, în planul cosmic, care corespunde doar forțelor opuse lui Lucifer. Așa că Lucifer intervine în planul altei entități.

Acum ne putem întoarce în trecut, la epoci și mai vechi ale evoluției.

Dacă știm că pe Lună unele entități au rămas în urmă în evoluția lor, spre a interveni, pe Pământ, în viața omului, vom găsi explicabil faptul că și pe vechiul Soare au rămas în urmă anumite ființe, care au jucat, apoi, pe Lună un rol asemănător celui pe care-l joacă acum pe Pământ entitățile luciferice. În entitatea umană se dă azi o luptă între puterile luciferice, care se încuibează în corpul nostru astral, și acele puteri care acționează asupra noastră prin intermediul Eului, prin ceea ce noi cucerim pe Pământ fiindcă puterile al căror adversar e Lucifer pot să acționeze asupra noastră numai prin Eul nostru. O apreciere justă a propriei noastre ființe o putem face doar cu ajutorul puterilor care acționează asupra Eului nostru. Pentru aceasta trebuie să ne folosim neapărat Eul. Când Eul nostru se împotrivește puterilor luciferice, în noi luptă Iahve sau Iehova împotriva lui Lucifer; luptă entitățile care au în grija lor planul cosmic bun, împotriva celor care se ridică împotriva acestui plan, contestând valabilitatea lui, iar noi ne situăm, în ființa noastră cea mai lăuntrică, în mijlocul acestei lupte a lui Lucifer

cu celelalte entități. Suntem noi înșine scena pe care se dă lupta. Și acest lucru atrage karma în interiorul nostru - dar numai în mod indirect, prin faptul că se dă lupta cu Lucifer. Dacă ne îndreptăm privirile spre exterior, suntem atrași în sfera de acțiune a puterilor ahrimanice. Aici are loc ceva care vine din afară, și în noi pătrunde Ahriman.

Noi știm însă că pe vechea Lună au trăit entități care și-au parcurs evoluția într-un mod asemănător celui în care o facem noi acum, în cadrul evoluției pământene. În **Cronica Akasha** și **Știința ocultă** aceste ființe sunt desemnate prin termenii îngerii, angeloii, dhyanis; numele nu contează. În interiorul acestor entități s-a dat însă o luptă asemănătoare celei date de entitățile luciferice în propria noastră ființă. Pe vechea Lună aceste entități au fost scena luptei date de acele entități care, la rândul lor, rămăseseră în urmă pe Soare. Lupta de pe Lună nu are nimic comun cu propriul nostru Eu interior, căci pe Lună noi încă nu aveam Eul. Ea se situează în afara lucrurilor la care poate participa Eul nostru, ea s-a dat pe vechea Lună, „în sânul îngerilor”. Și astfel acele entități s-au transformat în ceva ce nu puteau deveni decât sub influența altor entități, rămase în urmă față de evoluția normală de pe Soare și care, pe atunci, au jucat pentru îngerii același rol pe care-l joacă azi pentru noi entitățile luciferice. E vorba de entitățile ahrimanice, rămase în urmă în perioada evoluției solare, la fel ca entitățile luciferice în timpul evoluției lunare. De aceea, noi nu putem ajunge decât în mod indirect la aceste entități. Ahriman a fost însă acela care, ca să zicem așa, a jucat rolul de ispititor al îngerilor și a acționat în ei. Prin el îngerii au devenit ceea ce sunt azi și ei au adus în evoluția noastră ceea ce au devenit, datorită lui Ahriman, și ceea ce au cucerit în sensul binelui.

Darul bun pe care-l avem de la entitățile luciferice este posibilitatea de a face deosebire între bine și rău, de a ne dezvolta facultatea deciziei libere, de a ne cuceri o voință liberă. Toate acestea le putem realiza numai prin Lucifer. Dar forma sub care ne înconjoară acum îngerii, ca ființe spirituale, a fost pregătită de aceste entități pentru existența lor actuală, prin lupta cu Ahriman, dată în sufletele lor, în perioada vechii evoluții lunare. Experiențele prin care au trecut îngerii și

efectele care continuă să se manifeste în ei ca urmare a acelor experiențe nu ne privesc pe noi, la acestea nu participăm cu Eul nostru. Vom vedea însă cum putem, pe o cale indirectă, să participăm la ele, pentru că în noi acționează și influența ahrimanică. Ceea ce au obținut aceste entități sub influența lui Ahriman sunt efecte ale căror cauze le-au preluat în ființa lor, în timpul existenței lunare. În timpul existenței lunare, prin influența ahrimanică, îngerii au asimilat ceva ce au introdus, apoi, în existența noastră pământească. Să căutăm în existența noastră pământească lucrul care poate să ne apară drept efect al luptei ahrimanice de odinioară.

Dacă pe vechea Lună n-ar fi avut loc această luptă ahrimanică, entitățile îngeresti n-ar putea să introducă în existența noastră pământească ceea ce a făcut parte din vechea evoluție lunară, deoarece ceea ce a făcut parte din vechea evoluție lunară ar fi încetat să existe după ce vechea Lună ar fi dispărut. Prin faptul că îngerii au preluat în ființa lor influența ahrimanică, ei s-au împletit printre ițele existenței lunare, exact la fel cum noi, sub influența lui Lucifer, ne împletim printre ițele existenței pământene. Ei au preluat în ființa lor cea mai interioară elementele lunare și le-au adus în existența noastră pământească. Și astfel au avut posibilitatea de a face ca Pământul nostru să nu cadă cu totul sub influența lui Lucifer. Pământul ar fi căzut *în întregime* sub influența lui Lucifer, dacă în existența pământească n-ar fi intervenit acest lucru, care corespunde luptei îngerilor cu Ahriman, pe vechea Lună.

Care sunt oare procesele din existența pământească pe care le numim normale? Când actualul nostru sistem solar s-a ordonat într-un mod corespunzător scopurilor Pământului, a apărut ceea ce noi vedem drept mișcări regulate ale Soarelui, ale Pământului și ale celorlalte planete și care au făcut să existe ziua și noaptea, alternanța celor patru anotimpuri, zile cu soare și zile ploioase, care face să crească roadele pe ogoare ș.a.m.d. Toate acestea sunt procese care se repetă în mod regulat, conform cu ritmul Cosmosului, așa cum s-a format el, pentru actuala existență pământească, după ce existența lunară a luat sfârșit. Dar în sânul existenței pământene

acționează Lucifer. Și vom vedea că aria sa de activitate e mult mai întinsă decât cea pe care am putut s-o urmărim în omul însuși, în care, în orice caz, și-a găsit câmpul de acțiune cel mai important. Dar chiar dacă Lucifer ar exista numai în cadrul existenței pământene, toate acele ritmuri ordoante care apar datorită mișcării regulate a planetelor în jurul Soarelui, datorită alternanței dintre vară și iarnă, timp ploios și timp însorit etc., ar face ca oamenii să cadă pradă „ispitirii luciferice”. Dacă ar avea tot ce le poate veni de la Cosmosul organizat, de la ceea ce produce mișcările ritmice, regulate, ale sistemului solar, dacă ar domni numai legile care sunt pe măsura Cosmosului nostru actual, omul ar cădea pradă influenței luciferice, ar îndrăgi viața fără griji mai mult decât ceea ce trebuie să dobândească pentru binele cosmic, ar urmări mai mult o desfășurare regulată a lucrurilor decât ceea ce trebuie să dobândească prin strădanie.

Din acest motiv a fost necesar să acționeze puteri adverse, care au luat naștere prin faptul că în procesele cosmice ordonate s-au amestecat alte procese, care pentru vechea Lună erau normale și binefăcătoare, dar care astăzi, dacă acționează asupra existenței pământene, sunt anormale și periclitează evoluția normală de pe Pământ. Aceste influențe aduc o corectură tendinței de a avea o viață fără griji, tihnită și îmbelșugată, care ar exista dacă n-ar domni decât ritmul; ele apar, de exemplu, sub forma grindinei care bântuie uneori peste ogoare. Când ceea ce s-a creat prin domnia forțelor existenței pământene este distrus, se aduce o corectură, care, dacă privim situația în ansamblu, are un efect binefăcător, chiar dacă omul nu o simte, pentru că mai există și o altă înțelepciune, mai înaltă decât cea pe care o înțelege omul. Pe vechea Lună, forțele care se dezlanțuie în grindină erau binefăcătoare, aducătoare de binecuvântări, așa cum sunt astăzi binefăcătoare forțele ce acționează în ploaie și în razele de soare. Astăzi ele acționează pentru a îndrepta ravagiile pe care le-ar face în caz contrar, influența luciferică. Iar dacă evoluția organizată își continuă mersul, aceste forțe năvălesc mai violent, spre a aduce o corectură și mai mare. Tot ceea ce conduce la evoluția progresivă ține de forțele Pământului însuși. Când vulcanul își azvârle lava acționează forțe întârziate,

venite de pe vechea Lună, pentru a realiza o corectură în viața de pe Pământ. Așa stau lucrurile, în general, în ceea ce privește cutremurele și catastrofele naturale. Putem spune, deci, că unele dintre fenomenele care vin din exterior își găsesc motivația în evoluția generală de pe Pământ. Vom vedea în ce fel au legătură toate acestea cu conștiința umană, astfel încât ceea ce pare neclar în conferința de astăzi își va găsi completarea în conferința de mâine.

Trebuie să spunem că toate aceste aspecte reprezintă doar una din laturile existenței umane, ale existenței pământene, ale existenței cosmice, în general. Când ne este distrus un organ spunem că avem de-a face cu activitatea binefăcătoare a unor puteri spirituale, și dacă am aflat că întregul mers al evoluției pe Pământ trebuie să sufere o corectură prin acțiunea forțelor provenite de la vechea existentă lunară, e cazul să ne întrebăm de ce noi, ca oameni pământeni, trebuie să ne străduim, la rândul nostru, să aducem o corectură influențelor dăunătoare ale vechilor forțe lunare? Noi, ca pământeni, nu trebuie să dorim erupții vulcanice și cutremure de pământ, nu avem voie să distrugem noi înșine anumite organe, spre a sprijini activitatea binefăcătoare a puterilor spirituale. Dar putem să spunem cu îndreptățire că, dacă undeva izbucnește o epidemie, prin ea se manifestă ceea ce omul caută cu tot dinadinsul, pentru ca în el să fie realizată o anumită compensație. Și putem presupune că omul e împins spre anumite situații în care i se întâmplă ceva rău, prin învingerea căruia el poate să facă un pas spre desăvârșirea sa.

Nu s-ar putea spune, oare, că epidemiile au efecte deosebit de benefice? Nu cumva e greșit să împiedicăm apariția lor, prin tot felul de metode de îngrijire și stimulare a sănătății, prin tot felul de măsuri profilactice? S-ar putea să-i vină cuiva ideea că n-ar trebui să se facă nimic pentru diminuarea efectelor catastrofelor naturale, motivând că o asemenea atitudine e cu totul pe linia expunerilor de azi și de ieri.

Vom vedea că nu așa se pune problema, dar numai în anumite condiții. De-abia acum vom fi pregătiți, pe de o parte, să înțelegem, când vom analiza aceste lucruri, că unele influențe binefăcătoare ne pot prejudicia un organ ca să nu ajungem sub influența magiei și, pe de altă parte, să devenim conștienți de cealaltă influență, pe care o facem să apară când ne sustragem efectelor unor asemenea influențe binefăcătoare, prin faptul că luăm măsuri igienico-sanitare împotriva bolilor. Prin aceasta ne situăm într-un punct în care se află adeseori omul: când se ivește o aparentă contradicție și când întreaga forță a acesteia îl îmboldește pe om, el e foarte aproape de a ajunge într-unul din punctele în care puterile ahrimanice pot exercita asupra sa o influență puternică. Posibilitatea de a ne lăsa pradă amăgirilor este mai aproape acum, când am ajuns într-o asemenea strâmtoare. Și e bine că am ajuns în ea, pentru că acum putem înțelege că forțele binefăcătoare sunt cele care fac ca un organ să devină inutilizabil; aceasta este o reacție împotriva lui Ahriman. Acum cei care vor răul omenirii ar trebui să nu dorească ceea ce se poate numi „reacții binefăcătoare împotriva forțelor ahrimanice”, deoarece măsurile de igienă și alte lucruri asemănătoare ar limita această reacție benefică.

Ne aflăm într-o strâmtoare. Și e bine că am fost conduși spre această contradicție, ca să reflectăm asupra faptului că asemenea situații pot să existe și că ele sunt chiar o școală foarte bună pentru spiritul nostru. După ce vom vedea în ce fel putem scăpa din capcana acestei contradicții, vom face prin propriile noastre puteri ceva care ne poate da forța de a ne sustrage amăgirilor lui Ahriman.

CONFERINȚA a VIII-a

Karma mădularelor superioare ale ființei umane

Hamburg, 25 mai 1910

Dacă ne întoarcem cu gândul la contradicția despre care am vorbit la sfârșitul expunerii de ieri, ca să ajungem la rezolvarea ei, trebuie să ne ocupăm de cele două forțe, de cele două principii despre care am aflat, în decursul timpului, că provoacă, dar și reglementează karma noastră.

Am văzut cum karma e pusă în mișcare numai prin faptul că suferim influențele exercitate de puterile luciferice asupra corpului nostru astral, că, fiind ispitiți de aceste puteri, ajungem la manifestări afective, instinctuale și pasionale care, dintr-un anumit punct de vedere, ne fac mai imperfecti decât am fi fără ele. Când influențele luciferice acționează asupra noastră, ele cheamă în arenă influențele ahrimanice, acele forțe care nu acționează asupra noastră dinăutru în afară, ci din afară înspre interior, acele forțe care lucrează în interacțiune cu lumea, prin ceea ce ne vine în întâmpinare din exterior. Așa că Ahriman e cel provocat la luptă de către Lucifer, iar noi, omenii, suntem situați, de fapt, în mod direct, în lupta dintre cele două principii. Dacă am ajuns o dată în tentaculele lui Lucifer sau Ahriman, noi căutăm căile și mijloacele de a ne înălța mai sus, biruind răul produs de ei în ființa noastră. De fapt, această luptă, acest joc de forțe dintre puterile luciferice și cele ahrimanice, are loc în jurul propriei noastre persoane, și acest lucru ne este clar dacă ne aducem încă o dată în fața ochilor, sub o formă puțin schimbată, cazul pe care l-am amintit deja data trecută: un om cade pradă influențelor ahrimanice, astfel încât are tot felul de imagini și himere, crede că i se face o comunicare deosebit de importantă sau că are o impresie despre fenomene care-l determină pe alt om, cu judectă sănătoasă, să-și dea seama că respectivul a căzut pradă rătăcirilor și amăgirilor. Ultima oară am vorbit despre un om care a căzut pradă unor amăgiri clarvăzătoare, dar clarvăzătoare în sensul rău al cuvântului, provocate de puterile ahrimanice. Și am văzut că împotriva unor asemenea amăgiri, provocate de o clarvedere incorectă, nu există nici un alt mijloc de acțiune - sau nici unul eficient - în afară de judecata sănătoasă, obținută în viața fizică dintre naștere și moarte.

Ceea ce am spus în ultima conferință este esențial și important, în cazul unor asemenea rătăciri clarvăzătoare. Dacă este vorba despre o clarvedere care n-a fost cucerită printr-o disciplină ocultă, prin exerciții sistematice, conduse într-un mod riguros și corect, de o clarvedere ce apare pe baza unor vechi însușiri ereditare, sub formă de imagini sau de sunete etc., în cazul unei asemenea clarvederi necorespunzătoare putem constata că ea se retrage, ba chiar dispare cu totul,

dacă omul găsește posibilitatea de a-și manifesta înclinația, de a face cu seriozitate studii teosofice, de a-și însuși în mod real cunoașterea teosofică sau dacă începe chiar o acțiune reală de autoeducare ocultă, plină de sens și adecvată scopului. Așadar, într-un asemenea caz, în care avem de-a face cu rătăcirile ale cunoașterii suprasensibile, dacă omul e receptiv la izvoarele adevărate ale cunoașterii, acestea pot fi un ajutor pentru el, care-l poate conduce spre calea justă.

Dimpotrivă, nu poate fi adus în discuție un contraexemplu care constituie un adevăr atât de banal, încât îl cunoaște oricine. Dacă din cauza unor complicații karmice un om are stări care-i produc simptome legate de mania persecuției sau de megalomanie, el poate dezvolta în sufletul său un întreg sistem de idei nebunești, pe care le motivează în modul cel mai logic cu putință, dar care sunt, totuși, idei de nebun. Se poate întâmpla, de exemplu, ca un om să gândească absolut corect și logic, dar să fie stăpânit de ideea că este urmărit de cineva. El va fi în stare să facă din incidentele cele mai neînsemnate adevărate scenarii ingenioase, considerând că este urmărit de oameni al căror scop este exclusiv acela de a-i face rău. Și va va dovedi în modul cel mai ingenios cât de întemeiată e bănuiala sa. Așa că un om poate să aibă o minte absolut logică și să prezinte totuși anumite simptome ale nebuniei. Va fi absolut imposibil să schimbăm ideile unui asemenea om prin argumente logice. Dimpotrivă, dacă într-un asemenea caz venim cu argumente logice, se poate întâmpla ca ideile nebunești care sunt înrădăcinate în ființa lăuntrică a omului respectiv să se amplifice și el să caute mijloace și mai ingenioase de a dovedi câtă dreptate are. Când vorbim în sensul științei spiritului, lucrurile trebuie examinate cu cea mai mare exactitate. Când am spus că adevărurile științei spiritului pe care omul le cultivă în sufletul lui, dându-și toată osteneala sau chiar pornind pe calea unei discipline spirituale sistematice, constituie o forță în combaterea unei rătăcirii a tendințelor clarvăzătoare, am avut în vedere un caz cu totul alt caz, diferit de cel expus mai înainte. Nu se pune problema de a-l ajuta pe omul respectiv apelând la adevărurile științei spiritului. De regulă, cei din jurul lui vor să-l ajute folosind argumentele gândirii obișnuite. Numai că un om aflat în

această situație e total insensibil la asemenea argumente. Din ce cauză?

Când apare simptomatologia descrisă, în omul respectiv iese la suprafață o cauză karmică, din incarnările lui trecute, a unor rătăcirii din alte vieți. Rătăcirea ființei sale interioare nu-și are cauzele și nici nu poate să le aibă în actuala incarnare, ci într-o incarnare anterioară. Să ne imaginăm cum se petrecerea trecerea dintr-o incarnare anterioară în cea actuală. În acest scop, trebuie să știm cum se desfășoară dezvoltarea noastră sufletească. Fiecare din noi e alcătuit dintr-un corp fizic, un corp eteric, un corp astral și, în decursul timpului, am introdus în aceste învelișuri, prin acțiunea Eului, sufletul senzației în corpul astral, sufletul rațiunii sau afectiv în corpul eteric și sufletul conștiinței în corpul fizic. Ceea ce am dezvoltat în interiorul nostru, ca trei mădulare sufletești, a fost introdus în cele trei învelișuri și trăiește acum aici. Să presupunem că, într-o incarnare oarecare, sub influența lui Lucifer - prin faptul că dezvoltăm înăuntrul nostru porniri, poftă, instincte egoiste sau de alt fel, care trebuie atribuite influenței lui Lucifer - suntem ispitiți să ne încărcăm sufletul cu multe greșeli. Sediul acestor greșeli poate fi în sufletul senzației, în sufletul rațiunii sau în cel afectiv și chiar în sufletul conștiinței. Aceasta va fi apoi, într-o încercare de mai târziu, cauza greșelii, pe care omul respectiv o poartă într-unul din mădularele sale sufletești. Să presupunem că e vorba de o greșeală bazată în mod deosebit pe forțele sufletului rațiunii. Ea va fi transformată, în starea dintre moarte și o nouă naștere, în așa fel încât faptele greșite comise, de exemplu, de către sufletul rațiunii, își vor manifesta efectele în corpul eteric. Așadar, în perioada dintre moarte și noua naștere, ele au fost întrețesute în corpul eteric. Și în noua incarnare noi întâlnim un efect înrădăcinat în corpul eteric, a cărui cauză și-a avut sediul, într-o incarnare anterioară, în sufletul rațiunii. Dar sufletul rațiunii din incarnarea următoare lucrează iar, în mod independent, în această incarnare, și e o mare deosebire între cazul în care omul a comis acea greșeală într-o viață anterioară și acela în care a comis-o în viața prezentă. Dacă a comis-o într-o incarnare anterioară, acum are o deficiență în corpul său eteric. El e mai adânc înrădăcinat, fiindcă acum nu-și are sediul

în sufletul rațiunii, ci în corpul eteric. Dar ceea ce omul a cucerit în planul fizic sub formă de capacități intelectuale influențează numai sufletul rațiunii, nu influențează activitatea desfășurată de sufletul rațiunii în trecut, care acum a fost integrată deja corpului eteric. De aceea se poate întâmpla ca forțele sufletului rațiunii, așa cum ne întâmpină ele azi, să lucreze cu o logică intactă, astfel încât ființa interioară a omului să fie absolut intactă, dar, din cauză că sufletul rațiunii interacționează cu partea bolnavă a corpului eteric, acest corp să facă, într-o anumită privință, o eroare. Și atunci putem acționa, cu argumentele care pot fi găsite în planul fizic, asupra sufletului rațiunii, dar nu putem influența în mod direct corpul eteric. Din acest motiv, nu veți realiza nimic prin logică, pe calea convingerii, cum nu veți realiza nimic prin logică dacă așezați un om în fața unei oglinzi convexe, astfel încât el să-și vadă imaginea schimonosită, și veți încerca să-l convingeți apoi că nu are dreptate când își vede imaginea. Deci nu depinde de om dacă înțelege un lucru în mod greșit, maladiv, fiindcă logica sa, sănătoasă în rest, nu e oglindită în mod corespunzător de către corpul său eteric.

Purtăm adeseori în noi, în organizarea mai adâncă a ființei noastre, efectul karmic al unor incarnări anterioare. Și se poate spune că într-o anumită parte a acelei organizări - în cazul nostru, în corpul eteric - există o deficiență. Vedem ce rău am făcut, lăsând să apară în noi, sub influența luciferică, într-o incarnare anterioară, un lucru pe care l-am transformat apoi. În perioada dintre moarte și o nouă naștere ceva interior se transformă în ceva exterior, și atunci Ahriman acționează împotriva noastră din propriul nostru corp eteric. Ahriman e atras, așa zice, spre corpul nostru eteric, de către Lucifer. Greșeala mai veche a fost de natură luciferică, dar ceea ce a fost transformat este de așa natură, încât am putea spune că ne-o plătește Ahriman, în incarnarea următoare. Apoi se pune problema ca omul să elimine din ființa sa deficiența existentă în corpul său eteric. Și acest lucru e posibil numai dacă se intervine în organizarea sa mai profund decât este posibil într-o incarnare prin mijloacele obișnuite ale rațiunii exterioare.

Celui care trece printr-o asemenea experiență, ajungând, într-o anumită incarnare, să aibă mania persecuției, când va trece din nou prin poarta morții îi vor apărea toate lucrurile pe care le-a făcut din cauza deficienței sale ahrimanice, și le va vedea în întreaga lor absurditate. Iar aceasta va fi forța care-l va vindeca în vederea următoarei sale incarnări. Fiindcă un asemenea om nu poate fi vindecat decât dacă vede în lumea exterioară consecințele absurde ale faptelor săvârșite de el sub influența simptomelor respective. Cu aceasta v-am spus deja ce avem de făcut în sensul unei asemenea vindecări. Dacă un om are asemenea idei nebunești, nu-l veți putea abate de la ele prin argumente logice. Nu veți face decât să provocați cu atât mai mult spiritul său de contradicție. Dar veți avea succes, mai ales dacă asemenea simptome apar în tinerețe, punându-l pe omul respectiv în situații în care consecințele simptomelor sale se dovedesc a fi nebunești, în fața unor realități create de el, care se întorc asupra sa, ca realități evident absurde.

Puteți da un ajutor în sensul vindecării și dacă ați ajuns în posesia adevărilor științei spiritului într-un grad atât de înalt, încât ele au devenit un bun lăuntric al sufletului dumneavoastră. Dacă posedați asemenea adevăruri, înseamnă că le aveți sub forma celei mai puternice credințe, ceea ce înseamnă că întreaga dumneavoastră personalitate e un focar de radiație a adevărilor științei spiritului. Cu aceste adevăruri, care pătrund ca un curent puternic în viața dintre naștere și moarte și o umplu, reprezentând, totuși, ceva ce depășește limitele acestei vieți, fiind cunoștințe din lumea suprasensibilă, puteți obține efecte mai puternice decât prin adevărurile rațiunii exterioare. În timp ce prin argumente logice exterioare nu puteți face nimic, dacă aplicați adevărurile științei spiritului și dacă aveți suficient timp și ocazii, veți putea transmite omului respectiv impulsuri, astfel încât veți realiza într-o singură incarnare ceea ce, de obicei, se poate face, indirect, de la o incarnare la alta; veți acționa din sufletul rațiunii asupra corpului eteric. Adevărurile planului fizic nu sunt câtuși de puțin în măsură să sară peste prăpastia dintre sufletul senzației și corpul astral, dintre sufletul rațiunii și eorplu eteric, sau chiar dintre sufletul conștiinței și corpul fizic. Veți constata că, oricâtă înțelepciune referitoare la lumea

senzorială ar putea să adune un om, aceasta va avea o slabă legătură cu lumea sa afectivă, cu ceva ce putem numi îmbibarea corpului său astral cu impulsurile și pasiunile corespunzătoare. De aceea, se întâmplă ca un om să fie un erudit, să aibă un mare tezaur de cunoștințe teoretice referitoare la lucrurile lumii fizice, să îmbătrânească ca profesor universitar, dar să nu ajungă, în interiorul său, la o transformare a afectelor și pasiunilor, care se manifestă în corpul astral. În fond, el poate să știe enorm de multe lucruri despre lumea fizică și să fie, totodată, un mare egoist, din cauză că și-a însușit în tinerețe asemenea impulsuri. Bineînțeles, în paralel cu aceasta poate să acționeze o știință fizică exterioară și o modelare a corpului astral și a corpului eteric, dinăuntru în afară. Și e posibil ca omul să asimileze multe adevăruri intelectuale, tot soiul de lucruri care pot fi asimilate ca forțe ale sufletului afectiv, în ceea ce privește planul fizic, dar nu poate să treacă peste prăpastia adâncă dintre sufletul rațiunii și corpul eteric. Cu alte cuvinte, puteți constata că deși un om adună în el adevăruri exterioare, oricât de mult ar studia, rareori cele învățate vor avea putere asupra forțelor formative ale trupului său.

În cazul unui om la care adevărurile acționează în așa fel încât iau în stăpânire întreaga sa existență, veți vedea cum, în răstimp de zece ani, fizionomia lui se schimbă, veți putea citi pe fața lui cum s-a luptat în interiorul său cu anumite îndoieli. Sau puteți vedea din gesturile sale că a devenit mai calm, pe baza unei hotărâri proprii. Ceea ce a făcut el se integrează forțelor formative ale organismului său, care e luat în stăpânire de aceste forțe transformate până în părțile cele mai subtile. Ceea ce omul își însușește pe cale spirituală acționează până la nivelul părților celor mai subtile ale organizării sale. Dacă ceea ce ia în stăpânire simțirea nu are legătură doar cu planul fizic, atunci după zece ani omul s-a schimbat. Dar schimbarea se face normal, așa cum se formează și se schimbă predispozițiile în viața obișnuită. Se poate întâmpla ca, după zece ani, un om să aibă o altă expresie a feței; dacă el nu sare însă peste prăpastie pe cale interioară, n-a fost vorba decât de niște influențe exterioare. Atunci ceea ce modelează omul n-a fost o forță care-l ia în stăpânire din interior. Numai spiritualul;

care se unește, în ființa noastră interioară, cu Eul cel mai lăuntric din noi, e în măsură să modifice forțele formative deja în viața dintre naștere și moarte, dar această trecere, acest salt peste prăpastie are loc, cu siguranță, în cadrul legii karmei, între moarte și o nouă naștere. Dacă, de exemplu, ceea ce a trăit sufletul senzației coboară în acele lumi prin care trecem în perioada dintre moarte și o nouă naștere, atunci aceste trăiri se fac simțite cu siguranță în incarnarea următoare, drept forțe formative, modelatoare.

Am înțeles cum colaborează Ahriman și Lucifer. Dar oare cum se realizează colaborarea lor atunci când, de exemplu, o influență luciferică nu are de trecut doar prăpastia dintre sufletul ratiunii și corpul eteric, ci trebuie să parcurgă un drum mai lung?

Să presupunem că într-o anumită viață un om a ajuns să fie influențat de Lucifer într-o măsură deosebit de mare. Într-un asemenea caz, omul respectiv a devenit, în întreaga sa ființă interioară, cu câteva trepte mai imperfect decât era înainte, iar în kamaloca acest lucru îi va apărea în modul cel mai pregnant, în așa fel încât va fi nevoit să-și spună că trebuie să depună un efort cu totul deosebit, pentru a compensa această imperfecțiune. Prin urmare, în noi se naște o asemenea tendință, și în încarnarea următoare sau într-una din incarnările următoare ne plăsmuim organismul în așa fel încât acesta să aibă tendința de a realiza compensarea trăirilor din trecut. Dar să presupunem că ceea ce a declanșat influența luciferică a fost un factor exterior, o poftă exterioară, de exemplu. În acest caz, Lucifer și-a exercitat din nou influența. Acel factor exterior n-ar fi putut avea influență asupra noastră, dacă în noi n-ar fi acționat Lucifer. Prin urmare, în interiorul nostru există tendința de a compensa ceea ce a făcut influența luciferică.

Am văzut însă că influența luciferică dintr-o incarnare mobilizează, într-o incarnare ulterioară, influența ahrimanică, o face să acționeze, așa că amândoi, Lucifer și Ahriman, se află într-o perfectă relație de colaborare. Influența luciferică ni se arată în conștiință, cu alte cuvinte, noi mai putem ajunge, cu conștiința noastră, de bine-de rău, în corpul nostru astral. Am

spus că dacă devenim conștienți de faptul că avem dureri aceasta se datorează influenței luciferice. Dar noi nu putem coborî în acele regiuni pe care le-am putea desemna drept conștiența corpului nostru eteric și a corpului nostru fizic. Ce-i drept, și în somnul fără vise noi avem o conștiență, dar o conștiență atât de atenuată, încât în viața obișnuită omul nu știe absolut nimic despre această conștiență. Asta nu înseamnă că noi nu facem nimic în această stare de conștiență. O asemenea conștiență posedă, de exemplu, planta, care e formată doar dintr-un corp fizic și un corp eteric. Planta trăiește într-o stare de somn continuu, fără vise. Conștiența umană a corpului fizic și a corpului eteric există și în starea de veghe diurnă. Totuși, noi nu putem coborî până la nivelul ei. Această conștiență poate săvârși diferite fapte; în timpul somnului noi avem diverse acțiuni somnambulice, despre care nu știm absolut nimic. Conștiența somnului fără vise e cea care realizează aceste acțiuni. Conștiența obișnuită a Eului și conștiența astrală nu pot coborî până acolo unde sunt săvârșite, de exemplu, faptele somnambulului.

Totuși, nu trebuie să credem că deoarece în timpul zilei trăim în conștienta Eului și în conștienta astrală în noi nu trăiesc și celelalte feluri de conștiență. Numai că nu știm nimic despre existența lor. Să presupunem însă că, printr-o influență luciferică dintr-o incarnare anterioară am pus în mișcare o puternică influență ahrimanică; influența ahrimanică nu va putea să acționeze asupra conștienței noastre obișnuite. Ea va lua însă în stăpânire acea conștiență care-și are sediul în corpul nostru eteric și atunci această conștiență nu va determina doar o anumită organizare a acestui corp, ci ne va împinge chiar la fapte care se vor manifesta în așa fel, încât conștientia corpului eteric ne va spune că putem elimina răul pe care l-a făcut în noi influența lui Lucifer, căreia omul i-a căzut pradă în incarnarea sa anterioară, și o poate elimina dacă săvârșește o faptă diametral opusă greșelii luciferice pe care a comis-o înainte.

Să presupunem că, din cauza unei influențe luciferice, am ajuns să trecem de la o atitudine religioasă ori de la tendința de a căuta spiritualul, pe care o aveam înainte, la un punct de

vedere făcând saltul spre senzualitate. O asemenea schimbare de atitudine mobilizează influența ahrimanică în așa fel, încât ea va provoca reacția diametral opusă. Și atunci se poate întâmpla ca omul respectiv, trecând prin viață, să caute un punct în care să poată face iar un salt din lumea senzorială în cea spirituală. Atunci el a căzut în lumea senzorială; acum el vrea să se întoarcă, dintr-un salt, la viața spirituală. Conștiința de suprafață nu observă acest lucru, dar misteriosul subconștient, care e înlănțuit de corpul fizic și de corpul eteric, îl împinge acum pe om să caute un loc unde îl poate aștepta o furtună; în acel loc se află un stejar și o bancă și chiar acolo cade trăsnetul. Deci subconștientul l-a condus pe om spre împlinirea faptei dintr-o încarnare anterioară. Aici avem fenomenul invers. Așa înțelegem un efect apărut, într-o viață anterioară, sub influența lui Lucifer, și, ca urmare a sa, o influență exercitată de Ahriman în viața actuală. Ahriman trebuie să coacționeze și el pentru ca noi să diminuăm conștiința superioară întrucât, încât întreaga noastră ființă să asculte numai de conștiința corpului eteric sau a corpului fizic.

În acest mod putem înțelege multe lucruri care se întâmplă și în alte situații din viață. Dar dacă, de exemplu, cineva ajunge să moară ori să fie grav rănit, noi nu avem voie să ne explicăm un asemenea caz în mod similar; acest lucru ar însemna să concepem karma într-un mod foarte îngust. Există, într-adevăr, unele orientări, chiar și în cadrul mișcării noastre teosofice, care concep karma într-un mod foarte îngust; unii oameni cred că prin karma ei posedă ceva care-i conduce spre un punct de vedere superior, pe care însă nu-l cunosc cu adevărat. Ei concep karma în așa fel încât, dacă ar avea dreptate, întreaga ordine a lumii ar trebui să fie reglată, pentru fiecare om în parte, ca să poată sluji desfășurării armonioase și echilibrării personalității; cu alte cuvinte, într-o viață împrejurările ar trebui să fie reglate în așa fel încât să fie creată compensația pentru ceea ce a luat naștere într-o viață anterioară. Dar acest punct de vedere nu poate rezista în fața realității. Ce s-ar întâmpla dacă în viața unui om ar surveni o nenorocire, iar un altul i-ar spune că este vorba de karma sa, de efectul karmic ce vine dintr-o viață anterioară, că e consecința vinei cu care s-a împovărat atunci. Dacă omului

respectiv i se întâmplă însă ceva pozitiv, celălalt i-ar spune că aceasta este consecința unei fapte bune, pe care a săvârșit-o în altă viață. Pentru ca o asemenea apreciere să aibă o valoare reală, cel care vorbește astfel ar trebui să vadă ce anume s-a petrecut în acea viață anterioară, despre care afirmă că a produs efectul respectiv. Dacă el s-ar transpune în viața anterioară a celui cu care stă de vorbă, ar vedea evenimentele care provin din acea viață și ar trebui să-și îndrepte privirile spre incarnarea următoare, pentru a observa efectele. Dar de aici decurge pentru noi, în mod logic, faptul că în fiecare incarnare au loc lucruri care constituie evenimente prime, deci fără antecedente, în viața fiecărui om, așa cum se derulează ea de la o viață la alta, și acestea își vor avea compensația karmică în viața următoare. Când, în viața următoare, vedem efectele ne putem îndrepta privirile spre cauzele lor. Dar dacă are loc o nenorocire și, orice mijloace am aplica, nu putem găsi nici o cauză în viața anterioară, înseamnă că de-abia o viață de mai târziu va aduce compensația. Karma nu este soartă oarbă (fatum!). Din fiecare viață e transferat ceva în viața următoare.

Dacă înțelegem acest lucru, vom considera că e normal ca omul să poată întâlni în viața lui, într-un mod plin de sens, evenimente noi. Să ne gândim la faptul că marile evenimente din evoluția omenirii pot avea loc numai pentru că anumite persoane devin purtătoarele lor. Anumiti oameni trebuie să-și asume într-un anumit moment intențiile evoluției. Imaginați-vă cum s-ar fi desfășurat evoluția din Evul Mediu, dacă la un moment dat n-ar fi intervenit Carol cel Mare, ori cum ar fi evoluat viața spirituală din Antichitate, dacă n-ar fi apărut Aristotel. Dacă vreți să înțelegeți felul cum are loc evoluția omenirii, trebuie să vi-l imaginați pe Aristotel activând în epoca în care a trăit; fără el multe ar fi fost altfel, mai târziu. Personalități cum sunt Carol cel Mare, Aristotel, Luther ș.a.m.d. au trebuit să trăiască în epoca respectivă nu pentru ei, ci pentru evoluția lumii. Destinele lor personale sunt însă strâns împletite cu ceea ce se întâmplă în lume. Putem spune oare, din acest motiv, că ceea ce ei realizează are vreo legătură cu meritele pe care și le-au câștigat în trecut?

Să luăm cazul lui Luther. Nimic din ceea ce el a trăit și suferit nu poate fi înscris în cartea conturilor sale karmice; trebuie să fie clar că ceea ce urmează să aibă loc într-un anumit moment din evoluția omenirii se întâmplă datorită faptului că există anumite individualități. Aceste individualități trebuie să coboare pe Pământ din lumea spirituală, fără să se ia în considerare dacă ele însele au ajuns sau nu destul de departe în evoluția lor, fiindcă au o anumită misiune în evoluția omenirii. Și s-ar putea să fie necesar ca o cale karmică să fie întreruptă înainte de vreme sau prelungită, pentru ca personalitatea respectivă să apară într-un anumit moment. Unor asemenea persoane le sunt date destine care nu trebuie să aibă nimic comun cu karma lor anterioară. Dar dacă un om a pășit în viață în acest fel, și dacă a făcut ceea ce trebuia între naștere și moarte, de aici apar cauze karmice. Pe cât este de adevărat că Luther a apărut pentru scopuri legate de evoluția omenirii și că el poate îndura elemente ale destinului care nu au nimic comun cu karma lui anterioară, tot pe atât de adevărat este că ceea ce face el acum va influența, la rândul său, karma sa viitoare. Karma este o lege generală și fiecare trebuie să trăiască în cadrul ei. Totuși, nu avem voie s-o analizăm privind doar spre incarnările trecute, ci trebuie să privim și spre viitor. De pe această poziție putem spune că de-abia o viață ulterioară și incarnările anterioare pot justifica faptul că ni s-au întâmplat și lucruri care nu se aflau pe linia karmei noastre.

Să analizăm cazul următor, care s-a petrecut în realitate: într-o catastrofă naturală și-au găsit moartea mai multe suflete. Nu trebuie să credem că acești oameni au murit pentru că așa cerea karma lor; ar fi o presupunere foarte ieftină. Asemenea lucruri nu pot fi explicate prin faptele rele cu care oamenii s-au încărcat. Există un caz verificat: mai mulți oameni care și-au pierdut viața din cauza unei catastrofe naturale, mai târziu, într-o altă existență, s-au simțit uniți și puternici datorită acestui destin comun, în așa fel încât au putut întreprinde ceva împreună. Acea catastrofă a constituit cauza care i-a dezobișnuit să fie atașați exclusiv de materie, astfel încât au adus cu ei, într-o viață viitoare, un mod de a gândi care i-a condus spre spiritual.

Ce s-a petrecut de fapt? Dacă ne întoarcem la viața anterioară, constatăm că a avut loc, ca eveniment deosebit, moartea în comun a acelor oameni, cauzată de un cutremur. În momentul cutremurului, în fața sufletelor lor a apărut cu o mare intensitate lipsa de valoare a bunurilor materiale și, datorită acestui fapt, în ei s-a dezvoltat tendința de a căuta spiritualul. Iată cum acești oameni, care aveau de adus omenirii ceva de natură spirituală, au fost pregătiți în acest scop pe o asemenea cale, care ne demonstrează înțelepciunea evoluției; este un caz care a fost cercetat prin metoda științei spiritului și care a avut loc în realitate. În felul acesta vedem intrând în viața umană evenimente primare; moartea unui om sau a unui număr mai mare de oameni, provocată de o catastrofă naturală sau de un accident, nu trebuie explicată printr-o vină de care el s-a încărcat în trecut, fiindcă un asemenea eveniment poate să aibă loc, devenind o cauză primară, a cărei compensare se produce de-abia în viața următoare.

Dar mai sunt posibile și alte situații. Se poate întâmpla ca, timp de două sau trei incarnări succesive, un om să fie nevoit să-si încheie viața. Acest lucru se poate întâmpla din cauză că individualitatea respectivă are misiunea de a aduce omenirii ceva ce nu poate fi realizat decât dacă omul trăiește în lumea fizică, sensibilă, cu forțele unui trup pe cale de a se plămădi. Nu e totuna dacă cineva trăiește într-un trup care se dezvoltă până la 35 de ani sau într-un trup ajuns la o vârstă mai înaintată. Până la 35 de ani omul își transmite forța în corporalitate, așa că el dezvoltă forță dinăuntru în afară. Apoi însă, pe la 35 de ani, omul nu mai face progrese în evoluția sa decât în plan interior și trebuie să lupte în permanență, cu forțele sale de viață, împotriva forțelor exterioare. Aceste două jumătăți ale vieții sunt total diferite, dacă avem în vedere organizarea interioară. Să presupunem că e nevoie, conform cu înțelepciunea evoluției, de oameni care pot prospera doar dacă nu sunt nevoiți să lupte împotriva a ceea ce ni se opune de obicei în a doua jumătate a vieții; atunci se poate întâmpla ca firul vieții acestor incarnări să se rupă de timpuriu. Asemenea cazuri există. Și noi înșine am atras atenția, cu

oazia întâlnirilor noastre, *asupra unei individualități care a apărut, în mod succesiv, drept mare profet, drept pictor important și drept poet* ([Nota 11](#)) și care și-a încheiat de fiecare dată viața printr-o moarte prematură, din cauză că ceea ce această individualitate avea de realizat în cursul celor trei incarnări era posibil numai prin faptul că incarnările sale au fost întrerupte înainte de trecerea în a doua jumătate a vieții. Acesta este modul specific în care karma umană individuală se împletește cu karma generală a omenirii.

Putem să scrutăm și mai adânc și să căutăm în karma generală a omenirii anumite cauze karmice care-și arată efectele în alte epoci, mai târzii; omul individual trebuie să se vadă iar situat în karma omenirii. Dacă studiem evoluția postatlanteană, avem la mijloc epoca greco-latină, precedată de epoca egipteano-caldeană, și urmată de epoca noastră, a cincea epocă de cultură. După epoca noastră va urma o a șasea și o a șaptea epocă de cultură. Și cu alte ocazii am arătat că, dintr-un anumit punct de vedere, are loc o mișcare în cerc a diferitelor civilizații, astfel încât civilizația greco-latină este ceva de sine stătător, dar epoca egipteano-caldeană este reluată în epoca noastră. Am subliniat, în cadrul acestui ciclu de conferințe, că astronomul Kepler a trăit în epoca noastră, că în trecut aceeași individualitate a trăit într-un trup de egiptean, și că, în acea epocă, a avut oazia să-și înalțe privirile, sub îndrumarea unui preot egiptean, spre bolta cerească, în așa fel încât tainele astrelor i-au fost dezvăluite, așa zice, de sus. Această individualitate a scos din nou la lumina zilei toate acestea în incarnarea trăită sub numele de Kepler, și a fost așezată în punctul în care epoca a cincea o repetă, într-un anumit mod, pe a treia.

Dar să mergem mai departe. De pe pozițiile științei spiritului se poate afirma că cei mai mulți oameni privesc evoluția lumii și viața umană ca niște orbi. Aceste corespondențe, aceste repetări, această viață, sub formă de cicluri, ar putea fi urmărite până în cele mai mici amănunte. Dacă luăm ca punct de reper un anumit moment din evoluția omenirii, anul 747 î.Hr., el reprezintă un fel de punct zero, iar ceea ce se situează înainte și după acest moment se află, într-

un anumit mod, într-un raport de oglindire. Ne putem întoarce până într-o epocă a evoluției egiptene și vom găsi acolo legi după care se desfășurau ceremoniile și unele ritualuri, care le apăreau oamenilor drept „porunci ale zeilor”. Și chiar așa era. Erau niște porunci care cereau, de exemplu, ca un egiptean să efectueze în timpul zilei un număr de spălări, reglementate prin uzanțe și prescripții rituale speciale. Și i se spunea egipteanului că el nu poate trăi așa cum vor zeii decât dacă în anumite zile se îmbăiază de un număr de ori. Aceasta era o poruncă a zeilor, care se manifesta prin diverse culte. Ajungem apoi într-o perioadă intermediară, mai puțin axată pe curățenie, iar în epoca noastră întâlnim din nou măsuri de igienă prescrise omenirii din motive materialiste și vedem cum se repetă ceva care, în vechiul Egipt, la un moment dat, a dispărut. Împlinirea, în cadrul karmei generale, a evenimentelor din trecut se prezintă într-un mod foarte ciudat. Dar cadrul general e mereu altul. În incarnarea sa egipteană, Kepler avea privirile îndreptate spre cerul înstelat; și ceea ce această individualitate a văzut acolo s-a întipărit în marile adevăruri spirituale ale astrologiei egiptene. Când s-a reîncarnat, într-o epocă a cărei sarcină era aceea de a dezvolta materialismul, aceeași individualitate a înscris aceste realități - într-un mod corespunzător epocii noastre - sub forma celor trei legi ale lui Kepler, de nuanță materialistă. În vechiul Egipt, legile curățeniei erau „revelate de Dumnezeu”. Egipteanul credea că își îndeplinește datoria față de omenire numai dacă se îngrijește de curățenia sa cu o pendaterie deosebită. Acest lucru iese din nou la suprafață, numai că sub influența unor gânduri absolut materialiste. Omul actual nu se gândește că el slujește zeilor prin faptul că respectă asemenea prescripții, ci crede că o face pentru binele său. Oricum, ceea ce a existat cândva iese din nou la lumina zilei.

În lume, într-un anumit sens, totul se împlinește în mod ciclic. Vă dați seama că lucrurile pe care le-am spus data trecută nu sunt chiar atât de simple cum suntem înclinați să credem. Oamenii n-au fost în stare, într-o anumită epocă, să ia măsuri împotriva epidemiilor, deoarece acestea fuseseră prevăzute în înțeleptul plan general al lumii, pentru a li se oferi sufletelor umane ocazia de a compensa răul provocat de

influența ahrimanică și de anumite influențe luciferice mai vechi. Dacă azi sunt create alte condiții, și acest lucru e supus anumitor legi karmice. Iată de ce nu avem voie să tratăm cu superficialitate asemenea probleme.

Am spus că dacă omul caută ocazia de a se infecta, de a contracta o boală epidemică, să zicem, avem de-a face cu reacția necesară împotriva unei cauze karmice din trecut. Ne este îngăduit atunci să luăm măsuri de igienă etc.?

E o întrebare profundă, și trebuie să adunăm mai întâi materialul necesar, ca să-i putem găsi un răspuns. Trebuie să ne fie clar că acolo unde, pe parcursul unor perioade de timp mai lungi, conlucrează simultan principiul luciferic și principiul ahrimanic, sau acolo unde ele acționează unul împotriva celuilalt, în viața umană apar anumite complicații. Aceste complicații se întâlnesc în cele mai diverse cazuri, în modurile cele mai diferite, astfel încât nu vom întâlni două cazuri la fel. Dacă analizăm cum au colaborat Lucifer și Ahriman, vom găsi un fir călăuzitor, care ne va ajuta să ne orientăm. Trebuie să facem însă o distincție foarte clară între omul interior și omul exterior. Azi am văzut care este deosebirea între ceea ce acționează în sufletul rațiunii și ceea ce se manifestă în corpul eteric, ca efect al sufletului rațiunii. Noi trebuie să urmărim firul neîntrerupt, progresiv, al acțiunilor karmice, și avem posibilitatea să acționăm, la rândul nostru, prin influențe karmice corespunzătoare, asupra ființei interioare, în așa fel încât ființa interioară să pregătească pentru viitor o altă compensație karmică. Și atunci există posibilitatea ca într-o viață anterioară un om să fi trecut prin tot felul de sentimente, senzații etc., care l-au împins la ne iubire față de semenii lui. Să ne imaginăm, de exemplu, că el a trecut prin anumite evenimente care l-au făcut ca, prin acțiunea karmice, să asimileze ne iubirea. Este posibil ca noi, urmând o linie descendentă, să producem răul, să parcurgem, mai întâi, o traiectorie descendentă, spre a face să se dezvolte forța de tensionare în sens opus și a urca apoi din nou. Să presupunem, deci, că, dăruindu-se anumitor influențe, un om înclină spre ne iubire; în acest caz, într-o viață ulterioară ne iubirea va apărea ca efect karmic și va forma, în organizarea sa, anumite

forțe interioare. Acum putem face două lucruri, în mod inconștient; căci civilizația noastră încă n-a ajuns atât de departe încât să facă asemenea lucruri în mod conștient. În cazul unui asemenea om va trebui să luăm măsuri pentru ca acele însușiri din organizarea sa care provin din ne iubire să fie eliminate. Putem recurge la un mijloc de combatere a acelei influențe din organizarea exterioară care s-a manifestat drept ne iubire; totuși nici acum n-am alungat din suflet întreaga ne iubire, ci am eliminat doar organul exterior al ne iubirii. Fiindcă dacă nu mai întreprindem și altceva am făcut treaba pe jumătate, sau poate că n-am făcut absolut nimic. Poate că l-am ajutat pe omul respectiv din punct de vedere fizic-exterior, dar din punct de vedere sufletesc nu l-am ajutat. Din cauză că, în corporalitatea exterioară, am înlăturat organul de producere a ne iubirii, acum el nu poate să-și manifeste ne iubirea; trebuie să o păstreze în organizarea sa interioară pentru o incarnare viitoare.

Să presupunem că, din cauza lipsei de iubire față de semenii, un întreg grup de oameni s-ar fi simțit îndemnat să asimileze anumite substanțe infecțioase, spre a cădea pradă unei epidemii. Și să mai presupunem că suntem în stare să luăm măsuri împotriva epidemiei. Într-un asemenea caz, noi am opri corporalitatea exterioară să manifeste ne iubire, dar prin aceasta n-am elimina încă înclinatia interioară spre ne iubire. Să ne imaginăm că, eliminând organul exterior al ne iubirii, ne asumăm îndatorirea de a acționa asupra sufletului în așa fel încât să-l scăpăm de predispoziția spre ne iubire. Organul ne iubirii e ucis în sensul cel mai propriu al cuvântului - în sens corporal exterior - prin vaccinarea împotriva variolei. Știința spiritului ne spune că variola a apărut într-o epocă în care exista tendința generală de a dezvolta într-o măsură foarte largă egoismul, ne iubirea. Atunci a apărut variola și în organizarea exterioară; așa stau lucrurile. În teosofie avem datoria de a spune doar adevărul.

Putem înțelege acum de ce vaccinul împotriva variolei a apărut în epoca noastră. Dar mai putem înțelege și altceva, și anume faptul că cele mai bune dintre spiritele epocii noastre manifestă repulsie față de vaccinare. Această repulsie

corespunde unui aspect interior, este partea exterioară a ceva interior. Dacă ucidem organul, avem și îndatorirea, ca revers al acestei intervenții, să modelăm la omul respectiv și caracterul său materialist, printr-o educație spirituală corespunzătoare. Acesta ar trebui să fie reversul. Altfel nu facem treaba decât pe jumătate. Nu facem decât o treabă al cărei revers va trebui să-l creeze omul însuși, într-una din incarnările sale viitoare, în cazul în care în el există otrava variolei, și a eliminat acea însusire care ne face să căutăm o îmbolnăvire de variolă. Dacă am eliminat receptivitatea la variolă, am avut în vedere numai latura exterioară a activității bazate pe legea karmei. Dacă, pe de altă parte, luăm măsuri de igienă, avem datoria de a da ceva și sufletului acelui om a cărui organizare am modificat-o. Vaccinul nu va dăuna nici unui om care, după vaccinare, primește, mai târziu, în viață o educație spirituală. Dar facem balanța să se încline prea mult, dacă avem în vedere numai unul dintre aspecte, iar celuilalt nu-i acordăm nici o importanță. Acest lucru îl simt oamenii care spun că acolo unde se merge prea departe cu măsurile de igienă sunt cultivate doar naturile slabe. O asemenea părere este, desigur, neîntemeiată; este important să nu ne asumăm una dintre sarcini fără cealaltă.

Ajungem astfel la o lege importantă a evoluției omenirii, care acționează în așa fel încât întotdeauna o realitate exterioară și una interioară să se mențină în echilibru și care nu ne dă voie să avem în vedere doar unul din aspecte, neglijându-l pe celălalt. Am spus multe lucruri până acum, dar nu ne-am pus întrebarea cum se raportează igiena și karma una la cealaltă. Răspunsul la această întrebare ne introduce și mai adânc în problema karmei.

Vom vedea în continuare că între naștere și moartea omului există legături karmice, că oamenii pot influența viața semenilor săi și, vom înțelege cum pot să fie compatibile între ele voința liberă a omului și karma.

CONFERINȚA a IX-a
Efectul karmic al trăirilor avute ca bărbat și ca
femeie. Moartea și nașterea în raport cu karma
Hamburg, 26 mai 1910

Am subliniat în repetate rânduri, nu vom putea decât să schițăm în câteva linii marile legități karmice, spre a da câteva sugestii în acest domeniu inepuizabil. Dacă reflectați la tot ce am discutat în cursul ultimelor zile, nu veți mai găsi atât de ciudată ideea că omul e împins cu tot dinadinsul, din străfundul anumitor straturi ale conștiinței sale, să caute și în lume exterioară efectele compensatoare pentru cauzele karmice pe care le-a integrat el însuși ființei sale. Un om poate fi îndemnat de-a dreptul, să se deplaseze într-un loc unde, de exemplu, poate să se infecteze, spre a găsi în această infecție efectele compensatoare pentru o cauză karmică pe care a integrat-o cândva ființei sale; el poate fi împins chiar spre accidente mortale, căutând să realizeze printr-o asemenea trăire o anumită compensație.

Dar cum se derulează karma, dacă prin anumite măsuri ajungem în situația de a împiedica un om să caute o asemenea compensație?

Să presupunem că, prin diferite măsuri igienico-sanitare acționăm în așa fel, încât anumite cauze, anumite lucruri, spre care omul înclină, în virtutea condiționărilor sale karmice, pur și simplu nu pot să existe. Să ne imaginăm că, prin diferite măsuri de igienă, reușim să combatem unii agenți patogeni dintr-un anumit domeniu. Am arătat deja că în nici un caz omul nu poate lua asemenea măsuri după bunul său plac. Am văzut că, de exemplu, într-o anumită epocă, apare predispoziția de a se emite legi referitoare la curățenie, din simplul motiv că această tendință, care dispăruse între timp, revine în cursul repetării în sens invers a evoluției. Am văzut, de asemenea, că marilor legi ale karmei le este inerent faptul că, la un moment dat, omul să ia o măsură sau alta. Înțelegem și faptul că omul n-a luat asemenea măsuri, din cauză că, într-o epocă mai veche, omenirea a avut nevoie de epidemii, care azi vor fi eradicate prin măsurile igienico-sanitare. În ceea ce privește marile măsuri care se iau pentru organizarea vieții, evoluția

omenirii e supusă unor legi absolut precise și, înainte ca un lucru să poată avea importanță și să poată fi de folos pentru întreaga evoluție a omenirii, nu apare posibilitatea de a se lua asemenea măsuri. Asemenea măsuri nu izvorăse din viața deplin conștientă, rațională, intelectuală pe care omul o duce între naștere și moarte, ci din spiritul general al omenirii. Gândiți-vă numai la faptul că o invenție sau o descoperire apare de-abia când omenirea e cu adevărat matură pentru a o valorifica. O privire sumară asupra evoluției omenirii pe Pământ vă poate revela multe lucruri.

Strămoșii noștri - adică propriile noastre suflete - au trăit în trupuri care aveau o cu totul altă formă decât trupurile noastre de azi, pe vechiul continent Atlantida, apoi acest continent s-a scufundat și măsurile de organizare a vieții pe care le luăm noi astăzi s-au dezvoltat în cadrul continentelor actuale. Și de-abia într-o anumită epocă locuitorii uneia dintre emisferele care s-au ivit din valurile oceanului au fost conduși spre locuitorii celeilalte emisfere. Doar de curând, într-un trecut nu prea îndepărtat, popoarele Europei au ajuns din nou în regiunile care se separaseră de cealaltă parte a continentului atlantean. Toate acestea sunt supuse unor legi cu adevărat importante. Iar descoperirea unui lucru ori măsurile care sunt luate și care dau posibilitatea de a se interveni în karma, într-o privință oarecare, nu depind de părerea sau de voința arbitrară a oamenilor; asemenea lucruri se întâmplă când trebuie. Făcând abstracție de toate acestea, dacă noi înlăturăm anumite cauze care ar fi existat fără intervenția noastră și care, în virtutea condiționărilor karmice, ar fi avut tendința să atingă anumiți oameni, prin aceasta noi influențăm karma acelor oameni. Dar nu înseamnă că, influențând-o, o înlăturăm complet, ci doar că o îndreptăm într-o altă direcție.

Să ne imaginăm, deci, cazul în care, din cauza împlinirii karmice a destinelor lor mai mulți oameni ar fi împinși să asimileze anumite influențe, care ar constitui o compensare karmică. Dar aceste influențe sau situații au fost înlăturate prin diferite măsuri igienico-sanitare și oamenii respectivi nu le mai pot căuta. Nu înseamnă însă că ei au fost eliberați de ceea ce

ființa lor cere ca efect karmic; ei vor simți nevoia de a căuta alte efecte. Omul nu scapă de karma sa. Asemenea măsuri nu-l scutesc de ceea ce el ar fi trebuit să facă, dacă ele n-ar fi intervenit.

Reiese de aici că pentru o compensație karmică pe care suntem în stare s-o înlăturăm într-o direcție apare necesitatea unei alte compensații, într-o altă direcție. Când înlăturăm unele influențe noi nu facem decât să creăm necesitatea de a căuta alte ocazii și influențe. Să presupunem că multe epidemii, multe îmbolnăviri ale unei întregi colectivități pot fi explicate, pur și simplu, prin faptul că oamenii care caută aceste boli vor să înlătore ceea ce au dezvoltat în ei pe cale karmică, de exemplu, în cazul epidemiei de variolă, organele ne iubirii. Chiar dacă am reuși să înlăturăm aceste organe, cauza lipsei de iubire ar continua să existe, iar sufletele respective ar trebui să caute compensația corespunzătoare pe o altă cale, într-o altă incarnare. Putem înțelege ce se întâmplă într-un asemenea caz, dacă atragem atenția asupra unui lucru la care ne vom referi în continuare.

În epoca actuală sunt înlăturate multe influențe și cauze care, dacă nu s-ar proceda astfel, ar trebui să fie căutate, spre a se compensa anumite greșeli karmice cu care omenirea s-a încărcat în epocile mai vechi. Dar prin aceasta noi nu facem decât să înlăturăm posibilitatea ca omul să fie expus unor influențe exterioare, facem ca viața lui exterioară să devină mai plăcută și, de asemenea, mai sănătoasă. Dar în acest fel creăm necesitatea ca omul respectiv să caute pe o altă cale compensația karmică pe care ar fi obținut-o prin acea boală. Prin urmare, sufletele care sunt salvate azi din punctul de vedere al sănătății pe o asemenea cale sunt condamnate să caute compensația karmică respectivă într-un alt mod. Și dumneavoastră va trebui s-o căutați, în numeroasele cazuri descrise. Prin faptul că acestor oameni li se oferă, printr-o viață mai sănătoasă, o mai mare comoditate fizică, prin faptul că viața fizică devine mai ușoară, datorită măsurilor igienico-sanitare, sufletul e influențat în direcția opusă; el va simți din ce în ce mai mult un anumit gol, o nemulțumire, o neîmplinire. Și dacă s-ar continua tot așa, dacă viața exterioară ar deveni

din ce în ce mai plăcută, mai sănătoasă, conform cu reprezentările generale din sfera vieții pur materialiste, asemenea suflete ar simți din ce în ce mai puțin imboldul de a progresa în interiorul lor. Într-un anumit sens, în paralel cu această viață mai tihnită s-ar desfășura procesul unei pustiiri a sufletelor.

Cel care observă viața mai exact, poate remarca unele aspecte ale acestei situații în epoca actuală. Poate că în nici o altă epocă n-au existat atâți oameni care trăiesc în condiții exterioare foarte plăcute, dar umblă prin lume cu suflete pustii, fără nici o preocupare. Ei aleargă de la o senzație la alta; apoi, dacă situația financiară le-o permite, călătoresc dintr-un oraș în altul, căutând ceva, sau, dacă sunt nevoiți să rămână mereu în orașul lor, trec în fiecare seară de la o distracție la alta. Dar sufletul le rămâne pustiu și gol, și în cele din urmă nu mai știu nici ei ce să caute în lume. O viață dusă în condiții pur exterioare, plăcute din punct de vedere fizic, dă naștere tendinței de a nu te gândi decât la realitățile fizice. Dacă tendința oamenilor de a se ocupa doar de realitățile fizice n-ar exista de atâta timp, nici înclinația spre materialismul teoretic n-ar fi devenit atât de puternică, așa cum se întâmplă în epoca noastră. Așa că sufletele devin tot mai suferinde, în timp ce viața exterioară e mai sănătoasă.

Teosoful are cel mai puțin motive să se plângă de așa ceva, fiindcă teosofia ne oferă posibilitatea de a înțelege lucrurile și, totodată, de a vedea unde se află compensația. Sufletele pot să rămână pustii numai până la un anumit punct; apoi, în virtutea propriei lor elasticități, ca să zic așa, ele o iau în direcția opusă, caută un conținut înrudit cu străfundurile proprii și își dau seama cât de mult au nevoie să ajungă la o concepție teosofică despre lume.

Vedem astfel că ceea ce rezultă din concepțiile materialiste despre lume face într-adevăr mai ușoară viața în plan exterior, dând naștere însă unor dificultăți ale vieții interioare care-l fac pe om să caute, din cauza suferinței, o concepție spirituală despre lume. Concepția spirituală despre lume care se oferă în zilele noastre sub numele de teosofie

vine în întâmpinarea acelor suflete care nu-și pot găsi mulțumirea în impresiile pe care este în măsură să le ofere viața exterioară, care poate fi, într-un fel, foarte plăcută. Sufletele vor căuta mereu lucruri noi, până când elasticitatea lor va acționa atât de puternic din direcția opusă, încât ele se vor uni cu ceea ce poate fi numit viață spirituală. Așa că există o legătură între igienă și speranțele de viitor ale concepției științei spiritului despre lume.

Puteți observa deja, în mic, adevărul celor spuse mai înainte. Există azi suflete care adaugă preocupărilor exterioare o nouă preocupare, aceea de a se interesa de concepția teosofică despre lume, suflete care își asimilează concepția teosofică despre lume ca pe un conținut senzational. Este un fenomen care apare în cazul oricărui curent din evoluția omenirii: ceea ce are o semnificație interioară profundă devine și preocupare la modă, care satisface setea de senzational. Dar sufletele cu adevărat pregătite pentru teosofie sunt acelea care ori se simt nesatisfăcute de senzațiile exterioare, ori și-au dat seama că știința exterioară, cu toate strădaniile, nu e în stare să explice faptele reale. Acestea sunt sufletele pe care karma lor generală le-a pregătit în așa fel, încât ele se pot uni în partea cea mai lăuntrică a vieții lor sufletești cu teosofia. Știința spiritului face parte și ea din karma generală a omenirii și se va integra, ca atare, acesteia.

Astfel noi putem influența karma oamenilor, făcând-o să se îndrepte într-o direcție sau alta, dar nu putem înlătura efectul care trebuie să se răsfrângă asupra lor. Spre om se întoarce, într-un fel sau altul, ceea ce și-a pregătit el însuși, în viețile sale anterioare.

Putem sesiza cel mai bine felul înțelept în care acționează karma în lume, dacă vom analiza un domeniu în care karma nu are nici o tentă morală, nu are nici o legătură cu impulsurile morale pe care omul le dezvoltă din sufletul lui și care duc la fapte morale sau imorale. Ne propunem să aducem în fața sufletelor noastre un domeniu al karmei în care elementul moral nu joacă nici un rol, ci se prezintă ca ceva absolut neutru, ca înlanțuire karmică.

Să presupunem că o femeie trăiește într-o anumită incarnare. Nu veți pune la îndoială afirmația că o femeie, prin simplul fapt că e femeie, va avea alte trăiri decât bărbatul și că aceste trăiri nu au legătură doar cu procesele sufletești lăuntrice, că ele au legătură, în măsura cea mai mare, cu evenimentele exterioare, cu situațiile de viață în care ea ajunge numai prin faptul că e femeie și care, la rândul lor, se repercutează asupra întregii ei structuri și dispoziții sufletești. Putem spune, deci, că femeia e împinsă spre acțiuni aflate în legătura cea mai strânsă cu existența ei de femeie. Echilibrul dintre bărbat și femeie este creat de-abia pe tărâmul conviețuirii spirituale. Cu cât coborâm mai jos în sfera vieții pur sufletești și în ființa exterioară a omului cu atât va fi mai mare deosebirea dintre bărbat și femeie, în ceea ce privește viața lor. Putem spune că femeia se deosebește de bărbat și prin anumite însușiri ale sufletului; ea înclină mai mult spre acele acțiuni ale sufletului care duc la impulsuri ce pot fi numite emoționale; și găsim că ea are, mai mult decât bărbatul, predispoziția de a avea trăiri psihice. În schimb, în viața bărbatului sunt la ele acasă intelectualismul și materialismul - adică ceea ce a venit în lume prin bărbat - și ele exercită influența cea mai importantă asupra vieții lui sufletești. Trăiri psihice și emoționale la femei, momente intelectuale și materialiste la bărbat - acestea sunt determinante pentru cele două sexe umane. Și tot de aceea viața sufletească a femeii are anumite nuanțe datorită faptului că este femeie.

Am arătat că ceea ce noi viețuim între moarte și o nouă naștere, drept însușiri ale sufletului, se imprimă organizării noastre trupesti viitoare. Ceva de natură predominant psihică, emoțională, ceva care, în viața dintre naștere și moarte, se îndreaptă mai mult spre interiorul sufletului, are și tendința de a influența mai profund organizarea omului, de a o impregna mai intens. Deoarece femeia primește asemenea impresii, care au legătură cu viața emoțională, ea preia experiențele vieții în straturile mai adânci ale sufletului. Poate că bărbatul face experiențe mai bogate, mai științifice; la el experiențele nu coboară însă atât de adânc în viața sufletească, cum se întâmplă în cazul femeii. Întreaga lume a experiențelor femeii

se imprimă adânc în suflet. De aceea trăirile ei au o tendință mai puternică de a influența organizarea, de a determina mai puternic organizarea, în viitor. Așa că femeia va avea tendința de a influența adânc organizarea, prin trăirile avute într-o incarnare, și de a da ea însăși formă organismului, în incarnarea următoare. Dar a influența mai adânc, a modela mai adânc organismul înseamnă a da naștere unui organism masculin. Un organism masculin se formează atunci când forțele sufletului vor să se imprime mai puternic în materie. Vedeti deci că trăirile dintr-o incarnare feminină au ca efect formarea, în incarnarea următoare, a unui organism masculin. Vi se oferă astfel, din natura ocultismului, o legătură situată dincolo de sfera morală. De aceea, în ocultism se spune că bărbatul e karma femeii. Într-adevăr, organizarea masculină dintr-o incarnare ulterioară e rezultatul experiențelor și trăirilor dintr-o incarnare anterioară feminină. Chiar cu riscul de a trezi aprecieri prea puțin favorabile la unii dintre cei adunați aici - există, în epoca noastră, bărbați care se tem grozav că s-ar putea să se incarneze ca femei -, trebuie să pun în lumină aceste lucruri, ca fapte reale, în mod absolut obiectiv.

Dar cum stau lucrurile cu trăirile bărbatului? Trăirile bărbatului le vom înțelege cel mai bine dacă vom porni chiar de la ceea ce am arătat mai înainte. În cazul organizării masculine, omul launtric s-a transpus mai temeinic în materie, a îmbrățișat-o mai mult decât în cazul femeii. Femeia păstrează mai mult din spiritual în ființa ei necorporală; ea nu se transpune atât de adânc în materie, își menține corporalitatea mai maleabilă. Femeia nu se desparte într-o măsură atât de mare de spiritual. Caracteristic pentru natura femeii este faptul că ea păstrează o mai mare parte de spiritualitate liberă și că, de aceea, se afundă mai puțin adânc în materie și, înainte de toate, își păstrează creierul mai maleabil. Nu e de mirare, deci, că femeile sunt deosebit de receptive la tot ce e nou, în special pe tărâm spiritual, datorită faptului că și-au păstrat mai liber spiritul și că materia opune mai puțină rezistență. Și nu e o întâmplare, ci un fenomen corespunzător unei legități profunde, în faptul că spre o mișcare legată prin natura ei de spiritual vin mai multe femei decât bărbați. Cel care e incarnat ca bărbat știe ce instrument

difficil este adeseori creierul masculin. El ne pune în cale piedici îngrozitoare, când vrem să-l folosim pentru unele înlănțuiri de gânduri mai flexibile. În acest caz nu vrea să ne slujescă. El trebuie modelat prin toate mijloacele posibile, ca să scape de rigiditate. Aceasta poate fi o trăire specială, între experiențele prin care trece un bărbat.

Așadar, natura masculină e mai condensată, mai contractată; ea a fost comprimată, a fost obligată de către omul interior care există în bărbat să devină mai rigidă, mai dură; a fost obligată să devină mai materială. Dar un creier mai rigid e un instrument potrivit pentru activitatea intelectuală, mai puțin pentru viața psihică, fiindcă activitatea intelectuală se referă mult mai mult la planul fizic. Ceea ce poate fi desemnat drept intelectualism al bărbatului își are cauza în creierul său mai rigid, mai densificat. S-ar putea vorbi aici de un anumit grad de „înghețare” a creierului. El trebuie să se dezghețe mai întâi, ca să se poată transpune în înlănțuiri de gânduri mai subtile. De aceea, bărbatul se simte îndemnat să perceapă mai ales aspectele exterioare, și-și însușește într-o mai mică măsură ceea ce provine din trăirile legate de străfundurile vieții sufletești. Iar ceea ce el asimilează nu coboară prea adânc. O dovadă exterioară a acestei afirmații este superficialitatea științei exterioare, care sesizează atât de puțin interiorul fenomenelor; ea are, ce-i drept, un câmp vast de gândire, fără a putea face o legătură temeinică între lucruri. Celui care, datorită disciplinei pe care a adus-o în propria sa gândire, e obligat să îmbine între ele fenomenele realității poate să-i vină de-a dreptul rău, uneori, văzând lucrurile despre care știința exterioară nu se sfiește să afirme că există unele alături de altele. Aici se poate vedea cât de puțin profund sunt privite lucrurile.

Iată un exemplu care arată cât de superficiale pot fi cercetările făcute de știința actuală: imaginați-vă că un tânăr studiază la un colegiu oarecare, unde prelegerile sunt ținute de un darwinist inveterat. Studentul nostru îl poate auzi pe acest reprezentant al teoriei selecției naturale punându-și, de exemplu, întrebarea cărui fapt se datorează situația că penajul cocoșului de munte este atât de frumos colorat, cu irizări

albăstrui. Acest fenomen poate fi explicat pe baza selecției sexuale; prin culorile sale el atrage găinușele, care aleg, dintre cocoși, pe cei care au un penaj cu irizări albăstrui. Ceilalți rămân fără partenere, și, ca urmare a acestui lucru, se dezvoltă mai ales specia respectivă. Este vorba de o treaptă mai înaltă a evoluției. Și studentul e bucuros să afle în ce fel poate avea loc o evoluție ascendentă pe scara viețuitoarelor. Dar el se duce la un alt colegiu, unde se vorbește, să zicem, despre fiziologia organelor de simț. Și se poate întâmpla ca același student să audă aici că s-au făcut experimente care arată cât de diferită este acțiunea exercitată de culorile spectrului asupra diverselor viețuitoare. S-a dovedit, de exemplu, că din întreaga gamă cromatică a spectrului, găinușele nu percep registrul dintre albastru și violet, ci doar ceea ce se întinde de la verde până la portocaliu, roșu și ultraroșu.

Dacă vrea să facă o apropiere între cele două date ale științei, care astăzi sunt predate în facultăți, studentul nostru va fi nevoit să privească lucrurile în mod superficial. Întreaga teorie a selecției naturale este construită pe ideea că găinușele văd în penajul cocoșului culori frumoase, care le fac o deosebită plăcere, dar pe care, în realitate, nu le văd, fiindcă ceea ce le apare lor e negru ca păcura.

Am dat doar un exemplu. Dar așa stau lucrurile, și, pentru cel care vrea să facă într-adevăr cercetări științifice, ele îl întâmpină la orice pas sub această formă. Vedeți deci că activitatea intelectuală nu pătrunde prea adânc în viață, că ea se oprește la suprafață. Aleg în mod intenționat exemplele cele mai șocante.

Oamenii nu vor crede prea ușor că activitatea intelectuală nu pătrunde adânc în viața sufletului, desfășurându-se mai mult în planul exterior, care prinde prea puțin ființa interioară a omului. Iar gândirea materialistă percepe și mai puțin viața sufletului. Consecința acestei situații va fi însă aceea că, într-o incarnare în care acționează foarte puțin asupra sufletului, între naștere și moarte, omul dezvoltă în el tendința de a pătrunde mai puțin adânc în organizare, în incarnarea

următoare. Căci el și-a însușit într-o măsură mai mică forța necesară pentru a face acest lucru; de aceea, ea va acționa în așa fel încât omul respectiv își va impregna corporalitatea într-o măsură mai mică. De aici ia naștere tendința de a construi în viitoarea incarnare un trup feminin. Și iată că se adeverește din nou ceea ce spune ocultismul: Femeia este karma bărbatului!

Pe acest tărâm, neutru din punct de vedere moral, vedem că ceea ce omul își pregătește într-una din incarnările sale îl ajută în organizarea corporalității în incarnarea următoare. Aceste lucruri influențează în profunzime nu numai viața interioară, ci și trăirile exterioare și faptele noastre. Prin faptul că într-o incarnare trăirile au viețuiri de bărbat sau de femeie, acțiunile exterioare vor fi determinate într-un sens sau în altul, întrucât prin trăirile avute ca femeie se formează predispoziția de a se realiza o organizare masculină, iar trăirile avute ca bărbat creează tendința diametral opusă, de a se forma o organizare feminină.

Doar în cazuri foarte rare se repetă incarnarea în trupuri de același sex; ea se poate repeta de cel mult șapte ori. Totuși regula este aceasta: orice organizare masculină tinde, în incarnarea următoare, să devină feminină, și invers. Aici nu poate interveni nici un fel de repulsie, fiindcă nu are importanță ce vrea cineva în lumea fizică, esențiale sunt tendințele care există în om între moarte și o nouă naștere, iar acestea sunt determinate prin motive mai înțelepte decât acela că, într-o incarnare masculină, un om are oroare față de ideea că în viața următoare va trebui să se incarneze ca femeie. Vedeti, deci, că o existență viitoare e determinată din punct de vedere karmic de cea anterioară și că pot fi determinate și faptele din viața ulterioară.

Dar noi trebuie să învățăm să recunoaștem și o altă legătură karmică, de care, de asemenea, avem nevoie, dacă vrem să aducem lumină în expunerile din zilele următoare.

Să ne mai îndreptăm o dată privirile spre un moment foarte îndepărtat din evoluția omului, momentul în care a început șirul incarnărilor pe Pământ. Aceasta s-a întâmplat în

vechea eră lemuriană. Asupra omului a acționat mai întâi influența luciferică, iar aceasta a făcut apoi să intre în acțiune și influența ahrimanică. Să încercăm să aducem în fața sufletelor noastre felul cum influența luciferică a acționat, în plan exterior, în cadrul vieții umane. Prin simplul fapt că omul a ajuns în situația de a primi în el, în acele vremuri vechi, influența luciferică, adică în situația de a-și pătrunde corpul astral cu influența luciferică, în corpul său astral au apărut tendințe de a acționa mult mai mult asupra organizării umane, de a coborî mult mai adânc în materialitatea corpului fizic, și, mai ales, într-un cu totul alt mod decât s-ar fi întâmplat fără influența luciferică. Prin influența luciferică ființa umană a devenit mai materială. Dacă n-ar fi acționat influența luciferică, ar fi apărut o tendință mai puțin puternică a omului de a coborî în lumea materială, el s-ar fi menținut în regiuni mai înalte ale existenței. Așadar, a avut loc o întrepătrundere mult mai puternică între omul exterior și omul interior decât ar fi fost cazul fără influența luciferică. Această întrepătrundere a făcut ca, din cauza unirii mai strânse a corpului fizic cu materia, omul să piardă posibilitatea de a vedea evenimentele care au precedat incarnarea sa. Omul a intrat în existență printr-o naștere care era de așa natură, încât îl făcea să se unească profund cu materia și să stingă astfel în el orice posibilitate de a vedea evenimentele anterioare. Dacă nu s-ar fi întâmplat așa, omul și-ar fi păstrat amintirea trăirilor avute în spiritual înainte de naștere. Dar sub influența luciferică nașterea a devenit un act prin care omul stabilește o legătură atât de puternică între ființa sa exterioară și cea interioară, încât se șterge din amintire tot ceea ce el a viețuit în lumea spirituală. Prin influența luciferică omului i-au fost răpite amintirile trăirilor sale spirituale anterioare. Legătura cu corporalitatea exterioară îl împiedică pe om să vadă trăirile sale trecute. Dar din această cauză el e nevoit, pe tot parcursul vieții sale, să-și ia experiențele și trăirile numai din lumea exterioară.

Totuși, v-ați afla pe o cale cu totul greșită, dacă ați crede că asupra omului acționează doar substanțele exterioare groșiere pe care le asimilează. Asupra omului nu acționează doar forțele și substanțele pe care le ia în sine prin hrană, ci toate celelalte experiențe prin care trece, precum și ceea ce

pătrunde în el prin organele sale de simț. Dar din cauza legăturii sale mai grosiere cu materia și alimentele acționează altfel. Imaginați-vă că influența luciferică n-ar fi avut loc; atunci, de la alimentație și până la impresiile senzoriale, totul ar acționa asupra omului într-un mod mult mai subtil. Tot ce viețuiește el sub formă de relații reciproce cu lumea exterioară ar fi impregnat de trăirile avute între moarte și noua naștere. Prin faptul că a făcut ca materialitatea să devină mai densă, omul a ajuns să aibă tendința de a asimila, de asemenea, lucruri mai dense.

Prin urmare, influența luciferică acționează în așa fel încât, din cauza densificării materiei, omul atrage la sine din lumea exterioară lucruri mult mai dense decât ar fi fost cazul, dacă n-ar fi existat această influență. Numai că elementele mai dense pe care le atrage acum spre sine din exterior sunt deosebite de cele mai puțin dense. Elementele mai puțin dense îi permit să-și păstreze amintirile din viața anterioară și i-ar da și certitudinea că tot ceea ce omul viețuiește între naștere și moarte își exercită influențele într-un curent al timpului fără sfârșit. Omul ar ști că, din punct de vedere exterior, survine moartea, dar totul merge mai departe. Prin faptul că a fost nevoit să asimileze elemente mult mai dense, omul creează încă din momentul nașterii sale o interacțiune puternică între propria sa natură trupească și lumea exterioară.

Ce consecință are această situație? Amintirea lumii spirituale se stinge încă de la naștere. Și pentru ca omul să poată trăi în spiritual, să se poată trezi în lumea spirituală, trebuie să reapară acea stare în care îi este luat tot ce intră în el din exterior, drept materialitate mai densă. Deoarece ne-am însușit o materialitate mai densă, trebuie să așteptăm, ca să ajungem din nou în spiritual, momentul în care ne este luată corporalitatea materială exterioară. Materialitatea mai densă pătrunde astfel în noi, distruge bucată cu bucată, încă din momentul nașterii, corporalitatea noastră umană. Ceea ce se revarsă în noi ne distruge corporalitatea, până când, în cele din urmă, ea nu mai poate subzista. Încă de la naștere asimilăm o materialitate mai grosieră decât cea pe care am fi asimilat-o fără influența luciferică, astfel încât noi ne distrugem

coporalitatea, încetul cu încetul, până când, în momentul morții, ea devine cu totul inutilizabilă.

Vedem astfel că influența luciferică e cauza karmică a morții, în cazul omului. Dacă n-ar exista această formă de naștere, n-ar exista, pentru om, nici această formă de moarte. În caz contrar, omul ar sta în fața morții, având în fața sa perspectiva certă a evenimentelor viitoare. Moartea e consecința karmică a nașterii, nașterea și moartea sunt legate karmic una de cealaltă. Fără naștere n-ar mai exista moartea, așa cum o viețuiește omul.

Am spus că în ceea ce privește animalul nu se poate vorbi de karma în același sens ca în cazul omului. Dacă cineva spune că și la animal există o legătură karmică între naștere și moarte, el nu înțelege că pentru om nașterea și moartea sunt cu totul altceva decât pentru animal. Ceea ce din punct de vedere exterior arată la fel, din punct de vedere interior arată altfel; în cazul morții, nu este esențial procesul constructiv exterior, ci trăirea interioară. În cazul animalului, trăirea o are numai sufletul speciei, sufletul-grup. Moartea unui animal înseamnă pentru sufletul-grup cam ceea ce înseamnă pentru dumneavoastră faptul că, la apropierea verii, vă tăiați părul mai scurt, și acesta vă crește din nou. Sufletul-grup al unei specii animale resimte moartea unui animal ca moarte a unui mădular care se regenerează treptat. Așadar, sufletul-grup este cel pe care-l putem compara cu Eul uman. El nu cunoaște nici nașterea, nici moartea; el privește spre ceea ce este înainte de naștere și spre ceea ce urmează după moarte. A vorbi, în ceea ce privește animalul, despre naștere și moarte la fel cum o facem referindu-ne la om este un nonsens, pentru că aceste evenimente sunt precedate de cauze cu totul diferite. Negăm activitatea lăuntrică a spiritului, dacă ne imaginăm că ceea ce se prezintă la fel în planul exterior e provocat și din punct de vedere interior de aceleași cauze. Existența unei identități între procesele exterioare nu este niciodată indiciul sigur al faptului că la baza lor se află cauze identice. La baza nașterii omului stau cu totul alte cauze decât în cazul animalului și, de asemenea, omul moare din cu totul alte cauze decât animalul.

Dacă oamenii ar reflecta cât de cât la faptul că aspectul exterior poate să fie absolut același, fără ca în interior să aibă loc aceleași trăiri, ei și-ar da seama, din punct de vedere metodologic, că așa stau lucrurile. Vă puteți da seama că aparența sensibilă exterioară nu e deloc o dovadă în ceea ce privește viața interioară. Reprezentați-vă doi oameni; ajungeți la ora 9 într-un anumit loc și vedeți că cei doi stau acolo, unul lângă celălalt. La ora 3 treceți din nou prin locul respectiv și constatați că cei doi stau în același loc. Ați putea să trageți concluzia: A și B stau în același loc în care se aflau la ora 9. Dacă încercați însă să aflați ce au făcut între timp acești doi oameni veți constata, poate, că unul dintre ei a rămas pe loc, pe când celălalt a făcut un drum și s-a întors. Avem de-a face, deci, cu două procese absolut diferite. Așa cum ar fi absurd ca din faptul că cei doi oameni se află la ora 3 în același loc să tragem concluzia că în interiorul lor s-au petrecut aceleași trăiri, tot atât de absurd ar fi să credem, în cazul a două celule cu formă asemănătoare, că, având în vedere structura lor, avem dreptul să deducem că ele au, din punct de vedere lăuntric, o importanță asemănătoare. E necesar să avem în vedere întregul complex de factori care au condus o celulă la forma respectivă. Iată de ce fiziologia celulară modernă, care pornește de la studierea structurii interne a celulei, se află pe un drum cu totul greșit. Ceea ce se oferă ca aparență sensibilă exterioară nu poate avea o importanță decisivă în ceea ce privește esența lăuntrică a lucrurilor.

Trebuie să reflectăm temeinic la aceasta, dacă vrem să înțelegem lucruri de felul acelor care ies la iveală pe baza observațiilor oculute, ca, de exemplu, faptul că fenomenele nașterii și morții au o altă semnificație la om, în comparație cu mamiferele sau chiar cu păsările. Aceste lucruri vor fi studiate abia atunci când oamenii se vor adânci iar în ceea ce are de spus cercetarea spiritului. Înainte de a se întâmpla acest lucru, știința exterioară, care se oprește la aparențele senzoriale și la realitățile exterioare, va scoate la lumina zilei fenomene foarte interesante; dar ceea ce oamenii pot crede, pe baza unor asemenea premise, în legătură cu fenomenele respective nu va avea o importanță decisivă pentru realitatea însăși. De

aceea, întreaga știință teoretică din zilele noastre este un edificiu fantasmagoric, născut din faptul că fenomenele exterioare sunt alăturate conform cu aparența lor exterioară. În anumite domenii, fenomenele exterioare ne constrâng să interpretăm corect lucrurile; dar concepțiile existente în epoca actuală ne împiedică s-o facem.

Azi am făcut, deci, să acționeze asupra noastră două laturi neutre ale sferei legității karmei și veți vedea că ele vor constitui temelia pe care vom înălța expunerile următoare. Ne-am lămurit că o organizare feminină e consecința karmică a trăirilor avute ca bărbat și că organizarea masculină e o consecință karmică a trăirilor avute ca femeie; și ne-am dat seama că moartea este un efect karmic al faptului că omul se naște pentru a trăi o viață pe Pământ. Toate acestea sunt lucruri care, dacă ne străduim să le înțelegem, ne pot conduce treptat în profunzimile legăturilor karmice din viața umană.

CONFERINȚA a X-a

Voință liberă și karma în viitorul evoluției omenirii.

Lumină și iubire

Hamburg, 17 mai 1910

La anumite întrebări mai profunde referitoare la legăturile karmice, care se ridică cu privire la influența exercitată de noi, oamenii, asupra karmei și în special asupra karmei altor oameni, la asemenea întrebări, care se referă la o schimbare de direcție a karmei, în mic sau în mare, nu se poate da răspuns, ba nici măcar nu se poate crea o reprezentare a felului cum trebuie să se dea un răspuns, fără a se atinge anumite mistere importante ale existenței noastre cosmice. Asemenea întrebări pot lua naștere, pe baza celor spuse aici, în sufletul fiecăruia dintre cei de față, dacă va dezvolta în continuare, pentru sine, un gând sau altul, la care ne-am oprit pe scurt sau care a fost expus din diferite puncte de vedere.

Așa, de exemplu, se poate pune întrebarea ce se întâmplă dacă în contextul karmic al unui om trăirile și faptele sale din alte vieți trecute fac necesară apariția unei boli pentru a se înlătura un efect karmic și dacă omului respectiv i se dă ajutor, prin administrarea anumitor medicamente sau pe alte căi, în așa fel încât el este vindecat cu adevărat? Cu ce avem de-a

face într-un asemenea caz și cum se raportează un asemenea fapt la înțelegerea mai adâncă a legității karmei?

Vreau să subliniez de la bun început că pentru a putea proiecta măcar câteva raze de lumină asupra acestei probleme e necesar să ne referim la lucruri care sunt foarte departe de știința actuală și de gândirea actuală a oamenilor, lucruri care pot fi discutate numai între teosofi, care s-au pregătit pentru ele prin asimilarea unor adevăruri referitoare la substraturile mai adânci ale existenței și care și-au format, de asemenea, convingerea că lucruri de felul celor pe care azi nu le putem atinge decât în mod fugitiv pot fi, totuși, fundamentate în întregime. Aș vrea să vă adresez, totuși, cu această ocazie, o rugămintă. Aș dori ca lucrurile pe care sunt nevoit să le spun în legătură cu substraturile mai adânci ale existenței pământene, pe care mă voi strădui să le exprim în forma cea mai exactă, și care, dacă ar fi spuse într-un alt context sau chiar în afara oricărui context, ar fi punctul de pornire al multor răstălmăciri, să fie pur și simplu acceptate. Sunt nevoit, când e vorba de asemenea lucruri, să insist asupra faptului că nimeni n-ar trebui să le considere transmisibile altora, pentru că numai contextul justifică o asemenea expunere și pentru că o asemenea expunere este îndreptățită numai dacă în spatele ei se află conștiința felului cum trebuie formulate gândurile, când e vorba de a exprima sub formă de cuvinte lucruri de acest fel.

Astăzi ne vom ocupa de două întrebări: Care este esența mai adâncă a existenței materiale? Care este esența existenței sufletești? Va trebui să pătrundem în profunzime în realitatea sufletească și cea materială, și aceasta din cauză că în conferințele anterioare am afirmat că sufletul omului poate să pătrundă mai mult sau mai puțin adânc în realitățile materiale. Ba chiar am caracterizat natura bărbatului, spunând că sufletul său pătrunde mai adânc în materie, se imprimă mai adânc în ea, pe când sufletul femeii se retrage și are o existență mai independentă în raport cu realitățile materiale. Am văzut că, în ceea ce privește manifestările karmei, multe se bazează pe felul în care are loc întrepătrunderea dintre realitățile sufletești și cele materiale. Și am văzut, de asemenea, că un proces maladiv, care se ivește într-o anumită incarnare, se prezintă

drept consecința karmică a unor greșeli pe care sufletul le-a comis în incarnările sale anterioare, prin faptul că sufletul prelucrează în interiorul său faptele, trăirile și impulsurile sale și că apoi, pe calea dintre moarte și o nouă naștere, apare tendința de a face să se imprime ceea ce înainte nu era decât o simplă însușire, o simplă influență a sufletului în corporalitate, în partea materială a ființei sale. Prin aceea că entitatea umană se saturează cu o asemenea viață suflească, în care a pătruns influența luciferică sau cea ahrimanică, partea materială a ființei umane e alterată. În aceasta constă boala. Putem spune, deci că într-un trup bolnav se află o entitate suflească bolnavă, care a suferit o influență necorespunzătoare, o influență luciferică sau ahrimanică; în momentul în care am putea să eliminăm din entitatea suflească influența luciferică sau ahrimanică ar surveni întrepătrunderea corectă dintre suflet și trup, adică ar apărea sănătatea. Trebuie să ne întrebăm, așadar, cum stau lucrurile cu aceste două componente ființiale ale existenței umane pământene, care apar în fața ochilor noștri, cum stau lucrurile cu materia și cu sufletul? Ce sunt ele, în esența lor mai adâncă?

De obicei, omul actual consideră că răspunsul la întrebările: Ce este materia? Ce este sufletul? ar trebui să fie același, pretudindeni în lume; și eu nu cred că unui om i-ar veni ușor să se familiarizeze cu ideea că pentru ființele care au trăit pe vechea Lună răspunsul ar fi trebuit să sune cu totul altfel decât pentru ființele ce trăiesc pe Pământ. Dar existența este într-o continuă evoluție, încât se schimbă până și lucruri de felul reprezentărilor pe care o ființă le poate avea despre temeiurile mai adânci ale ființei sale. Tot așa se schimbă și răspunsul ce poate fi dat celor două întrebări. Trebuie, de aceea, să subliniem de la bun început că sunt doar răspunsuri pe care le poate da omul pământean și care au sens doar pentru acesta.

În primul rând, el va judeca „materia” în funcție de ceea ce întâlnește la diversele entități și lucruri din lumea exterioară și care-i fac o anumită impresie. Omul consideră că există diverse feluri de materie și nu e necesar să mă extind prea

mult asupra acestui subiect, fiindcă ceea ce v-aș putea spune, dacă am avea mai mult timp, se găsește în toate scrierile pe această temă. De aceea, spun destul, pentru ceea ce ne interesează pe noi acum, dacă atrag atenția asupra faptului că materia i se prezintă omului sub forme diferite; el vede diverse metale, aur, aramă, plumb ș.a.m.d., ori lucruri care nu fac parte din categoria metalelor. Chimia a ajuns treptat să deducă materia din anumite substanțe fundamentale, pe care le numește elemente. Elementele erau privite, încă din secolul al XIX-lea, ca materii ce nu pot fi descompuse. În timp ce o substanță oarecare, pe care o considerăm materie, de exemplu, apa, poate fi descompusă în hidrogen și oxigen, hidrogenul și oxigenul se prezintă sub formă de materie care, în concepția chimiei secolului al XIX-lea, nu mai poate fi descompusă. S-au separat vreo 70 de asemenea elemente. Cercetările făcute asupra unor elemente, de exemplu radiul, sau legate de teoria electricității au zdruncinat concepția despre element și s-a ajuns la părerea că cele 70 de elemente constituie doar o limită provizorie a materiei, că divizibilitatea acesteia poate fi dusă mai departe, până la o materie fundamentală unică, și că aceasta se specializează numai datorită combinațiilor interne, devenind o dată aur, altă dată potasiu, calciu ș.a.m.d.

Aceste teorii științifice nu sunt definitive. În cursul secolului al XIX-lea teoriile științifice s-au schimbat din cincizeci în cincizeci de ani și s-a ajuns la situația ca anumiți fizicieni să considere materia ceva ce poate fi luat din electricitate, și astfel a apărut teoria ionilor. Toate acestea sunt mode în știință; într-un viitor nu prea îndepărtat vor apărea alte mode științifice și oamenii își vor imagina că materia e altfel constituită. Sunt fapte reale. Ideile științifice sunt schimbătoare, și chiar trebuie să fie schimbătoare, fiindcă ele depind în întregime de faptele care apar ca deosebit de relevante într-o anumită epocă. Dimpotrivă, învățătura științei spiritului, străbătând toate epocile de când există civilizație pe Pământ și cât timp va exista civilizație pe Pământ, a prezentat o concepție unitară, mereu aceeași, despre esența existenței materiale, despre materie. Aș vrea să vă conduc spre

Înțelegerea a ceea ce știința spiritului consideră că este esența materiei, a lumii materiale.

Știți, desigur, că o bucată de gheață ea e un corp solid, materie solidă. Această materie nu e solidă prin propria ei entitate, ci datorită unor împrejurări exterioare. Ea nu mai e materie solidă de îndată ce ridicăm temperatura în mod corespunzător; în acest caz se transformă în materie lichidă. Felul cum se prezintă și se manifestă în lumea exterioară nu depinde, așadar, de ceea ce este în ea însăși, ci de totalitatea împrejurărilor din mediul înconjurător. Dacă vom ridica și mai mult temperatura, apa se va transforma în vapori. Deci prin ridicarea temperaturii din mediul înconjurător am făcut să apară ceea ce poate fi desemnat drept „materia sub cele mai diferite forme”. În materie, așa cum ni se prezintă ea, nu trebuie să distingem o natură interioară, care o constituie, ci trebuie să ne fie clar că forma sub care ne apare materia depinde de natura constituției globale a Universului și că putem să separăm Universul în materii izolate.

Numai că metodele științei actuale nu sunt suficiente pentru a ajunge la concluziile pe care le poate trage știința spiritului. Știința actuală, cu mijloacele ei, nu poate face materia să ajungă până la limita extremă. Cu mijloacele științei exterioare nu este posibil să transformi aurul, argintul, cuprul etc. prin rarefierii succesive. Știința spiritului poate să facă acest lucru, fiindcă se bazează pe metode de cercetare clarvăzătoare. Datorită acestui fapt, ea e în măsură să observe că în spațiile intermediare ale materiilor noastre se găsește ceva care este mereu același, ceva care reprezintă, de fapt, limita extremă până la care poate fi adusă materia, indiferent despre ce formă de materie este vorba. Există, într-adevăr, o stare de disoluție a oricărei materii, accesibilă observației clarvăzătoare, în care întreaga materie se prezintă sub aceeași formă peste tot; numai că ceea ce apare astfel nu mai e materie, ci ceva situat dincolo de toate materiile specializate care ne înconjoară. Și fiecare materie se prezintă ca ceva care s-a condensat, care s-a densificat din această materie fundamentală - de fapt, nu mai e materie -, indiferent că este vorba de aur, argint sau de orice altceva. Există o entitate

fundamentală a existenței noastre pământene materiale din care au luat naștere toate realitățile materiale prin densificare. Iar dacă se pune întrebarea ce fel de materie fundamentală a existenței noastre pământene este aceasta, știința spiritului va răspunde că orice materie de pe Pământ este lumină condensată. Nu există în cuprinsul existenței materiale nimic care să fie altceva decât lumină densificată într-o formă oarecare. De aici putem trage concluzia că pentru cel ce cunoaște realitatea nu se pune problema de a se aduce argumente în favoarea unei teorii cum este ipoteza oscilațiilor, din secolul al XIX-lea, care încerca să prezinte lumina prin mijloace mai grosiere decât lumina. Lumina nu poate fi derivată din nici o altă realitate a existenței noastre materiale. Oriunde întindeți mâna și palpați o materie, dați de lumină condensată, comprimată. În esența ei, materia este lumină.

Cu aceasta am atras atenția, de pe pozițiile științei spiritului, asupra unuia dintre aspectele problemei. Prin urmare, trebuie să considerăm că lumina este cea care stă la baza întregii existențe materiale. Iar dacă privim trupul material uman vedem că - în măsura în care e material - el este țesut din lumină. În măsura în care e o ființă materială, omul e țesut din lumină.

Să vedem acum care este esența sufletului. Dacă am cerceta în mod similar, prin mijloace ale științei spiritului, esența fundamentală a sufletului am constata - la fel cum toate lucrurile materiale nu sunt decât lumină comprimată - că toate fenomenele sufletești de pe Pământ, oricât de diferite ar fi, se prezintă drept modificări, drept metamorfoze a ceea ce poate fi numit, dacă sesizăm în mod real sensul acestui cuvânt, iubire.

Orice mișcare sufletească, oriunde ar apărea, este iubire metamorfozată într-un fel oarecare. Și dacă, la om, partea interioară și ființa sa exterioară sunt întipărite una într-alta, corporalitatea sa exterioară e țesută din lumină, ființa sa lăuntric-sufletească e țesută, într-un mod spiritual, din iubire. Iubirea și lumina sunt întrețesute, sub o formă sau alta, în toate fenomenele existenței noastre pământene. Și cel care

trebuie să înțeleagă lucrurile din punctul de vedere al științei spiritului se va întreba cum sunt întrețesute iubirea și lumina.

Iubirea și lumina sunt cele două elemente, cele două componente care împânzesc întreaga existență pământească: iubirea ca existență pământenă sufletească, lumina ca existență pământească materială exterioară.

Numai că pentru cele două elemente, lumina și iubirea, care de fapt, conform cu marele mers al existenței lumii, trebuie să stea una lângă cealaltă, trebuie să existe un mediator, care să întrețasă lumina în iubire. Trebuie să fie o putere care să nu aibă un interes deosebit față de iubire, care să întrețasă, deci, lumina în elementul iubirii, care să nu aibă decât interesul de a da luminii cea mai mare răspândire, făcând ca ea să radieze în elementul iubire. O asemenea putere nu poate fi o putere pământească, fiindcă Pământul e tocmai cosmosul iubirii. Pământul are misiunea de a face să pătrundă pretutindeni iubirea. Așadar, tot ceea ce e strâns unit cu existența pământească nu are nici un interes care să nu fie atins de iubire.

Un asemenea interes au și entitățile luciferice; ele au rămas în urmă pe Lună, cosmosul înțelepciunii. Ele au interesul de a întrețese în iubire lumină. De aceea entitățile luciferice activează peste tot unde ființa noastră interioară țesută din iubire intră în legătură cu lumina, acolo unde ea există sub o formă oarecare; iar lumina ne întâmpină, după cum am spus, în tot ceea ce este existență materială. Dacă ajungem, așadar, într-un contact oarecare cu lumina, apar entitățile luciferice, și elementul luciferic se întrețese cu iubirea. Datorită acestui fapt, omul a ajuns, de-a lungul incarnărilor, să se cufunde în elementul luciferic: Lucifer s-a întrețesut în elementul iubirii. Așa că în ceea ce e țesut din iubire se insinuează elementul lui Lucifer, singurul care ne poate aduce acel ceva care face ca iubirea să nu fie o simplă dăruire fără rezerve, ceva care impregnează iubirea cu înțelepciune, în așa fel încât aceasta să fie o iubire impregnată, din ființa cea mai interioară, cu înțelepciune. În caz contrar, fără această înțelepciune, iubirea ar fi o forță de care omul n-ar putea fi răspunzător.

Iubirea devine forța propriu-zisă a Eului, în care se întrețese elementul luciferic, element care altfel ar exista numai în lumea materială. De-abia în acest fel devine posibil ca ființa noastră interioară, care ar trebui să posede, în existența pământească, iubirea în deplinătatea ei, să fie impregnată și de toate celelalte etemente pe care le putem atribui activității lui Lucifer și care fac ca materia exterioară să fie impregnată cu influențe luciferice, în așa fel încât în iubire nu e întrețesut doar ceea ce e urzit din lumină, fiindcă ia naștere o iubire străbătută de influențele lui Lucifer. Prin faptul că își însușește elementul luciferic, omul întrețese în existența materială din propria sa corporalitate o viață sufletească țesută, ce-i drept, din iubire, dat întrețesută cu elementul luciferic. Iubirea impregnată de elementul luciferic, care se infiltrează în realitățile materiale, este cauza bolii ce acționează dinăuntru în afară. Legat de consecințele îmbolnăvirii cauzate de elementul luciferic, pe care le-am enumerat, ne este îngăduit să spunem că durerea - am văzut că durerea este o consecință a elementului luciferic - evidențiază efectul legității karmice, în sensul că efectul unei fapte sau ispite provenind de la Lucifer se manifestă din punct de vedere karmic în așa fel, încât ceea ce trebuie să ducă la învingerea efectului respectiv se face simțit sub formă de durere. Avem oare voie să înlăturăm, pe o cale oarecare, tot ceea ce s-a infiltrat în om din elementul luciferic, cu toate consecințele sale, care se fac simțite sub formă de durere?

După ce am răspuns la întrebarea referitoare la esența sufletului, rezultă pentru noi, ca o necesitate, faptul că avem voie să facem acest lucru numai dacă găsim mijlocul de a elimina elementul luciferic din om, în care există, drept cauză generatoare de boală. Dar ce mijloc poate acționa mai puternic, pentru ca elementul luciferic să fie eliminat? Ce a fost impurificat prin elementul luciferic al Pământului nostru? Iubirea. De aceea, noi putem da un ajutor real, astfel încât karma să se manifeste în mod corespunzător, numai furnizându-i pacientului iubire. Noi trebuie să infuzăm iubire, pentru ca ceea ce se manifestă ca faptă iubitoare să poată fi un ajutor. Acest caracter îl au toate actele terapeutice de

vindecare a bolilor psihice. Sub o formă sau alta, ceea ce facem pentru vindecarea bolilor psihice e legat de faptul că furnizăm iubire. Iubirea e balsamul pe care-l insuflăm unui alt om. Totul trebuie să izvorască, în ultimă instanță, din iubire. Și acest lucru e posibil. Când punem în mișcare procese psihice simple, când ajutăm un om să-și repună în ordine simțirea sa prea deprimată, toate acestea pot izvorî din iubire, trebuie să-și aibă izvorul în iubire, pornind de la procesele de vindecare foarte simple și până la ceea ce e numit, adeseori, într-un mod diletant, „magnetizare”.

Ce-i transmite, de fapt, terapeutul, celui care urmează să fie vindecat? El îi transmite - dacă vrem să apelăm la o expresie din fizică - un „schimb de tensiuni”. Anumite procese ale corpului eteric al terapeutului ajung într-un raport de polaritate față de pacient, datorită faptului că între cei doi se stabilește o anumită relație. Este exact ca în cazul în care dumneavoastră produceți electricitate pozitivă și, în mod corespunzător, apare electricitatea negativă. Acest lucru poate fi înțeles, în sensul cel mai exact al cuvântului, ca act de jertfă. Terapeutul face să apară în ființa lui un proces care nu are un sens doar pentru el însuși; rostul lui este acela de a face să apară în celălalt o polaritate. Iar această polaritate, care depinde, bineînțeles, de faptul că între terapeut și pacient se creează o anumită legătură, a face să apară în pacient acest al doilea proces înseamnă, în sensul cel mai exact al cuvântului, jertfirea unei forțe care nu e altceva decât putere de a iubi metamorfozată, faptă de iubire transformată, sub o formă oarecare. Acesta e factorul cu adevărat activ în cazul unor asemenea vindecări psihice: puterea de a iubi metamorfozată. Și, de aceea, trebuie să fie clar că, dacă nu punem iubire în încercările noastre de a vindeca nu vom ajunge la țelul propus. Dar procesele de iubire nu trebuie să se desfășoare astfel încât omul să devină deplin conștient de ele, în conștiința sa obișnuită de zi; ele au loc și în straturile subconștiente. Chiar la nivelul a ceea ce poate fi numit tehnică a proceselor terapeutice, chiar și în felul cum se fac, de exemplu, pasele și cum se constituie într-un sistem, chiar și acestea sunt reflexul unui act de jertfă. Prin urmare, și acolo unde în cadrul unui proces terapeutic noi nu percepem în mod nemijlocit legătura,

și acolo unde nu vedem ce se întâmplă e săvârșit un act de iubire, chiar dacă el a fost transformat cu totul și cu totul în tehnică.

Vedem că, dat fiind faptul că sufletul este, în esența sa, iubire, putem interveni cu factori terapeutici psihici, care pot fi, după toate aparențele, procese situate poate chiar spre periferia ființei umane și că prin asemenea factori terapeutici ceea ce este, în esența sa, iubire se îmbogățește cu iubirea de care are nevoie. Acesta este ajutorul pe care trebuie să-l acordăm omului pentru a se elibera din tentaculele lui Lucifer. Datorită faptului că esența sufletului este iubire, ne este îngăduit să influențăm direcția karmei.

Ei bine, ne întrebăm noi - dar în alt sens -, ce a devenit materia țesută din lumină, în care e îmbrăcat sufletul? Ce s-a întâmplat cu partea materială, țesută din lumină, a ființei umane?

Să studiem corporalitatea unui om, omul exterior, cu corporalitatea lui materială. Dacă prin procesul karmic nu s-ar fi imprimat materiei, venind dinspre suflet, o substanță a iubirii impregnată de Lucifer sau de Ahriman, noi n-am putea resimți această substanță ca fiind un factor de impurificare, de alterare pentru materia țesută din lumină.

Dacă în materie s-ar revărsa doar iubire pură, ea s-ar revărsa în corporalitatea umană în așa fel, încât aceasta n-ar putea fi alterată; materia țesută din lumină poate deveni mai impură decât ar trebui să fie conform planului original din cauză că în ea se poate revărsa o iubire care și-a însușit forțe luciferice sau ahrimanice. Prin urmare, organizarea umană va fi necorespunzătoare, pe parcursul incarnărilor, în oameni s-au infiltrat forțe luciferice sau ahrimanice dăunătoare. Dacă organizarea omului ar fi corespunzătoare, ea ar consta din materie umană sănătoasă; dar pentru că a asimilat influențele lui Ahriman și Lucifer, ea poate fi corporalitate bolnavă.

Dar cum putem să eliminăm, prin acte exterioare, influențele care au pătruns în corp printr-o substanță de iubire

necorespunzătoare? Ce se întâmplă cu corporalitatea, atunci când în ea se infiltrează ceva necorespunzător? Pentru știința spiritului, în acest caz are loc un proces prin care ceea ce e țesut din lumină e transformat, pe o cale oarecare, în contrarul său. Contrarul luminii este un întuneric de un anumit fel. Ceea ce - oricât de bizar ar suna - se prezintă ca o impurificare a ceea ce e țesut din lumină este un întuneric întrețesut în lumină, sub o influență luciferică sau ahrimanică. Așa că în partea materială a ființei umane vedem întuneric întrețesut în lumină. Dar întunericul a fost întrețesut în materia trupului uman abia când acesta a devenit purtătorul a ceea ce trăiește, drept Eu, de-a lungul incarnărilor. Înainte Eu nu se afla în corporalitate. Numai o corporalitate umană poate prezenta aceste alterări specifice. Ele nu existau înainte, în ceea ce a țesut lumina.

Dar azi omul folosește, pentru a-și construi ființa materială, ceea ce a eliminat din sine însuși treptat, în cursul evoluției. E vorba de regnurile animal, vegetal și mineral. Acestea conțin și diverse materii, adică ceea ce e țesut din lumină pentru existența pământească. Dar în aceste materii încă nu se află nimic din ceea ce, în cursul desfășurării karmei, a pătruns din sufletul omului în existența materială umană. Avem, deci, în cele trei regnuri naturale din jurul nostru, ceva ce omul n-a putut impurifica niciodată, prin influența sa luciferică sau ahrimanică, în măsura în care el acționează din substanța iubirii sale. În toate acestea nu există nimic de la el, așa că a putut fi răspândit în lume, în puritatea sa, ceea ce la om și-a pierdut puritatea. Dacă în lumea de afară avem, de exemplu, o materie minerală, o sare sau altceva, aceasta e o materie pe care omul o are sau o poate avea în ființa lui; dar în el această substanță e străbătută de ceea ce poate fi numit iubire impurificată prin influențele lui Ahriman sau Lucifer. În lumea exterioară ea e pură. Așa că orice substanță din lumea exterioară se deosebește de ceea ce posedă omul în ființa lui, ca substanță. În lumea exterioară o substanță e altfel decât în om, pentru că în om ea e impregnată de influența luciferică și de cea ahrimanică. De aceea, pentru oricare dintre alterările pe care omul poate să le aducă substantialității sale exterioare în lumea din afară se găsește ceva care reprezintă

substanțialitatea corespunzătoare în stare pură, fără stricăciunea adusă de om. Ceea ce există afară, în lume, în stare nevătămată, este remediul exterior pentru organul vătămat. Dacă-i furnizați entității umane o asemenea substanță, aveți remediul specific pentru vătămarea respectivă.

Am caracterizat, deci, vătămarea, boala, ca întuneric specializat, iar ceea ce încă nu e întunecat, ca lumină pură întrețesută în lumea exterioară și ati văzut că puteți elimina întunericul aflat în om, materia întunecată, dacă sunteți în măsură să-i furnizați materie pură, țesută din lumină. Avem astfel în materia pură, țesută din lumină, un remediu specific împotriva bolii.

Am atras adeseori atenția asupra faptului că aceasta este o eroare căreia nu trebuie să-i cadă pradă teosofia, că ar fi o dovadă de îngustime sufletească dacă am nega faptul că în asemenea cazuri nu poate fi găsit, în cazul unei boli sau a unui organ oarecare, un remediu eficient. S-a spus adeseori că organismul posedă forțele cu care se poate ajuta singur; dar, chiar dacă e corectă ideea susținută de școala vieneză a terapiei nihiliste, conform căreia trebuie să declanșăm procesul vindecării prin mobilizarea forțelor opuse, putem veni totuși în ajutorul procesului de vindecare, apelând la diverse mijloace specifice. Vedem aici un paralelism care poate fi descris pe baza științei spiritului.

Din cele spuse, de exemplu, în legătură cu difteria, vă puteți da seama că în cazul acestei boli e vorba de ceva care, în cadrul cauzalității karmice, a afectat în mod cu totul deosebit corpul astral. Noi găsim ceva care e înrudit cu acest corp astral, în lumea din jurul omului, în regnul animal. De aceea, în cazul bolilor care sunt foarte aproape de corpul astral, arta medicală caută întotdeauna, în mod inconștient, dintr-un imbold obscur, mijloace de vindecare în regnul animal. În cazul bolilor a căror cauză se află în corpul eteric, știința vindecării caută remedii în regnul vegetal. Și s-ar putea ține o conferință interesantă, de exemplu, despre legătura dintre *Digitalis purpurea* și anumite boli de inimă. ([Nota 12](#)) Sunt

lucruri care, în măsura în care se bazează pe realitate, nu sunt adevărate doar timp de cinci ani, după care încep să devină neadevărate, cum a spus o dată un medic și cum este cazul, într-adevăr, când se fac deducții doar pe baza simptomelor exterioare. Există însă un tezaur de remedii care își are izvorul într-o legătură oarecare cu știința spiritului și care s-a transmis de la o generație la alta, fără ca oamenii să știe de unde provine. La fel cum astronomii de azi nu știu că teoria Kant-Laplace își are originea în școlile oculte din Evul Mediu, oamenii nu știu nici de unde provin tezaurele de remedii - iar cauzele bolilor care au legătură cu entitatea corpului fizic cer folosirea remediilor luate din regnul mineral.

Chiar și prin aceste analogii poate fi atrasă atenția asupra problemei. Datorită legăturii omului cu lumea înconjurătoare, există posibilitatea ca acesta să fie ajutat din două direcții: prin faptul că i se furnizează, pe de o parte, iubire modificată, în procesele de vindecare a bolilor psihice, și, pe de altă parte, lumină metamorfozată în cele mai diferite feluri, în cazul proceselor care au legătură cu vindecările exterioare. Tot ceea ce putem face se realizează fie prin mijloace psihice interioare, prin iubire, fie prin mijloace exterioare, prin lumină densificată într-un mod sau altul. Și când știința ajunge atât de departe încât va crede în suprasensibil, ca și în faptul că materia e lumină densificată într-un fel oarecare, acest principiu va aduce lumină în încercările sistematice de a găsi modalitatea. În care omului i se poate acorda ajutor prin mijloace exterioare. Putem spune că ceea ce a fost adăugat tezaurului de remedii, în cursul unor perioade de timp îndelungate, școlile oculte ale Egiptului antic și ale Greciei antice, nu e o simplă absurditate, că în toate aceste lucruri există un sâmbure de adevăr. Teosofia nu există spre a lua partea unei orientări oarecare, spre a spune, de exemplu, că o anumită orientare îi oferă omului otravă. Cuvântul „otravă” acționează azi cu putere de sugestie și oamenii nu se gândesc cât de relativ este acest cuvânt. Căci ce este, de fapt, o otravă. Orice substanță poate fi o otravă. Depinde de procedeul terapeutic și de cantitatea care se administrează. Apa este o otravă puternică, dacă cineva bea dintr-o dată zece litri. Din punct de vedere chimic, acest efect

nu se deosebește prea mult de acela al unei alte substanțe administrate omului.

Pe baza celor aflate azi, putem spune că pentru vătămările pe care omul și le poate produce se găsește întotdeauna, în tot ceea ce ne înconjoară în natură - cum privim noi procesul evoluției lumii -, ceva aducător de sănătate, în așa fel încât omul poate birui vătămarea. Și acesta este un sentiment frumos, pe care-l putem avea față de lumea exterioară. Noi putem să ne bucurăm de lumea exterioară nu numai pentru că ne dăruiește flori care înfloresc sau pentru că, în strălucirea luminii, face să radieze spre noi munții, ci ne putem bucura de ea și pentru că toate cele din jurul nostru se află într-o atât de strânsă legătură cu ceea ce poate fi desemnat, în omul însuși, drept bun sau rău. În natură, noi ne putem bucura nu numai de ceea ce ne place la prima vedere; cu cât pătrundem mai adânc în ceea ce s-a densificat până pe treapta de existență materială vom afla că această natură, care ne bucură atât de mult, conține, totodată, pe vindecătorul a tot răul pe care omul și-l poate face cu mâna lui; vindecătorul e ascuns în sânul naturii. Trebuie însă să nu ne mulțumim a înțelege ce ne spune vindecătorul, ci să facem cu adevărat ceea ce ne spune el. În majoritatea cazurilor, astăzi noi nu mai avem posibilitatea de a asculta de îndemnul naturii vindecătoare, fiindcă ignorarea luminii, întunericul care s-a furișat și în cunoaștere au dat naștere la stări de lucruri care nu-i mai permit omului să asculte de vorbirea pură a naturii. Așa că trebuie să ne fie clar că, dacă, într-un caz concret, nu se poate da ajutor, dacă, din cauza legăturilor karmice, o suferință nu poate fi alinată, nu trebuie să tragem concluzia că nu mai există nici un remediu.

În aceasta vedem o legătură care ne dă posibilitatea de a privi întreaga lume, inclusiv omul, ca pe o ființă. În afirmația, Materia e lumină, iar problemele sufletului sunt iubire rarefiată avem cele două chei cu care putem dezlega nenumărate enigme ale existenței pământene. Dar ele sunt valabile numai pentru existența pământească și nu pentru alt tărâm al existenței cosmice. Cu aceasta n-am spus un lucru minor, deoarece, dacă facem o schimbare de direcție în karma, ne putem uni cu ceea ce sunt elementele componente ale

existenței noastre pământene: pe de o parte, cu lumina devenită materie, de cealaltă parte, cu iubirea devenită viață sufletească. Și găsim remediul fie în lumea înconjurătoare, în lumina densificată, fie în propriul nostru suflet, în actul terapeutic săvârșit din iubire, în actul de jertfă, și, în acest caz, vindecăm prin forța sufletească izvorâtă din iubire. Ne unim cu ceea ce pe Pământ are drept de existență în sâmburele său cel mai adânc, dacă ne unim, pe de o parte, cu lumina, pe de altă parte, cu iubirea. Toate stările de pe Pământ sunt, într-un fel sau altul, stări de echilibru între lumină și iubire. Perturbarea echilibrului dintre lumină și iubire este nesănătoasă. Dacă perturbarea se află în iubire, putem acorda ajutor, dezvoltând noi înșine forța iubirii, iar dacă perturbarea este în lumină, noi putem da ajutor, procurându-ne din Univers, pe o cale sau alta, acea lumină care poate alunga întunericul din noi.

Aveți aici elementele de bază ale posibilității umane de a ajuta. Ele ne arată că, în existența pământească, totul se bazează pe stări de echilibru între elemente diametral opuse sau care sunt situate unul în fața altuia. Lumina și iubirea sunt, de fapt, două elemente situate unul în fața celuilalt. Dar pe interacțiunea lor se bazează tot ceea ce are loc, în cadrul vieții noastre pământene, sub formă de procese sufletești sau materiale. Nu trebuie să ne mirăm, deci, dacă în toate domeniile vieții umane evoluția are loc, de la o epocă la alta, prin faptul că starea de echilibru înclină în mod deosebit într-una din aceste două direcții, și că, apoi, se încearcă să se restabilească echilibrul în direcția cealaltă, evoluția noastră asemănându-se, așadar, cu mișcările unui val. Într-adevăr, întreaga noastră evoluție seamănă cu mișcarea unui val: ea coboară și urcă, și starea de echilibru perturbată e restabilită prin ceea ce reprezintă bătaia de pendul în direcția cealaltă, depășind starea de echilibru. Dacă mergeți pe firul gândului că în viața umană are loc o perturbare a echilibrului, într-o direcție sau alta, veți observa că în felul acesta puteți aduce lumină, într-un fel oarecare, până în cele mai intime procese ale culturii și civilizației. Dacă studiați o anumită epocă de cultură, în cadrul căreia în evoluția umană au apărut unele evenimente negative din cauză că oamenii și-au îndreptat privirile numai spre interior, nu și spre realitățile exterioare,

cum s-a întâmplat, de exemplu, în Evul Mediu, când perioada de maximă înflorire a misticii a neglijat cu totul aspectele exterioare și a dus la confuzii nu numai în domeniul cunoașterii, ci și în modul de acțiune al oamenilor, veți vedea că urmează o perioadă în care mistica nu e suportată, în schimb, oamenii își îndreaptă privirile spre lumea exterioară, făcând tot posibilul ca pendulul să bată în direcția cealaltă. Este vorba de trecerile dintre Evul Mediu și epoca noastră. Și veți putea găsi pretutindeni, sub formele cele mai variate, asemenea perturbări ale echilibrului.

Aș vrea să remarc că în asemenea epoci, cum e și a noastră, o caracteristică a multor oameni constă în faptul că ei uită cu totul și pierd din sfera atenției lor ceea ce se numește conștiința existenței unei lumi spirituale. Cu alte cuvinte, în epoca noastră numeroși oameni scapă cu totul din vedere faptul că există o lume spirituală și care, așadar, resping gândurile referitoare la lumea spirituală. Într-o asemenea epocă - și, în general, în asemenea vremuri - există întotdeauna, într-un anumit sens, și reversul.

În timp ce, pe planul fizic, există numeroși oameni care se împlătesc atât de mult printre ițele lumii fizice încât uită cu totul de cea spirituală, alții, care între moarte și o nouă naștere trăiesc în lumea spirituală, au imboldul diametral opus, provocat printr-o karma ce acționează din planul fizic asupra planului spiritual: imboldul de a se ocupa de lucruri care, din lumea spirituală, au influență asupra lumii fizice. Acest fenomen se află la baza influențelor exercitate asupra lumii fizice de unii oameni care se află în perioada dinaintea unei noi nașteri. Ei acționează asupra lumii fizice în funcție de mijloacele existente, prin intermediul unor oameni care sunt accesibili într-un grad mai înalt influențelor din lumea spirituală. Dacă vrem să facem lumină în aceste domenii, vom fi nevoiți să respingem multe din revelațiile lumii spirituale venite de la oameni aflați între moarte și o nouă naștere. Și vom putea delimita exact cazurile în care morții - spre a face pendulul să bată în cealaltă direcție - se străduiesc din toate puterile să le arate oamenilor, într-un mod palpabil, că există o lume spirituală. Dacă în epoca noastră există mulți oameni

întunecați sufletește, care au întrețesut în viața lor spirituală atâta întuneric, încât nici nu mai vor să audă de lumea spirituală, există, în schimb, decedați care, văzând această deficiență, simt imboldul puternic de a acționa asupra lumii fizice. Asemenea lucruri se întâmplă mai ales atunci când oamenii aflați în planul fizic nu fac nimic în acest sens. Cele mai semnificative sunt lucrurile care ni se oferă fără experimente artificiale, care apar, ca să zicem așa, drept solii venite din lumea spirituală. De aici legătura dintre oamenii situați pe tărâmul materialismului, pe de o parte, și imboldul care există, pe de altă parte, de a acționa, dând povețe și învățături din lumea spirituală.

Veți găsi multe lucruri care pot constitui dovezi în sprijinul celor spuse mai înainte în cartea prietenului nostru *Ludwig Deinhard, Misterul omului*. ([Nota 13](#)) Acolo sunt adunate și sistematizate multe dintre lucrurile de care aveți nevoie și care, în cărțile în care sunt prezentate în mod științific, sunt atât de risipite, încât nu oricine e în stare să le adune la un loc. De aceea este atât de frumos că în cartea amintită găsiți strânse la un loc tocmai aceste aspecte ale realităților științei spiritului, care, după cum vedeți, sunt caracteristice în cel mai înalt grad pentru epoca noastră. Găsiți mai ales consemnat, într-un mod foarte nimerit, un fapt semnificativ: un anumit cercetător a căutat, prin toate mijloacele, în actuala sa viață pământească, să ajungă pe calea metodei materialiste la dovada că există o lume spirituală - e vorba de răposatul *Frederick Myers* - și care după moartea sa a simțit imboldul puternic de a le arăta oamenilor de aici lucrurile spre care el năzuise pe Pământ, radiind dinspre lumea spirituală și cu ajutor din această lume.

Am vrut să ofer, prin cele spuse mai sus, o ilustrare a afirmației că viața și existența lumii constă din perturbări permanente ale unor stări de echilibru și din căutarea echilibrului. În existența pământească, elementele cele mai profunde ale acestui echilibru, care e distrus și se restabilește iar, sunt lumina și iubirea. În cadrul karmei umane acționează, de la o incarnare la alta, cele două elemente, lumina și iubirea, restabilind stările de echilibru perturbate. De fapt, în karma

care șerpuiește de-a lungul tuturor incarnărilor avem stări de echilibru perturbate, iar în lumină și iubire avem încercarea continuă de a restabili echilibrul. Aceasta până când, într-un viitor îndepărtat, trecând prin diversele sale incarnări, omul va atinge o ultimă stare de echilibru la care poate ajunge datorită existenței pămâtenene și care va face ca omenirea să-și fi îndeplinit misiunea sa pe Pământ, iar existența sa pământească va trece într-o nouă formă planetară.

Am căutat să lămuresc astăzi o problemă fără discutarea căreia nu e posibilă o fundamentare mai profundă a legăturilor karmice și a legilor karmice. Nu m-am sfiit, de aceea, să vorbesc despre cauzele misterioase pentru care știința noastră actuală nu va fi matură multă vreme de aici înainte. Am spus, de asemenea, că materia este lumină întrețesută și că viața sufletească este iubire rarefiată. Toate acestea sunt afirmații oculte vechi, dar sunt afirmații care vor rămâne adevărate pentru toate epocile viitoare și care se vor dovedi fecunde în cursul evoluției omenirii, nu numai pentru cunoaștere, ci și pentru activitatea și faptele oamenilor.

CONFERINȚA a XI-a

Karma individuală și karma colectivă. Karma omenirii și karma entităților superioare

Hamburg, 28 mai 1910

Ar mai fi multe de spus în legătură cu diferitele manifestări ale karmei. Dar pentru că azi e ultima zi a ciclului nostru de conferințe și pentru că timpul afectat unei teme atât de vaste a fost scurt, veți înțelege de ce dacă unele dintre aspectele care, poate, ar mai fi trebuit discutate, ca și multe dintre întrebările care vă apasă sufletul, nu pot fi tratate de această dată. Dar mișcarea noastră își va urma cursul, și astfel ceea ce n-a putut fi lămurit acum va fi detaliat și rezolvat cu altă ocazie.

S-a evidențiat faptul că omul viețuiește legitatea karmei, în fiecare clipă trăită de el, evident ca pe ceva absolut evident, astfel încât în fiecare clipă a vieții noastre, ne putem întoarce privirile spre evenimentele prin care am trecut, spre ceea ce am făcut, gândit sau simțit în incarnările care au precedat-o pe cea în care facem asemenea considerații. Si vom constata că destinul uman interior și exterior din acea clipă poate fi sesizat

prin faptul că noi deținem un fel de „registru de conturi al vieții”, în care înscriem toate trăirile noastre înțelepte, inteligente, pline de înțelegere, dar și tot ceea ce a fost irational, rău și urât în viața noastră. Într-un anumit moment al vieții va rezulta un surplus, și acesta reprezintă destinul aceluia moment.

S-ar putea pune întrebarea care este raportul dintre acțiunile comune ale oamenilor, care trăiesc într-o colectivitate umană, și karma individuală a fiecărui om. Am atins aceste probleme până acum. Dacă ne îndreptăm privirile spre un moment istoric oarecare, de exemplu, spre războaiele dintre greci și perși, nu vom putea spune că acest eveniment, privit, în primul rând, din perspectiva grecilor, ar trebui înscris numai în cartea destinului oamenilor individuali care au luat parte la el, pe plan fizic. Gândiți-vă la toți conducătorii oștilor grecești care au luptat cu perșii, la toți oamenii care s-au jertfit atunci, gândiți-vă la ceea ce au făcut aceștia. Ați putea înscrie doar în cartea de conturi a fiecărui om - dacă analizați într-un mod cât de cât rațional un asemenea eveniment - cele întâmplate atunci? Nu veți putea face nicidecum așa ceva, pentru că nu vă veți putea imagina că evenimente care privesc un popor întreg sau o mare parte a lumii civilizate se pot reduce la faptul că fiecare individualitate umană își trăiește propria sa karma. Urmărind evoluția istorică a omenirii, veți vedea că în cadrul evoluției se poate evidenția un sens, dar că evenimente care au avut loc nu se pot confunda cu karma individuală a omului individual.

Ne putem întreba ce importanță au avut pentru evoluția omenirii războaiele dintre greci și perși. În Orient se dezvoltase o cultură care răspândea o lumină deosebită. Dar orice lumină aduce cu sine umbrele sale. Cultura Orientului a putut fi realizată deoarece unele aspecte întunecate, care n-ar fi trebuit să influențeze evoluția umană, s-au infiltrat în acea cultură. Un asemenea aspect l-a constituit faptul că Orientul a avut tendința de a se extinde, prin mijloace de constrângere exterioare, situate exclusiv pe planul fizic. Dacă n-ar fi apărut acest imbold cultura și civilizația orientală n-ar fi luat naștere. Dar pentru ca omenirea să poată evolua în continuare a fost

necesar să se dezvolte cultura greacă, pe baza unor premise cu totul diferite. Cultura greacă n-ar fi putut să apară însă în mod spontan. Ea a împrumutat, într-adevăr, premise importante de la cultura orientală. Legende care povestesc despre eroii plecați din Grecia în Orient ne spun că discipoli ai anumitor școli grecești au fost în Orient și le-au adus grecilor acele bunuri care nu puteau fi dobândite decât în sânul culturii și civilizației orientale, care au putut fi însă cultivate și transformate prin ceea ce se formase pe baza caracterului poporului grec și a talentelor acestui popor. Dar din aceste bunuri aduse din Orient trebuia să fie eliminat ceea ce constituia aspectul lor întunecat: tendința nestăvilită de a se extinde spre Apus, prin mijloace de constrângere pur exterioare. Lumea romană, care a luat naștere mai târziu decât cea greacă, și tot ceea ce constituie celelalte premise pentru dezvoltarea omenirii europene n-ar fi putut apărea dacă grecii nu și-ar fi creat terenul pentru a pune o nouă amprentă culturii orientale, dacă ei nu i-ar fi respins pe perși,. Prin faptul că i-au respins pe asiatici au putut să fie filtrate lucrurile create în Asia.

Din această perspectivă trebuie privite multe evenimente din evoluția lumii. *Dacă am ține un ciclu de conferințe care să dureze 3-4 ani și am dezvoltat această idee*, urmărind numai documentele care ne-au fost transmise pe cale istorică, am descoperi un plan după care evoluează omenirea. ([Nota 14](#)) Am avea atunci o privire de ansamblu asupra lucrurilor și am putea spune că un anumit bun cucerit avea unele aspecte întunecate, care trebuiau eliminate; el trebuia să fie transmis unui alt popor și dezvoltat acolo. Am descoperi astfel că în evoluția omenirii există un plan și, discutând acest plan, n-am putea aluneca spre întrebarea: Cum s-a întâmplat ca personalități ca Xerxes, Miltiade sau Leonida să aibă o anumită karma individuală? Noi trebuie să privim karma individuală ca pe ceva care trebuie decis în sine, și care trebuie împletit în planul evoluției omenirii. Problema nu poate fi abordată altfel. Dar, dacă așa stau lucrurile, în această evoluție neîntreruptă a omenirii, care se desfășoară după un plan, trebuie să existe o coerență, la fel cum evenimentele karmice au o coerență a lor în viața umană individuală. Cum se raportează un asemenea

plan al evoluției generale a omenirii la karma individuală a fiecărui om?

Să studiem mai întâi ceea ce am numit soartă, în însăși evoluția umană. Dacă ne întoarcem privirile în trecut, vedem ridicându-se o cultură după alta, un popor după altul. Și mai vedem cum, popor după popor, fiecare creează ceva nou, cum din cultura și civilizația fiecărui popor rămâne ceva nepieritor, dar că popoarele înseși trebuie să piară, spre a salva pentru epocile următoare ale evoluției omenirii aportul cultural specific. Știința spiritului spune că în această înaintare neîntreruptă a evoluției omenirii putem distinge două curente.

Încercați să decelați, în întreg traseul parcurs de omenire în evoluția sa, ceea ce putem considera ca fiind un curent continuu, în sânul căruia se dezvoltă val după val, bunul cucerit de valul premergător păstrându-se însă pentru cel următor. Am obține o imagine a acestui ansamblu dacă ne-am îndrepta privirile spre prima civilizație postatlanteană, spre realizările grandioase ale vechii Indii. Dacă vom compara însă aceste realizări cu ecourile slabe păstrate în Vede, care, ce-i drept, sunt încă demne de admirație, fiind, totuși, un ecou slab a ceea ce au realizat vechii Rishi și a ceea ce relatează știința spiritului, când vorbește despre marele impuls dat de indieni culturii și civilizației umane, vom fi nevoiți să spunem că măreția originală a ceea ce poporul indian a avut de realizat pentru omenire se afla deja în declin, atunci când acest tezaur cultural al omenirii a început să fie așternut în scris, în vederea păstrării sale, sub forma unor descrieri poetice admirabile. Totuși, ceea ce au dat cultura și civilizația indiană s-a revărsat în întreaga evoluție a omenirii. Și numai pe această bază s-a putut dezvolta mai târziu ceva care avea nevoie de un popor tânăr - nu de un popor îmbătrânit. A fost necesar ca indienii să fie respinși până în peninsula sudică, pentru ca în Persia să se dezvolte concepția despre lume a lui Zarathustra. Câtă măreție avea această concepție despre lume, în momentul în care a luat naștere și cât de repede, într-un timp relativ scurt, a decăzut ea! La vechii egipteni și la caldeeni întâlnim același proces. Vedem apoi cum înțelepciunea orientală trece în Grecia și cum grecii resping ceea ce este, în planul fizic, lumea

orientală. Și mai vedem cum în cultura greacă sunt primite cuceririle întregului Orient și cum în ea se întrețes diferite lucruri care fuseseră realizate până atunci în alte ținuturi ale Europei. De aici a luat naștere un nou impuls cultural, care, pe căi ocolite, a fost în măsură să-și asimileze Impulsul hristic și să-l propage mai departe, spre Apus. Astfel am întâlnit și mai târziu un curent cultural continuu, în care putem înșira o verigă ulterioară lângă alta, și fiecare verigă ne pare o continuare a celei dinainte și, totodată, ceva nou, care trebuia să fie dat omenirii. Dar din ce trebuia să ia naștere, oare, ceea ce se dezvoltă astfel, de la o epocă la alta?

Gândiți-vă la tot ce viețuiește fiecare popor în parte, în sfera sa culturală! Gândiți-vă la tot ce a trebuit să se petreacă în sânul fiecărui popor, la sentimentele oamenilor, la dorințele și entuziasmul față de idealul lor suprem, față de bunul care trebuia să fie dat ca impuls cultural! Gândiți-vă cum trebuie să participe sufletele oamenilor individuali, cu toate dorințele și năzuințele lor, la impulsul cultural specific neamului lor! Pe lângă aceasta, a fost necesar ca de-a lungul nenumăratelor secole din evoluția omenirii popoarele, care dezvoltau impulsuri culturale succesive, să trăiască într-un fel de iluzie - fiecare popor avea iluzia că tezaurul cultural pe care-l avea de elaborat el însuși era veșnic și nepieritor, că nu i-ar putea fi luat niciodată. Munca plină de dăruire a diferitelor popoare la elaborarea culturii și civilizației a fost posibilă numai pentru că s-a ivit mereu iluzia care le menținea convingerea că bunul creat de ei, cu tot ce e legat de el, va dăinui în veci. Iluzia aceasta există și în zilele noastre; și chiar dacă oamenii nu i se mai dăruiesc într-un mod atât de total și nu se mai vorbește de „eternitatea” unei culturi, iluzia există, în sensul că nimeni nu se gândește la sfârșitul ei.

Primul domeniu al vieții spirituale umane în care asemenea iluzii nu vor mai apărea va fi cel al teosofiei. Ar fi o eroare gravă dacă un om bine ancorat în mișcarea noastră spirituală ar crede că formele în care turnăm cunoștințele noastre, că expunerile sub formă de idei pe care suntem în măsură să le dăm astăzi, că ceea ce noi putem oferi din gândirea, simțirea și vointa noastră vor exista în veci. Am da

dovadă de miopie sufletească dacă am afirma că peste trei milenii vor mai exista oameni care vor vorbi despre adevărurile teosofice exact așa cum vorbim noi astăzi. Știm că situația actuală ne cere să oferim ceva din produsul evoluției neîntrerupte în formele actuale și că urmașii noștri vor exprima aceste lucruri în cu totul alte forme de trăire. De ce se întâmplă așa? Dintr-un motiv asemănător cu acela care a făcut ca, de-a lungul multor secole și milenii ale evoluției omenirii, culturile și civilizațiile succesive să prilejuiască oamenilor tot felul de trăiri, astfel încât contribuția să poată fi plăsmuită din evoluția întregului popor. Gândiți-vă la nenumăratele trăiri ale oamenilor din Grecia antică și la ceea ce a rezultat de aici, drept chintesență, pentru întreaga omenire de mai târziu! Veți spune atunci: Aceasta constituie mai mult decât suma curentelor individuale.

De aceea, noi trebuie să observăm două lucruri: în primul rând, ceva care trebuie să ia naștere și să piară, pentru ca din acest întreg să poată apărea un al doilea lucru - sub raport cantitativ, partea cea mai mică -, ca ceva veșnic. Vom înțelege în ce fel evoluează omenirea numai dacă știm că, de când există karma umană individuală, în acest proces acționează două puteri, Lucifer și Ahriman, despre care am văzut că sunt mereu în activitate. Considerăm că face parte din planul evoluției omenirii ca, în final, când Pământul își va fi atins scopul, rezultatele diferitelor civilizații, care sunt integrate treptat evoluției omenirii în ansamblu, să devină fecunde pentru toate individualitățile umane izolate, indiferent de destinele pe care le-a avut fiecare. Dar noi ne putem îndrepta privirile spre acest țel numai dacă privim evoluția lumii din perspectivă teosofică. Nu vă lăsați amăgiți! A gândi acest țel în mod corect, cu păstarea individualității noastre umane, fără risipirea acesteia într-o unitate panteistă nebuloasă, deci, în așa fel încât în individualitatea rămasă intactă să se reverse marile cuceriri realizate de omenire în ansamblu, poate să ne apară într-o formă clară și precis conturată numai prin cultivarea teosofică a sufletului.

Dacă ne întoarcem privirile spre civilizațiile trecute, putem spune că de când au început să se incarneze individualitățile

umane în evoluția omenirii sunt implicați Lucifer și Ahriman. Lucifer încearcă să participe la această evoluție, în curentul progresiv al civilizațiilor, prin faptul că se încuibează în corpurile astrale umane și că le impregnează cu impulsul luciferic; el acționează asupra corpurilor astrale umane. Oamenii n-ar putea primi numai de la puterile care fac să înainteze curentul continuu al civilizației ceea ce le dă Lucifer. Dacă eliminați din mersul general al omenirii acest curent rămâne ceea ce ființele spirituale care evoluează normal fac să se reverse în omenire, drept comori mereu noi. Când ne înălțăm privirile spre ierarhii, spunem că acele entități spirituale care-și parcurg evoluția lor normală au dat civilizației pământene ceea ce este un bun nepieritor al omenirii, care, ce-i drept, a fost transformat mai târziu, dar a rămas, totuși, un bun nepieritor al omenirii. În acest fel dobândim un curent al civilizației care înaintează continuu.

Prin activitatea acestor puteri, care trec, ele însele, printr-o evoluție normală, omul și-ar fi dezvoltat din ce în ce mai mult Eul, prin această îmbogățire progresivă a evoluției umane. Din timp în timp, în omenire s-ar revărsa ceva ce-l face pe om să progreseze; omul s-ar umple din ce în ce mai mult cu darurile lumii spirituale, și la sfârșit, când Pământul își va fi atins țelul, în el ar exista toate darurile care i-au fost trimise din lumile spirituale. Un lucru n-ar fi însă posibil: ca omul să-și manifeste zelul propriu, sfânt, dăruirea și ardoarea sufletească față de ceea ce s-a creat de la o epocă de cultură la alta.

Din același străfund sufletească din care se naște orice dorință și orice poftă apare și dorul după marile idealuri, dorința de a-i face fericiți pe oameni, de a realiza ceva în domeniul artei, în epocile de cultură succesive din evoluția omenirii. Din același substrat din care izvorăște orice dorință și poftă crește și dorul de marile idealuri, dorința de a aduce fericire oamenilor după performanțele artistice din diferitele epoci de cultură. Din același substrat din care apar dorințe dăunătoare cresc și strădaniile pentru ajungerea pe cele mai înalte culmi ale creației umane. Idealul suprem pentru care se aprinde de dragoste sufletul uman n-ar putea exista, dacă n-ar fi posibil ca aceeași poftă să se afunde, de asemenea, în

direcția cealaltă, în viciu și rău. Dacă în evoluția omenirii există o asemenea posibilitate, aceasta e opera spiritelor luciferice. Așa că noi nu putem să ignorăm faptul că spiritele luciferice au adus pentru oameni libertatea, o dată cu posibilitatea răului, cu posibilitatea de a primi în mod liber darurile care, dacă n-ar acționa, s-ar revărsa în mod pasiv în sufletul uman.

Am mai văzut că tot ceea ce e adus la suprafață de Lucifer își găsește răspuns prin Ahriman. Îl vedem, deci, pe Lucifer, acționând, cu întreaga lui ceată de spirite, asupra a ceea ce urma să dea, în planul realității concrete, pentru întreaga evoluție umană, impulsul culturii antice grecești: eroii greci, oamenii de seamă și artiștii Greciei. Lucifer pătrunde în corpurile astrale, le face să se aprindă de dragoste pentru idealul suprem pe care-l venerază. Ceea ce urmează să se reverse în evoluție o dată cu civilizația greacă devine astfel, totodată, entuziasmul sufletului poporului. Tocmai în acesta se află acțiunea lui Lucifer. Și, din cauză că Lucifer își datorează forța evoluției lunare, nu evoluției pământene, el îl cheamă în arenă pe Ahriman; și în timp ce Lucifer își desfășoară activitatea de la o epocă la alta, Ahriman distruge pas cu pas ceea ce Lucifer a realizat pe Pământ. Evoluția cosmică a oamenilor este o activitate ce se desfășoară în permanență prin participarea lui Ahriman și Lucifer. Dacă în evoluția omenirii n-ar acționa Lucifer, ar lipsi zelul și entuziasmul față de progresul umanității. Dacă n-ar exista Ahriman, care nu distruge ceea ce provine de la curentul continuu al evoluției, ci de la impulsul luciferic, Lucifer ar încerca să perpetueze în veci unele civilizații. Îl vedeți pe Lucifer provocându-și propria karma, care este o consecință a evoluției de pe vechea Lună; el trebuie să-l aibă mereu, înlănțuit de călcâiul său, pe Ahriman. Ahriman este împlinirea karmică a lui Lucifer.

Studiind exemplul entităților ahrimanice și luciferice, privim în intimitatea karmei entităților superioare. Și acolo există karma. Oriunde sunt Euri există karma. Iar Lucifer și Ahriman adăpostesc, fiecare în ființa sa, câte un Eu, de aceea efectele faptelor săvârșite de ei se pot întoarce asupra lor. Asupra multora dintre aceste mistere vom putea atrage atenția la vară, *în cadrul ciclului despre istoria biblică a Gertezei; aș*

vrea să vă atrag totuși atenția, de pe acum, asupra unui pasaj care va fi în măsură să demonstreze ce profunzime are fiecare cuvânt din documentele oculte. ([Nota 15](#))

Ați reflectat vreodată la întrebarea de ce în istoria biblică la sfârșitul fiecăreia dintre zilele Genezei se află propoziția „Și elohimii văzură lucrarea și văzură că era bună”, că era „cum nu se poate mai bună”? E o frază extraordinar de importantă. De ce a fost scrisă acolo? Ea trebuie înțeleasă ca o caracterizare a elohimilor, care, pe vechea Lună, au parcurs o evoluție normală, și al căror adversar e Lucifer. Este o caracteristică a elohimilor faptul că după fiecare zi a Genezei au văzut că lucrarea lor „era cum nu se poate mai bună”. Este dată această indicație din cauză că treapta respectivă de conștiință era cucerirea elohimilor. Pe Lună, ei au putut vedea lucrarea în timp ce o făceau; n-au putut avea ulterior o conștiință despre aceasta. Faptul că au putut privi ulterior, printr-o gândire *a posteriori*, la lucrarea săvârșită este o treaptă deosebită în conștiința elohimilor. Este ceea ce a devenit posibil numai pe Pământ. Caracterul lor interior reiese din faptul că elementul voință se revarsă din ființa lor în așa fel încât, când au privit rezultatul, au constatat că era cum nu se poate mai bun. Aceștia au fost elohimii care-și încheiaseră lucrarea pe Lună și, când au privit-o apoi de pe Pământ, au putut spune: Poate să rămână așa, e cum nu se poate mai bună! Pentru aceasta trebuia să se fi încheiat însă vechea evoluție lunară.

Dar cum stau lucrurile cu entitățile luciferice, deci cu acele entități care nu și-au încheiat evoluția lunară? Ele vor fi nevoite să-și privească lucrarea ulterior, de pe Pământ, atunci când și-au adus aportul, de ardoare și entuziasm, în cadrul culturii grecești. Ele vor vedea apoi că Ahriman le-a sfârșit lucrarea bucată cu bucată! Și vor fi nevoite să recunoască că nu și-au terminat lucrarea: Au văzut lucrarea săvârșită de ei și au văzut că nu era cum nu se poate mai bună, că fusese necesar ca ea să fie distrusă!

În aceasta constă marea dezamăgire a spiritelor luciferice, în faptul că ele încearcă să-și termine lucrarea, să facă pendulul să bată în direcția cealaltă, dar mereu își găsesc

lucrarea distrusă de Ahriman. Trebuie să vă reprezentați, în cadrul evoluției omenirii, o tâlăzuire în sus și în jos, o aprindere de noi forțe, de entități de un rang mai înalt decât noi și să vă gândiți că aceste entități trăiesc mereu noi amăgiri. Toate acestea sunt conținute în trăirile pe care le au spiritele luciferice în cadrul evoluției de pe Pământ. Iar omenirea a trebuit să preia în ea această karma, pentru că numai astfel omul putea să ajungă la libertatea reală. Libertatea poate apărea numai dacă omul dă el însuși conținutul cel mai înalt Eului său pământean. Acel Eu pe care omul l-ar avea dacă toate bunurile i-ar fi dăruite la sfârșitul evoluției pământene nu poate fi liber, fiindcă a fost predestinat de la bun început ca în oameni să se reverse toate bunurile evoluției pământene. Omul a putut deveni liber numai creând alături de acest Eu un altul, capabil de greșeli, care pendulează în direcția binelui și în direcția răului și care poate năzui spre ceea ce este conținutul întregii evoluții pământene. A fost necesar ca Lucifer să-i adauge omului Eul inferior, pentru ca efortul de a urca până la nivelul Eului superior să poată fi fapta cea mai proprie a omului.

Numai așa este posibilă existența voinței libere în omenire. Voința liberă poate fi cucerită treptat, fiindcă omul este situat față de ea în așa fel încât, în viață, aceasta îi apare ca ideal. Oare unde este liberă voința umană, într-o stare intermediară a evoluției? Ea nu e niciodată liberă, pentru că în orice moment poate să cadă pradă elementului luciferic sau celui ahrimanic; nu e liberă pentru că orice om, după de ce a trecut prin poarta mortii, are o impresie absolut precisă - poate timp de decenii - în perioada ascendentă a purificării. Acesta este esențialul în viața din kamaloka: vedem în ce grad suntem imperfecti noi înșine, din cauza lucrurilor imperfecte pe care le-am făcut în lume, vedem, pas cu pas, în ce fel am devenit imperfecti. De aici se naște apoi intenția de a elimina ceea ce am făcut în mod imperfect. Aceasta este viața în kamaloka; o intenție este adăugată altei intenții și se ia hotărârea ca omul să corecteze ceea ce a gândit și a făcut în așa fel încât a ajuns să coboare! Omul imprimă vieții viitoare sentimentele sale din kamaloka, împreună cu intenția descrisă, și astfel își ia în primire karma pe care trebuie s-o poarte. Putem afirma că ne

apropiem de voința liberă numai în măsura în care am reușit să devenim stăpâni peste influențele lui Lucifer și Ahriman. Dar noi nu putem deveni stăpâni peste influențele luciferice și ahrimanice decât prin cunoaștere. În primul rând, prin autocunoaștere, prin faptul că devenim capabili într-un grad din ce în ce mai înalt - și în viața dintre naștere și moarte - să ne cunoaștem slăbiciunile, în toate cele trei domenii ale vieții sufletești, în gândire, simțire și voință. Dacă ne străduim să nu ne lăsăm pradă nici unei iluzii, în Eul nostru crește forța de a ne putea dispensa de influența luciferică, fiindcă în acest caz dobândim capacitatea de a decide ce dăruire merită din partea noastră acele bunuri ale omenirii care au fost cucerite treptat. În al doilea rând, prin cunoașterea lumii exterioare, care trebuie să vină în completarea autocunoașterii, acestea trebuie să conlucreze. Noi trebuie să unim autocunoașterea și cunoașterea lumii exterioare cu ființa noastră; atunci vom fi în stare să ne creăm o relație clară cu Lucifer.

Acesta este specificul a ceea ce noi ne însușim drept cunoaștere teosofică: ajungem să ne dăm seama în ce măsură în orice faptă umană sunt implicate înclinația și pasiunea, Lucifer și Ahriman. Ce altceva am făcut noi, în cadrul acestei serii de conferințe, decât să ne lămurim asupra felului în care forțele luciferice și ahrimanice influențează viața noastră în cele mai diverse moduri! În epoca actuală poate să înceapă procesul de edificare a oamenilor în ceea ce privește forțele luciferice și ahrimanice. Și omul trebuie să fie edificat, dacă vrea să contribuie cu ceva la atingerea țelului omenirii pe Pământ. Oriunde v-ați îndrepta privirile, pretutindeni unde există simțire și gândire omenească puteți vedea cât de departe sunt încă oamenii de o edificare autentică, adevărată, în privința influențelor exercitate de Lucifer și Ahriman. Majoritatea covârșitoare a oamenilor nici nu vor să fie edificați în această privință. Vedeti cum o mare parte a oamenilor cade pradă unui egoism religios, considerând că trebuie să facă totul pentru a ajunge ei înșiși, sufletul lor, la acea stare de tihnă și fericire supremă pe care și-o puteau imagina. Este un egoism de care oamenii nu sunt conștienți; ei nu-și dau seama că aici se pot infiltra dorințele cele mai egoiste. Și nicăieri nu se infiltrează Lucifer mai mult în sentimentele noastre, decât

acolo unde oamenii năzuiesc spre Divin, îndemnați de pasiunile și dorințele lor, fără ca Divinul să fie străluminat pentru ei de lumina cunoașterii. Nu credeți că Lucifer acționează în multe cazuri tocmai acolo unde oamenii au impresia că năzuiesc spre realitatea supremă? Numai că formele de cultură spre care se năzuiește în acest fel vor trebui să se numere și ele printre dezamăgirile lui Lucifer. Iar cei care cred că pot să mențină în viață, prin dorințe deșarte, o formă de cultură spirituală sau alta, cei care predică fără încetare că teosofia este rea deoarece propovăduiește ceva nou, toți aceștia ar trebui să reflecteze la faptul că nu depinde de voința umană dacă Ahriman se ține pe urmele lui Lucifer. Formele apărute de-a lungul evoluției vor pieri din nou, prin acțiunea lui Lucifer, în care se amestecă mereu Ahriman.

Privim astfel spre o evoluție anterioară, în care anumite entități au făcut pentru noi sacrificiul de a rămâne în urmă. Știm acum că aceste entități trebuie să-și poarte karma lor de dragul nostru, pentru ca noi să putem trăi în mod normal ceea ce ele ne insuflă. Într-adevăr, Iahve i-a insuflat omului, la începuturi, prin suflarea divină, facultatea de a deveni un Eu; dacă n-ar exista decât suflarea divină, care pulsează în sângele uman, nu și ceea ce poate să se abată de la darurile suflării lui Iahve, dacă în el n-ar acționa atât impulsuri luciferice, cât și impulsuri ahrimanice, atunci, ce-i drept, omul ar putea dobândi darul oferit de Iahve, dar nu și „cum”-ul acestuia: a-l simți cu un Eu liber, conștient de sine. Prin urmare, faptul că anumite entități au rămas în urmă pe vechia Lună este în consens cu evoluția cosmică.

Noi trăim azi într-o epocă în care ne este îngăduit să privim, într-adevăr, la multe dezamăgiri suferite de Lucifer în trecut; dar putem privi, de asemenea, spre un viitor în care vom înțelege din ce în ce mai mult ce este curentul continuu al evoluției. Iar teosofia ne va ajuta să înțelegem acest curent continuu al evoluției, pentru ca noi să ne putem raporta în mod conștient la influențele lui Lucifer și să ajungem din ce în ce mai mult în situația de a recunoaște impulsurile luciferice din noi înșine și de a le valorifica într-un mod corect, folositor pentru evoluția omenirii, în timp ce înainte ele acționau ca

imbolduri obscure, de care oamenii nu erau conștienți. La fel stau lucrurile și cu influențele ahrimanice.

Am ajuns la un punct în care putem să atragem atenția asupra faptului că epoca prezentă este o epocă importantă din evoluția omenirii; este epoca în care, dintr-un anumit punct de vedere, forțele sufletești se modifică. Mulți dintre dumneavoastră au auzit, desigur, când am spus că în viitorul apropiat anumiți oameni, indivizi izolați, vor dezvolta alte forțe sufletești decât cele admise astăzi. Ceea ce teosofia spune astăzi pe baza cunoștințelor dobândite de știința spiritului, anume că omul posedă, pe lângă corpul fizic, și un corp eteric, e cunoscut, prin percepție directă, numai de cei care au trecut printr-o educație ocultă metodică. Dar încă înainte să treacă mijlocul secolului XX - o știm din *Cronica Akasha* - vor exista oameni care vor ajunge, printr-o evoluție naturală, la o clarvedere eterică; datorită faptului că omenirea a ajuns în acest moment, când asemenea lucruri se vor dezvolta ca niște daruri naturale, indivizii umani vor percepe corpul eteric, pătrunzând corpul fizic și depășindu-l în toate direcțiile. Coborând de la starea în care putea privi în lumea spirituală, omul a ajuns la starea actuală, când nu mai are decât facultatea percepției fizice pur exterioare și o înțelegere intelectuală a lumii exterioare; dar el începe să evolueze treptat spre unele facultăți noi, dar conștiente. Noile facultăți se vor alătura celor vechi, și o facultate deosebită va fi cea pe care o voi prezenta în continuare.

Vor exista oameni - puțini, la început, căci această facultate se va dezvolta la un număr mai mare de oameni de-abia în cursul următoarelor 2-3 milenii, iar primii precursori vor apărea înainte să se încheie prima jumătate a secolului XX - care vor fi tentați să se detașeze de faptă. Și atunci vor avea în fața ochilor o imagine degajându-se din fapta respectivă. La început ei n-o vor cunoaște, nu vor vedea nici o legătură între imagine și fapta săvârșită de ei înșiși. Dar poate că unii vor afla câte ceva prin știința spiritului, și, în acest caz, aceștia își vor da seama că imaginea, care le apare ca un fel de imagine de vis conștientă, e reversul faptei lor, imaginea acelei fapte care

trebuie săvârșită ca să-și găsească împlinirea karmică săvârșită în acel moment.

Omenirea se află cu adevărat în fața unei epoci în care nu va mai înțelege karma doar după descrierile și învățăturile științei spiritului; ea va începe, treptat, să vadă karma prin percepție spirituală. Dacă până acum karma a fost pentru oameni un imbold obscur, o dorință obscură, și dacă ea se putea manifesta de-abia în viața următoare, putea fi transformată în intenție de-abia în viața dintre moarte și o nouă naștere, oamenii vor ajunge treptat în situația de a percepe creațiile lui Lucifer în mod conștient, de a vedea cum se vor manifesta ele prin efectele lor. În orice caz, vor ști ce e cu această clarvedere eterică numai oamenii care s-au străduit să ajungă la cunoaștere și autocunoaștere. Tot mai mulți oameni aflați în stare normală vor avea imaginile karmice corespunzătoare faptelor lor. Va fi un fenomen care-i va face pe oameni să progreseze, pentru ca astfel ei să știe ce mai datorează lumii, ce mai stă înscris în karma lor drept debit. Acesta e lucrul care-l face pe om neliber, faptul că nu știe ce datorează lumii. Așa că, discutând despre karma, nu ne este îngăduit să vorbim de la bun început despre existența unei voințe libere. Cuvântul „voință liberă” e greșit, fiindcă noi știm că omul devine liber de-abia prin cunoașterea sa, care urcă trepte tot mai înalte, și prin faptul că el însuși urcă pe trepte din ce în ce mai înalte și se transpune din ce în ce mai mult în lumea spirituală. El se umple astfel tot mai mult cu conținutul lumii spirituale și devine o ființă care-și determină propria voință. Nu voința poate deveni liberă, ci omul ca atare poate deveni liber, prin faptul că se pătrunde cu ceea ce îi e dat să cunoască pe tărâmul spiritualizat al existenței cosmice.

Dezamăgirile lui Lucifer și faptele sale ne fac să spunem că de milenii s-au pus bazele situației în care ne aflăm acum; dacă n-am fi acolo unde suntem, nu am putea să evoluăm spre libertate. După ce ne-am edificat în privința lui Lucifer și Ahriman, putem să intrăm într-o relație nouă cu aceste puteri, să culegem roadele a ceea ce s-a făcut deja, putem să luăm asupra noastră, ca să zic așa, munca lui Lucifer și Ahriman. În orice caz, faptele provocate de Lucifer și care au dus la

dezamăgiri trebuie să se transforme în reversul lor când sunt săvârșite de noi înșine. Faptele lui Lucifer aveau menirea de a stârni pofte, de a-l îndrepta pe om spre rău. Am văzut ce forță trebuie să acționeze în direcția contrară celei a lui Lucifer. Dacă trebuie ca noi înșine să acționăm în sens contrar lui Lucifer, să ne ocupăm în viitor de treburile sale, numai iubirea e aceea care va putea lua locul faptelor lui Lucifer; iubirea va putea face acest lucru. Și tot așa vor sta lucrurile cu ceea ce se revarsă spre noi din lumea exterioară prin faptul că înlăturăm întunericul pe care-l întrețesem în materia exterioară. Dacă vom înlătura tot mai mult acest întuneric, dacă-l vom face să se risipească și dacă vom reuși să învingem în acest fel cu totul influența ahrimanică, vom fi în măsură să cunoaștem lumea așa cum este ea de fapt, ca lume pământeană. Și atunci vom putea să ne apropiem treptat de o cunoaștere care azi nu poate fi decât un bun al științei spiritului. Vom răzbate până la ceea ce este materia cu adevărat, până la natura luminii. Azi știința se lasă încă în voia celor mai diverse amăgiri, în ceea ce privește natura luminii. Unii cred că vedem lumina cu ochii fizici. Este greșit. Noi nu vedem lumina, ci doar corpuri luminate; vedem culorile de pe suprafața corpurilor. Nu vedem lumină, ci vedem prin intermediul luminii. Toate amăgirile de acest fel vor fi înlăturate. Și astfel se va transforma imaginea noastră despre lume, care, din cauza lui Ahriman, a fost întrețesută cu erori și se va impregna cu înțelepciune. Ajungând la lumină, omul va dezvolta el însuși reversul sufletesc al luminii. Iar reversul sufletesc al luminii este înțelepciunea.

Astfel în sufletul uman vor pătrunde iubirea și înțelepciunea. Iubirea și înțelepciunea vor fi forța practică, impulsul de viață care trebuie să rezulte și va rezulta din concepția teosofică despre lume. Înțelepciunea, care e reversul interior al lumii, înțelepciunea care se poate uni cu iubirea, și iubirea, care se impregnează cu înțelepciune, vor găsi calea justă spre a acționa, la rândul lor, asupra a ceea ce e scăldat în înțelepciunea lumii exterioare. Dacă trebuie să participăm treptat la cealaltă jumătate a evoluției, care ar consta în învingerea lui Lucifer și Ahriman, este nevoie să ne pătrundem cu înțelepciune și iubire. Dezvoltând înțelepciunea și iubirea,

dezvoltăm acele elemente care se vor revărsa, la rândul lor, din sufletele noastre, ca daruri pentru puterile luciferice și ahrimanice care s-au sacrificat în prima jumătate a evoluției de pe Pământ, ca să ne dea ceea ce ne este necesar pentru cucerirea libertății noastre. Lor va trebui să le dăm înțelepciunea și iubirea pe care le vom dezvolta în acest fel. Dar trebuie să fim conștienți de un lucru: pentru că în lume trebuie să existe viață, noi trebuie să ne însușim culturi care sunt mijloacele de expresie ale acestei vieți. Noi vrem să ne dăruim cu bucurie și iubire unei culturi teosofice care nu va fi veșnică, să acceptăm cu entuziasm această situație și să creăm cu iubire lucrurile pe care în trecut le-am realizat sub impulsul lui Lucifer. Deoarece ne dăm seama că trebuie să creăm din iubire lucrurile la care în trecut a fost necesar să fim îmbolditi de poftă și pasiuni, vom dezvolta în fundalul tuturor faptelor noastre un surplus de iubire cu atât mai mare. Dacă am dezvolta doar iubirea nu am reuși să clădim culturi succesive. Teosofia trebuie să realizeze cu dăruire și iubire imperativele epocii, cu același entuziasm cu care oamenii au acționat cândva sub influența lui Lucifer. Nu vom mai nutri iluzia că ceea ce facem va dăinui veșnic. Dar, clădind culturi succesive, cu o iubire crescândă, noi producem iubire excedentară. Aceasta îi face bine lui Lucifer; vor fi compensate astfel și dezamăgirile sale. Noi suntem cei care putem compensa dezamăgirile suferite de Lucifer, dacă vom restitui ceea ce a fost săvârșit pentru noi.

În aceasta constă cealaltă latură a karmei entităților superioare: să dezvoltăm o iubire care să nu rămână în limitele omenirii, o iubire care e chemată să pătrundă în Cosmos. Noi putem face să se reverse iubirea în entități situate pe o treaptă de evoluție mai înaltă decât noi, iar aceste entități o vor resimți ca pe o jertfă sufletească. Jertfa sufletească se va înălța spre cei care și-au revărsat odinioară darurile lor spre noi, la fel cum, cândva, fumul jertfelor se înalța spre spiritele superioare, în vremurile în care oamenii mai posedau încă bunurile spirituale. Atunci oamenii nu puteau trimite spre ei decât jertfele simbolice de pe altare. În viitor, oamenii vor trimite spre zei curenți de iubire, și din jertfa de iubire se va revărsa iar ceva spre Pământ: spre om se vor revărsa forțe superioare,

care, dirijate din spiritual, vor interveni cu tot mai multă vigoare în lumea noastră fizică. Și acestea vor fi forțe magice în sensul adevărat al cuvântului.

Astfel înțelegem evoluția omenirii, în care se manifestă karma omenirii și karma entităților superioare. Și vedem acum în ce fel se raportează planul evoluției la karma individuală a fiecărui om. Să presupunem că în anul 1910 o individualitate supraumană a declanșat un lucru care apoi a fost adus la îndeplinire, pe planul fizic, de către un om; s-a realizat astfel un contact între acea individualitate supraumană și om. Omul este întrețesut astfel în karma entităților superioare. S-a creat o legătură între el și acea entitate. Și atunci spre el se revarsă, din lumile superioare, un curent care introduce în viața sa un element nou; acesta constituie un nou avanpost, care a fost adăugat karmei sale și care dă un impuls decisiv într-o direcție sau alta. În acest fel e fecundată karma umană de către karma generală, ai cărei curenți străbat lumea.

Să ne îndreptăm privirile, de exemplu, spre Miltiade sau spre orice altă personalitate istorică. Acești oameni au avut misiunea de a se situa în planul mare al istoriei poporului său; karma entităților superioare cerea ca și ei să realizeze un anumit lucru - și ei au fost puși în locurile-cheie. În contul lor karmic personal s-a revărsat ceea ce trebuia să fie dăruit omenirii întregi. Prin faptul că au îndeplinit aceste sarcini, prin faptul că au legat de ele fapte și realizări personale, acestea au devenit karma lor individuală. Tot astfel trăim și acționăm și noi, cu karma noastră individuală, în macrocosmos, ca o mică lume, ca un microcosmos.

Cu aceasta am ajuns la capătul cursului, chiar dacă nu și la capătul problematicei. Dar nu se poate altfel. Dacă-mi dați voie să spun, în două cuvinte, că am ținut această serie de conferințe despre acele probleme care pot mișca adânc inima umană, având legătură însă și cu destinul unor entități superioare, că am prezentat acest curs din cel mai adânc străfund al sufletului meu și că sunt bucuros că a fost posibil să se vorbească despre aceste lucruri în cadrul unei ramuri a Societății teosofice, între prieteni teosofi, care au venit din

toate părțile, spre a se dăruie expunerilor pe această temă, atunci eu rostesc aceste vorbe din cel mai adânc străfund al inimii. Cei care vor avea ocazia să audieze și alte cursuri, vor vedea că unele dintre întrebările pe care cineva și le va spune în urma acestui ciclu își vor găsi răspunsul atunci. Dar și cei care nu vor putea să audieze cursurile din această vară vor avea mai târziu ocazia de a discuta asemenea lucruri.

Îngăduiți-mi, deci, să spun încă o dată că aș dori să primiți lucrurile pe care le-am discutat în așa fel, încât ele să nu fie simple cunoștințe abstracte, ci cunoștințe care pătrund în întreaga noastră gândire, simțire și voință, în întreaga noastră viață, astfel încât lumea să vadă în fiecare teosof o imagine a celor mai adânci adevăruri teosofice. Să încercăm să devenim într-un tot o asemenea imagine; de-abia atunci vom putea spune că în lume există un curent spiritual teosofic. În cercul nostru restrâns acest curent spiritual teosofic trebuie să însemne, în primul rând, o studiere a cunoașterii spirituale.

Apoi - mai întâi în rândurile membrilor noștri - aceste cunoștințe trebuie să se transforme într-un anumit mod de a gândi și simți, și ca atare să apară în fața lumii. Și atunci lumea va înțelege că nu degeaba au existat la începutul secolului XX teosofi onești, oameni care au crezut în mod sincer în forța puterilor spirituale. Prin faptul că au crezut în teosofie au primit ei înșiși forța de a lucra pentru puterile spirituale. Cultura va progresa din ce în ce mai repede, dacă veți transforma dumneavoastră înșivă cele auzite aici în sentimente și convingeri, în acțiuni și fapte. Nu încercând să-i convingeți pe oameni! Cultura actuală e prea puțin dispusă la așa ceva. Se conving cu adevărat numai aceia care se apropie de teosofie din imboldul cel mai profund al inimii; ceilalți nu vor crede. Această hrană o avem și în cercurile noastre spirituale, ca fenomen pe care l-a produs materialismul, și e necesar ca noi să privim acest rău ca pe ceva față de care știința spiritului trebuie să dovedească forță spirituală.

Trebuie să-i dăm lumii tot ceea ce putem, prin modul nostru de a gândi și simți. Cei care vor transforma teosofia în viață interioară a sufletului vor fi un izvor de forță spirituală. Iar cel care crede în suprasensibil poate să fie convins că adevărurile și cunoștințele noastre teosofice acționează pe cale

spirituală, se răspândesc afară, în lume, sub formă invizibilă, dacă fiecare din noi devine cu adevărat un instrument conștient, pătruns de viața teosofică.

Rudolf Steiner

MANIFESTĂRILE KARMEI

GA 120

NOTE

Cuvintele „teosofie” și teosofic” trebuie înțelese în sensul lucrării fundamentale a lui Rudolf Steiner **Teosofia** (apărută pentru prima dată în 1904). Rudolf Steiner și-a desfășurat activitatea între anii 1902-1913, în calitate de secretar general al secției germane a Societății teosofice din acea vreme, iar apoi, când, din cauza unor fenomene de decadentă din sânul acestei societăți, s-a ajuns la excluderea secției germane, el a activat în cadrul Societății antroposofice, întemeiată de el însuși, în mod independent. De la bun început, el a prezentat exclusiv *rezultatele propriilor sale cercetări spirituale*. „Nimeni n-a rămas nelămurit asupra faptului că în cadrul Societății teosofice eu aveam de gând să prezint exclusiv rezultatele propriilor mele cercetări bazate pe clarvedere.” (Din **Viața mea**, Opere complete, nr. bibl. 28.)

În această editie am refuzat să înlocuim expresia „teosofie” prin aceea de „antroposofie”, așa cum s-a procedat, la indicația lui Rudolf Steiner însuși, în primele două decenii după separarea de Societatea teosofică; e de așteptat ca cititorul să fie conștient de faptul că „teosofia”, așa cum e prezentată ea aici, este *identică cu antroposofia creată de Rudolf Steiner*.

(1) Citat din Kepler, Harmonices mundi, cartea a 5-a.

(2) „*Ne putem îndrepta privirile... spre o anumită perioadă din evoluția noastră pământească...*” Expuneri mai amănunțite în legătură cu evoluția lumii și a omului sunt cuprinse în **Știința ocultă**, Nr. bibl. 13.

(3) „*Un rol similar l-au avut, în perioada vechii existențe lunare, și combinațiile cianului...*” Vezi conferința din 11 iunie

1906. Comp. Edouard Schuré, *Esquisse d'une cosmogonie psychologique*, Paris, 1928, p. 21.

(4) Cometa Halley este numită astfel după astronomul englez Edmund Halley, care a descoperit-o, în 1682, și a cărei revenire, în 1759, a fost calculată de acesta în mod anticipat. Expuneri mai amănunțite ale lui R. Steiner pe această temă sunt cuprinse în **Evenimentul apariției lui Hristos în lumea eterică**, *Opere complete*, 1965, Nr. bibl. 118.

(5) „un mare filosof al epocii moderne, Cartesius, a fost înțeles greșit...” Comp. *Discours de la méthode*, partea a 5-a, *Traité de l'homme*, precum și *Primae cogitationes circa generationem animalium*.

(6) Joseph Dietl, 180n-1879, medic vienez; Joseph Skoda, 1805-1881, clinician.

(7) „...eveniriente pe care, în viața obișnuită, le numim «întâmplări»”. Expuneri mai amănunțite în Rudolf Steiner, **Întâmplare, necesitate și providență**, *Opere complete*, 1975, Nr. bibl. 163.

(8) Meister Eckhart, mistic german, călugăr dominican, a trăit de la aprox. 1260 până la 1328; Johannes Tauler, mistic german, călugăr dominican, aprox.1300-1361.

Teologia germană (Theologia deutch), scriere mistică de la sfârșitul secolului al XIV-lea. Numele autorului nu s-a păstrat. A fost tipărită pentru prima dată de Luther, în anul 1518.

„Nu eu, ci Hristos în mine!” Galateni, 2, 20, „Eu trăiesc, însă; totuși, acum nu eu, ci Hristos trăiește în mine”.

(9) **Din Cronica Akasha** a apărut pentru prima dată în 1904, sub forma unor articole scrise pentru revista „Lucifer-Gnosis”, iar ca volum în *Opere complete*, 1973, Nr. bibl. 11.

(10) „...să înțeleagă adevărurile referitoare la lumile superioare”. Vezi Rudolf Steiner, **Cum dobândim cunoașterea lumilor superioare**, *Opere complete*, 1975, Nr. bibl. 10.

(11) „...am atras atenția... asupra unei individualității care a apărut, în mod succesiv, drept mare profet, drept pictor important și drept poet...”. Comp. R. Steiner, **Misterul Crăciunului. Novalis, văzătorul și vestitorul lui Hristos**, Dornach, 1964.

(12) *Digitalis purpurea*: degețel, degețăriță (bot.)

(13) Ludwig Deinhard, *Misterul omului în lumina cercetărilor psihologice. O introducere în ocultism*, Berlin, 1910; Frederik Myers, 1843-1901, spiritist, unul dintre întemeietorii „Society for Psychical Research”, Londra, 1882.

(14) „Dacă am ține un ciclu de conferițe... și am dezvolta această idee...”. Aspecte legate de această temă au fost prezentate de R. Steiner în **Misiunea sufletelor câtorva popoare, în legătură cu mitologia nordic-germanică**, Opere complete, 1962, Nr. bibl. 121.

(15) „...în cadrul ciclului despre istoria biblică a genezei”. **Misterul biblic al Genezei**, Opere complete, 1976, Nr. bibl. 122.

DESPRE REINCARNARE ȘI KARMA ÎN CONTEXT EUROPEAN

În peisajul cultural contemporan de la noi, Rudolf Steiner nu mai este un necunoscut. În diferite edituri din România au apărut deja circa 50 de volume din opera lui, extinsă și incitantă, și cu toate acestea imaginea despre el continuă să fie ambiguă și unilaterală, făcând din Rudolf Steiner doar un reprezentant empirist al spiritualității indiene vechi și al reîncarnării. Această imagine incompletă nu acoperă multele domenii ale vieții în care el a fost activ. S-ar cuveni prezentată multitudinea preocupărilor și realizărilor sale. Însă, la apariția în românește a volumului **Manifestările karmei**, se cuvine să examinăm mai degrabă acest domeniu.

Ce anume se înțelege prin reîncarnare putem afla tot mai frecvent în ultimul timp din relatările despre viața de după moarte, fie sub forma cazurilor de moarte clinică (*near-death experiences*), fie din cercetarea psihologică empirică (regresii sub hipnoză, făcute în scop terapeutic). Pe de altă parte, se afirmă, în general, că interpretările reîncarnării și karmei constituie încercări de a importa spiritualitatea indiană străveche, acolo unde nu și-ar avea de fapt locul. Prin aceasta, reîncarnarea și karma rămân doar în domeniul exoticii.

Vom încerca să demonstrăm că aceste idei aparțin la fel de bine și civilizației europene, argumentând astfel și locul lui Rudolf Steiner în acest peisaj cultural.

Să alegem ca prim reper, o relatare din *Saga (Legenda)* lui Olaf cel Sfânt al Norvegiei, din cronică Flateyjarbók. Acolo se povestește despre negarea de către regele Olaf al II-lea (începutul secolului al XI-lea d. Hr.) a faptului că el ar fi fost înainte regele Olaf Geirstaderalf, așa cum vorbeau oamenii: „Niciodată n-a avut spiritul meu două trupuri, și nici nu va avea nici acum și nici în ziua Învierii. Iar dacă am spus cândva altfel, pe atunci nu aveam în mine credința cea dreaptă” *.

* *Flateyjarbók*, II B, *Olafs Saga*, apud E. Bock, *Wiederholte Erdenleben (Vieți repetate pe Pământ)*, Stuttgart 1952.

Atitudinea lui Olaf cel Sfânt este, așadar, conformă dogmelor creștine, dar faptul că i-a fost pusă întrebarea dovedește persistența credințelor despre reîncarnare încă cel puțin până în secolul al XI-lea. Cu mult timp în urmă însă, chiar înainte de Conciliul de la Niceea (325 d. Hr.), fusese începută modificarea sau chiar eliminarea acelor pasaje din scrierile Noului Testament care erau nedorite sau neînțelese. Aceasta se făcea de către oficiali ai Bisericii (*correctores*) și există toate motivele să credem că și pasajele referitoare la reîncarnare au dispărut în același mod. La Conciliul de la Constantinopol (523), convocat de împăratul Iustinian I, s-au anatemizat, printre altele, pre existența sufletului și reîncarnarea (migrația sufletelor). Se sublinia că eliberarea din trupul material pieritor se poate face doar prin acceptarea lui Hristos și a Bisericii Sale. Astfel s-au exclus și învățăturile lui Origene din Alexandria (195-254), a cărei autoritate extraordinară și influență se baza,

pe lângă calitățile deosebite ale personalității sale, și pe cunoașterea și cercetarea surselor celebrei Biblioteci din Alexandria, unde se aflau păstrate și scrieri provenind din Persia sau India veche. Lăsând în planul al doilea conjunctura politică și anumite slăbiciuni umane care au impus această măsură de extirpare, putem găsi un anume înțeles al celor întâmplate: în strădania de a se consolida ca instituție, Biserica creștină încerca să atragă atenția credincioșilor asupra lumii acesteia, să impună o anumită conduită și să sublinieze valoarea supremă a rolului lui Hristos ca Mântuitor.

De altfel, chiar și în Vechiul Testament se pot găsi sugestii în legă-tură cu legea cauzei și acțiunii (karma)*.

* *Facerea* (9,6); *Pildele lui Solomon* (2,5), (5,21-22), (8,19-20); *Ezechiel* (34,23-24), *Psalmii* (90,3-4); apud E. Bock, op. cit.

Se poate urmări firul ideilor legate de reincarnare mergând, printre alții, la Pitagora, Platon, Apolonius din Tyana. În perioada destrămării legăturilor nemijlocite cu forțele lumilor suprasensibile, legături pe care omenirea le avusese dintotdeauna, și pe care ea le cultivase cu ajutorul Misteriilor, aceste capete luminate încercaseră să refacă rostul existenței printr-o abordare și interpretare filosofică a lumii. Astfel, ei ajunseseră și pe această cale la ideea preexistenței și migrației sufletelor. Căutările lor nu se așezau pe un teren virgin, deoarece, deja aproximativ la anul 2000 î. Hr., în Egipt exista această concepție, marcând credința și întreaga organizare statală. Asemenea cunoștințe aveau chiar și vechii perși.

Cu mult înainte - 5000 î. Hr. - Vedele, cea mai veche colecție de scrieri descoperită până acum, prezintă în forme coerente „Știința” (Veda = cunoaștere, în sanscrită), într-un sistem al întregii cunoașteri, cuprinzând și o tratare sistematică a realităților sufletului, a morții și a metempsihozei (Bhagavad-Gita). Deși se consideră că vechea Indie ar fi patria acestor concepții despre migrația sufletelor (metempsihoză), totuși este surprin-zător că și civilizațiile străvechi africane (Zulu, Basongo, vest-africană, malgașă) sau din Oceania ori Australia, ca și din cuprinsul continentelor americane (tingită, esehimosă, hopi, maya, incașă) conțin în tezaurul lor de tradiții și reincarnarea. Și popoarele din vechea Europă - nordicii, celții - cunoșteau și urmau legea migrației sufletelor*. Druzii celților

se supuneau prin oficiul lor legii renașterii și credinței în nemurire, iar în vechea Irlandă nu rareori apar eroi reincamați.

* Caius Julius Caesar, *De Bello Gallico* (*Despre războaiele galice*), VI, 14,5.

Pare, așadar, a fi mai mult o concepție general umană, decât una exportată din India. De altfel, C. G. Jung vorbește despre acest aspect astfel: „Nașterea din nou este un enunț care ține de enunțurile străvechi ale omenirii în general. Aceste mărturii străvechi se sprijină pe ceea ce eu numesc «arhetip». Toate mărturiile ce privesc suprasenzorialul sunt întotdeauna determinate, în cele mai mari profunzimi, de arhetip, astfel încât nu-i de mirare că pot fi găsite enuniuri despre nașterea din nou la diferite popoare" *.

* C. G. Jung, *Psychologie der Wiedergeburt* (*Psihologia nașterii din nou*), 1939, apud Ronald Zürer, *Reinkarnation* (*Reincarnarea*), Zurich 1989.

Așadar, aflată în câmpul de forțe al concepțiilor despre lume și al credințelor aparținând vechilor culturi și popoare, ideea migrației sufletului, a re-nașterii sau a reincarnării cunoaște o exilare din viața religioasă a Europei o dată cu așezarea instituțională a Bisericii creștine, în Evul Mediu. Strâns împletite însă în viața sufletească și în impulsurile spirituale ale multor popoare europene, imaginile provenind din realitatea reincarnării se sublimează, devenind substanță pentru trăirile misticilor * sau pentru erezii **.

* Meister Eckhart (1260-1327), de pildă, a putut avea acces, pe de o parte, la culturile islamică și iudaică, ce fuseseră mai bine cunoscute începând cu vremea Cruciadelor (1096-1270), iar pe de altă parte, gândirea indiană nu i-a fost străină, el înrudindu-se în concepții și cu Platon ori Plotin.

** Catarii, albigenzii, simoniștii, basilidenii, valentinienii, marcioniștii, gnosticii și maniheenii au cultivat cu toții asemenea credințe (apud R. Zürer, *op. cit.*).

Un caz celebru a fost cel al lui Giordano Bruno (1548-1600). Stimulat de moștenirea lui Pitagora și de neoplatonicieni, și mai ales influențat de scrierile lui Nicolaus Cusanus (1401-1464), acest fost călugăr dominican își construiește o teorie teologic-mistică proprie pentru care însă, acuzat de Inchiziție pentru erezie în nu mai puțin de 130 de puncte, este condamnat și ars pe rug. Unul din puncte se

referea la transmigația sufletelor, pe care el o susținea, sub forma unei interogații cu răspuns evident afirmativ, sprijinindu-se pe concepțiile lui Pitagora *.

* R. Zürer, *op. cit.*

Oricum, perioada civilizației renescentiste redeschide drumul către alte orizonturi decât cele ale dogmei Bisericii creștine și face să apară un anume tip de cercetător, care vrea să cuprindă totul și care, pentru aceasta, abordează teritorii interzise sau ascunse. Astfel, ființa umană este privită într-un mod mai complex*, iar ideea transmigației sufletelor este exprimată public** și face obiectul studiului***.

* Paracelsus (1493-1541), de exemplu, deosebește corpul trecător din material brut-fizic, de „corpul spiritual” care „își constituie” corpul fizic. Întreaga concepție, precum și activitatea sa de vindecător, el și-o va întemeia pe consecințele care decurg de aici.

** W. Shakespeare (1564-1616) o enunță în *Henric al V-lea*, de exemplu.

*** Leonardo da Vinci (1452-1519) revine de multe ori asupra acestor probleme (cf. *Codexurilor* sale, vezi. R. Zürer, *op. cit.*).

Putem spune că, începând cu acea perioadă, abordarea gândurilor despre substanța vieții, care să țină cont și de transmigația sufletelor, se va face pe două căi. Una este cea pe care anumite personalități*, „spirite alese, animate mai puțin de credință cât enunțând presupuneri dobândite prin gândire, cultivă valori precum: existența unei realități metafizice, a unui domeniu suprasenzorial, o lume spirituală, constituind matca și temeiul arhetipal al lumii fizice, senzorial perceptibile***.

* Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716), filosof al monadei (*monas* = unitate, în greaca veche; este un concept introdus de Giordano Bruno, care o definește drept o substanță energetică punctiformă, conștientă și individuală, deci unică - nimic altceva decât *un suflet*). Leibniz este autor, printre altele, și al *Teodiceei* (*Privire asupra bunătății lui Dumnezeu, libertății omului și originii răului*). În *Noi studii asupra înțelegerii omului* („*Neue Abhandlungen über den menschlichen Verstand*”, 1707) el se ocupă concret de ideea reîncarnării.

Johann Valentin Andreae (1586-1654), a cultivat idei pansofice, neoplatoniciene și alchimiste. Lucrarea sa *Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz* s-a constituit în punctul de pornire al unor frății oculte - rosicruciene -, care cultivau aceste cunoștințe.

** R. Zürer, *op. cit*

A doua cale este cea a inspirației poetice. Astfel, cel mai marcant reprezentant al culturii germane din secolul al XVIII-lea care s-a preocupat de reîncarnare este Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781). În *Educația genului uman**, finalul cuprinde 100 de paragrafe scurte care enunță clar și argumentează rațional convingerea lui despre migrația sufletelor.

* *Erziehung des Menschengeschlechtes*, 1780

Tot un filosof, idealistul Johann Gottlieb Fichte (1762-1814), enunță în *Menirea omului** ideea nemuririi și eternității omului.

* „Sunt membru a două ordini; una pur spirituală, în care stăpânesc prin voință pură, și una senzorială, în care acționez prin fapta mea...Omul nu este produsul lumii senzoriale, iar scopul final al existenței nu poate fi atins în această lume. Menirea sa depășește timpul, spațiul și tot ceea ce este senzorial." *Die Bestimmung des Menschen*, p. a III-a. *Credința*.

În Europa, cultura cea mai preocupată de această idee a fost cea germană, mai ales în perioada preromantică și romantică. Astfel, Friedrich Hölderlin (1770-1843), în *Patmos* și în *Moartea lui Empedocle*, tratează motivele trecerii între lumi, de la viață la moarte și mai departe. Contemporanul său, Johann Gottfried Herder (1744-1803), a fost preocupat vreme îndelungată de ideea reîncarnării, scriind *Trei convorbiri despre migrația sufletelor**, o prezentare oarecum sceptică a fenomenului. Totuși, familiarizat cu filosofia indiană, va trata reîncarnarea în *Gândurile unor hrahmani*** și în *Palingeneza - revenirea sufletelor****. Vedem, așadar, cum la sfârșitul secolului al XVIII-lea cultura și filosofia Indiei vechi pătrund în cultura europeană, prin traduceri - în engleză și în germană - din vechile texte sacre. Este epoca întemeierii indologiei germane - în jurul unor personalități din orașul universitar Jena. Printre ei, August Wilhelm von Schlegel (1767-1845), filolog și critic literar, ajuns mai târziu profesor la Bonn, va edita seria

de scrieri „Biblioteca indiană”, unde va apărea primul text vedic în germană: *Bhagavad-Gita* (1823), iar apoi *Ramayana*.

* *Drei Gespräche über Seelenwanderung*, 1782.

** *Gedanken einigen Brahmanen*

*** *Palingenesie - Das Wiederkommen der Seelen*, 1797.

Fratele său, Friedrich von Schlegel (1772-1829), filosof, poet și filolog, care studiase la Paris vechile texte indiene, va publica în 1808 *Limba și înțelepciunea indienilor**. Între 1804 și 1806 el va ține la Universitatea din Köln prelegeri de „Filosofia vieții”, în care descrie, printre altele, „cele trei reprezentări despre nemurire”: „întâi, că sufletul omenesc s-ar putea descompune în neant, apoi, în al doilea rând, că nemurirea ar exista deja, fără contribuția lui... A treia părere despre migrația sufletelor, opinia misticismului, atât de remarcabilă datorită vârstei sale înaintate, se află la mijloc, între ele. Aceasta nu lasă imediat sufletul, ci abia după ce el si-a schimbat anumite forme, să treacă în deplină libertate. În sens general, considerăm aici transmigrația sufletelor drept continuitatea spiritului în forme și organe schimbătoare”. Vedem deci că romanticii propun o nouă filosofie - *a simțirii și a interiorizării*** - care va activa cu intensitate fantezia, trimițând operele - și viețile - autorilor pe cărările misticii și necunoscutului. Astfel, poetul Novalis (Friedrich Freiherr von Hardenberg, 1772-1801), creatorul simbolului întregii concepții romantice despre lume („Floarea albastră”, din romanul său *Heinrich von Ofterdingen*), a exprimat în întreaga sa operă dorul după „cele înalte”, și a sperat să poată scrie o continuare a *Educației genului uman* a lui Lessing, unde să trateze transmigrația sufletelor.

* *Sprache und Weisheit der Inder*.

** R. Zürer, *op. cit*

La Heidelberg, printre alți romantici, Bettina von Arnim (1775-1859) este cea care va reveni insistent asupra acestei teme*. În același cerc, frații Jakob (1775-1863) și Wilhelm Grimm (1776-1859), fondatori ai germanisticii, prin cuprinzătoarele lor lucrări de filologie și poetică, aveau să aducă, datorită colecției lor de basme, și câteva exemple de tratare în limbajul basmelor a temei migrației sufletelor**. Simbolismul imaginilor din basmele acestea poate fi găsit în

mitologiile europene străvechi, dar și în lumea indică: *Prarabdha-Karma*, de exemplu.

* *Correspondența lui Goethe cu un copil (Goethes Briefwechsel mit einern Kinde).*

** *Baba Dochia (Frau Holle), Talerii din stele (Sternfaller), Cei 12 Apostoli (Von den zwölf Aposteln), în Basme germane pentru copii și pentru acasă (Deutschen Kinder-und Hausmärchen, 1812-1815), apud R. Zürer, op. cit și E. Bock, op. cit.*

Ajungând acum la Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), nu mai e de mirare să găsim în opera lui numeroase formulări în care abordează reincarnarea. În 1813, în ziua înmormântării lui Christoph Martin Wieland (1733-1813), Goethe are o discuție cu teologul și pedagogul J.D. Falk, care se termină cu celebra afirmație: „Cu siguranță că am fost aici deja de mii de ori și sper, preabine, să mă mai întorc de mii de ori". De altfel, în corespondența ori în discuțiile sale, Goethe se referă de multe ori la această temă*.

* *Cântecul spiritelor peste ape, Afinități elective, Taina reminiscenței (Das Geheimnis der Reminiscenz, 1776), Scrisori către Charlotte von Stein.*

Caracteristică pentru abordarea conceptuală a problemei ce ne preocupă, în secolul al XIX-lea, rămâne opera lui Arthur Schopenhauer (1788-1860). Două trimiteri ne oferă imaginea cea mai pregnantă. În *Lumea ca voință și reprezentare** el scrie: „Găsim teoria metempsihozei, provenită din cele mai străvechi și mai nobile timpuri ale neamului omenesc, răspândindu-se mereu pe pământ, drept credința majorității neamului omenesc, de fapt, chiar ca învățătură a tuturor religiilor, cu excepția celei iudaice și a celorlalte două ce provin din ea; totuși în cel mai subtil mod și apropiindu-se cel mai mult de adevăr, în buddhism" (II, Cartea a 4-a, cap. 41)**. În *Parerga și Paralipomena* (1851), el se exprimă astfel: „Dacă m-ar întreba un asiatic ce este Europa, ar trebui să-i răspund: este partea de lume care este complet posedată de nemaiauzita și incredibila nebunie că nașterea omului ar fi începutul său absolut și că el ar proveni din nimic" ***.

* *Die Welt als Wille und Vorstellung*, 1819.

** Totuși, în doctrinele esoterice provenind din înțelepciunea iudaică și din creștinism se găsesc destule referiri la nemuirea și transmigrația sufletelor.

*** *Parerga und Paralipomena* (1851), cap. 15, apud R. Zürer, op. cit.

Poate că atât de profunde transformări ale vieții omenești, în plina desfășurare a unui materialism tot mai accentuat, au impus scufundarea, pentru o vreme, a acestor idei și teme sub tăvălugul unei culturi tot mai agitate și mai fără direcție. Prins în luptă cu vremea sa, Friedrich Nietzsche (1844-1900) este, astfel, un simbol chiar al acelor vremi și, pătruns de pesimism și disperare, încearcă să impună „supraomul” supus legii „eternei reveniri” *.

* *Așa grăit-a Zarathustra.*

Richard Wagner (1813-1883), la rândul său, îl prezintă pe Parsifal drept un rătăcitor din viață în viață, spre mântuire. Muzicianul și poetul își propusese să dedice mitului metempsihozei o operă.

Să mai amintim, în timpuri mai apropiate, numeroasele și diversele prezentări, interpretări și nuanțări create de unele personalități. În Europa: H. de Balzac, S. Kirkegaard, H. Ibsen, Lev Tolstoi, Paul Gauguin, A. Strindberg, Maurice Maeterlick, W. Somerset Maugham, James Joyce. În America: transcendentaliștii Ralph Waldo Emerson, Henry David Thoreau, Walt Whitman, apoi Edgar Allan Poe, Jack London și Henry Ford.

Lăsăm secolul XX ca pe o pagină încă deschisă a acestei scurte prezentări. Să-i amintim doar pe Hermann Hesse (1877-1962)* și pe Carl Gustav Jung (1875-1939)**.

* *Demian, Siddharta, Călătorie la Soare Răsare, Jocul cu mărgelile de sticlă.*

** „Diverse aspecte ale nașterii din nou” (Simpozionul Ecanos, Ascona, 1939) și *Vise. Gânduri. Amintiri.*

O abordare sistematică a multor aspecte ale culturii și civilizației indiene s-a realizat prin activitatea a ceea ce s-ar putea numi „Școala occidentală de indologie”, construită începând din secolul al XIX-lea, și ocupându-se și de vechile texte ce tratează reincarnarea și karma. În ceea ce ne privește, trebuie să-i amintim pe Mihai Eminescu, marcat de concepții indiene - prin intermediul gândirii filosofice germane -, pe

Mircea Eliade și pe Sergiu Al-George. Îl mai adăugăm pe Liviu Rebreanu, cu *Adam și Eva*.

Un filon cultural extrem de răspândit - și insuficient cercetat încă - ce a marcat și peisajul civilizației europene, îl constituie cel iudaic, în care, prin *Talmud* și *Kabbala*, și-au găsit expresie și ideile migrației sufletelor.

Am ajuns acum, iată, să ne întrebăm care este viziunea lui Rudolf Steiner despre reîncarnare și karma și care ar fi contribuția sa la o imagine atât de complexă care s-a creat despre această idee în cultura europeană?

Conform lui Rudolf Steiner, „omul este o creatură spirituală care, de la Dumnezeu, prin har spiritual, stă pe propriile picioare, având câștiguri și pierderi, reușite și datorii, progres și căderi, pășind din viață în viață spre a se dezvolta tot mai liber. Omul nu este supus vreunei fatalități obscure și nu este nici obligat, ca un nevolnic, vreunor țeluri predestinate” *.

* Walter Abendroth, *Rudolf Steiner și lumea de azi* (*R. Steiner und die heutige Welt*), München 1969.

Antroposofia este un mod de cercetare spirituală, iar reîncarnarea și karma constituie „inima” acestei concepții. Aceste realități sunt prezente aproape în toată opera lui Rudolf Steiner. Pornind de la observația că întrebările latente se trezesc în om prin contactul cu antroposofia, ca metodă spirituală, Rudolf Steiner și-a ținut ciclul de conferințe prezentat în volumul de față, în 1910, la Hamburg.

Spre a clarifica problema pe care ar pune-o orice teolog creștin în fața reîncarnării, anume problema harului, Steiner o abordează în 1911, la München (***Păcatul originar și harul - Erbsünde und Gnade***, GA 127), prezentând un punct nou de vedere referitor la căderea în păcat (păcatul originar fiind văzut ca o despărțire necesară de conducerea divin-spirituală, spre a putea dobândi libertatea). Mântuirea rămâne însă a se face prin impulsul hristic.

Tot în 1911, la Stuttgart, R. Steiner ține un ciclu de prelegeri despre „Istoria ocultă” * și prezintă urmările incarnărilor unor personaje istorice cunoscute.

* *Okkulte Geschichte*, GA 126, trad. rom. Editura Omniscope, Craiova 1999.

În 1912, la Berlin și Stuttgart, el mai are o serie de prelegeri (Reincarnare și karma - Wiederverkörperung und Karma, GA 127), în care prezintă și felul cum cuceririle vieții sunt transmise într-o viitoare incarnare.

Între 1923-1924, el va ține câteva serii de prelegeri, legate direct de problemele reincarnării și karmei*:

Figuri de Misterii (*Mysterien Gestaltungen*, GA 232), Dornach 1923;

Istoria universală explicată antroposofic (*Die Weltgeschichte in anthroposophischer Beleuchtung*, GA 233), Dornach, 1923-1924;

Considerații esoterice ale relațiilor karmice (*Esoterische Betrachtungen Karmische Zusammenhänge*, I-VI, GA 235-240), 1924;

Conștiința inițiatului (*Das Initiaten Bewusstsein*, GA 243), Torquai, 1924;

Antroposofie. O introducere (*Anthroposophie. Eine Einführung*, GA 234), Dornach, 1924.

Imaginile și gândurile prezentate de el în toate aceste ocazii se completează cu un anumit mod de a trata și medita asemenea conținuturi. Din întreaga complexitate a abordării acestor probleme se desprind însă, în primul rând, consecințele morale ale unor asemenea concepții și utilitatea lor constructivă pentru viață.

* Catalogul operei complete a lui Rudolf Steiner (R. Steiner, *Das Gesamtwerk Katalog*), R. Steiner Verlag, Dornach

Într-o lume zbuciumată și în alertă continuă, iată că s-au atins limitele cele mai insuportabile ale neputinței omenești. Aparența suveranității individuale se frânge în fața marilor catastrofe în care dispar la fel și cei puternici și cei mărunți. Niciodată n-a fost mai mare dorul după certitudine și niciodată mai anevoioasă calea spre ziua de mâine. În echilibrul pe sârma existenței, lumea încearcă să se agațe de orice sprijin. Și dacă cele mai multe s-au sfărâmat, ce ne împiedică să întindem mâinile după altele? Dacă ne așteaptă o „schimbare de paradigmă” * sau nu, acest aspect nu îl frământă pe nici unul din cei aflați la nevoie. Precum cei mult încercați în catastrofe, și soldații din tranșeele primului război mondial treceau brusc într-o stare de certitudine: „...Acum ascult liniștit

grenadele vâjâind deasupra mea. Am convingerea fermă că eu, adică sufletul meu, n-a trăit numai o singură dată, ci va continua să trăiască mereu mai departe; cum, nu-mi pot închipui, n-are rost. Așa încât sunt liniștit și împăcat" **.

* Th. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, București 1985.

** *Correspondență de război a unor studenți uciși în prirnul război mondial (Kriegsbrieife gefallener Studenten)*, Witkop ed., apud E. Bock, *op. cit.*

Într-o lume zguduită din temelii, se poate considera drept încă o posibilitate preocuparea față de aceste idei care, urmărite consecvent, nu dau cumva existenței alte dimensiuni, iar atitudinea morală, oare, nu trece cumva în prim-plan? Poate această încercare ar trebui făcută, și atunci multe aspecte ale vieții s-ar vedea în altă lumină.

Ca si în cazul altor domenii ale existenței, abordarea steineriană a reîncarnării și karmei nu presupune credință oarbă și nici urmare dogmatică, ci doar consecvența unei gândiri sănătoase și fără prejudecăți.

SORIN ȚIGĂREANU